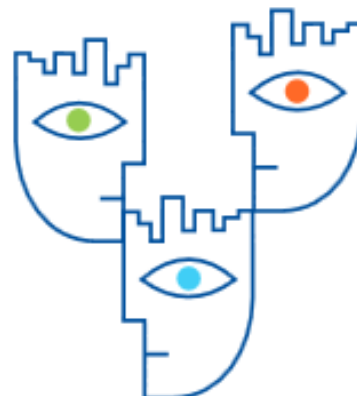

Forslag til Kommunedelplan for fremtidig skolestruktur i Sortland kommune 2019-2034

Forslag til kommunedelplan er utarbeidet på bakgrunn av planprogram vedtatt i kommunestyret 14.06.18, sak 046/18

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	6
1.1	Bakgrunn og hensikten med planarbeidet	6
1.1.1	Politisk bestilling	6
1.2	Målsettingen med planarbeidet	8
1.3	Om kommunedelplanen.....	8
1.3.1	Lovhjemmel.....	8
1.3.2	Planprogram	8
1.3.3	Metodisk tilnærming	8
1.3.4	Datagrunnlag.....	9
1.3.5	Rambølls bidrag	10
1.4	Planprosess og medvirkning	10
1.5	Overordnede krav og føringer.....	10
1.5.1	Lokale føringer og strategier	10
1.5.2	Regionale føringer og strategier	12
1.5.3	Nasjonale føringer – regelverk, utredninger mm.....	12
1.6	Lover og forskrifter for skoleanlegg	12
1.6.1	Opplæringsloven	12
1.6.2	Kommunehelsetjenesteloven	13
1.6.3	Arbeidsmiljøloven	14
1.6.4	Plan og bygningsloven	14
2.	Kvalitet i skolen	15
2.1	Innledningsvis om analysetemaet	15
2.1.1	Datagrunnlag.....	16
2.1.2	Om vurdering av plantiltaket i forhold til analysetemaet.....	16
2.2	Norsk skolepolitikk i utvikling	17
2.2.1	Skolepolitikk i Sortland kommune - STOLT og KIS	18
2.2.2	Regjeringens arbeid frem mot en fremtidsrettet skole	19
2.2.3	Utvikling av generell del av læreplanverket.....	19
2.2.4	Spesialundervisning under lupen	23
2.2.5	Betydningen av økt kompetansekrav i den nye lærerutdanningen.....	24
2.2.6	Generasjonsskiftet i lærerstaben	26
2.2.7	Oppsummering/Drøfting	28
2.3	Skolens læringsmiljø	30
2.3.1	Kvalitet i små og store skoler.....	31
2.3.2	Hvordan vurdere kvalitet i opplæringen?	32
2.3.3	Trygghet, tilhørighet og inkludering	37

2.3.4	Mobbing, krenkelser og utestenging.....	45
2.3.5	Oppsummering/drøfting	51
2.4	Skolens samfunnsoppdrag	53
2.4.1	Helsefremmende og allmennforebyggende arbeid	54
2.4.2	Psykisk helse - Utenforskap og anderledesheT	58
2.4.3	Sikre gode kostvaner hos barn og unge.....	61
2.4.4	Skolens rolle i sosialiseringen av barn og unge.....	63
2.4.5	Oppsummering/drøfting	64
2.5	Skolens organisering og arbeidsform	66
2.5.1	Sammenhengen mellom nasjonalt og kommunalt ansvar i kvalitetsutviklingen av skolen. 66	
2.5.2	Forskjeller i norsk skole.....	67
2.5.3	Utfordringer knyttet til overganger i skolen.....	69
2.5.4	Skolestørrelse	70
2.5.5	Drøfting/oppsummering	74
3.	Fysiske forhold ved skolen.....	77
3.1	Innledningsvis om analysetemaet	77
3.1.1	Datagrunnlag.....	77
3.1.2	Om vurdering av plantiltaket i forhold til analysetemaet	77
3.2	Fysiske forhold har betydning for et godt læringsmiljø.....	77
3.3	Skoletyper og skolebyggenes kapasitet	78
3.4	Bygningsmessig tilstand på dagens skolebygg	79
3.4.1	Karakteristiske trekk/Teknisk tilstand.....	79
3.4.2	Tilstandskartlegging/Utskiftingsbehov	80
3.4.3	Hva må gjøres for å møte fremtidens utfordringer på de ulike skolene	81
3.5	Kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram	82
3.5.1	Organisering av kommunens eiendomsenhet	82
3.6	Moderne skolebygg	82
3.6.1	Skoleanlegg, bygninger og uteareal	82
3.6.2	Skoleanleggshierarkiet.....	83
3.6.3	Hvordan påvirkes de ulike brukergrupper	84
3.6.4	Eksempel på klasseromsskole og alternative utformet skole.....	85
3.6.5	Hvilke kriterier legger vi til grunn for en god skole?	85
3.6.6	Eksempler moderne skoleanlegg	86
3.6.7	Oppsummering	88
3.7	Utearealer ved skolene	88
3.7.1	Utearealer ved skolene i Sortland	89
3.8	Arealmessige forhold	90
3.9	Trafikksikkerhet ved skolene	91

4.	Demografisk utvikling	94
4.1	Innledningsvis om analysetemaet	94
4.1.1	Datagrunnlag	94
4.1.2	Om vurdering av plantiltaket i forhold til analysetemaet	94
4.2	Befolkningsutvikling	94
4.2.1	Vurdering	97
4.3	Prognoser for elevtall i skolen	99
4.4	Bosettingsmønster	100
4.4.1	Skolestruktur sett i sammenheng med kommuneplanens arealdel og kommunens planlagte utbyggingsmønster	100
4.4.2	Status areal ved skolene	102
4.5	Nærskoleprinsippet og skolekretsgrenser	102
5.	Forholdet til nærmiljø og skoleskyss	104
5.1	Innledningsvis om analysetemaet	104
5.1.1	Datagrunnlag	104
5.1.2	Om vurdering av plantiltaket i forhold til analysetemaet	104
5.2	Skoleskyss	105
5.2.1	Innledning om skoleskyss	105
5.2.2	Omfang av skoleskyss	106
5.2.3	Beregnet reisetid per alternativ	107
5.2.4	Skoleskyss og miljøkonsekvenser	109
5.2.5	Helsemessige forhold knyttet til skoleskyss	111
5.2.6	Oppsummering/drøfting	116
5.3	Skolen og lokalsamfunnet	117
5.3.1	Innledning	117
5.3.2	Lokalsamfunn, nærmiljø, bomiljø og sosiale nettverk	117
5.3.3	Skolen som bruker av lokalmiljøet som læringsressurs	118
5.3.4	Skolens betydning for lokalsamfunnet	119
5.3.1	Konsekvenser av skolenedleggelse	120
5.3.2	Oppsummering/Drøfting	123
6.	Økonomiske forhold	125
6.1	Innledningsvis om analysetemaet	125
6.1.1	Datagrunnlag	125
6.1.2	Om vurdering av plantiltaket i forhold til analysetemaet	125
6.2	Status for kostnader i Sortland skolen	126
6.2.1	Kostnader pr. elev (KOSTRA)	126
6.3	Skoledriftskostnader	126
6.3.1	Lønnskostnader per alternativ	126
6.4	Bygningsmessige kostnader	128

6.4.1	Kostnader bygningsdrift inkl. investeringskostnader.....	128
6.4.2	Konsekvenser for investering og drift for alternativene.....	129
6.5	Kostnader reiseskyss.....	132
6.6	Oppsummering totalt kostnadsbilde	132
7.	Alternativer og metode	134
7.1	Alternativ 1 - Status quo	134
7.2	Alternativ 2: Desentralisert organisering.....	134
7.3	Alternativ 3: Moderat konsentrasjon	135
7.4	Alternativ 4: Sterk konsentrasjon	135
7.5	Metodebeskrivelse	135
8.	Analyse av alternativer for skolestruktur	138
8.1.1	Analyse for alternativ 1	138
8.1.2	Analyse for alternativ 2	150
8.1.3	Analyse for alternativ 3	164
8.1.4	Analyse for alternativ 4	177
8.2	Oppsummert analyseresultater	189
8.3	Oppsummerende drøfting	190
8.3.1	Konklusjon og anbefaling	192
9.	Oversikt over vedlegg.....	193
10.	Kildehenvisninger, referanser og bakgrunnsmateriale	194
	<i>Tom Harry Hanssen, leder i Utdanningsforbundet i Hadsel - avis innlegg 08.11.18 «Norske</i> <i>grunnskoler vil mangle 5.800 kvalifiserte lærere i 2040»</i>	<i>196</i>
	<i>190 tomme lærerplasser får Ap til å reagere</i>	<i>199</i>
	<i>Lærerutdanningen en av vinnerne i årets studieopptak</i>	<i>199</i>

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og hensikten med planarbeidet

Sortland kommune har åtte grunnskoler, som pr. 2018 gir grunnskoletilbud til 1237 barn. I tillegg har kommunen en privat grunnskole som pr. 2017/2018 gir skoletilbud til ca. 45 barn. Skolene har i tillegg SFO-tilbud der dette er påkrevd.

Parallelt med befolkningsøkning i kommunen, opplever Sortlandsskolen nedgang i elevtallet over tid i enkelte skolekretser. Dette antyder et skifte i alderssammensetningen i befolkningen. Trendene viser videre at bosettingsmønsteret endrer seg, og folk ønsker å bo mer sentralt i kommunen. De senere årene har det også vært en økning i antall forespørsler om at elever skal få gå på de mer sentrale skolene i kommunen. Forespørslene kommer ofte fra familier hvor de foresatte har sitt arbeid rundt selve Sortland, men er bosatt i andre skolekretser.

Med dette som bakgrunn ønsket Sortland kommune å sette i gang planarbeid med sikte på å utrede og fastsette en hensiktsmessig og framtidsrettet skolestruktur. Det er valgt å utarbeide planen som kommunedelplan iht. plan- og bygningsloven.

Planperioden settes til 15 år fra vedtakstidspunktet.

1.1.1 POLITISK BESTILLING

Planinitiativet bygger på følgende politiske vedtak:

1. Kommunestyrevedtak 10.12.15: Forslag om utredning av skolestruktur, Sak 071/15: Økonomiplan 2016-2019/Budsjett 2016. I kommunestyremøte 071/15, 10.12.15, er følgende mandat for saken formulert: «*Rådmannen bes nedsette et utvalg som skal gjennomgå strukturen innenfor oppvekst og komme med forslag til eventuelle endringer i denne strukturen. Utvalget forutsettes å involvere politisk nivå underveis i sitt arbeid.*»
2. Formannskapsvedtak 15.02.17: Forslag om utredning av skolestruktur datert 15.02.17 har følgende vedtak: «*Formannskapet ber administrasjonen nedsette et utvalg for å utarbeide en skolebruksplan som skal utrede faglige og økonomiske konsekvenser ved endringer i skolestruktur i Sortland kommune. På bakgrunn av dette bes utvalget utarbeide et forslag til skolestrukturendring som gir en bedre driftsmessig utnyttelse og sørger for økt kvalitet i skolen. Dette utarbeides i en «skolebruksplan for Sortland kommune»*
3. Fremlegg i Formannskapet 23.02.17: Relevant er også fremlegg i formannskaps-møtet 23.02.17 angående «Kommunedelplan for skolestruktur»

4. Formannskapet 01.06.17:
Formannskapet ber adm. utarbeide et nytt forslag til planprogram der kvalitet i skolen er et viktig element for vurdering av framtidens skolestruktur. Her slås det fast at kommunen skal ha en desentralisert skole-struktur med skoler i nær-miljøet. Transport skal begrenses. Innenfor disse rammene skal målsettingen være å drifte økonomisk og administrativt effektivt.

5. Formannskapet 30.11.17: Det vises også til Formannskapets behandling av forslag til revidert planprogram etter høring og offentlig ettersyn, jf. vedtak av 30.11.2017, sak 173/17.

Her ble det vedtatt følgende:

- *Det skal legges fram et forslag til framtidig skolestruktur med flere alternativer der kvalitet i skolen står sentralt. Minst ett av alternativene skal bygge på en fortsatt desentralisert skolestruktur.*
- *I de alternativer som legges fram i en plan for skolestruktur må det framkomme konsekvensene av skoleskyss. Her spesielt rettet mot tid brukt på skyss, økonomiske kostnader og miljømessige konsekvenser av skoleskyss.*
- *I planen skal det vurderes om det kan være sammenheng mellom nærhet til skole/SFO og barnehage i forhold til sosialt- og læringsmiljø, bygning/materiell, personell, kostnadsbesparelser eller andre forhold som kan påvirke gjennomføringa av formålet med denne planen.*
- *De tiltakene som er valgt i Kommunedelplan «Kvalitet i skole» og oppvekstplanen STOLT, skal legges til grunn for alternativene til framtidig skolestruktur.*
- *Planen skal vurdere betydninga av skolens rolle i lokalmiljøet i forhold til å bygge positivt sosialt miljø og tilhørighet. Denne vurderinga av en mulig sammenheng mellom elevenes «ytre» miljø og trivsel og læringsmotivasjon i skolen skal bygges på kjent forskning og erfaring.*

- *Skolestruktur-begrepet i planen skal også omfatte eventuell flytting av klassetrinn mellom skoler.*
- *Kommunedelplanen om skolestruktur skal ha inntil et 15 års perspektiv.*

6. Vedtak om planprogram i kommunestyret 14.06.2018. Planprogrammet fastsettes.

1.2 Målsettingen med planarbeidet

Planarbeidets målsetting er å fastlegge rammer for en framtidig skolestruktur som gir grunnlag for å drifte sortlandsskolen etter et forutsigbart rammeverk, både med hensyn til kvalitet og økonomi, slik at det skapes handlefrihet og gir muligheter for mer langsiktig planlegging av tjenestetilbud og nødvendige investeringer.

1.3 Om kommunedelplanen

1.3.1 LOVHJEMMEL

Etter plan- og bygningslovens § 11-1, tredje avsnitt har kommunene anledning å utarbeide kommunedelplan for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder (Plan- og bygningsloven § 11-1 tredje avsnitt). Kommunedelplaner er hensiktsmessige der det er nødvendig å konkretisere og operasjonalisere kommuneplanens samfunnsdel. Det vises i den sammenheng til plan- og bygningsloven § 11-2 tredje avsnitt hvor det fremgår at kommunedelplaner skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig og inneholde finansiering som samsvarer med kommunens styringsdokument.

Sortland kommune vil starte opp arbeidet med handlingsdelen når vedtak om fremtidig skolestruktur foreligger.

I plan- og bygningsloven § 11-13 kreves det for slike planer en utarbeidelse av planprogram etter reglene i § 4-1.

1.3.2 PLANPROGRAM

Planprogrammet skal avklare premisser og klargjøre hensikten med planarbeidet. Det skal videre gis en beskrivelse av innholdet i planen og omfanget av planarbeidet.

Forslag til planprogram ble sendt på høring til berørte parter, varslet i lokalavisa og på Sortland kommunes nettside. Revidert planprogram ble vedtatt i Kommunestyret 14.06.2018, sak 046/18 (Se punkt 1.1.1).

1.3.3 METODISK TILNÆRMING

1.3.3.1 Hvilke alternativer som skal vurderes

Det er et politisk krav om at det vurderes flere alternative modeller for framtidig skolestruktur. På bakgrunn av signaler under høring av planprogrammet, samt tidligere politiske vedtak i saken, er følgende alternativer definert for utredningen (rekkefølgen reflekterer grad av endring i forhold til dagens skolestruktur):

Alternativ 1: Status quo – ingen endringer ift. dagens modell

Alternativ 2: Desentralisert organisering– noen justeringer ift. dagens modell, men fortsatt sterk distriktsprofil

Alternativ 3: Moderat konsentrasjon, fokus på stordriftsfordeler og fagmiljø

Alternativ 4: Sterk konsentrasjon, fokus på stordriftsfordeler og fagmiljø

Alternativene er nærmere presentert i kapittel 7.

1.3.3.2 Kriterier for vurdering og valg av framtidig skolestruktur

På bakgrunn av den politiske bestillingen, jf. kapittel 1.1.1, er følgende forhold tatt i betraktning ved vurdering av de ulike alternative modellene for framtidig skolestruktur:

- Kvalitet i skolen
- Fysiske forhold ved skolen
- Demografisk utvikling
- Forholdet til nærmiljø og skoleskyss
- Økonomiske forhold

1.3.3.3 Analysemetode

Alternativene vurderes skjønnsmessig i forhold til de overnevnte kriteriene basert på konkrete analyse spørsmål som er utledet fra kunnskapsgrunnlaget i utredningen. Vurderingen sammenstilles i en matrise for hvert alternativ som viser konsekvens (grad av holdbarhet er synliggjort med grønn, gul og rød farge) for hvert analysetema/under hvert av kriteriene. Det gis en samlet vurdering og en konklusjon for hvor vidt alternativet kan anbefales eller ikke. Metoden er nærmere beskrevet i kapittel 8.

1.3.3.4 Anbefaling

Til sist drøftes de utredede alternativene, og det gis en anbefaling til valg av alternativ for framtidig skolestruktur.

1.3.4 DATAGRUNNLAG

Datagrunnlaget er nærmere kommentert under hvert analysetema (se kapittel 2-6), men utgjøres i hovedsak av:

- nasjonale, regionale og lokale føringer
- offentlige registre og databaser hos SSB, Utdanningsdirektoratet, ulike GIS-baser mm.
- Relevante utredninger, FoU-rapporter mm.
- tekniske og økonomiske data som kommunen selv råder over
- innspill i planarbeidet fra skoler (elever, ansatte, foresatte), befolkning, organisasjoner, kommunens egne ressurs-/fagpersoner o.a.

Datagrunnlaget vurderes tilstrekkelig og kvaliteten på datagrunnlaget vurderes i utgangspunktet som tilfredsstillende.

1.3.5 RAMBØLLS BIDRAG

Rambøll ble i 2017 engasjert av Sortland kommune til å bistå med utarbeidelse av forslag til kommunedelplan for skolestruktur, og forutgående forslag til planprogram. Arbeidet har foregått i samarbeid med kommunen, som har levert krav og premisser for utformingen.

1.4 Planprosess og medvirkning

Forslag til planprogram ble sendt ut på høring og offentlig ettersyn parallelt med varsel om oppstart av planarbeid, jf. kravene i plan- og bygningsloven.

I tillegg til lovpålagte høringer og informasjonsarbeider, har det vært gjennomført følgende medvirkningsaktiviteter:

- Workshop 1 - 22. mars 2017. Workshop 1 hadde fokus på å samle mest mulig relevant faktagrunnlag for utredningene.
- Folkemøte 3. mai 2017 i Samfunnssalen, Rådhus 2
- Møte med ansatte i Sortland-skolen, 4. mai 2017, Sortland ungdomsskole
- Workshop 2 - 23. mai 2017. Workshop 2 fokuserte på alternative strukturer for framtida og konsekvensene av de ulike alternativene. Resultatene fra workshopen vil bidra til å etablere en bred og god forståelse når valg skal gjøres og kommunedelplanen vedtas.
- Skolemøter i september 2018. Informasjon til skolene om planprogrammet/ plan for arbeidet.
- Det vil avholdes nytt folkemøte i forbindelse med at planforslaget legges ut til offentlig ettersyn, vinter 2019.

Forslag til kommunedelplan skal legges ut til offentlig ettersyn og sendes ut på høring, før den fremmes for vedtak i kommunestyret. Det blir lagt opp til minst ett offentlig møte (folkemøte) for presentasjon av planforslag til kommunedelplan med åpning for diskusjon og innspill fra publikum. Skolene, lærerorganisasjonene, FAU, elevråd, ungdomsrådet og råd for mennesker for nedsatt funksjonsevne skal involveres underveis i planarbeidet. I planarbeidet vil det derfor bli arrangert samrådsmøte med de berørte parter for å få innspill til planutformingen.

I tillegg pågår løpende intern prosess i kommunen under utarbeidelsen av planforslaget, og politisk nivå vil bli orientert løpende og involvert ved viktige veivalg underveis i arbeidet. Arbeidet har vært strukturert med en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Oppvekst, Teknisk og Økonomi, samt med ekstern konsulent Rambøll. En styringsgruppe bestående av Rådmann, aktuelle kommunalsjefer, fagforeningsrepresentant og politiske representanter har fulgt prosessen høsten 2018, frem mot endelig planforslag.

Vedtak om kommune(del)plan kan ikke påklages.

1.5 Overordnede krav og føringer

Til grunn for planarbeidet ligger følgende lokale, regionale og nasjonale føringer:

1.5.1 LOKALE FØRINGER OG STRATEGIER

- Kommuneplan for Sortland, samfunnsdel 2008-2020
- Kommunedelplan for helse, omsorg og folkehelse 2015-2030
- Kommunedelplan for kvalitet i skolen 2015-2019 «KIS»
- Kommunedelplan for oppvekst 2015-2030 «STOLT»
- Strategisk analyse Sortland 2016-2019
- Kommunal planstrategi 2017-2020
- Kommunedelplan for energi og klima 2010-2022
- Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser 2014-2017

- Kommuneplanens arealdel 2017-2028
- Byplan Sortland Blåbyen 2015-2027
- Trafikksikkerhetsplan
- Miljørettet helsevern
- Lokale vedtak i saken, herunder kapittel 1.1.2

1.5.2 REGIONALE FØRINGER OG STRATEGIER

- Regional planstrategi for Nordland 2016 – 2020
- Handlingsplan folkehelsearbeid 2013-2016
- Regional Transportplan Nordland
- Handlingsplan universell Utforming 2014-2017

1.5.3 NASJONALE FØRINGER – REGELVERK, UTREDNINGER MM.

- Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)
- St.meld. nr. 31 (2007-2008), kvalitet i skolen
- St.meld. nr. 16 (2006-2007) og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring.
- St. meld. Nr. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen
- St. meld. Nr. 28 (2015-2016) Fag-fordypning-forståelse-En fornyelse av Kunnskapsløftet
- St.meld. nr. 21 (2016-2017) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen
- NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole – Et kunnskapsgrunnlag
- NOU 2015:8 – Fremtidens skole – fornyelse av fag og kompetanser
- NOU 2015:2 – Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt miljø
- NOU 2016:7 Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial
- Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61) m/ tilhørende forskrifter
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06-27-71)
- Læreplanverket Kunnskapsløftet i grunnskolen
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, vedtatt ved kongelig resolusjon 12. juni 2015
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig, areal og transportplanlegging, vedtatt ved kongelig resolusjon av 26.09 2014
- Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen
- Rikspolitiske retningslinjer for universell utforming
- Blant de største nasjonale satsingene er videreutdanningsstrategien «Kompetanse for kvalitet», «Ungdomstrinn i utvikling», realfagsstrategien «Tett på realfag», samt nasjonal strategi for språk, lesing og skriving «Språkløyper».

1.6 Lover og forskrifter for skoleanlegg

Regelverket for å ivareta skolemiljøet i driftsfasen er særlig knyttet til fire lover, med tilhørende myndigheter:

- Opplæringsloven av 17. juli 1998 (Kommunens skoleavdeling)
- Kommunehelsetjenesteloven av 19. november 1982 (Kommunehelsetjenesten)
- Arbeidsmiljøloven av 4. februar 1977 (Arbeidstilsynet)
- Plan- og bygningsloven av 1. juli 2009 (Kommunens bygningsmyndighet).

I det videre refereres noen sentrale føringer fra lovverket.

1.6.1 OPPLÆRINGSLOVEN

Opplæringsloven, "Lov om grunnskolen og den videregående opplæring", er en sentral rammeaktor for organisering av opplæringen.

Om skoleanlegg og organisering § 9-5 i Opplæringslova: "Til vanleg bør det ikkje skipast grunnskolar med meir enn 450 elevar.

Det eksisterer ingen absolutt grense for hvor store skolene kan være. Det er mange eksempler som viser at skoler med god plass og god soneinndeling kan fungere godt med et høyere elevtall

enn 450. Hvordan anlegget er lagt til rette, og hvordan dagen er organisert, har mer å si for kvaliteten enn selve elevtallet.

§ 2-3 i opplæringslova: (nytt avsnitt i 2005)

"Grunnskolen er delt i eit barnetrinn og eit ungdomstrinn. Barnetrinnet omfattar 1.-7. årstrinn og ungdomstrinnet omfattar 8.-10. årstrinn."

I forbindelse med Kunnskapsløftet er grunnskolen igjen blitt todelt. De naturlige skoletypene vil da være rene barneskoler (1-7), rene ungdomsskoler (8-10) og kombinerte barne- og ungdomsskoler (1-10).

§ 8-2 i opplæringslova: (1. august 2009) *I opplæringa skal elevane delast i klassar eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassane, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg. Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærarar) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa og dei elevane som er der, mellom anna kontakten med heimen.*

De strenge kravene til delingstall, f.eks. maksimalt 28 elever i en klasse på barnetrinnet og 30 elever i en klasse på ungdomstrinnet, er opphevet. Dette åpner for en langt mer fleksibel organisering av undervisningen. Kommunene kan imidlertid ikke bruke dette punktet alene til å spare utgifter på skoledriften. Intensjonen med endringen er å gjøre det mulig for kommunene og skolene å utnytte ressursene på en bedre måte til beste for alle elevene.

Om fysisk miljø: § 9a

I 2003 vedtok Stortinget en lovendring i Opplæringsloven (§9a), som gir alle elever rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Endringen gjelder både for nye og gamle skoler.

§ 9a i Opplæringsloven: (utdrag fra § 9a-2 om fysisk miljø):

Skolane skal planleggjast, byggjast, tilretteleggjast og drivast slik at det blir teke omsyn til tryggleiken, helsa, trivselen og læringa til elevane. Det fysiske miljøet i skolen skal vere i samsvar med dei faglege normene som fagmyndigheitene til kvar tid anbefaler. Dersom enkelte miljøtilhøve avvik frå desse normene, må skolen kunne dokumentere at miljøet likevel har tilfredsstillande verknad for helsa, trivselen og læringa til elevane. Alle elevar har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behova deira. Skolen skal innreist slik at det blir teke omsyn til dei elevane ved skolen som har funksjonshemmingar.

1.6.2 KOMMUNEHELSETJENESTELOVEN

Kommunehelsetjenesteloven fikk i 1987 et tillegg om miljørettet helsevern (Kap.4a). Til denne loven hører og et sett med forskrifter som stiller krav til miljøet i ulike bygningstyper, bl.a. Skolebygg.

For skoler og barnehager er det en egen «Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.». Denne forskriften er hjemlet i kommunehelsetjenesteloven, og trådte i kraft 1.1.1996. Den blir ofte omtalt som barnas "arbeidsmiljølov". Det er utarbeidet en ny veileder for *Miljø og helse i skolene* i 2014. Forskriften inneholder krav til det fysiske og sosiale miljøet, og stiller krav til bl.a. ansvarsforhold, internkontroll, plikt til opplysning og informasjon, tilsyn, sanksjoner og klage. Målet med forskriften er å medvirke til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse og trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og forebygger sykdom og skade.

Det er skoleeiers ansvar å legge forholdene til rette og å etablere et internkontrollsystem ved den enkelte skole i samsvar med gjeldende myndighetskrav. I denne sammenheng bør spesielt nevnes "Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter" (Internkontrollforskriften), og "Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv" (§4), hvor det bl.a. står: "Virksomhetens eier skal påse at det er etablert et internkontrollsystem". Dette er en viktig ansvarsfunksjon som er lagt til eier. Leder av virksomheten (rektor/enhetsleder) har ansvaret for å se til at internkontrollen blir gjennomført i praksis i skolen.

1.6.3 ARBEIDSMILJØLOVEN

På tilsvarende måte som nevnt ovenfor kan Arbeidstilsynet gripe inn for å ivareta de ansatte sine miljøkrav, etter arbeidsmiljøloven.

1.6.4 PLAN OG BYGNINGSLOVEN

Plan og bygningsloven med tilhørende byggeforskrift inneholder også omfattende krav til det fysiske miljøet, men dette lovverket kommer til vanlig først til anvendelse i sammenheng med planlegging og oppføring av nye skolebygg og rehabilitering av eksisterende bygg.

2. KVALITET I SKOLEN

2.1 Innledningsvis om analysetemaet

I kapitlet *Kvalitet i skolen* vil det være fokus på tema som har betydning for utvikling av kvalitet i skolens mange arbeidsområder. Utvikling av kvalitet i skolen er også avhengig av mange ulike faktorer.

En viktig faktor er regjeringens fokus på kvalitetsutvikling som en styrende del av nasjonal skolepolitikk over en lang tidsperiode.

Med utgangspunkt i *Kunnskapsløftet*, skolereformen som kom våren 2006, satte regjeringen i gang et program for skoleutvikling; «Kunnskapsløftet- fra ord til handling». Programmet skulle støtte skoleeiere og de enkelte skoler i arbeidet med å implementere *Kunnskapsløftet*, og da med hovedfokus på organisasjonsutvikling.

Regjeringens mål var å sette skoler i stand til å skape et bedre læringsmiljø, og gi større faglig og sosial fremgang for elevene ved å forbedre organisasjonens virkemåte og samhandlingen blant de ansatte, dvs. utvikle en *lærende organisasjon*.

En lærende organisasjon er en organisasjon som er god på å skaffe og transformere kunnskap slik at man modifiserer sine holdninger som gir ny kunnskap og forståelse.
(Garvin 2000, fri oversettelse).

Skolen som organisasjon, og organisasjonsutvikling ble dermed et sentralt fokusområde for skolesektoren. Evnen til å reflektere over egen praksis, utvikle en samspills- og delingskultur mellom de involverte, og en felles forståelse av hva en vil og hvorfor, ble kritiske utviklingsfaktorer.

I *Sluttrapport Kunnskapsløftet – fra ord til handling (Udir-2011)* Påpekes bl.a. følgende:
«ansvarlige og kompetent ledelse er avgjørende for å få planlagt endring»
«Pedagogisk og organisatorisk utvikling er 2 sider av samme sak»

Grunnleggende føringer i reformen har stilt nye krav til den enkelte lærer i samhandling med elever og foreldre, til skolefelleskapet som organisasjon og også til lokalsamfunnet, representert i første omgang gjennom skoleeier.

Innholdet i kapitlet om *kvalitet i skolen* er organisert i følgende underkapitler:

1. Norsk skolepolitikk i utvikling
2. Skolens læringsmiljø
3. Skolens samfunnsoppdrag
4. Skolens organisering og arbeidsform

Basert på fastsatt planprogram vil underkapitlene ta for seg områder som vurderes relevant for at utredningen ivaretas.

Under hvert av temaene vil det også gjøres en oppsummering/drøfting som videre grunnlag for analysen opp mot de ulike strukturalternativene som er foreslått.

I planen vil det refereres til skoleeier. Skoleeier i denne sammenhengen vil være Sortland kommune. Kommunen har ansvar for opplæringen og spesialpedagogisk hjelp etter opplæringsloven og tilhørende forskrifter.

Alle norske kommuner er skoleeier for de offentlige grunnskolene innenfor sitt geografiske område og alle fylkeskommuner er skoleeier for de videregående skolene innenfor sitt geografiske område. I tillegg fungerer styret for private skoler som skoleeier.

2.1.1 DATAGRUNNLAG

Relevant datagrunnlag er gjeldende regelverk, med lover og forskrifter, forskningslitteratur mht. kvalitet og innhold i skolen, herunder utredninger knyttet til skolestørrelse, lokalisering, forhold til nærmiljø, organisering, fagmiljø, minoriteter/mangfold /integrering, differensiert/ spesialtilpasset undervisning, læringsmiljø, trivsel, folkehelse, mm.

Som viktige, overordnede føringer vises det spesielt til Kommunedelplan for oppvekst 2015-2030 «STOLT» og Kommunedelplan for kvalitet i skolen «KIS», jf. for øvrig oversikt over krav og føringer i kapittel 2.1.

2.1.2 OM VURDERING AV PLANTILTAKET I FORHOLD TIL ANALYSETEMAET

I sitt daglige arbeid benytter elever og lærere et stort antall arbeidsmåter og mange ulike modeller for tidsbruk, gruppering, arealbruk og samvær. Skolebyggene, dissers utforming og skolestruktur vil sette rammer for dette – og derfor er dette relevant å vurdere i en kommunedelplan for fremtidig skolestruktur.

Aktuelle indikatorer for å vurdere elevenes utbytte av opplæringen og læringsmiljøet kan være

- Elevundersøkelser
- Ung-data
- Nasjonale prøver
- Avgangskarakterer
- Kartleggingsprøver 1-3 (4) trinn

PROBLEMSTILLINGER SOM BELYSES:

- Satsningsområdene i STOLT og KIS sin betydning for framtidig skolestruktur og innholdet i framtidens skole.
- Beskrivelse av læringsmiljøet – nå og i forhold til ønsket utvikling, med vekt på de fysiske forholdene som bør være til stede for å gi et godt lærermiljø.
- Beskrivelse av skolens samfunnsoppdrag i sammenheng med blant annet kommunens folkehelsearbeid.
- Beskrivelse av skolenes organisering og arbeidsformer – nå og i forhold til ønsket utvikling av kvalitet i skolen.

2.2 Norsk skolepolitikk i utvikling

Dette underkapitlet vil i hovedsak beskrive hovedelementer i regjeringens skolepolitikk og belyse hvilke konsekvenser det har for Sortland kommune og Sortlandsskolen. Regjeringens skolepolitikk omfatter blant annet lærerutdanningene, elevenes læreplaner og skolens organisering.

I oppsummeringen vil faktorer som vurderes å være relevant og viktig som bakgrunnskunnskap når skolestruktur i Sortland kommune skal vurderes trekkes frem og drøftes. Faktorene vil igjen danne grunnlag for analysen.

Et raskt historisk tilbakeblikk viser at det har skjedd vesentlige endring fra folkeskoleloven kom i 1959, grunnskoleloven i 1969 og frem til *Kunnskapsløftet*. *Kunnskapsløftet* var den første store skolepolitiske reformen som hadde kvalitetsutvikling som hovedgrep.

I St. meld. Nr. 30 (2003-2004) «Kultur for læring» ble varslet et systemskifte for skolen:

«Forestillingen om at staten kan skape et likeverdig skoletilbud gjennom detaljregulering og styring, erstattes med tillit til at den enkelte lærer, skoleleder og skoleeier selv har de beste forutsetningene for å vite hvordan god læring kan skapes og gjennomføres, innenfor rammen av nasjonale mål.»

Reformen gav blant annet gav kommuner og fylkeskommuner et større handlingsrom i læreplaner og regelverk. Sammen med handlingsrommet ble også kommunene ansvarliggjort gjennom læreplanmål og kunnskap om elevenes læringsutbytte.

Videre har vi fått et nasjonalt system for kvalitetsvurdering som forplikter kommunens arbeid med kvalitetsutvikling i skolene. Viser til fagartikkel fra Utdanningsdirektoratet;
«Kvalitet i opplæringen – hvordan vurdering kan bidra til kvalitetsutvikling»

Nasjonalt system for kvalitetsvurdering forplikter kommunens arbeid med kvalitetsutvikling i skolene

Grunnleggende føringer i reformen stilte dermed nye krav til den enkelte lærer i interaksjon med elever og foreldre, til skolefelleskapet som organisasjon og også til lokalsamfunnet, representert i første omgang gjennom skoleeier.

Med utgangspunkt i Kunnskapsløftet, skolereformen som kom våren 2006 ble det satt i gang et program for skoleutvikling – «Kunnskapsløftet fra ord til handling» Programmet skulle støtte skoleeiere og de enkelte skoler i arbeidet med å implementere Kunnskapsløftet med hovedfokus på organisasjonsutvikling.

Målet var å sette skoler i stand til å skape et bedre læringsmiljø, større faglig utvikling og sosial fremgang for elevene, ved å forbedre organisasjonens virkemåte og samhandlingen blant de ansatte – utvikle en «lærende organisasjon»

Skolen som organisasjon og organisasjonsutvikling blir dermed et sentralt fokusområde. Evnen til å reflektere over egen praksis, utvikle en samspills- og delingskultur mellom de involverte og en felles forståelse av hva en vil og hvorfor, blir de kritiske utviklingsfaktorer.

En forskningsbasert evaluering ledet av professor Sten Ludvigsen, publisert høsten 2012, viste at Kunnskapsløftet hadde vært en «meget god samfunnsmessig investering». Noen mål er ennå ikke nådd. Frafallet i videregående skole er fortsatt for høyt. Men reformen som sådan var «nødvendig for skolens utvikling», ifølge Ludvigsensutvalgets konklusjon.

I «Lærerløftet - på lag for kunnskapsskolen» lanserte regjeringen i september 2014 flere reformer som til sammen hadde som mål å skape en skole hvor elevene lærer mer. Målet er faglig sterke lærere, en attraktiv lærerutdanning av høy kvalitet, læring og flere karriereveier for lærere.

I gjennomføringen av *Lærerløftet* har det blitt lagt til rette for å styrke lærernes formelle kompetanse. Viktige endringer er at grunnskolelærerutdanningene er lagt på mastergradsnivå, og opptakskravene er strengere. Tilbudet om videreutdanning er blitt styrket, og legger til rette for at alle lærere skal ha fordypning for å undervise i sentrale fag.

2.2.1 SKOLEPOLITIKK I SORTLAND KOMMUNE - STOLT OG KIS

Som skoleeier har kommunen et selvstendig ansvar for å ivareta grunnskoleopplæringen. Sortland kommune har også hatt et langsiktig arbeid med fokus på barn og unges oppvekstsvilkår.

Proessen rundt Sortland kommunes oppvekstplan startet allerede i 2007 da kommunen ble med i Fylkesmannen i Nordland sitt prosjekt «Ungdom i Svevet» (UiS) Arbeidet resulterte i en god og gjennomarbeidet plan; *Stolt og trygg gjennom hele livsløpet Kommunedelplan for oppvekst og oppvekstmiljø STOLT 2014–2030*.

Sortland kommune har i sin oppvekstplan «**STOLT**» belyst mange deler av barns oppvekstsvilkår samt lagt føringer for videre arbeid i Sortland kommune. Dette arbeidet har fått oppmerksomhet ut over Sortland kommune og resulterte blant annet til at kommunen fikk prisen for årets oppvekstkommune i 2015.

Våren 2015 ble også Kommunedelplan for «**Kvalitet i skolen**» vedtatt politisk. Denne planen har fremhevet og tydeliggjort politiske styring og involvering for å sørge for god kvalitet i skoletilbudet som gis i Sortland kommunen.

«Skoleeier har ansvar for å utvikle og sikre helheten av kvalitet i skolen. For å oppnå en best mulig gjennomgående kvalitet i de ulike skolene og klasserommene er det nødvendig med felles arbeid på mange ulike nivå i Sortlandsskolen.» (Kvalitet i skolen, side 4-5)

Alle tiltakene i planen er knyttet til følgende satsningsområder: Elevens læringsmiljø, opplæring tilpasset den enkelte elev, digital kompetanse, skole-hjem samarbeid og skolens kvalitetssystem.

Satsningsområdene ble valgt for at Sortlandsskolen bedre skulle imøtekomme nasjonale føringer og den samfunnsutviklingen som kommer. Vår kjennskap til det nåværende er derfor grunnlag for vårt videre arbeid, både på kort og lang sikt.

I arbeidet med tiltakene vil det systematisk og grundig legges til rette for ønsket utvikling og styrking av enkeltskoler og sortlandsskolen som en fremtidsrettet lærende organisasjon hvor elevens læring og dannelse er hovedfokus.

Sortlandsskolen har arbeidet og arbeider systematisk og målrettet med å styrke kvaliteten i undervisningen og bedre elevens læringsmiljø gjennom deltakelse i flere satsningsområder initiert fra regjeringen gjennom både Utdanningsdirektoratet og Fylkesmannen i Nordland.

Tidligere satsninger:

- «Vårres unga – vårres fremtid»
- Gode skoleeiere i Nord-Norge
- Ungdomstrinn i utvikling
- Vurdering for læring
- Regelverk i praksis
- Veilederkorps

Pågående satsninger:

- «Æ e mæ»
- Inkluderende barnehage- og skolemiljø
- BTI – Bedre tverrfaglige samhandling
- Deltakelse i regionale nettverk for ledere i skole og barnehage

2.2.2 REGJERINGENS ARBEID FREM MOT EN FREMTIDSRETTET SKOLE

I delutredningen NOU 2014: 7 *Elevenes læring i fremtidens skole* peker flere utviklingstrekk mot et samfunn med større mangfold, høy grad av kompleksitet og hurtige endringer.

Samfunnsutviklingen omfatter kommunikasjons og medieteknologier i rask utvikling, utfordringer med bærekraftig utvikling, demografiske endringer lokalt og globalt med etnisk, kulturelt og religiøs mangfold, urbanisering, forbruksvekst og et kunnskapsbasert og internasjonalt arbeidsliv.

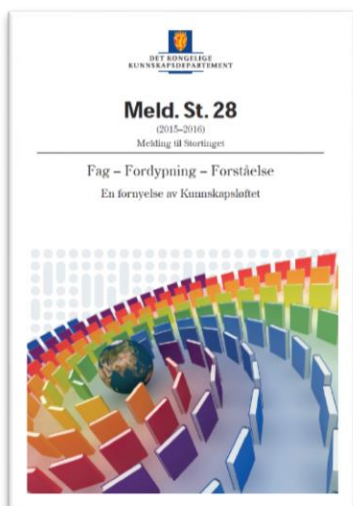
Trekkene er ikke nye, men utviklingen på alle områdene endrer samfunnet i et høyt tempo, og påvirker samfunnslivet lokalt, regionalt og globalt i sterkere grad enn tidligere.

Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet* ble det bestemt å bygge videre på prinsippene i Kunnskapsløftet ved å fornye læreplanverket.

2.2.3 UTVIKLING AV GENERELL DEL AV LÆREPLANVERKET

Ved innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 ble Generell del av læreplanverket for grunnsopplæringen fra 1993 beholdt, blant annet fordi formålsparagrafen i opplæringsloven ikke var endret. I 2008 fikk opplæringsloven ny formålsparagraf.

Rammen for fornying av Generell del ble beskrevet i kapittel 3 i Meld. St. 28 (2015–2016). Dokumentet utdypet verdigrunnlaget i formålsparagrafen og løftet fram opplæringsens brede lærings- og kunnskapssyn. Det skal, som i dag, ha status som forskrift til opplæringsloven sammen med resten av læreplanverket.

Våren 2017 ble regjeringens forslag til ny generell del av læreplanverket for grunnskoleopplæringen lagt ut for høring. Målet var å erstatte gjeldende del og prinsipper for opplæring.

Generell del ble vedtatt etter kongelig resolusjon 1. september 2017. «overordnet del – verdier og prinsipper for grunnsopplæringen» (KD 2017)

Den overordnede delen skal prege de nye fagplaner/læreplaner som kunnskaps departement pr. 1.nov 2017 startet arbeidet med.

Et felles forpliktende grunnsyn

En viktig endring er at den nye overordnede delen er et felles verdigrunnlag for norsk og samisk opplæring. Tidligere var prinsipper for opplæring i den samiske skolen et eget dokument. Ny generell del er delt opp i følgende 3 hoved emner:

1. Opplæringsens verdigrunnlag,
2. Prinsipper for læring og utvikling
3. Prinsipper for skolens praksis.

Den nye generelle delen beskriver *opplæringsens verdigrunnlag* som er det forpliktende grunnsynet som skal prege og støtte pedagogisk praksis i skolen. Alle som arbeider i opplæringen, skal la dette

grunnsynet prege planlegging, gjennomføring og videreutvikling av all opplæring fra grunnskole til videregående opplæring.

Dokumentet gir føringer for opplæring i fag og *prinsipper for læring og utvikling*, og tydeliggjør opplæringens ansvar for dannelse og utvikling av elevenes helhetlige kompetanse.

I punkt 3; «*prinsipper for skolens praksis*» forklares forventningene som er lagt til skolens tilrettelegging for den enkelte elev, et inkluderende læringsmiljø og skolens profesjonsutvikling og skoleutvikling.

Utdanningsprogrammene og lærefagene i fag- og yrkesopplæringen har også gjennomgått en kvalitetsvurdering for å sikre at opplæringstilbudet samsvarer med etterspørselen etter aktuell kompetanse i arbeidslivet.

2.2.3.1 FAGFORNYELSE - UTVIKLING AV NYE LÆREPLANER

I regjeringens pressemelding *Forny innholdet i skole*, datert 26.06.18 beskrives arbeidet med fornying av fagene. Siden 2016 har regjeringen arbeidet for å fornye innholdet i skolefagene.

Skolen skal få nye læreplaner høsten 2020. Det gjelder alle fag i grunnskolen og de gjennomgående fagene i videregående opplæring, altså fagene som elevene har uavhengig om de går på yrkesfag eller studieforberedende.

Fagfornyelsen blir den største endringen i skolen siden Kunnskapsløftet.

Rammene for fagfornyelsen ble fastsatt i Stortingsmelding 28 *Fag – fordypning – forståelse* (2015-2016). Slik beskrives fagfornyelsens tre faser

- I fase 1 ble overordnet del av læreplanverket og *kjerneelementene* besluttet.
- Fase 2, arbeid med læreplaner, 2018/2019. Læreplanene kommer på høring oktober 2018.
- Fase 3: I fase 3 skal skoler, skoleeiere og lærerutdanningene forberede seg på å ta i bruk læreplanene fra skoleåret 2019/2020. Læreplanene tas i bruk for trinn 1-9 + vg1 høst 2020, for 10.trinn og vg2 høst 2021 og for vg3 høst 2022.

Kjerneelementer i fagene

Kunnskapsdepartementet besluttet hva som ble det viktigste i hvert fag. Dette er de såkalte *kjerneelementene*. *Kjerneelementene* er beskrevet som det mest sentrale elevene skal lære i hvert fag, og gir derfor retning og prioriteringer for de nye læreplanene som skal lages. Sametinget og kunnskapsdepartementet er enig om felles kjerneelementer i fagene til det nasjonale og samiske læreplanverket.

Kjerneelementer kan være kunnskapsområder, metoder, begreper, tenkemåter og uttrykksformer. Det er kjernen, de store ideene eller det mest sentrale i fagene som elevene skal kunne etter endt grunnskole eller endt videregående opplæring. Kjerneelementene beskriver ikke alt innholdet i faget eller en ny læreplan, men de utgjør en første prioritering, en retning og rammer for den kommende utviklingen av læreplanene i hvert av fagene.

Elevene skal lære grunnleggende ferdigheter som å lese, skrive og regne. Men de må også lære mer om hvordan de skal ta vare på seg selv, og hvordan de skal delta aktivt i demokratiet og en verden som stadig krever mer digital dømmekraft,

Dybdelæring

I Utdanningsdirektoratets artikkel *Hva er fagfornyelsen?* Beskrives det at elevene skal lære å lære og bygge kompetanse over tid. Dette beskrives som *dybdelæring*.

Dybdelæring innebærer at elevene gradvis utvikler sin forståelse av begreper og sammenhenger. Dette betyr at de får se hvordan enkeltdeler av det de lærer i et ett eller flere fag kan være en del av en større helhet. Gjennom dette skal de også kunne erfare hvordan kunnskap og erfaringer kan overføres til andre fag og sammenhenger.

Dybdelæring dreier seg om både kvaliteten på læringsprosessen og elevenes læringsutbytte. All læring bør sees i en større sammenheng og elevene må utvikle både bredde og dybde for å få en helhetlig forståelse av et fag eller et fagfelt.

For at dybdelæring skal kunne skje er det viktig at kompleksiteten i det elevene skal lære økes gradvis, og at det prioriteres hva det skal arbeides med.

Tre tverrfaglige temaer

Skolens samfunnsoppdrag består av mer enn å lære barn og unge grunnleggende ferdigheter og faglig kunnskap. Barn og unge må også forberedes til å ta vare på seg selv og hverandre, kunne forstå og håndtere og bygge gode relasjoner med mennesker rundt seg, og på den måten kunne bli aktive og deltakende medlemmer av samfunnet. Dette området i skolens ansvar beskrives i disse tre temaene:

- folkehelse og livsmestring
- demokrati og medborgerskap
- bærekraftig utvikling

Temaene skal dekkes av flere fag der det er naturlig. Temaene skal ta utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer og dilemmaer. Elevene skal øve seg i å forstå sammenhengen mellom handlinger og valg, og hvordan de kan finne løsninger gjennom kunnskap og teknologi.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er et etablert begrep i norsk skole. Det beskriver fem ferdigheter som skal være integrert i kompetansemålene for alle fag i skolen.

Grunnleggende ferdigheter som mål for opplæringen ble beskrevet allerede i Stortingsmelding 30 (2003-2004) Kultur for læring og ble som del av skolereformen *Kunnskapsløftet* introdusert for fullt i 2006.

Målet er at alle elever og lærlinger skal opparbeide et nødvendig kompetansenivå i de mest sentrale ferdighetene for å kunne ta del i kunnskapssamfunnet.

- Å kunne uttrykke seg muntlig
- Å kunne uttrykke seg skriftlig
- Å kunne lese
- Å kunne regne
- Å kunne bruke digitale verktøy

Grunnleggende ferdigheter ble også et nytt tema i Elevundersøkelsen i 2013. Her skal elevene si sin mening om hvordan de opplever at skolen legger til rette for å utvikle elevenes grunnleggende ferdigheter på tvers av fag.

Stortingsmelding 30. peker på at kunnskap og kreativitet er avgjørende for verdiskaping i samfunnet, og at evnen til livslang læring er viktig i ei tid der kunnskapsutviklinga går raskt. Grunnleggende ferdigheter i lesing og skriving er nøkkelen til ny læring og kreativitet og døråpneren for elevenes framtid, og det er dette skolen må arbeide med.

«Det (grunnleggende ferdigheter) skal hjelpe dem i deres personlige utvikling og deres evne til å delta i og utvikle seg i skole, samfunns- og arbeidsliv.»

Utdanningsdirektoratet fastsatte et rammeverk for grunnleggende ferdigheter allerede i 2012. Rammeverket for grunnleggende ferdigheter er også grunnlag for utviklingen av nye læreplaner som er planlagt ferdig høsten 2020.

I forbindelse med utarbeidelsen av nye lærerplaner vil matematikk skal ha et særskilt ansvar for regning som grunnleggende ferdighet, norsk for lesing og skriving og samfunnsfag for digitale ferdigheter. Alle fag har likevel et ansvar for det som passer innen det enkelte fag, f.eks. fagspesifikk skriving som rapporter i naturfag og regning forstått som forståelse for bruk av diagrammer, statistikk osv. i f.eks. samfunnsfag.

Grunnleggende ferdigheter danner grunnlaget for all læring. Å oppleve mestring gir tro på seg selv og sine evner og egenskaper. Mestring i fag er derfor viktig for å gi elevene et godt grunnlag for videre skolegang, livslang læring og livsmestring. I elevundersøkelsen 2017 kommer det frem at elever i Sortland skårer noe mindre på spørsmålene rundt mestring enn både Nordland Fylke og nasjonalt.

- Mestring						Tilbake
Last ned data			Hjelp til tolkning	Indikatorveiledning		
Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	
Tenk på når du får arbeidsoppgaver på skolen som du skal gjøre på egen hånd. Hvor ofte klarer du oppgavene alene?						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,0	3,9	3,9	3,9	
Kommunegruppe 11	3,9	4,0	4,0	3,9	3,9	
Nordland fylke	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	
Nasjonalt	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	
Tenk på når lærerne går gjennom og forklarer nytt stoff på skolen. Hvor ofte forstår du det som lærerne gjennomgår og forklarer?						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	3,9	4,0	4,0	3,8	
Kommunegruppe 11	3,9	4,0	4,0	3,9	3,9	
Nordland fylke	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	
Nasjonalt	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0	
Får du lekser som du greier å gjøre på egen hånd?						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,1	4,3	4,1	4,0	4,1	
Kommunegruppe 11	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	
Nordland fylke	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	
Nasjonalt	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Mestring, Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn						

- Faglig utfordring						Tilbake
Last ned data			Hjelp til tolkning	Indikatorveiledning		
Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	
Får du nok utfordringer på skolen?						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,0	4,2	4,2	4,0	
Kommunegruppe 11	3,9	4,0	4,1	4,0	4,0	
Nordland fylke	3,9	4,0	4,1	4,1	4,0	
Nasjonalt	3,9	4,0	4,1	4,1	4,1	
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Faglig utfordring, Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn						

I elevundersøkelsen 2017 fremkommer at elevene i Sortland kommune opplever noe mindre faglige utfordringer enn nasjonalt.

I tallene som fremkommer på nasjonalt hold er det en mindre variasjon i resultatene fra år til år enn hva som fremkommer for Sortland kommune sine tall. Det er viktig å påpeke at grunnlaget for tallene på nasjonalt hold er basert på elevtallet for hele landet. I et mindre utvalg som Sortland

kommune vil det naturlig komme større svingninger fra år til år. Forskjellen mellom Sortland kommune og nasjonale tall anses ikke som et urovekkende eller dramatisk utslag.

På bakgrunn av personvern er det ikke anledning til å legge frem resultater for hver av skolene. Skolene har imidlertid tilgang til undersøkelsen og bruker resultatene i vurdering av opplæringen i sin egen skole.

Læringsunivers, større fokus på digitale verktøy og gode fagrom.

Det er naturlig at skolene har behov for en jevnlig fornying og oppgradering av materell og utstyr knyttet til opplæringen. I tillegg er det behov for nytt utstyr ut fra nye krav og behov som følge av den pedagogisk og organisatorisk utvikling som er beskrevet tidligere i kapitlet.

Nye læreplaner stiller blant annet sterkere krav til skolens mulighet for organisering og bruk av «læringsunivers». I første omgang ble begrepet «læringsunivers» knyttet til digitale læringsressurser. Dette benyttes i stor grad i skolene og nye lærebøker og lærerressurser er i all hovedsak utarbeidet med forutsetning om at lærere og elever har god tilgang på digitale verktøy som PC og nettbrett, samt interaktive tavler til direkte bruk i undervisningen.

Skolens muligheter er f.eks. avhengig av skolens bygningsstruktur og nettkapasitet for å kunne bruke digitale verktøy slik som forventes, og skolens økonomiske spillerom er avgjørende i forhold til å kjøpe inn og etablere fysiske læringsunivers.

Som et utvidet begrep forstås «læringsunivers» også som gode fagrom som stimulerer til og gir gode muligheter til praktisk opplæring i f.eks. matematikk, naturfag, engelsk mm. Gode fagrom og differensiert opplæringen er en forutsetning for å kunne tilpasse opplæringen til den enkelte elev og legge til rette for god faglig utvikling for alle elevgrupper.

Hensiktsmessige vurderingsformer

For å sikre at eksamen og vurdering henger godt sammen med læreplanene, vil Kunnskapsdepartementet blant annet nedsette en eksamensgruppe som skal bistå Utdanningsdirektoratet i å utrede fagenes eksamensform.

I kapittel 5 i Stortingsmelding 28 gjennomgås dagens vurderings- og eksamensordninger, og ulike vurderingsformer som del av fagfornyelsen. Her beskrives hvordan rettferdig og læringsstøttende vurderingspraksis skal videreutvikles. Viser til følgende vurdering gitt av Departementet:

«Forskning viser at grunnopplæringen i stadig større grad preges av en læringsfremmende vurderingskultur. Dette er både et resultat av gode lokale utviklingsprosesser og nasjonale tiltak, som satsingen Vurdering for læring.

Departementet vil bidra til å legge til rette for at det lokale utviklingsarbeidet fortsetter og vurdere hvordan læreplanene og nasjonale veiledningsressurser kan gi enda bedre støtte. Det er et mål å bidra til mer lik vurderingspraksis. Vurderingsordninger og kvalitetsvurderingssystemet må støtte opp under en opplæring som skal legge større vekt på dybdelæring og systematisk progresjon».

2.2.4 SPESIALUNDERVISNING UNDER LUPEN

Spesialundervisningens organisering og innhold har vært diskutert over lang tid. Mange spørsmål har dreiet seg om hvorvidt spesialundervisningen har tjent sin hensikt og gitt elevene bedre vilkår for læring. 6. mars 2017 ble Barneombudets rapport *Uten mål og mening?* lansert.

Barneombudets rapport handler om spesialundervisning i grunnskolen og har tatt på alvor de mange henvendelser fra foresatte som har beskrevet kritikkverdige forhold i spesialundervisningene gitt til deres barn i norsk skole.

Kunnskapsdepartementet initierte i februar 2017 å undersøke hvordan det sto til i norsk skole i forhold til opplæring av barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging. Det ble nedsatt en ekspertgruppe i mars 2017 som skulle gjøre dette arbeidet. Dette resulterte i rapporten *Inkluderende fellesskap for barn og unge som ble gitt ut våren 2018*.

Begge rapportene har sammenfallende vurderinger av spesialundervisningen i norsk skole. De er i stor grad kritisk til hvorvidt mange elever som mottar spesialundervisning får en forsvarlig og likeverdig opplæring slik opplæringsloven sier. Kritikken rette mot følgende områder:

- Lærerens kompetanse
- Mangelfullt læringsutbytte og lave forventninger
- Uklare sakkyndige vurderinger
- Mangelfull lovforståelse hos skoleeier
- Mobbing, krenkelser og psykisk helse
- Diskriminering og utenforskap
- Bruk av tvang

De viser også til mangel på elevmedvirkning før spesialundervisningen iverksettes, i vedtaksfasen og i planlegging, gjennomføring og evaluering. Det beskrives også utilgjengelig klagerett og vanskelig saksbehandling.

Det er naturlig å anta at regjeringens undersøkelse av spesialundervisningen vil medføre skjerpede krav og nye retningslinjer for skoleeier og skolene i nær fremtid.

Mer om spesialundervisning vil tas opp som del av undertema *Skolens læringsmiljø*.

2.2.5 BETYDNINGEN AV ØKT KOMPETANSEKRAV I DEN NYE LÆRERUTDANNINGEN

Høsten 2017 fastsatte Kunnskapsdepartementet rammeplan for innholdet i den nye femårige lærerutdanningen. Neste generasjon lærere vil få mer forskningsbasert kunnskap, mer faglig fordypning og mer praksis før de skal ut i jobb.

Å gjøre lærerutdanningen om til en femårig masterutdanning, er en av de viktigste satsingene i Regjeringens strategi [*Lærerløftet – på lag for kunnskapsskolen*](#).

De nye, femårige lærerutdanningene får samme navn som i dag:

*Grunnskolelærerutdanning for trinn 1 til 7 og
Grunnskolelærerutdanning for trinn 5 til 10.*

Regjeringen økte i 2016 inntakskravet til grunnskolelærer- og lektorutdanningen i 2016, hvor det ble stilt krav om karakteren i 4 i matematikk.

En grunnskolelærer var tidligere kalt *allmennlærer*. En allmennlærer etter gammel ordning kunne undervise barn og unge i grunnskolen fra 1. til 10. trinn. Begrepet allmennlærer vil sannsynligvis brukes i mange år fremover, men nye lærerstudenter utdannes til *grunnskolelærere*.

De nye grunnskolelærerutdanningene retter seg mer inn mot å gi elevene kyndighet til å møte et samfunn i stadig endring og som stiller krav i en fremtid vi ikke enda ser tydelig. Følgende sies i pressemelding fra Kunnskapsdepartementet 07.06.2016 «*Slik blir den nye lærerutdanningen*»

«Nyttdannede lærere skal ha med seg nok faglig tyngde til å kunne være kritiske, stille spørsmål og reflektere over egen undervisning. De skal være oppdatert på relevant forskning, og være i stand til å prøve ut nye undervisningsmetoder i klasserommet, sier kunnskapsministeren».

«Vi må utdanne de lærerne Norge trenger i fremtiden. De lærerne som kan bidra til at våre barn og barnebarn ikke bare greier å henge med på en teknologisk utvikling i rasende fart, men blir i stand til å lede denne utviklingen».

Nyttdannede *grunnskolelærere* vil komme til skolen med avgrensede fagområder. Det betyr at nye lærer ikke i samme grad som *allmennlærerne* kan undervise i de fleste fag. Lærere med dybdekunnskap og sterkere fagforståelse er ment å kunne skape bedre læring for elevene.

Lærere etter den nye masterutdanningen:

- Har mer dybdekunnskap i undervisningsfagene sine og i pedagogikk.
- Har spesialkunnskap om et avgrenset fagområde.
- Lærere på trinn 1-7 blir eksperter i begynneropplæring.
- Kan bruke varierte og forskningsbaserte undervisningsmetoder.
- Kan bruke IKT i alle fag, og gi elevene opplæring i digitale ferdigheter.
- Kan bidra til å utvikle skolen som pedagogisk virksomhet.
- Kan utføre egne forskningsprosjekter – for å øke elevenes læring og trivsel.
- Kan identifisere tegn på mobbing, vold og overgrep og sette inn hjelpetiltak.

I tillegg til større fagdybde stilles det sterkere krav til lærerens kompetanse i forhold til å arbeide med opplæringslovens § 9 A som beskriver elevens rett til et godt psykososialt miljø. Endringene i lærerutdanningen har også sammenheng med endringen i skolens læreplanverk.

Dagen lærerutdanninga har også et annet fokus på organisasjonsutvikling enn tidligere. Det er da sannsynlig at nyttdannede lærer har en sterkere forventning til profesjonsfelleskapet som lærende felleskap enn tidligere.

2.2.5.1 Veiledning av nyttdannede

Skoleeier som arbeidsgiver har ansvar for å ivareta nyttdannede nytilsatte lærere på en god måte. Veiledning og kompetanseutvikling er en del av dette ansvaret. Viser til arbeidsmiljøloven § 4-2 og opplæringsloven § 10-8.

Veiledning av nyttdannede har imidlertid hatt ulikt innhold og oppfølging fra skoleeiere. Viser her til Rambøll sin evaluering (2016) *Veiledning av nyttdannede barnehagelærere og lærere: En evaluering av veiledningsordningen og veilederutdanningen*. Veiledningen blir i mange tilfeller beskrevet som ikke og nok.

Stortinget fattet våren 2017 følgende vedtak:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene utforme nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyttdannede lærere som ivaretar at alle nytilsatte omfattes av ordningen, og som gir rom for lokal tilpasning.»

Å utforme nasjonale rammer for veiledning er derfor også ett viktig tiltak i strategien *Lærerutdanning 2025*.

Det er satt sammen en arbeidsgruppe med tanke på dette. I tillegg til Nord universitet er KS Nordland, Fylkesmannen i Nordland og Nordland fylkeskommune representert i gruppa, samt en representant fra RKK Nordland.

Som utgangspunkt må skoleeier tenke at nyutdannede lærere kommer med oppdatert kompetanse som vil bidra til utvikling av profesjonsfellesskapet i den enkelte barnehage og skole.

Veiledningen skal skape sammenheng mellom den profesjonskvalifisering som foregår i utdanningen og den videre profesjonaliseringen som skjer i yrket.

Det har derfor stor betydning hvordan den nyutdannede inkluderes i profesjonsfellesskapet og anerkjennes som bidragsyter og ressurs.

Viser her til dokument *Veiledning av nyutdannede nytilsatte lærer i barnehage og skole 09/2018* som bl.a. beskriver følgende mål for satsningen:

«Gjennom kvalifisert veiledning kan den nyutdannede få trygghet til å håndtere og mestre arbeidssituasjonen og møtet med barna og elevene. De får også økt bevissthet om verdien av egen kompetanse. Veiledning kan på denne måten være viktig for å beholde nyutdannede lærere i barnehagen og skolen. Veiledning som involverer både den nyutdannede nytilsatte og kolleger, kan også virke utviklende for profesjonsfellesskapet i barnehage og skole og bidra til bedre trivsel og læring for barn og elever».

Evalueringen av iverksatt veiledning skal gjøres i en sluttrapport ved årsskiftet 2020/2021.

2.2.6 GENERASJONSSKIFTET I LÆRERSTABEN

Norsk skole står overfor en felles utfordring knyttet til det som av mange omtales som et generasjonsskifte i lærerstaben. Dette har vært debattert og belyst i mange ulike fora, blant annet ved nettstedet utdanningsnytt.no som tar for seg utvikling og trender knyttet til skole og utdanning i Norge. <http://www.utdanningsnytt.no/>

I tillegg til endringen i lærerutdanningen vil svært mange kommuner få utskiftning av lærere på bakgrunn av generell høy gjennomsnittsalder hos ansatte lærere.

RKK Vesterålen og Lødingen som er det regionale kompetansekontoret for Andøy, Bø, Hadsel, Lødingen, Sortland og Øksnes, har undersøkt hvilke utfordringer Vesterålen står ovenfor.

De har i samarbeid med UiT Norges Arktiske universitet og KS (kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon i Norge) utarbeidet en kompetansekartlegging av kommunal sektor og beregnet rekrutteringsbehov i Vesterålen frem til 2027.

Rapporten er bygget opp slik at enkeltkommunene kan studere sine kompetansebehov og sitt rekrutteringsbehov. I rapporten legges beregnet kompetansebehov frem for hver enkelt kommune.

Tallene i tabellen under er hentet fra rapporten og viser hvor mange undervisningsstillinger som er nødvendig å rekruttere. Dette gjelder både *internt* fra andre stillinger innad i kommunene og *eksternt* fra andre kommuner og sektorer (også kalt *nyrekrutteringer*). I tabellen vises Sortland kommunes behov for rekruttering pr. år sett sammen med Vesterålen som helhet.

Tabell 10: Anslag av fordeling av totalt rekrutteringsbehov av årsverk (2018-2027)

	Total rekruttering	Internrekruttering	Eksternrekruttering	Andel ekstern
Lødingen	68	15	54	78 %
Hadsel	185	33	152	82 %
Bø	34	12	22	65 %
Øksnes	152	29	123	81 %
Sortland	383	82	302	79 %
Andøy	136	28	108	79 %
Vesterålen*	960	200	760	79 %
Nordland**	187	42	145	77 %

*) Sum av alle kommunene **) Uvektet gjennomsnitt av alle nordlandskommuner

Det totale rekrutteringsbehovet for Sortland kommune i perioden 2018-2027 er beregnet til 383 undervisningsstillinger. Av dette vurderes det at 82 stillinger sannsynlig kan dekkes som internrekruttering, og at 302 stillinger må rekrutteres eksternt.

I rapportens oppsummering fremkommer følgende:

«Det er stor forskjell på hvilke rekrutteringsbehov som ventelig vil melde seg i skolene i Vesterålen: Det er Sortland og Hadsel som vil oppleve et økt totalbehov i tillegg til rekruttering for å kompensere for avgang. De øvrige kommunene vil oppleve en nedgang i totalt antall årsverk, men vil måtte rekruttere for å erstatte forutsett avgang. Når vi ser på det samlede behovet fra undersøkelsen får vi et stort rekrutteringsbehov for lærere til Vesterålen».

For ytterligere fremstillinger henvises det til rapporten fra RKK.

2.2.6.1 Mulighet for etterutdanning/kompetanseheving av lærere – «lærerløftet»

I tillegg til de endringene i lærerutdanningen som er beskrevet tidligere har regjeringen også skjerpet kravene til allerede utdannede lærere fra august 2015. Tilbudet om videreutdanning er blitt styrket, og legger til rette for at alle lærere skal ha fordypning for å undervise i sentrale fag.

Med lovendringen som kom i august 2015 ble følgende krav til kompetanse for undervisning i grunnskolen gjort gjeldende for alle fast ansatte lærere, uansett når de måtte ha fullført sin utdanning og hvor lenge de har vært ansatt:

- På barnetrinnet: 30 relevante studiepoeng for å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk.
- På ungdomstrinnet: 60 relevante studiepoeng for å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk.

I perioden etter har det vært uenighet om hvorvidt denne loven skal ha tilbakevirkende kraft. Uavhengig av endringer i vedtaket er lovendringen et svært tydelig signal fra regjeringen at de ønsker skjerpede krav til lærere i norsk skole.

I tilknytning til lovendringen er det utarbeidet et forskrift som går nærmere inn på fagkravene for undervisning i de enkelte fagene. Mer om lovgrunnlaget for tilsetning i grunnskolen kan leses i opplæringsloven § 10 – og i forskrift til opplæringsloven § 14-1 og § 14-2

Sortland kommune som skoleeier har lagt til rette for å videreutdanne lærere og rektorer og benyttet seg av mulighetene som regjeringen har lagt til rette for i «*lærerløftet*».

Siden regjeringen lanserte «*Lærerløftet*» i september 2014 og lovendringen i august 2015 har Sortland kommune videreutdannet mange lærere. Det har i stor grad dreiet seg om studier innenfor grunnleggende ferdigheter i regning, norsk og engelsk. Noen av lærerne har tatt videreutdanning i blant annet naturfag, tysk, digital kompetanse og begynner opplæring.

Skoleåret 2014-2015	13 lærere	1 skoleleder på rektorutdanning
Skoleåret 2015-2016	14 lærere	4 skoleledere på rektorutdanning
Skoleåret 2016-2017	15 lærere	2 skoleledere på rektorutdanning
Skoleåret 2017- 2018	13 lærere	- Ingen aktuelle deltakere
Skoleåret 2018-2019	17 lærere	1 skoleleder på rektorutdanning, 6 skoleledere på utdanningen «Ledelse av gode skolemiljø»

Dette er en betydelig endring siden skoleårene 12/13 og 13/14 hvor bare henholdsvis bare 2 lærere hvert år fikk mulighet til videreutdanning. Dette viser at regjeringen tilrettelegging og støtteordninger har gitt kommunene større mulighet til å videreutdanne lærere og styrke kvaliteten i skolene. Som det fremkommer av oversikten er det også 8 deltakere på rektorutdanning de samme årene som er angitt.

Kompetanseheving er viktig og vil på sikt styrke opplæringen, samt rette den mer inn mot innholdet i de nye læreplanene. Likevel har det vist seg å være en utfordrende situasjon for mange skoler å sende lærer på videreutdanning. Det er særlig små og mindre skoler som opplever seg sårbare når lærerne tas ut av ordinær undervisning og opplæringen må ivaretas av vikarer og ufaglærte i perioder.

Fokus og satsning på etterutdanning i mange fag vil fortsatt være viktig for Sortland kommune. Blant annet på bakgrunn av regjeringens videre fokus på spesialundervisning og inkludering og læringsmiljø. Det er også naturlig at videre satsning og krav om bruk av IKT i opplæringen må tas med i kommunens kompetanseplanlegging.

2.2.7 OPPSUMMERING/DRØFTING

I det videre gis en kort oppsummering og drøfting av temaet *skolepolitikk i utvikling*. Oppsummeringen vil peke frem mot analysen.

I kapittel 2.2 er det i hovedsak beskrevet hovedelementer i regjeringens skolepolitikk for å belyse hvilke konsekvenser det har for Sortland kommune og Sortlandsskolen. Regjeringens skolepolitikk omfatter blant annet lærerutdanningene, elevenes læreplaner og skolens organisering.

I Sortland har kommunen på mange måter vist sitt engasjement som en skoleeier, blant annet gjennom vedtatt *Kommunedelplan for kvalitet i skolen* og oppvekst planen STOLT som blir beskrevet som et viktig verdidokument.

Staten har tatt grep for å gjøre lærerutdanningen bedre med mål om å utdanne lærere med fremtidsrettet kompetanse, samt legge til rette for videreutdanning for allerede utdannede lærere. Sortland kommune har fulgt opp muligheter gitt i Lærerløftet og har siden 2014-2015 godkjent 72 studieløp for lærere. De siste årene har også 8 rektorutdanninger blitt godkjent.

Mangelen på lærere i landsdelen er sammenfallende med utviklingen i Sortland kommune. Det stiller krav til kommunen om å være konkurransedyktig i kampen om de nye lærerne. Kommuner og skoler som legger til rette for et levende og utviklende profesjonsfelleskap og har tydelig fokus på skoleutvikling vil være attraktiv for nye lærere.

Med det vi vet om den nye lærerutdanningen, generasjonsskiftet i lærerstaben, samt skjerpede krav til eksisterende læreres kompetanse ser vi at vi går mot et tydelig skifte i lærernes profesjonsutøvelse og krav til skolene, samt sterkere krav til kommunen om styring av skoleutvikling, blant annet gjennom kompetanseplanlegging.

«Lærerløftet» er tydelig på skoleeiers betydning og ansvar. Skoleeier forventes i større grad å legge til rette faglig, praktisk og strukturelt for en god organisasjonsutvikling.

Regjeringens satsning og tydeligere krav til kvalitetsutvikling vil i større grad enn tidligere gi Sortlandsskolen utfordringer knyttet til rekruttering og sikre tilstrekkelig kompetanse i dagens skolestruktur.

Det vil som sagt være rift om nyutdannede lærere mellom kommunene, men det vil også være konkurranse mellom skoler. Denne utfordringen vil gjelde alle skolene våre, små og store, fordi det vil være mangel på lærere i landsdelen og nasjonalt.

Det er imidlertid sannsynlig at små skoler vil få større utfordringer med å knytte til seg nok og riktig kompetanse, samt legge til rette for samarbeid og intern kvalitetsutvikling, som f.eks. veiledningen av nyutdannede, oppdekking av kvalifiserte vikarer når lærere tar videreutdanning.

Ved å velge en skolestruktur som ivaretar desentralisert skoler, vil det samtidig stilles større krav til skoleeier om alternative løsninger for å sørge for tilstrekkelig kompetanse i grunnskoleopplæringen.

Små skoler kan også bli mer sårbare i forhold til felt som krever særskilt kompetanse som f.eks. spesialpedagogisk- og minoritetsspråklig kompetanse.

I en avisartikkel 08.11.18 reflekterer Hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet i Hadsel kommune om hvilke konsekvenser mangelen på kvalifisert lærere vil ha for skolene i kommunen. Han beskriver at det i mange år har vært vanskelig å få rekruttert kvalifiserte lærere, og at med de strengere kravene til lærerutdanningen og skolene vil bli enda mer utfordrende. Hans refleksjoner sammenfaller med de utfordringer som er påpekt i oppsummeringen.

I kapitlet er det vist hvilke premisser som gis skolen i lys av norsk skolepolitikk i utvikling.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen.

I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig fagbredde i lærerstaben.

I hvilken grad gir alternativet muligheter for tilstrekkelig profesjonsfelleskap for utvikling og samarbeid. Og dermed:

I hvilken grad er alternativet egnet til lærersamarbeid, for å øke kvaliteten i opplæringa knyttet til særskilte felt?

I hvilken grad gir alternativet mulighet for å etablere en skoleledelse som kan prioritere og vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid?

I hvilken grad gir alternativet mulighet for fleksibel organisering og fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging?

I hvilken grad innfris nye krav på bakgrunn av endring i læreplaner, med utgangspunkt alternativet?

I hvilken grad gir alternativet muligheter for å ivareta fagfornyelse/ -dybdelæring i undervisningen mm.?

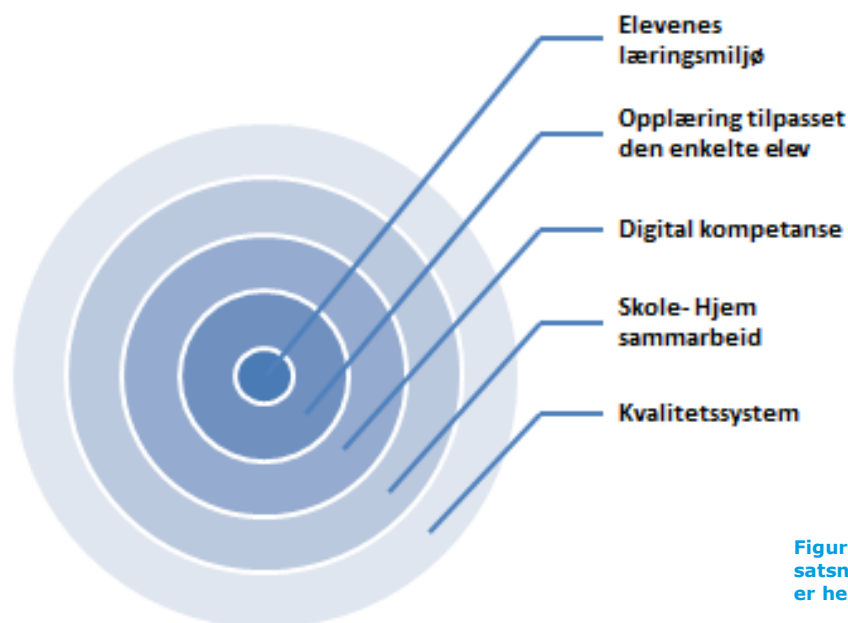
2.3 Skolens læringsmiljø

Dette underkapitlet vil i hovedsak beskrive forhold som har påvirkning på og betydning for elevens læringsmiljø.

I oppsummeringen vil faktorer som vurderes å være relevant og viktig som bakgrunnskunnskap når skolestruktur i Sortland kommune skal vurderes trekkes frem. Faktorene vil igjen danne grunnlag for analysen.

Det viktigste kvalitetsbarometeret på om kommunen lykkes i å skape et godt læringsmiljø og en opplæring som er tilstrekkelig tilpasset den enkelte elev vil være hver enkelt elevs erfaringer og opplevelser i skolehverdagen.

I *Kommunedelplan for Kvalitet i skolen 2015-2019 (KIS)* er skolens satsningsområder valgt i en prioritert rekkefølge for å sette eleven i fokus. Modellen illustrerer også at all virksomhet i skolen dreier seg i bunn og grunn om å skape et godt læringsmiljø for elevene.

Figur 1 Modell for satsningsområdene er hentet fra KIS

I kapitlet om elevens læringsmiljø (KIS) er følgende visjon for Sortlandsskolen utarbeidet:

«Sortlandsskolen skal arbeide kunnskapsbasert, systematisk og langsiktig med elevenes læringsmiljø. Elevene skal oppleve et trygt læringsmiljø som fremmer deres helse og trivsel, samt bidrar til deres faglige og sosiale utvikling. Elevens rett til medvirkning skal vektlegges.»

I Kommunedelplan for Kvalitet i skolen er det valgt å vise til 5 grunnleggende faktorer som utdanningsmyndigheten har fremhevet som avgjørende i satsningen *Bedre læringsmiljø* (2009-2014) <http://tidliginnsats.forebygging.no/Statlige-foringer/Bedre-laringsmiljo/>

1. Lærerens evne til å lede klasser og undervisningsforløp.
2. Positive relasjoner mellom elev og lærer.
3. Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene.
4. Godt samarbeid mellom skole og hjem.
5. God ledelse, organisering og kultur for læring på skolen.

Beskrivelse av punktene finnes i *Kommunedelplan for Kvalitet i skolen* (side 12-16)

De 5 punktene og beskrivelsen av dem sammenfaller i sterk grad med resultater fra andre forskningsrapporter og analyser. Som eksempler henvises til følgende to eksempler:

Skoleforsker Thomas Nordahl fremhevet åtte punkter som har betydning for elevenes læringsmiljø i et intervju med forskning.no (2015).

- At elevene har venner
- At lærerne er voksne
- At skolen har god struktur
- Foreldrene snakker positivt om skole
- Fedrene bør engasjere seg i skolen
- Eleven må jobbe på skolen
- Økt læringstrykk
- Ikke bestemte pedagogisk metoder.

På bakgrunn av forskning har følgende områder utpekt seg som viktige i arbeidet med å skape et godt læringsmiljø. Viser her til Udir sin artikkel; *Hva er et godt læringsmiljø?*:

- Klasseledelse
- Relasjoner lærer-elev
- Forventninger til elever
- Sosial kompetanse
- Involvering av elever
- Bruk av regler og konsekvenser
- Samarbeid hjem-skole
- Ledelse og organisasjon
- Fysisk miljø

I det materialet som er undersøkt har ikke skolestørrelse vært fremholdt som avgjørende for om kriteriene som Udir viser til kan ivaretas.

2.3.1 KVALITET I SMÅ OG STORE SKOLER

For å undersøke om det kan være ulikheter mellom små og store skoler vises det til Telemarksforskning sin rapport nr. 439 *Skolestruktur i Fræna kommune*.

I rapporten fra Fræna vises det til en sammenfatning av forskning på kvalitet i små og store skoler gjennomført av Tone H. Sollien i Asplan Viak. Solliens undersøkelser er basert både på norsk og utenlandsk forskning.

I Solliens oppsummering ble forhold som faglig utbytte, sosial kompetanse, motivasjon, elevpåvirkning, tilpasset opplæring, samarbeid med hjemmene og samarbeide med lokalsamfunnet vurdert.

Sollien mener å finne at det er få holdepunkter for at det finnes generelle kvalitetsforskjeller mellom små og store skoler med hensyn til *læringsresultater eller sosialt miljø*.

Når det gjaldt faktorer som *elevenes sosiale kompetanse* (mobbing, trivsel etc.), elevenes motivasjon for læring, elevpåvirkning og samarbeid med hjemmene fant Sollien ingen forskningsmessige belegg for at skolestørrelse hadde noen påvirkning.

Når det gjaldt *elevenes faglige utbytte* fantes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet for elevene økte med skolestørrelse.

Når det gjaldt opplæring og like muligheter gav forskning noe støtte til at mindre skoler kunne være bedre for visse elevgrupper. Men her legges det til at i internasjonal forskning er begrepet «mindre skoler» atskillig større enn hva vi i norsk sammenheng oppfatter mindre skoler å være.

Det fantes noe forskningsmessig belegg for at små bygdeskoler gir noe bedre mulighet for godt samspill mellom skole og lokalsamfunn. Dette området vil belyses i større grad i kapittel 5.

Ut fra sine funn mener Sollien at det er andre faktorer i skolens rammer og virksomhet som har mer å si for kvaliteten i skolen enn størrelsen på skolen. Uavhengig av skolestørrelse er kvalitet og kvalitetsutvikling i skolen avhengig av at skolen arbeider med områder som en fra forskning vet har innvirkning på kvaliteten i skolen.

Lærerens og skolens evne til å skape en *inkluderende klasseromspraksis* som sørger for at alle elever opplever trygghet og *tilhørighet* kan på bakgrunn av både Eilertsens, Nordahls, Telemarksforskning og Udir sine undersøkelser og funn anses som grunnpilarer i god opplæring.

Med dette som bakgrunn synliggjøres det som Udir beskriver som prosesskvalitet; *Prosesskvalitet handler om virksomhetens indre aktiviteter, selv arbeidet med opplæringen.*

2.3.2 HVORDAN VURDERE KVALITET I OPPLÆRINGEN?

I fagartikkelen *Hvordan kan vurdering bidra til kvalitetsutvikling* fra Udir deles kvalitetsbegrepet opp i 3 kvalitetsområder: *strukturkvalitet, prosesskvalitet og resultatkvalitet.*

De ytre rammer for skolens virksomhet gis samlebegrepet struktur.

Strukturkvaliteten vil være de formelle rammer som lover, forskrifter og planer. I tillegg har økonomi, personaltetthet, lærernes kompetanse, klassenes størrelse og sammensetninger betydning, samt de fysiske rammene som bygninger og tilgjengelig utstyr.

Prosesskvalitet beskrives som det arbeidet som skjer i skolen, innholdet i opplæringen, undervisningsmetoder, bruk av lærernes kompetanse og selv læringsmiljøet.

Resultatkvaliteten omfatter kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Læringsutbyttet står sentralt i kvalitetsvurderingen.

Resultater fra nasjonale prøver i engelsk, regning og lesing har siden de ble innført fått mye oppmerksomhet mens gjennomføringsgraden for videregående opplæring har der senere årene fått mer og mer oppmerksomhet.

Hele fremstillingen fra Udir vil ikke bli behandlet i kapitlet. Den er med for å vise helheten i arbeidet med Kvalitetsutvikling i skolen.

	KVALITETSDOMRÅDER	KUNNSKAPSGRUNNLAG
STRUKTUR	Strukturkvaliteten beskriver de ytre forutsetningene i form av organiseringen av virksomheten og de ressursene som er til rådighet ⁹ . - Økonomi - Areal - Kompetanse - Regelverk	- GSI/KOSTRA - Lokale kartlegginger - Tilsynsrapporter - Utdanningsspeilet
PROSESS	Prosesskvaliteten handler om virksomhetens indre aktiviteter, selve arbeidet med opplæringen ¹⁰ . - Lærerens evne til å lede klasser og undervisningsforløp - Positive relasjoner mellom elev/lærling og lærer/ instruktør - Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene - Godt samarbeid mellom skole og hjem - God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen / lærebedriften	- Elevundersøkelsen - Læringsundersøkelsen - Internasjonale undersøkelser - Utdanningsspeilet - Forskning - Egenvurdering (skolebasert vurdering, tilstandsrapport) - Observasjoner - Tilsynsrapporter
RESULTAT	Resultatkvaliteten beskriver det helhetlige læringsutbyttet for eleven eller lærlingen	- Nasjonale prøver - Standpunkt - Eksamen - Fagprøver - Internasjonale undersøkelser

2.3.2.1 Lærernes evne til å lede klasser og undervisningsforløp

I Meld. St. 21, 2016-2017), er betydningen av lærerens kompetanse og kontakten med den enkelte elev ble fremhevet. Stortingsmeldingen sier også tydelig at kvaliteten på lærerens undervisning betyr aller mest for elevens læring.

En lærer som kan faget sitt, som gir god undervisning ved blant annet å kunne variere uten å være bundet til faste opplegg og metoder, og samtidig ivaretar elevens trivsel og lærelyst, er det viktigste bidraget til at elevene lærer og har det godt på skolen (Kunnskapsdepartementet, 2017).

En inkluderende klasseromspraksis som har rom for mangfold – har som målsetting å favne alle typer elever med ulike behov, ulike bakgrunn og ulike identitet.

2.3.2.2 Positive relasjoner mellom elev og lærer

I Pernille Eilertsen sin Masteroppgave *Det utvidede læringsrom som begrep i elevens læring* (2018) utforskes et av relasjonspedagogikkens grunnleggende prinsipp. Viser til følgende beskrevet i Eilertsen sin oppgave:

«I følge Spurkeland (2011) er relasjonspedagogikkens grunnleggende prinsipp å kjenne enkelteleven, dens interesser, hva han/hun er opptatt av og la eleven bli kjent med deg. På den måten kan læreren hjelpe den enkelte elev å mestre livet sitt og bli deltaker i samfunnet.

Relasjonens betydning i det utvidede læringsrommet er et viktig bidrag for å bedre elevenes læringsutbytte. Gode relasjoner kan gi elevene en bred kompetanse med kognitive og praktiske ferdigheter, og sosial og emosjonell læring.

Forskning viser at læring foregår i et samspill mellom kognitive, sosiale og emosjonelle ferdigheter. Sosiale og emosjonelle ferdigheter som utholdenhet, det å håndtere egne følelser, nysgjerrighet og det å takle motgang spiller en stor rolle for elevenes læring (Hattie, 2009).

Ved å utvide skolens læringsrom blir variasjonen i undervisningen større, og muligheten for den enkelte elev til å lykkes i møte med skolens oppgaver vil øke.»

I innledning til *skolens læringsmiljø* vises det til at det viktigste kvalitetsbarometeret på om kommunen lykkes i å skape et godt læringsmiljø og en opplæring som er tilstrekkelig tilpasset den enkelte elev er elevenes erfaringer og opplevelser i skolehverdagen.

Som grunnlag for å nyttiggjøre seg opplæringen må elevene oppleve trygghet og tilhørighet sammen med de andre, i klasserommet og på skolen. Her spiller den enkelte lærers klasseledelse og klasseromspraksis en vesentlig rolle.

I artikkelen *Klasseledelse og den viktige relasjonen mellom lærer og elev* (2015) vises det til omfattende dokumentasjon på at lærerens relasjonsbygging til eleven har stor betydning for å skape en inkluderende klasseromspraksis og utøve klasseledelse av god kvalitet.

På bakgrunn av det som nå er beskrevet tidligere i kapitlet om kvalitet i skolen og hva som er grunnlag for et godt læringsmiljø er det hensiktsmessig å gå grundigere inn i hva *inkluderende klasseromspraksis* er.

2.3.2.3 Inkluderende klasseromspraksis

European Agency for Development i Special Needs Education fremhever i sin oppsummeringsrapport i 2003 *Inkluderende opplæring og klasseromspraksis* fem faktorer som er viktig for inkluderende opplæring. Denne rapporten omhandler elever tilsvarende barne- og mellomtrinn.

En påfølgende rapport *inkluderende opplæring og klasseromspraksis på ungdomstrinnet fra 2005* utvider listen med ytterligere 3 viktige faktorer for inkluderende opplæring.

Som det fremkommer i rapportene har undersøkelsen rettet seg mot elever med behov for særskilt tilrettelagt opplæring, men begge rapportene konkluderer med at det som er bra for elever med behov for særskilt tilrettelagt opplæring er bra for alle elever.

I begge rapportene ses derfor spesialundervisning og særskilt tilrettelegging som en del av en helhetlig tilnærming, som skal prege og kjennetegne skolens undervisningspraksis.

Følgende **faktorer for** en inkluderende klasseromspraksis fremheves;

- Samarbeidsorientert opplæring
Lærerne trenger støtte fra kollegaer på skolen og fra fagpersonell utenfor skolen, og har behov for å kunne samarbeide med disse.
- Samarbeidsorientert læring
Elever som støttelærere eller samarbeidsorientert læringer nyttig for de kognitive og affektive (sosiale og emosjonelle) sidene ved elevenes læring og utvikling. Elever som hjelper hverandre, særlig innenfor et system av fleksible og gjennomtenkte elevgrupperinger, tjener på å lære sammen.
- Problemløsning i fellesskap
Lærere som trenger hjelp til å inkludere elever med atferdsvansker, kan særlig ha nytte av å følge en systematisk tilnærmingemetode ved håndtering av uønsket atferd i klasserommet. En slik metode er et effektivt verktøy for å redusere mengden og intensiteten av forstyrrelser i timene. Klare regler og faste rammer som alle elevene har samtykket i (sammen med passende motivasjon) har vist seg å være effektivt.
- Heterogen gruppering
En heterogen gruppering og en mer differensiert innfallsvinkel til opplæringen er nødvendig og nyttig når elevene i klasserommet er svært forskjellige. Spesifikke mål, alternative læremåter, fleksibel veiledning og mange homogene grupperingsmåter fremmer inkluderende opplæring.
- Effektiv opplæring
Ordningene som er nevnt ovenfor, skal settes i verk innenfor en overordnet skole /opplæringsplan der opplæring er basert på vurdering og evaluering, høye forventninger, direkte veiledning og tilbakemelding. Alle elever, og dermed også elever med behov for særlig tilpasset opplæring (STO), oppnår bedre resultater med systematisk overvåking, vurdering, planlegging og evaluering av arbeidet. Læreplanen kan tilpasses individuelle behov, og ekstra støtte kan innføres etter behov ved hjelp av den individuelle opplæringsplanen (IOP). Denne IOP-en bør passe inn i den ordinære læreplanen.
- Opplæring i basemiljø
På enkelte skoler har praktiseringen av læreplanen endret seg radikalt: Elevene oppholder seg i et ordinært miljø som består av to eller tre klasserom hvor nærmest all opplæring foregår. En liten gruppe lærere er ansvarlig for opplæringen i basen.

- Alternative lærestrategier

For å støtte inkluderingen av elever med særskilte behov, ha det de seneste årene blitt utviklet flere modeller som fokuserer på lærestrategier. Disse programmene har som formål å gi elevene kunnskap om læring og problemløsning. Videre kan det hevdes at det å gi elevene større ansvar for egen læring kan bidra til en vellykket inkludering på ungdomstrinnet.

Videre i rapportene beskrives hvordan holdninger, kompetanse, støtte og tydelighet har betydning for en inkluderende klasseromspraksis. Arbeid med inkludering krever at skolen har fokus både på eleven som individ og hvilken kontekst/system eller felleskap eleven er i.

I rapporten fra 2003 vises det til følgende **betingelser som** spiller en sentral rolle for inkluderende klasseromspraksis:

- Inkludering avhenger av lærernes holdninger til elever med særskilte behov, lærernes evne til å fremme sosiale relasjoner, deres syn på forskjeller i klasserommene og deres vilje til å håndtere forskjellene på en effektiv måte.
- Hvis lærerne skal kunne håndtere mangfold i klasserommet på en effektiv måte, må de ha tilstrekkelige ferdigheter, ekspertise, kunnskap, pedagogisk innsikt, egnede opplæringsmetoder og - materiale og tilstrekkelig med tid.
- Lærerne trenger støtte både i og utenfor skolen. Lederskap på rektor-, skoledistrikts-, kommune- og offentlig nivå er viktig. Regionalt samarbeid mellom de ulike instansene og foreldre er en forutsetning for effektiv inkludering.
- Offentlige myndigheter bør uttrykke et klart syn på inkludering og legge forholdene til rette slik at ressursene kan utnyttes så fleksibelt som mulig.

2.3.2.4 Elevundersøkelsen

Hva kan resultater fra elevundersøkelsen si oss, og hvordan skal skolen forholde seg til resultatene i kvalitetsutviklingen?

Hvordan elevene opplever sitt klasserom og den «*læringskultur*» som finnes der, fremkommer også i elevundersøkelsen. Når det gjelder arbeidsro og rom for å gjøre feil, skårer Sortland kommune noe lavere enn nasjonalt. Dette gjelder også de to forutgående årene. Hvorvidt elevene opplever at klassens synes det er viktig å jobbe med skolearbeid er Sortlandskolen på høyde med Nasjonale skår.

I Spørsmålene knyttet til vurdering for læring i elevundersøkelsen kommer det frem hvordan elevene oppfatter lærerens oppfølging, veiledning og vurdering. Her har Sortlandsskolen noe høyere skår enn både Nordland fylke og nasjonalt.

Å bli tatt på alvor i faglige spørsmål og gitt riktig veiledning og oppfølging er avgjørende for faglig utvikling. God faglig oppfølging gjenspeiler lærerens holdning til elevene og påvirker dermed også det psykososiale miljøet. Å arbeide med «*Vurdering for læring*» er dermed en vesentlig del av arbeidet med å skape trygghet, tilhørighet og inkludering.

I tallene som fremkommer på nasjonalt hold er det en mindre variasjon i resultatene fra år til år enn hva som fremkommer for Sortland kommune sine tall. Det er viktig å påpeke at grunnlaget for tallene på nasjonalt hold er basert på elevtallet for hele landet. I et mindre utvalg som Sortland kommune vil det naturlig komme større svingninger fra år til år. Forskjellen mellom Sortland kommune og nasjonale tall anses ikke som et urovekkende eller dramatisk utslag.

På bakgrunn av personvern er det ikke anledning til å legge frem resultater for hver av skolene. Skolene har imidlertid tilgang på sine egne resultater og bruker resultatene i vurdering av opplæringen i sin egen skole.

Muligheten for refleksjon over skolens praksis og hvordan elevene opplever sin skolehverdag er et skoler er et viktig og godt redskap for skoleutvikling, viktig grunnlag for lokal planlegging. Analyse av hva som ligger til grunn for resultatene for egen

- Vurdering for læring

[Tilbake](#)
 Last ned data

 Hjelp til tolkning

 Indikatorveiledning

Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Forklarer lærerne hva som er målene i de ulike fagene slik at du forstår dem?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,5	4,4	4,4	4,3
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3
Nasjonalt	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3
Forklarer lærerne godt nok hva det legges vekt på når skolearbeidet ditt vurderes?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,2	4,3	4,4	4,3	4,3
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2
Nasjonalt	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2
Forteller lærerne deg hva som er bra med arbeidet du gjør?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,1	4,3	4,4	4,2	4,1
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	4,1	4,2	4,1	4,1	4,1
Nasjonalt	4,1	4,2	4,2	4,1	4,1
Snakker lærerne med deg om hva du bør gjøre for å bli bedre i fagene?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,0	4,0	4,3	4,1	4,0
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	3,8	3,9	3,9	4,0	3,9
Nasjonalt	3,9	4,0	4,0	4,0	3,9
Hvor ofte får du tilbakemeldinger fra lærerne som du kan bruke til å bli bedre i fagene?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,0	4,3	4,2	3,9
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	3,6	3,8	3,8	3,8	3,8
Nasjonalt	3,6	3,8	3,8	3,8	3,7
Får du være med og foreslå hva det skal legges vekt på når arbeidet ditt skal vurderes?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,5	3,9	3,9	3,7	3,6
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	3,3	3,5	3,4	3,5	3,5
Nasjonalt	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5
Får du være med og vurdere skolearbeidet ditt?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,6	3,8	4,0	3,7	3,4
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	3,2	3,4	3,3	3,4	3,3
Nasjonalt	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4
Jeg får hjelp av lærerne til å tenke gjennom hvordan jeg utvikler meg i faget					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,0	4,2	4,0	3,9
Kommunegruppe 11					
Nordland fylke	3,7	3,8	3,8	3,9	3,8
Nasjonalt	3,8	3,9	3,9	3,9	3,9

Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Vurdering for læring, Alle eierformer og Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn

- Læringskultur					
Last ned data		Hjelp til tolkning	Indikatorveiledning		
Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Det er god arbeidsro i timene					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,1	3,6	3,4	3,5	3,4
Kommunegruppe 11	3,3	3,6	3,6	3,6	3,6
Nordland fylke	3,2	3,6	3,4	3,5	3,5
Nasjonalt	3,4	3,6	3,6	3,6	3,5
I klassen min synes vi det er viktig å jobbe godt med skolearbeidet					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,1	4,0	4,0	4,0
Kommunegruppe 11	3,8	4,1	4,1	4,1	4,0
Nordland fylke	3,6	4,1	4,0	4,1	3,9
Nasjonalt	3,8	4,1	4,1	4,1	4,0
Mine lærere synes det er greit at vi elever gjør feil fordi vi kan lære av det					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,0	4,5	4,5	4,5	4,5
Kommunegruppe 11	4,1	4,5	4,5	4,5	4,6
Nordland fylke	4,0	4,4	4,4	4,5	4,5
Nasjonalt	4,1	4,5	4,6	4,6	4,6

Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Læringskultur, Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn

2.3.3 TRYGGHET, TILHØRIGHET OG INKLUDERING

Opplæringsloven § 9a-3. sier dette om det psykososiale miljøet: «Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør».

Det fellesskapet som beskrives har en fysisk, sosial, faglig og kulturell dimensjon. Behovet for individuelle utfordringer skal balanseres mot nødvendigheten av felles opplevelser i en inkluderende skole. (St.meld. nr. 29 *Prinsipper og retningslinjer for 10-årig grunnskole* (1994-95), s. 23).

I opplæringsens verdigrunnlag (Utdanningsdirektoratet, 2017) står det blant annet at «Skolen skal sørge for at menneskeverdet og de verdiene som støtter opp om det, legges til grunn for opplæringen og hele virksomheten.» Det innebærer at alle elevene må få likeverdige muligheter uavhengig av deres forutsetninger.

*God tilpasset opplæring
og et godt læringsmiljø*

- to sider av samme sak

2.3.3.1 Hva vil det si å oppleve å være inkludert?

Å være inkludert – som den du er og det du bringer med deg av evner, egenskaper, fysiske og psykiske forutsetninger, kultur og identitet.

Inkludering betyr å være sett, regnet med og oppleve seg som en betydningsfull del av det fellesskapet man inngår i.

Inkludering handler også om å få den oppmerksomhet og opplæring som er nødvendig for å kunne utvikle seg faglig, sosialt og personlig på en positiv måte.

Det grunnleggende behovet for inkludering gjelder alle elever, men noen elever og elevgrupper er særlig sårbare, samt at det stiller både større og andre krav til skolen de går på.

Elever med behov for særskilt tilrettelegging eller spesialundervisning har rett til å oppleve inkludering og tilhørighet samt en opplæring som gir dem gode forutsetninger for å utvikle sitt potensial.

Pernille Eilertsen sier i sin Masteroppgave:

«God klasseledelse med motivasjon, varme relasjoner og variasjon, som inneholder et bredt utvalg av læringsaktiviteter, beskrives som grunnlag for å legge til rette for tilpasset opplæring. Når læreren ser og viser omsorg for den enkelte, anerkjennes menneskeverdet som en grunnleggende verdi».

Eilertsen viser også til Hattie som mener at et svært sentralt poeng er at tilpassede opplæringen skal skje i et læringsfellesskap. Hattie (2013) dokumenterer i sine omfattende metaanalyser at det er den godt strukturerte, sammenholdte undervisningen med variasjon som gir elever det beste læringsutbytte.

Mer om inkludering i sammenheng med psykisk helse tas opp i underkapitlet om *Skolens samfunnsoppdrag*.

2.3.3.2 Elever med behov for spesialundervisning og særlig tilrettelegging

Eilertsen peker også på at læringsproblemer ikke bare kan forstås som en konsekvens av vansker eller skader hos eleven, men også som et resultat av at den pedagogiske praksisen ikke har vært kvalitativt god nok.

Det påpekes videre at det er behov for en kvalitativ bedre undervisning for alle elever, også for de med ulike funksjonshemninger, lærevansker og atferdsproblemer. Skolene må sørge for en faglig og sosialt inkluderende praksis der tilpasset opplæring knyttes til det som foregår i den daglige undervisningen i tillegg til forhold knyttet til eleven.

Sortland kommune har over tid arbeidet med tilpasset opplæring og spesialundervisning intern i skolene og i kommune, samt i fellesskap med andre kommuner. Det er utarbeidet rutiner og lagt til rette for nettverk mellom skolene.

Viser blant annet til et felles interkommunalt prosjekt som resulterte i rapporten *«spesialpedagogiske tiltaksrutiner» for kommunene Andøy, Bø, Hadsel, Lødingen, Sortland og Øksnes*. Rapportene ble utarbeidet etter TOPS-prosjektet og ble ferdigstilt juni 2007. (TOPS – Tilpasset opplæring med fokus på spesialundervisning)

I etterkant av prosjektet ble det opprettet et TOPS-nettverk mellom skolene i Sortland kommune. TOPS-nettverket arbeider med kvalitetsutvikling på områdene tilpassa opplæring og spesialundervisning for Sortlandsskolen. Alle skolene er representert med sin Spes.ped ansvarlige og møtes jevnlig i løpet av året. PP-tjenesten er også en sentral del av TOPS-nettverket.

2.3.3.3 Skolenes arbeid med feltet

Nettverket har nylig utarbeidet *Håndbok til handlingshjulet 2018-2020*.

Håndboken beskriver rutiner, ansvar og forventninger rundt arbeidet med tilpasset opplæring og spesialundervisning.

Arbeidet med handlingshjulet er et viktig verktøy for skolen og den enkelte lærer for å skape likhet og kvalitet i tilbudet til elevene med særskilte behov.

I Håndbokens innledning sies som følger:

«Som bakteppe for arbeidet ligger noen vesentlige prinsipper som er en forutsetning for å skape en god opplæring for alle elever. Dette er tema som opplæring tilpasset den enkelte elev, likeverdig opplæring, elevens mestring og skolens forventning og medvirkning.»

Som nevnt i forrige underkapittel er den spesialundervisningen som gis i norsk skole under lupen og gjenstand for undersøkelser og til dels sterk kritikk.

I barneombudets årlige fagrapport avdekkes det at elevene plasseres i det som beskrives som «tilfeldige oppbevaringsgrupper, målene for opplæringen er uklare og innholdet likeså.»

På bakgrunn av både barneombudets rapport, Ekspertutvalget og Nordahls rapport samt kritikk av denne, kan det synes som om skolene ikke har det nødvendige handlingsrommet som skal til for å skape riktig og god opplæring for elever som ikke kan nyttiggjøre seg godt nok av den ordinære opplæring. Det blir i alle tilfeller påpekt at det er kan være flere ulike årsaker til denne uheldige utviklingen som er blitt beskrevet.

Professor Jan Tøssebro har i prosjektet *Oppvekst med funksjonshemming- familie, livsløp og overganger* studert en stor gruppe funksjonshemmede barn som ble født på 90-tallet. I en netressurs på Statped.no beskrive han sine funn i flere tematisert videoer. Hans funn peker blant annet på at segregering av elever i skolen med funksjonshemminger øker med alderen. Opp mot 72 % av elever med funksjonshemminger er utenfor skoleklasser når de når videregående.

Inkludering og skolens økte krav om gode resultater

I den nasjonale diskusjonen som pågår nå pekes det blant annet på at det har vært en ideologisk endring i skolepolitikken som har dreid seg noe mer fra idéen om fellesskolen og inkludering til skolen som bidragsyter til økt effektivisering.

Det som kommer frem i ulike rapporter og undersøkelser peker også på at spesialundervisningen er under press både kompetansemessig og økonomisk i kommunene. Det sies også at store deler av spesialundervisningen på landsbasis utføres av personale uten pedagogisk kompetanse. Videre pekes det på at PP-tjenesten ikke i tilstrekkelig grad er den støtte og hjelp som skolene behøver.

Forholdene beskrives også som utfordrende for spesialpedagoger i skolen, som i svært stor grad oppfattes å være genuint opptatt av å sørge for god opplæring til denne gruppen av elever.

Spesialundervisningen må gis bedre vilkår, og ses som en sentral forutsetning for at elever med særskilte behov kan delta i felleskapet. Skolene trenger:

- Økt kompetanse hos pedagoger og spesialpedagoger
- Mulighet for stabilt faglig samarbeid innad i skolen
- Sterkere støtte fra fagpersonell (PP-tjenesten og andre)
- Sterkere støtte og styring fra ledelse i skole og kommune
- Muligheter for fleksibel og gjennomtenkt organisering av elevgrupper
- God tilpasset opplæring
- Rammevilkår som gir rom for planlegging, evaluering og tilpassing

De områdene som pekes på er i stor grad sammenfallende med de faktorer som anses som viktig for å sørge for inkluderende klasseromspraksis i European Agency for Development i Special Needs Education sin oppsummeringsrapport i 2003 som vist til tidligere.

Det er sannsynlig at det vil komme endringer i regjeringens politikk angående skolens arbeid med spesialundervisning og elever med særskilte behov.

Uavhengig av hvilke juridiske beskrivelser som velges i en eventuell lovendring i opplæringsloven vil hovedhensikten være å styrke elevene rett til tilrettelagt og særskilt opplæring. Ansvarer vil sannsynlig også legges på skoleeier i form av skjerpede krav til oppfølging, tilsyn og til skolens organisering og kompetanse.

I Meld. St. 21 (2016-2017) sier departementet at for å bidra til høyere kvalitet i spesialundervisningen vil det vurderes å innføre krav om at alle skoler på barnetrinnet har ansatte med faglig fordypning i spesialpedagogikk.

I Fagartikkelen «*det uferdige*» pekes det på andre viktige elementer som bør tas hensyn til:

- Styrke skolen og læreres evne til variasjon og tilpassing av den ordinære opplæringen som et viktig ledd i utviklingen av den fagdidaktiske kompetansen.
- Styrke samarbeid og kompetanseutveksling mellom grunnskolepedagoger og spesialpedagoger. Bør inngå som element i lærerutdanningen, ikke bare i pedagogikkfaget.

For skoleeiers forvaltning av dette området må hovedhensikten være å gi gode muligheter og rammevilkår for skolene og de lærere og spesialpedagoger som skal gi opplæring.

- Sørge for tilstrekkelig kompetanse i kommunen og på den enkelte skole
- Bygge kompetansemiljø
- Attraktivitet for spesialpedagogiske stillinger
- Engasjement i forhold til området

Grunnlaget for en god relasjon mellom lærer og elev er i stor grad avhengig av om at elevene opplever at læreren bryr seg om de, og uttrykker tro på at den kan mestre og lære. Dette gjelder for alle elever uavhengig av forutsetninger, men noen elever er særlig sårbare for ikke å oppleve seg god nok. I mange tilfeller vil elevens oppfattelse knyttes til om de tror læreren liker dem. (Utklipp fra foiler fra Thomas Nordahl)

Etablering av relasjoner til elevene

- Det grunnleggende spørsmålet alle stiller seg i møte med en annen er: Liker du meg?
- Læreren har hovedansvar for relasjoner til elevene. Det asymmetriske forholdet
- Etablering av relasjoner handler blant annet om små kommentarer og opplevelse av å bli sett.
- Relasjonen er avhengig av at elevene opplever anerkjennelse fra læreren.
- Det er vesentlig å snakke med og verdsette det elevene synes er viktig og interessant.
- Humor opprettholder og forsterker relasjoner.

En elev som har behov for mye hjelp er i større grad i fare for å oppleve nederlag og manglende mestring. En god og trygg relasjon vil være svært viktig.

I Elevundersøkelsen skårer Sortland kommune noe lavere på spørsmålene knyttet til hvorvidt de opplever støtte fra lærerne enn både Nordland kommune og nasjonalt.

I tallene som fremkommer på nasjonalt hold er det en mindre variasjon i resultatene fra år til år enn hva som fremkommer for Sortland kommune sine tall. Det er viktig å påpeke at grunnlaget for tallene på nasjonalt hold er basert på elevtallet for hele landet. I et mindre utvalg

som Sortland kommune vil det naturlig komme større svingninger fra år til år. Forskjellen mellom Sortland kommune og nasjonale tall anses ikke som et urovekkende eller dramatisk utslag.

På bakgrunn av personvern er det ikke anledning til å legge frem resultater for hver av skolene. Skolene har imidlertid tilgang på sine egne resultater og bruker resultatene i vurdering av opplæringen i sin egen skole.

- Støtte fra lærerne

Tilbake

Last ned data

Hjelp til tolkning

Indikatorveiledning

Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Opplever du at lærerne dine bryr seg om deg?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,3	4,3	4,2	4,1
Kommunegruppe 11	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3
Nordland fylke	4,1	4,2	4,2	4,3	4,2
Nasjonalt	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3
Opplever du at lærerne dine har tro på at du kan gjøre det bra på skolen?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,5	4,4	4,4	4,4	4,4
Kommunegruppe 11	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
Nordland fylke	4,3	4,5	4,4	4,5	4,4
Nasjonalt	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
Opplever du at lærerne behandler deg med respekt?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,3	4,4	4,3	4,0
Kommunegruppe 11	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4
Nordland fylke	4,2	4,4	4,3	4,4	4,3
Nasjonalt	4,3	4,4	4,4	4,4	4,3
Når jeg har problemer med å forstå arbeidsoppgaver på skolen, får jeg god hjelp av lærerne					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,4	4,4	4,4	4,3	4,2
Kommunegruppe 11	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
Nordland fylke	4,4	4,5	4,4	4,5	4,4
Nasjonalt	4,4	4,5	4,5	4,5	4,4
Lærerne hjelper meg slik at jeg forstår det jeg skal lære					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,5	4,6	4,4	4,4
Kommunegruppe 11	4,3	4,6	4,6	4,5	4,5
Nordland fylke	4,2	4,5	4,5	4,5	4,4
Nasjonalt	4,3	4,6	4,5	4,5	4,5
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Støtte fra lærerne, Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn					

For å belyse utviklingen av bruk av spesialundervisning i Sortland kommune bruker kommunen og skolene Grunnskolens Informasjonssystem (GSI).

GSI samler inn en omfattende mengde data om grunnskolen i Norge.

Det samles inn drøyt 1000 opplysninger om hver eneste grunnskole. Her finnes informasjon om følgende tema: elevtall, årstimer, ressurser, spesialundervisning, språklige minoriteter, målform, fremmedspråk, fysisk aktivitet, leksehjelp, SFO, valgfag og PPT.

Det er tall i GSI som omfatter sensitiv informasjon om enkeltpersoner. For å unngå at sensitive personopplysninger kommer ut er noen tall skjult på fylke, kommune og skolenivå. Dette gjelder blant annet forhold knyttet til spesialundervisning og språklige minoriteter.

Sortland kommune har så liten elevmasse at disse tallene er unntatt offentlighet. Det betyr at tallene bare er tilgjengelig for skoleeier og skolene selv. I GSI ligger det data helt tilbake fra 1992 og er derfor et godt redskap for skoleeier og skolen å vurdere endringer og utvikling over tid.

I Sortland kommune har omfanget av elever med spesialundervisning i forhold til elevmassen gått noe opp og ned, men har likevel ikke hatt særlig stor endring. Gjelder perioden fra skoleåret 2011-2012 og frem til registreringen gjort oktober 2018 for inneværende år.

Sortland kommune har imidlertid hatt en tydelig endring i hvordan spesialundervisningen nå blir organisert i forhold til tidligere år.

Siden årene 2011/12 og 2012/13 hvor ingen elever fikk sin spesialundervisning i klassen til henholdsvis 2017/18 hvor 47.22 % av elevene fikk undervisning i klasse, og 2018/19 hvor 64.21 % får opplæring i klassen.

Siden året 2011/12 hvor 15.64 % av elevene med rett til spesialundervisning fikk dette en til en med lærer, sammenlignet med skoleårene 17/18 hvor 10.18 % av elevene med rett til spesialundervisning får dette en til en med lærer og nå høsten 2018 hvor bare om lag 6.32 % får spesialundervisning en til en.

I følge GSI tallen har skolene også blitt bedre på å organisere elever i noe større grupper (over 6 elever) til fordel for eneundervisning og små grupper (2-5 elever).

Dette viser at Sortland kommune har arbeidet med de samme utfordringen som har blitt beskrevet nasjonalt. Kommunen har fått til en endring over tid som vurderes å være til det bedre for elevene. Det er større grad av inkludering og rom for elever med særskilte behov i klassefelleskapet.

Det er likevel ikke grunn til å mene at Sortland kommune er ferdig med å arbeide med dette feltet. Videre arbeide er nødvendig hvis kommunen skal ivareta alle elevene i forhold til de rettigheter de har og de forventningene som stilles nasjonalt.

En annen gruppe som krever særskilt kunnskap og kompetanse hos rektor og lærere er gruppen av minoritetsspråklige elever.

Minoritetsspråklige elever er elever som har et annet morsmål enn norsk eller samisk.

På landsbasis er gruppen av elever som er to-språklig økende. I tillegg til at mennesker kommer hit som flyktninger påvirkes økningen av både arbeidsinnvandring og giftemål. Dette gjelder også Sortland kommune.

Denne gruppen av elever er utsatt for å oppleve utenforskap og stiller derfor særlige krav til skoleeier og skolene for å sørge for god integrering. God integrering i skolen vil være et godt grunnlag for videre deltakelse i samfunnslivet.

Denne samfunnsutviklingen krever at skolene må etablere særskilt kompetanse på opplæring av to-språklige elever. Opplæringen av disse elevene skal også ha elevens læring og prinsipper om opplæring tilpasset den enkelt elev i fokus.

St. meld 23 *Språk bygger broer* går grundig gjennom regjeringens språkpolitikk som legger grunnlaget for skolenes arbeid med dette feltet.

I Udir sin artikkel *Tilpasset opplæring og minoritetsspråklige elever*, datert 08.09.15 sies det at tilpasset opplæring for minoritetsspråklige elever må ses i både et individperspektiv og i et systemperspektiv.

«Elever som er i en tidlig innlæringsfase av det norske språket, kan ha behov for tilpasset opplæring gjennom individuelle tilpasninger som nivå-differensiering. Dette er for eksempel aktuelt når elever får timer med særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring eller de går i mottaksklasser eller på innføringskurs.

Men siden slike tiltak er av forholdsvis kort varighet eller bare gjelder få timer pr. uke, er det også nødvendig å legge vekt på hvordan arbeidet i fellesskapet legges opp for å tilrettelegge behovene til elever fra språklige minoriteter.

Tilpasset opplæring i et systemperspektiv handler blant annet om at opplæringen må være forankret i skolen som organisasjon der behovene til en mangfoldig elevgruppe blir ivarettatt. Dette er avhengig av forankring og kompetanse både hos den enkelte lærer og lærerkollegiet».

Siden 2007 har Sortland kommune organisert sitt innføringstilbud for elever i 1-7 trinn til Lamarka skole. Dette betyr at elever fra de andre skolekretsene i trinn 1- 7 må reise til Lamarka skole for å få sitt skoletilbud.

Elever i ungdomstrinnet får et delvis integrert tilbud ved Sortland ungdomsskole. Det har vært gitt tilbud om særskilt språkopplæring ved Sortland ungdomsskole siden skoleåret 2006-2007.

På ungdomsskolen og ved Innføringstilbudet ved Lamarka skole følger opplæringa læreplan i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige. Rammen for opplæringen er beskrevet i *Plan for opplæring av minoritetsspråklige elever 2018-2021* for Sortland kommune.

Plan for opplæring av minoritetsspråklige elever er utarbeidet som et av tiltakene i Kvalitet i skolen.

På side 39 i planen sies følgende:

«Innføringsklassen har vært med på å sikre kvalitet og likeverd i opplæringen av elever fra ulike barneskoler i Sortland. Sortland kommune skal sørge for at elever med minoritetsspråklig bakgrunn blir integrert på en god måte.

Tilbudet vi gir til denne elevgruppen er også en del av vår helhetlige vurdering av egen praksis opp mot satsningsområdene i Kvalitet i skolen og de resultater vi finner i skolene.»

I tiltaksbeskrivelsen (tiltak 2.3) er følgende forutsetning lagt:

«Minoritetsspråklige elever skal ivaretas på samme måte som alle elever i skolen og gis opplæring på bakgrunn av prinsipper for tilpasset opplæring og satsningsområdene i Kvalitet i skolen.

Det er ulike måter å organisere opplæring for minoritetsspråklig på. Innføringstilbud kan organiseres som et felles tilbud for elever fra flere skoler eller på hver enkelt skole.

Skoleeier kan derfor velge den organisering som vurderes å gi den beste løsningen for elevenes læringsmiljø på bakgrunn av de forutsetninger som finnes i skolene. Sortland kommune har derfor valgt å tilby opplæring som et felles tilbud for alle nyankomne minoritetsspråklige (1- 7. trinn) i Sortlandskolen ved Lamarka skole.

I hovedsak har elever med minoritetsspråklig bakgrunn vært bosatt sentrumsnært. Det betyr at hovedtyngden av elever som har behov for å delta i innføringsklassen har sognet til Lamarka skole og Sortland barneskole.

Valget har også bakgrunn i vurderinger av at opplæring i felleskap er et godt alternativ i stedet for at elever opplever å være alene i klassen i en periode hvor språkbarrieren er stor. Opprettelsen av et felles tilbud gir også skolen mulighet til å opparbeide seg erfaring og kompetanse som er egnet for disse elevene.

Denne organiseringen skaper imidlertid også utfordringer for skolen, foresatte og elever. Det kan være elever som opplever at det er krevende og tar lang tid å opprette et trygt og stabilt forhold til nær/hjemskolen. Å ha skolested på to plasser, og oppstart ved en skole du ikke nødvendigvis skal fortsette på kan resultere i manglende tilhørighet og videre inkludering. I tillegg kan kommunikasjon mellom skolene og foresatte være utfordrende.

En elev kan delta i innføringstilbudet i 1 til 2 år, avhengig av utviklingen og elevens behov. I plan for opplæring av minoritetsspråklig elever, 2018-2020 sies følgende:

«Når eleven overføres til ordinær klasse på heltid, vil likevel mange elever fortsatt ha behov for særskilt språkopplæring, herunder særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring, og/eller morsmålsopplæring. Elevene har rett til videre tilpasset opplæring for deres tospråkighet.

Elever som ikke ønsker å delta på innføringstilbudet ved Lamarka skole har også rett til særskilt språkopplæring ved sin nærscole».

Når det gjelder avslutning av innføringstilbudet og oppstart på nærskolen kan elever oppleve at overgangen blir svært markant og lærer i klassen ved nærskolen ikke har tilstrekkelig innsikt i hans eller hennes ståsted.

Det er i mange tilfelle også utfordringer knyttet til de behov minoritetsspråklig elever har for tilrettelegging i andre fag. Derfor blir det ikke en glidende overgang hvor tilpasninger skjer i overgangen, men en brå overgang til bare undervisning på norsk i alle fag.

I andre kommuner hvor innføringstilbudet blir gitt ved nærskolen ligger forholdene til rette for en mer glidende overgang, hvor man kan ta opp igjen elementer underveis, samt at lærere i andre fag kan ha støtte fra lærerne for de minoritetsspråklige både i valg av fagnivå, tilpasninger og organisering. Elevene kan også da være aktive i lek og aktiviteter sammen med elever som de skal gå i klasse med videre.

I Udir sin artikkel *Tilpasset opplæring og minoritetsspråklige elever*, datert 08.09.15 sies det også at arbeidsformene i undervisningen har mye å si når minoritetsspråklige elever får opplæring i vanlige klasser. Det er viktig å utvikle faglige læringsfellesskap der alle elevene kan være språklig aktive, slik at de minoritetsspråklige elevene inkluderes og får større læringsutbytte.

I formålet i Læreplan for grunnleggende norsk for minoritetsspråklige, sies det at Læreplanen er en overgangsplan som bare skal brukes til elevene er i stand til å følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Læreplanen er nivåbasert, aldersuavhengig og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. Det sies også at det vil være naturlig å ta utgangspunkt i elevenes ulike erfaringer fra tidligere språklæring både i og utenfor skolen. For å få dette til er det nødvendig med individuell og lokal tilpasning og fleksibel organiseringen av opplæringen.

Skoleeiers og skolenes ansvar er å legge til rette for god språkopplæring både i innføringstilbudet og videre i elevens skolegang. Det skal tas hensyn til både faglig, sosial og personlig utvikling. Valg av organisering og oppfølging av denne elevgruppen må også vurderes ut fra det som er belyst i forhold til elevenes behov og rett til å oppleve trygghet, tilhørighet og inkludering

Opplæring i samisk

Mange av de elevene som har rett til opplæring i samisk, bor på steder der det ikke er tilgang på lærere med nødvendig kompetanse. I Sortland kommune har det vært svært få elever som har ønsket opplæring i samisk. I de tilfellene det har vært ønskelig har kommunen lagt til rette for fjernundervisning og hospitering der det har vært ansett som hensiktsmessig.

For samiske elever uten muligheter for stedlig undervisning er fjernundervisning den vanligste måten å tilby opplæring på. Retten til samisk opplæring er hjemlet i kapittel 6 i opplæringsloven. Alternative opplæringsformer er hjemlet i §7-1 forskrift til opplæringsloven.

2.3.4 MOBBING, KRENKELSER OG UTESTENGING

Mobbing har med årene blitt både et folkelig, juridisk og forskningsbasert begrep. Ordene krenking og krenkende adferd er også blitt begrep knyttet til dette området.

I følge Folkehelseinstituttets fakta ark om *mobbing blant barn og unge* sier det at til tross for at mobbing har vært kjent lenge, var det først tidlig på 1970-tallet at man mer systematisk begynte å samle informasjon om problemet. Dan Olweus, en svensk-norsk psykologiprofessor skrev det som betraktes å være den første vitenskapelige studien av mobbing (Olweus, 1973).

Den første vitenskapelige evalueringen av systematiske tiltak mot mobbing i skolen ble gjort i Norge. Gjennom datainnsamling ved 42 skoler i Bergen over en periode på 2,5 år, fra 1983 til 1985. Utprøvingen ble gjort i forbindelse med en landsomfattende kampanje mot mobbing med Kunnskapsdepartementet som initiativtaker.

Etter dette prosjektet ble det igangsatt andre lignende forskningsprosjekt i andre land gjennom 1990-tallet. I løpet av 2000-tallet har det blitt en sterk økning i forskning på mobbing i store deler av verden, og særlig i USA. Når det gjelder systematiske tiltak mot og forskning om mobbing, blir Norge ofte framhevet som et foregangsland. Oppmerksomheten mot mobbing har derfor blitt sterkere og sterkere. Det kan likevel sies at forskningen på mobbing fremdeles er ung og bør og skal ha sterkt fokus videre.

Det er gjennom årene også kommet med ulike forslag til løsninger, men som Leiv Danielsen sier i sin artikkel *Mobbing og oppdragelse* i tidsskriftet *Spesialpedagogikk* 05/18, har man ingen tiltak som forandrer det behovet vi mennesker i varierende grad har for å få bekreftet vår egen betydning.

«Det er stor enighet om dagens forståelse av hvor alvorlig mobbing er, først og fremst for ofrene, med en økende erkjennelse av at mobberne løper stor risiko for følgetilstander eller senskader.»

I artikkelen beskriver Danielsen aktiv og passiv mobbing slik:

«Mobbing kan være direkte og konfronterende. Aktiv mobbing er krenkelser som følger av noe som blir sagt eller gjort, men gjerne i det skjulte. Det kan være både fysiske og psykiske krenkelser men like fullt er det åpenbart for offeret at man blir nedvurdert, ikke høres til, ikke har noen verdi.»

Det er forskningsmessig dokumentert og kjent at barn og ungdom som blir utsatt for mobbing, har en vanskelig oppvekstsituasjon og om det ikke blir tatt tak i og stoppet kan blant annet ha betydelig økt risiko for å utvikle psykiske problemer.

I opplæringslovens § 9 A og kunnskapsloftets generelle del finner vi klare forventninger til skolens forpliktelser i forbindelse med elevenes skolemiljø.

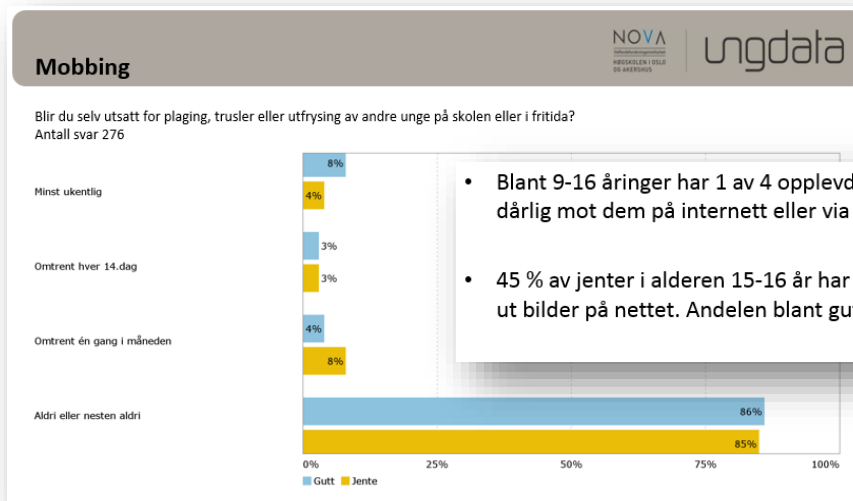
Skolene skal ha konkrete planer og fungerende rutiner for forebygging, avdekking og håndtering av mobbing, utestenging og krenkende adferd.

KORUS-Nord har oppsummert funn fra Ung-data undersøkelsen 2017 og har presentert følgende funn om mobbing:

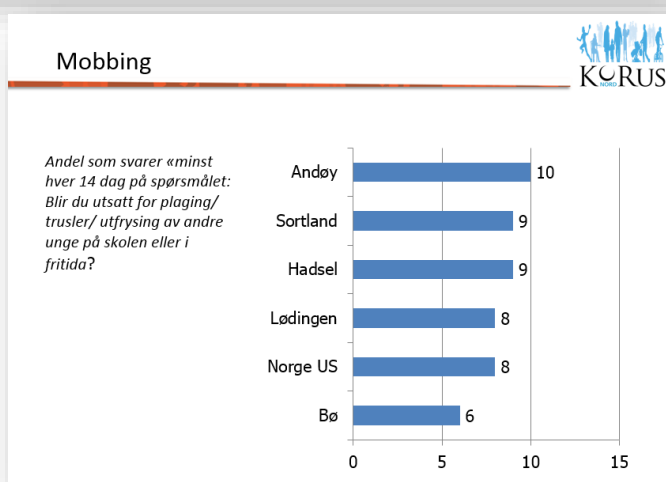
Kopi av slides er hentet fra KORUS-Nord sin presentasjon av resultater i Sortland kommune.

Det som fremkommer her sammenfaller med hva som er resultater fra elevundersøkelsen. I Sortland kommune opplever barn og unge noe mer mobbing enn hva som er registret nasjonalt. Temaet mobbing på skolen i elevundersøkelsen omfatter spørsmål om elever opplever at de blir mobbet av medelever, mobbet digitalt og/eller mobbet av voksne på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere. Arbeidet med å forebygge, avdekke og stoppe mobbing og krenkelser er et svært viktig område som skolen skal arbeide systematisk og grundig med.

- Blant 9-16 åringer har 1 av 4 opplevd at noen har mobbet eller oppført seg dårlig mot dem på internett eller via mobil siste år
- 45 % av jenter i alderen 15-16 år har blitt sint eller lei seg fordi noen har lagt ut bilder på nettet. Andelen blant gutter er 19%

Kilde: Medietilsynet

4 av 10 av 16-årige jenter har det siste året blitt utsatt for uønskede seksuelle kommentarer på nett.

Indikator og nøkkeltall	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Mobbing på skolen (prosent) >					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier				13,3	12,3
Kommunegruppe 11				7,5	7,2
Nordland fylke				8,2	8,3
Nasjonalt				7,1	7,2

Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn

2.3.4.1 Plan for ivaretagelse av elevens rett til et godt psykososialt skolemiljø

På bakgrunn av tiltak 1.2 I kommunedelplan *Kvalitet i skole* ble det høsten 2015 igangsatt arbeid med å lage en felles overordnet plan for Sortlandsskolens forebygging og håndtering av mobbing og krenkende adferd.

I Prop. 57 L (2016-2017) foreslo derfor regjeringen, i tråd med anbefalingene fra Djupedalutvalget i NOU 2015:2 *Å høre til*, omfattende endringer i opplæringslovens regler om skolemiljø i tidligere kapittel 9a. På bakgrunn av dette ble planen revidert og justert i forhold til de varslede endringene.

Endringen ble fastsatt til å trå i kraft fra 01.08.17 og Sortland kommunes Plan for ivaretagelse av elevens psykososiale miljø ble ferdigstilt og tatt i bruk høsten 2018. Underveis i arbeidet med planen har skolene og rektorene vært involvert slik at innholdet i lovendringa og planen var godt kjent allerede i løpet av skoleåret 2017-2018.

For å arbeide systemrettet og ivareta elevenes rett til et godt psykososialt miljø er det nødvendig å ha en helhetlig tilnærming. En helhetlig tilnærming betyr at hele skolen, lærere, foresatte og elever er klar over sin rolle og sine ansvarsområder. På den måten kan en best sikre kontinuerlig forebygging, tilsyn og oppfølging av aktuelle hendelser

Planen beskriver derfor ansvarsfordeling og forventninger til arbeidet med et godt skolemiljø. Dette innebærer blant annet systematisk planarbeid, oppfølging av elevsaker og foreldresamarbeid.

Her beskrives både skoleeiers, skoleleders, læreres, foresatte og eleven ansvar i arbeidet med et godt psykososialt skolemiljø. Planen beskriver felles rutiner for arbeidet og det er utarbeidet dokumentmaler til bruk i arbeidet.

2.3.4.2 Systematiske tiltak i skolen for å skape et godt psykososialt skolemiljø

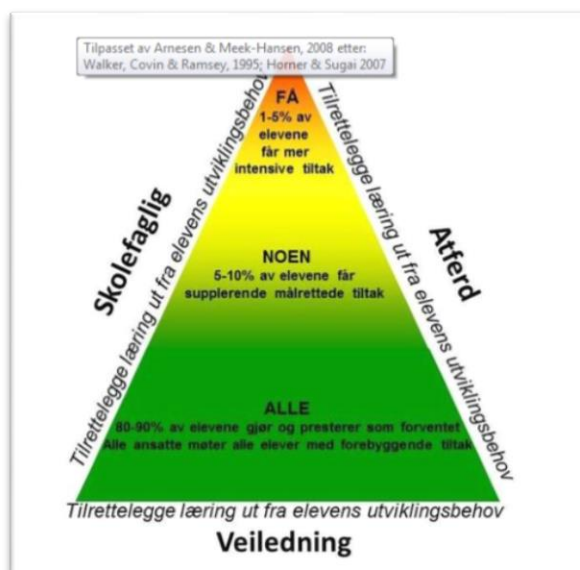
Utfordringen med mobbing må arbeides med på en grundig og systematisk måte. Med tanke på den store risiko for redusert helse som både mobbeoffer og mobber løper for sitt videre liv er dette et område som ikke kan overlates til hver enkelt lærer å sørge for.

Det er derfor skoleeier som har overordnet ansvar for at skolene og lærerne har nødvendig kompetanse og riktige verktøy i arbeidet.

På bakgrunn av tiltak 1.1 i Kommunedelplan for Kvalitet i skolen ble det høsten 2016 satt ned en arbeidsgruppe som besto av 11 personer.

Gruppen ble ledet av pedagogisk konsulent ved oppvekst og besto av en lærer fra hver sortlandsskole, en representant fra rektorene, hovedtillitsvalgt fra Utdanningsforbundet og kommunepsykolog.

Det ble gjort et grundig arbeid for å undersøke og finne frem til et program som kunne gi skolene i Sortland et program for systematisk og helhetlig arbeid med elevenes psykososiale miljø. Hensikten var å gi skolene og lærere et godt verktøy å arbeide med.

Det ble vurdert mange gode programmer. Programmene kan ha ulik oppbygging på bakgrunn av den hensikten som ligger bak, eller på hvilken måte problemet mobbing blir definert.

I hovedsak blir mobbing sett på som en form for antisosial atferd. Flere programmer handler derfor mer om å redusere antisosial atferd og ikke spesifikt om å redusere mobbingen. Tanken er at problematferd blant elevene skal kunne reduseres gjennom å skape et konsistent og støttende skolemiljø.

På bakgrunn av de behovene og utfordringene som Sortlandsskolen beskrev ble arbeidsgruppens anbefaling i november 2017 gitt til programmet PALS - Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling i skolen.

2.3.4.3 Læringsmiljøprosjektet *Inkluderende barnehage- og skolemiljø*

Siden 2013 har Utdanningsdirektørene sammen med Fylkesmennene fulgt opp kommuner i Læringsmiljøprosjektet *Inkluderende barnehage- og skolemiljø*.

Prosjektet er en oppfølging av NOU 2015:2 – Arbeid med barnehage-, skolemiljø og mobbing *Å høre til – Virkemiddel for et trygt psykososialt skolemiljø*.

Regjeringens arbeid mot mobbing og krenkende atferd er bygget opp rundt følgende mål og visjoner:

- Det skal ikke skje
- Det skal nytte å si ifra
- Regelverket skal være til nytte
- Kompetansen skal nå helt ut
- Barnehage- og skoleeieren er avgjørende
- Barn og unge skal stå i sentrum

Sortland kommune har i 2017 og 2018 deltatt i satsingen. Målet med satsningen er å videreutvikle praksis innen arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser.

Deltakerne skal mellom samlinger arbeide med aktuelle problemstillinger i sin praksis knyttet til regelverket og forebygging, avdekking og håndtering av mobbing og andre krenkelser. Det handler bl.a. om å få trent regelverksanvendelse, ferdigheter og ha arenaer for å vurdere og reflektere over egen praksis.

Føringer for arbeidet:

- Hele løpet: barnehage og skole i sammenheng
- Regelverk og pedagogisk i sammenheng
- Målrettet og differensiert støtte

I den nasjonale satsingen har Sortland kommune deltatt med Kommunalsjef oppvekst, PPD, Hovedtillitsvalgt for Utdanningsforbundet, tre pilotbarnehager og tre pilotskoler. Øvrige skoler har vært orientert om arbeidet underveis. Fra 2019 skal arbeidet utvides til å gjelde alle barnehager og skoler.

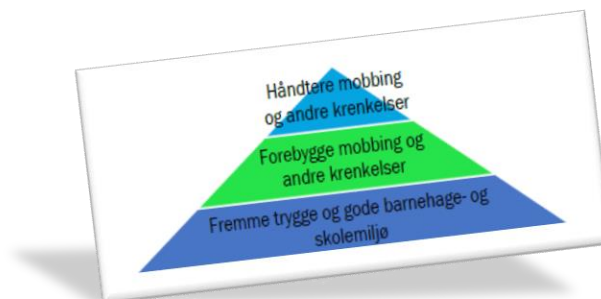
Arbeidet fastsatt i regelverk om barnehagemiljø, skolemiljø og krenkelser. Regelverket fastsetter verdigrunnlaget, krav og handlingsrom for det pedagogiske arbeidet.

- Barnekonvensjonen
- Barnehageloven
- Opplæringsloven
- Rammeplanen
- Læreplanverket

Å opprettholde og videreutvikle trygge og gode barnehage- og skolemiljøer uten mobbing og andre krenkelser krever helhetlig, langsiktig og systematisk arbeid. I tillegg til arbeid som fremmer et trygt og godt barnehage- og skolemiljø, er det nødvendig med systematisk innsats rettet mot forebygging og håndtering av mobbing og andre krenkelser.

Prosjektet skal derfor sørge for kompetanseutvikling for både barnehager, skoler, myndighet og skoleeiere om mobbing og andre krenkelser gjennom tema som:

- Organisasjon og ledelse
- Tverrfaglig samarbeid
- Regelverkkompetanse

Det helhetlige arbeidet kan deles i tre:

- 1) å skape et trygt og godt miljø i barnehager og skoler
- 2) å forebygge mobbing og andre krenkelser
- 3) å håndtere mobbing og krenkelser når det oppstår.

Deltakerne i prosjektet jobber med tema som læringsmiljø, forebygging, avdekking og håndtering av mobbing, samt regelverk, ledelse og utviklingsutvikling.

PP-tjenesten er en aktiv del av prosjektet og deltar sammen med barnehagene og skolene. Hovedmålet er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser.

2.3.4.4 Elevmedvirkning

I følge opplæringsloven har elever rett til å kunne påvirke sin skolehverdag og medvirke i beslutninger angående deres læringsmiljø som tas ved skolen.

Et sterkt eksempel på hvilken verdi Sortland kommune setter på ungdommens stemme og medvirkning er oppvekstplanen STOLT som i stor grad bygger på innspill og medvirkning fra barn og unge i kommunen. Planen blir også omtalt som et forpliktende verdi-dokument.

I STOLT beskrives blant annet følgende punkter fra Sortlandsungdommens grunnlovserklæring for fremtiden, vedtatt i forbindelse med grunnlovseilåsen 2014, 19 mai:

- Ungdom må bli flinkere til å bruke ungdomsrådet som talerør mot politikerne og alle kommunene bør ha et ungdomsråd
- Styrke elevrådene, og gi opplæring for de som er valgt til elevrådsrepresentanter – både barne- og ungdomstrinnet.

I kommunedelplan for Kvalitet i skolen 2015-2019 beskriver elevens rett til medvirkning slik:

«Elevene skal bli tatt på alvor av de voksne og oppleve at deres mening har betydning for utviklingen av deres helhetlige læringsmiljø. Klasseråd og elevråd er viktige arenaer for elevene for å gjøre sin stemme gjeldende. Skolene skal sørge for at elevene blir satt i stand til å gi sin medvirkning og blir gitt en reell mulighet for medvirkning i arbeid som angår deres psykososiale læringsmiljø.»

Elevrådet er elevenes høyeste organ på skolen og skal fremme fellesinteressene til elevene på skolen og arbeide for å skape et godt lærings- og skolemiljø. Eleven får mulighet til å fremme saker på vegne av klassen, men også personlig påvirke saker som diskuteres i elevrådet.

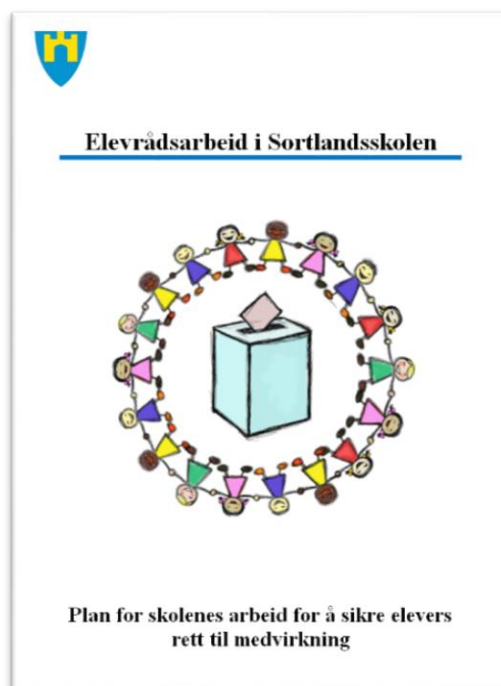
På bakgrunn av føringen i både STOLT og Kvalitet i skolen ble det derfor utarbeidet en plan for å ivareta elevens rett til medvirkning. Denne planen heter «*Elevrådsarbeid i Sortlandsskolen*»

I etterkant av at planen ble en realitet ble det planlagt og gjennomført en felles kursdag for alle elevrådsrepresentanter og elevrådslærere fra alle skolene.

Elevrådsdagen ble planlagt og arrangert sammen med ungdomsrådet. Ungdomsrådet sto i all hovedsak for både innhold og organisering av dagen.

Tilbakemeldingen fra skolene fra elevrådsdagen var svært positive. Dette vil derfor arbeides videre med slik at det sikres årlig opplæring av elevrådsrepresentanten i samarbeid med ungdomsrådet.

I resultater fra elevundersøkelsen fremkommer det at det har vært en noe negativ utvikling fra skoleåret 2014-2015 til 2017-2018 på spørsmål knyttet til elevdemokrati og medvirkning. Sortland kommune ligger også noe under resultater fra Nordland fylke og nasjonal, med unntak av hvorvidt elevene opplever at de er med å lage regler for hvordan det skal være i klassen.

- Elevdemokrati og medvirkning

[Tilbake](#)
[Last ned data](#)
[Hjelp til tolkning](#)
[Indikatorveiledning](#)

Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Er dere elever med på å foreslå hvordan dere skal arbeide med fagene?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,6	3,7	3,8	3,6	3,3
Kommunegruppe 11	3,2	3,4	3,4	3,4	3,4
Nordland fylke	3,2	3,4	3,3	3,4	3,4
Nasjonalt	3,2	3,4	3,4	3,4	3,4
Legger lærerne til rette for at dere elever kan delta i elevrådsarbeid og annet arbeid som tillitsvalgt?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,9	4,1	4,2	4,1	3,9
Kommunegruppe 11	3,9	4,1	4,2	4,1	4,1
Nordland fylke	3,8	3,9	4,0	4,0	3,9
Nasjonalt	4,0	4,1	4,2	4,1	4,1
Hører skolen på elevenes forslag?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	3,6	3,5	3,9	3,8	3,5
Kommunegruppe 11	3,6	3,8	3,8	3,8	3,8
Nordland fylke	3,5	3,6	3,6	3,7	3,6
Nasjonalt	3,6	3,7	3,8	3,8	3,7
Er dere elever med på å lage regler for hvordan dere skal ha det i klassen/gruppa?					
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,0	4,2	4,4	4,2	4,1
Kommunegruppe 11	3,8	4,1	4,0	4,0	3,9
Nordland fylke	3,9	4,1	4,1	4,1	4,1
Nasjonalt	3,8	4,0	4,0	4,0	4,0

2.3.5 OPPSUMMERING/DRØFTING

I det videre gis en kort oppsummering og drøfting av temaet *skolens læringsmiljø*. Oppsummeringen vil peke frem mot analysen.

Som det poengteres i innledningen til kapittel 2.3 vil hver enkelt elevs erfaringer og opplevelser i skolehverdagen være det viktigste kvalitetsbarometeret på om kommunen lykkes i å skape et godt læringsmiljø og en opplæring som er tilstrekkelig tilpasset den enkelte elev. Resultater fra elevundersøkelsen 2017, samt hovedfunn fra Ung-data undersøkelsen er også lagt inn i kunnskapsgrunnlaget.

Det har imidlertid ikke lyktes å finne noen entydige svar på om kvaliteten på læringsmiljøet er knyttet til skolestørrelsen. Faktorer som påvirkes kvalitet og elevenes opplevde læringsmiljø er avhengig av de samme faktorene uavhengig av skolestørrelse.

Det som kommer frem indikerer imidlertid at skolens størrelse påvirker skolens kapasitet til å arbeide med faktorene:

- Elevgruppestørrelse
- Lærenes kompetanse og mulighet til «spille hverandre gode»
- Støtte og samarbeid mellom elever (samarbeidsorientert læring)
- Inkludering og felleskap
- Praktisk mulighet til fleksible løsninger
- Skoleledelsen kapasitet til systematisk utviklingsarbeid.

Innledningsvis i oppsummeringer er det svært viktig å si at når det pekes på små og mindre skolars utfordringer betyr det ikke at ledere og lærere ved skolene ikke tar arbeidet med kvalitetsutvikling på alvor. Det betyr heller ikke at ledere og lærer innehar for lite kunnskap og kompetansen. I all hovedsak er utfordringene knyttet til at skolens mulighetsrom kan sette begrensinger for skolens arbeid.

Skolens oppgave er å sørge for at alle elever opplever mestring, trygghet og faglig utvikling. Målet for den helhetlige kvalitetsutviklingen er å etablere en **inkluderende klasseromspraksis** hvor lærere har god kompetanse på tilpasset opplæring. Dette vil skape et bedre utgangspunkt for samarbeid mellom det spesialpedagogisk arbeid og ordinær opplæring.

Det er sannsynlig at større skoler hvor trinnene har et visst antall elever gir bedre mulighet for å finne «likesinnede». Risikoen for å oppleve seg annerledes og stigmatisert om man har særlige utfordringer, eller er annerledes enn flertallet i forhold til sosial status, religion, seksualitet eller livstil kan være mindre ved større skoler.

På hvilken måte skolen kan legge til rette for at elevene får være en del av en sammensatt og mangfoldig gruppe er også avhengig av skolestørrelse. Hvordan gjenspeiler skolen det mangfoldet som samfunnet representerer? På hvilken måte kan skolen legge til rette for en effektiv, samarbeidsorientert opplæring med fokus på problemløsning i felleskap, både i klasserommet og i skolens elevrådsarbeid?

Ved mindre og små skoler kan det også være flere utfordringer knyttet til å etablere robuste kompetansemiljø på felt som læringsmiljø, forbygge og følge opp mobbing og krenkelser, spesialundervisning, tilpasset opplæring og opplæring av minoritet språklige.

For å gi god spesialundervisning som del av og i sammenheng med tilpasset opplæring, er det nødvendig å ha et fagfelleskap hvor samarbeid, veiledning og kompetansebygging er en naturlig del av skolehverdagen.

Hvis små skoler skal ha tilgang på mer kompetanse enn hva skolen i seg selv representerer, krever dette nettverk mellom skolene. Dette krever planlegging og kan ikke foregå spontant. Skolene har heller ikke konkret innsikt i hverandres organisering og utfordringer slik at man kan gå direkte inn i dialog og veiledning av hverandre.

Når skolene er så forskjellige som de er i størrelse, vil noen av de større skolene ikke oppleve samme behov for nettverk som flere av de små. Det igjen kan ligge til rette for at de mindre skolene har færre reelle samarbeidsparter for skolefaglig samarbeid og utvikling via nettverk.

For å arbeide systematisk og målrettet med kvalitetsutvikling er det nødvendig at ledelsen har tid og mulighet for arbeidet. I små og mindre skoler kan dette også være utfordrende. Tid til kvalitetsutvikling og samarbeid blir brukt opp av andre oppgaver. Antallet lærere ved skolen kan også være begrensende for å opprettholde «trykket» i utviklingsarbeidet.

Men – arbeidet med det spesialpedagogiske feltet i Sortland kommune har hatt en dreining mot en bedre og mer inkluderende organisering – til tross for at antallet og omfanget av bruken fremdeles vurderes å være noe høyt. I den forbindelse er det viktig å si at målet i seg selv ikke er å redusere bruken av spesialundervisningen. Målet er å sørge for å gi en kvalitetsmessig god opplæring som er tilpasset den enkelte elev, uavhengig av elevens forutsetning.

I kapitlet er det vist hva som må vektlegges i arbeidet med skolens læringsmiljø.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen.

I hvilken grad er alternativet godt egnet for fleksibel organisering og gruppesammensetninger av elever på trinn?

I hvilken grad er alternativet egnet for god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging?

I hvilken grad gir alternativet mulighet for systematisk utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid?

I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig læringsresultat/faglig utbytte for elevene?

2.4 Skolens samfunnsoppdrag

Skolen har et bredt samfunnsoppdrag og omfatter mer enn bare kompetansemål i fag. Dette beskrives tydelig i læreplanens overordnede del. I dette underkapitlet vil tema som vurderes å ha sammenheng med skolens samfunnsoppdrag belyses.

I oppsummeringen vil faktorer som vurderes å være relevante og viktige som bakgrunnskunnskap når skolestruktur i Sortland kommune skal vurderes trekkes frem. Faktorene vil igjen danne grunnlag for analysen i kapittel 9.

Å arbeide med et godt oppvekstmiljø og et godt skolemiljø må gjennomsyre alt som voksne gjør i lokalsamfunnet.

Kommunedelplan for oppvekst og oppvekstmiljø 2014-2030 *Stolt og trygg gjennom hele livsløpet* beskrives som et forpliktende verdidokument for Sortland kommune.

Verdikjernen i dokumentet er knyttet til ordene som STOLT står for; SAMSPILL; TOLERANSE; LIKEVERD OG TRYGGHET. Ord og begreper som beskriver det barn og unge ser på som viktige for å ha en god oppvekst.

Barn med ulike forutsetninger skal ha et tilbud i skolen og skolens samfunnsoppdrag er å bidra til at alle kan lære og utvikle seg, ikke bare faglig men også som mennesker og samfunnsborgere.

Skolen skal støtte elevenes identitetsutvikling ved blant annet å legge til rette for gode mellommenneskelige relasjoner og arbeide systematisk med det sosiale miljøet på skolen. I STOLT har barn og unge satt ord på hva de opplever er viktig i relasjoner mellom barn og unge i Sortland. Her er tema som vennskap, mobbing, hjelpe andre, personlig utvikling og samhold beskrevet på gode måter.

Et godt sosialt læringsmiljø legger til rette for gode opplevelser av fellesskap og mestring, faktorer som kan styrke og virke beskyttende på barns psykiske helse. Pernille Eilertsen peker i sin Masteroppgave på at pedagogisk forskning gir i dag god dokumentasjon for at elevenes pedagogiske utfordringer henger sammen med og blir forklart av en rekke forhold og faktorer i læringsmiljøet. Hun viser her til Hattie 2009; Nordenbo et al. 2008.

Skolens betydning for utvikling av barns og unges identitet og tilhørighet knyttet til et vennemiljø øker med alderen. Vennskap og tilhørighet i jevnaldringsgruppen synes å ha beskyttende effekt i forhold til psykisk helse, selvtilit og trygghet.

Pernille Eilertsen sier videre med referanse til Nordahl og Overland, 2014 at beskyttende faktorer kan være knyttet til relasjoner mellom jevnaldrende, relasjonen mellom elev og lærer, lærerens ledelse av klassen og håndhevelse av regler, undervisningens innhold og struktur, samt krav og forventninger til elevene

I tillegg til gode lærere i de tradisjonelle fagene, stilles det derfor sterke krav til kompetanse på felt knyttet til barns og unges psykiske og fysiske helse:

- Forebygge barns og unges fysiske helse
- Forebygge barns og unges psykiske helse
- Oppfølging og ivaretagelse av barn og unge med fysiske og psykiske utfordringer og lidelser

Skolen har erfart økning i utfordringer knyttet til disse feltene over tid. Årsakene til utviklingen er mange og sammensatte. Skolen skal innenfor sitt virkeområde og rammer være en best mulig arena for barn og unge i alle typer livssituasjoner. I opplæringsloven knytter dette arbeidet seg i stor grad til § 9 A som beskriver elevenes rett til et godt psykososialt miljø.

Stortingsmelding 21 sier følgende:

«Selv om skolenes arbeid har betydelige effekter på hvordan læringsmiljøet utvikler seg, henger elevenes læringsmiljø også sammen med større, samfunnsmessige utviklingstrekk. Studier viser at ungdom i dag er en veltilpasset, aktiv og hjemmekjær generasjon».

«Tall fra PISA tyder imidlertid på en økning i andelen elever som føler seg ensomme, at de ikke passer inn, og at de blir holdt utenfor.» Undersøkelsen retter seg mot hele elevgruppen og gjenspeiler derfor både elever som mottar ordinær undervisning og ulike former for spesialundervisning og tilrettelegging».

For å få et helhetlig arbeid med dette er det avgjørende å sørge for et godt tverretattlig samarbeid. Viser her til kommunens innføring av modell for *Bedre Tverrfaglig Innsats* (BTI)

2.4.1 HELSEFREMMENDE OG ALLMENNFOREBYGGENDE ARBEID

Skolen er sentral i kommunens helsefremmende og allmennforebyggende arbeid.

Tiltak i forslag til ny Rusmiddelpolitisk plan for Sortland kommune viser blant annet også hvilken betydning skolens forebyggende arbeid har innenfor dette feltet. Flere av tiltakene som er nevnt har direkte betydning for skolens arbeid.

I Rusmiddelpolitisk plan vises det til avsnitt i «Opptrappingsplanen for Rusfeltet 2016-2020 overordnede mål:

«Det handler om å sette den enkelte i stand til å mestre eller oppnå best mulig kontroll over viktige forhold i sitt liv.

Grunnleggende betingelser som et trygt bosted, et sosialt nettverk og arbeid eller meningsfylt aktiviteter er avgjørende for alle mennesker.

Uten at disse elementene er på plass, har den enkelte dårligere forutsetninger for et godt liv og for å kunne nyttiggjøre seg av helse-, omsorgs- og velferdstjenester.»

Dette samme perspektivet knytter seg direkte til opplæringslovens formålsparagraf som er selve grunnlaget for skolens virksomhet:

«Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meiste liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong. Elevane og lærlingane skal lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Dei skal ha medansvar og rett til medverknad».

I Rusmiddelpolitisk plan (side 9 og 10) oppsummeres noen funn fra Ungdataundersøkelsen (2016) slik:

«All forskning viser at de ungdommene som har en god relasjon til foreldre og venner, ruser seg i mindre grad enn de ungdommene som har få venner og som oppgir å ha dårlig forhold til foreldre».

«Funnene i undersøkelsen fra Sortland bekrefter dette. Mange ungdommer sliter med psykiske plager og mange rapporterer om ensomhet. På Sortland ungdomsskole sier 25 % av elevene som deltok i undersøkelsen at de er «ganske mye» eller «veldig mye» plaget av ensomhet. Nasjonale tall for dette er 18 %. På Sortland VGS er det 33 % som svarer at de har følt seg ensom».

«I Norge er det et gjennomgående trekk at ungdom som sliter psykisk oftere er involvert i ulike typer risikoatferd enn ungdom som ikke sliter med psykiske helseutfordringer. De har i betydelig større grad deltatt i kriminalitet, har oftere erfaring med rusmidler, og flere har skulket skolen. Målrettet innsats for å øke trivselen hos barn og ungdom vil ha stor effekt i forhold til å forebygge bruk av rusmidler.»

2.4.1.1 Kommunens ansvar for folkehelsearbeidet

«Kommunen skal fremme folkehelse innen de oppgaver og virkemidler kommunen er tillagt, herunder lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting.» (Utdrag fra Folkehelseloven § 4)

I følgende elevsitat fra medvirkningsprosessen i arbeidet med STOLT beskriver en elev forutsetninger for en god oppvekst slik:

«Ingen sliter med valg. Foreldre klarer å kommunisere. Vi vil ikke ha tilbud om alkohol og narkotika. Trygt, skal ikke ha klump i magen når man er hjemme.

Godt trygt og rettferdig. Vi vil ha det best mulig for alle. Vi vil ha det urisikabelt. Myke vegger rundt, en hand å holde i. Bånd som holder, tillit og tilgivelse».

Sitat fra medvirkningsprosessen 2011)

Forskning støtter i stor grad at barn og unges oppvekstsvilkår også påvirkes av kvaliteten i den skolen de går i. Deres oppvekst har betydning for hvilke personlige redskaper for læring de lærer å ta i bruk i skolen. Dagens samfunn stiller større og større krav til enkeltmenneskers evne til endring og til å kunne tilpasse seg nye arbeidsoppgaver.

«Sortlandsskolen er en viktig aktør for å bidra til at Sortland skal være en god plass å vokse opp. Klarer skolen å legge til rette for at hver elev får oppdaget og brukt sitt potensiale, vil det være med å sikre bedre livskvalitet for den enkelte og vekst for Sortlandsamfunnet». (Kvalitet i skolen, side 7)

Leiv Danielsen peker på følgende samfunnsendring og perspektiv i sin artikkel *Mobbing og oppdragelse* (Tidsskriftet 05 Spesialpedagogikk 2018)

«Det å være flere generasjoner sammen og ha felleskap i måten man oppdrar nye generasjoner på, kan være støttende for den enkelte mamma og pappa.

Men med våre dagers nye og ulike familiekonstellasjoner, er mange foreldre mer alene om omsorgen og oppdragelsen enn i tidligere tider.

Derfor er det viktig at vi er flere som står sammen, som bryr oss og tilbyr vår hjelp når noen trenger det, fra storfamilien, som nabohep eller profesjonell støtte.»

Det er skoleeiers ansvar å sørge for at skolene har gode nok arbeidsmetoder og verktøy i arbeidet for å forebygge mobbing og fremme et godt skolemiljø. I kapittel 1 i KIS, om elevens læringsmiljø er følgende formulert under punkt 1.5 Mål (side 22-23):

«Sortlandsskolen skal forebygge mobbing og ivareta elevens rett til et godt psykososialt miljø. Som det framgår av statusdelen har ikke Sortlandsskolen et overordnet program der fokus rettes mot skolens evne til å støtte opp om et systematisk og helhetlig arbeid med det sosiale læringsmiljøet.

Sortlandsskolen skal velge ut og få etablert et slikt program, for å stå sterkere i arbeidet med å sikre et godt, trygt og inkluderende læringsmiljø.

Et program i seg selv er ikke godt nok, det er lærernes innsikt, kompetanse og erfaring som gjør at man systematisk og over tid kan arbeide med et forbedret sosialt læringsmiljø som fremmer trivsel og forebygger mobbing».

Mer om arbeidet finnes i kapitlet om skolens læringsmiljø, avsnitt om *Systematiske tiltak i skolen for å skape et godt psykososialt skolemiljø*.

2.4.1.2 Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI)

I desember 2017 ble det vedtatt at BTI (Bedre Tverrfaglig Innsats) skal implementeres i Sortland kommune.

Beslutningen ble forankret i politirådet og FORBUS (Forebyggende Råd for Barn og Unge i Sortland).

BTI er en organisasjonsmodell og utviklingen av denne er blant annet på bakgrunn av Helsetilsynets tilsynsrapport fra 2009.

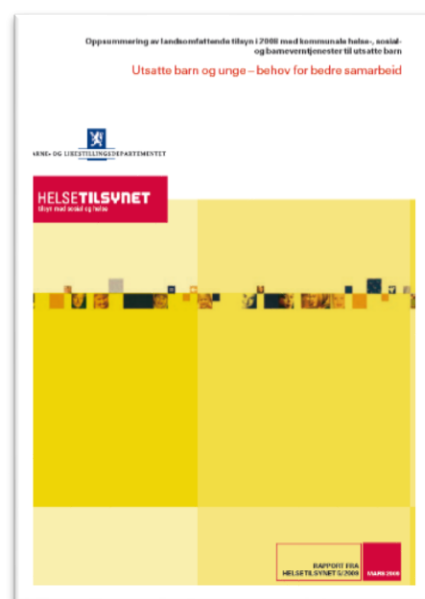
Her ble det pekt på at det i mange kommuner fantes svakheter med hensyn til å fange opp barn og unge tidlig nok.

De så at det sjelden ble meldt saker til barnevernet og at det var store mangler både med oppfølgingen og samordningen av de kommunale tjenestene.

Rapporten konkluderte med at det var betydelig risiko for svikt i det kommunale samarbeidet om og for barn og unge.

Ved å innføre BTI vil det bidra til at målgruppen med særlig sårbare barn og unge får nødvendig og samordnet hjelp så tidlig som mulig.

Målet er å unngå skjevutvikling og redusere skade, og samtidig sørge for at brukerne blir involvert i hele prosessen, så langt det er hensiktsmessig.

Tema om anderledeshet og utenforskap vil også tas opp under skolens samfunnsoppdrag knyttet til psykisk helse. Her beskrive i noe større grad hvilke barn og unge som kan være sårbare for å bli utsatt for utenforskap, ikke bare på bakgrunn av mobbing, men andre påvirkningsfaktorer.

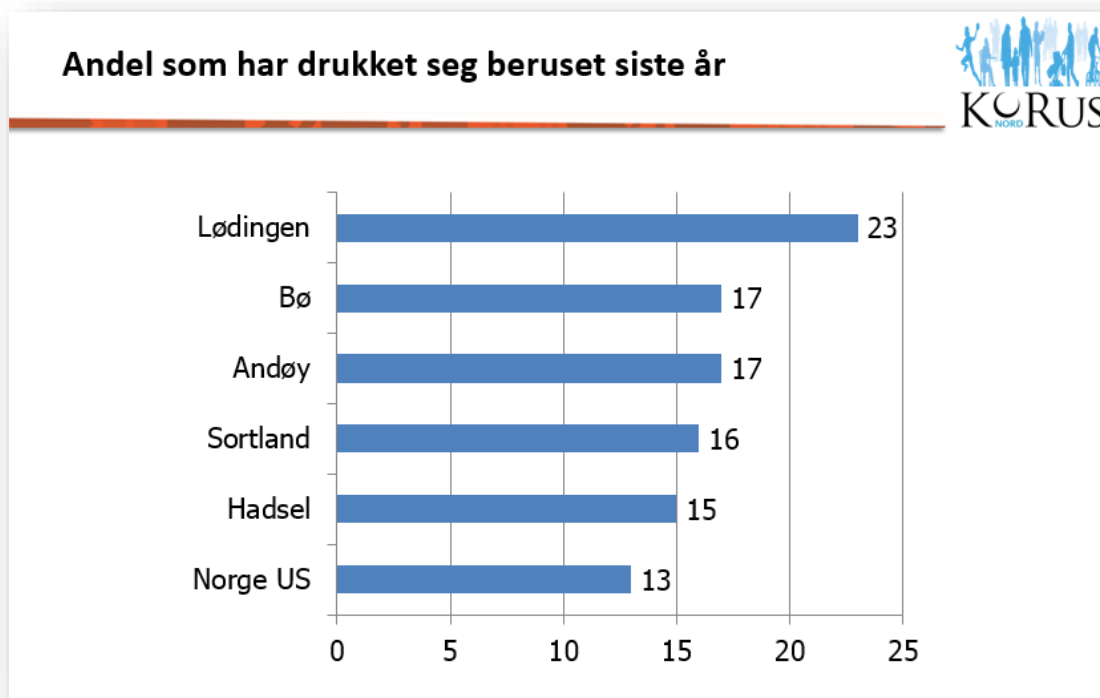
For å følge opp og passe på at barn og unge har gode oppvekstmiljø og skolemiljø er det nødvendig at alle instanser som har en eller annen form for tilsyn eller oppfølging av barn og unge arbeider i felleskap. For noen barn og unge er det mer avgjørende enn for andre. BTI beskrives slik av Helsedirektoratet:

«BTI er en samhandlingsmodell for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre det er knyttet undring eller bekymring til. Hensikten med BTI-modellen er å kvalitetssikre helhetlig og koordinert innsats uten at det blir brudd i oppfølgingen.

BTI bidrar til tidlig innsats, samordning og medvirkning. Modellen gir en oversikt over handlingsforløp, og kan bidra til å rette opp svikt i samhandling mellom tjenester både på lokalt, regionalt og statlig nivå».

Det er et mål å sikre gode oppvekstvilkår for alle barn og unge. Forskning og erfaring tilsier at utsatte barn og unge ikke fanges opp tidlig nok, ikke får den hjelpen de har behov for og at dårlig samhandling bidrar til brudd i oppfølgingen.

I desember 2018 ble det ansatt en SLT-koordinator i Sortland kommune. (SLT: Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak). SLT-koordinatoren vil også ha en koordinerende rolle i implementeringa v BTI-arbeidet i kommunen.

Prosentandel som har svart `1 gang` eller fler fra ungdomsskoleelever i Sortland kommune 2017

KORUS-Nord sin oppsummering for ungdomsskolen i Sortland viser at elever i Sortland kommune har et høyere alkoholforbruk enn nasjonale målinger. Det fremkommer også at forbruket av alkohol øker fra 8. trinn til 10. trinn og at gutter har noe høyere forbruk enn jentene.

2.4.1.3 Helsefremmende skoler

Høsten 2016 startet Sortland kommune sitt arbeid med Helsefremmende skoler. Pilot i arbeidet er Strand skole. Arbeidet skal danne grunnlag for videre utvikling av Sortlandsskolen som en helsefremmende skole.

«En helsefremmende skole er definert av Verdens Helseorganisasjon (WHO) som en skole som på en strukturert og systematisk måte utvikler og iverksetter en plan for helse, trivsel og læring.

Arbeidet må omfatte alle elever og alle som hører til på skolen.» (hentet fra dokument fra Nordland Fylkeskommune)

I kriterier for helsefremmende skoler sies følgende i punkt 1:

«Helsefremmende arbeid er forankret i skolen. Det helsefremmende arbeidet er forankret i skolens årsplan, vedtekter, øvrige styringsdokumenter og arbeidsmåter.

Arbeidet evalueres jevnlig. De ansattes kompetanse skal sikre en god helsefremmende skolehverdag».

<https://www.nfk.no/tjenester/folkehelse/arenaer/helsefremmende-skole/>

2.4.2 PSYKISK HELSE - UTENFORSKAP OG ANDERLEDESHET

Til tross for at vi har et samfunn som på mange måter fremhever det positive i å dyrke sin egenart og fremstå som unike individer er det en voksende problematikk knyttet til det vi kan kalle utenforskap og anderledeshet.

Et barns individuelle opplevelse av å være annerledes eller utenfor kan knyttes til flere faktorer, men for å belyse temaet vises til følgende i KS sin artikkel «Hva er utenforskap?» publisert 25.11.15:

«Utenforskap betegner mennesker eller grupper som står på utsiden av felleskapet. Det kan være personer som står utenfor skole- og arbeidsliv som har et svært begrenset sosiale nettverk eller som ikke opplever tilhørighet til storsamfunnet.»

Utenforskap kan ramme alle og årsakene til dette er mange og sammensatte. Forskning sier at de som opplever å stå utenfor felleskapet ofte har flere utfordringer og peker på følgende som de viktigste årsakene til at mennesker faller utenfor; Psykiske helseproblemer, rus- og alkoholmisbruk, ensomhet, fattigdom og manglende integrering.

Her beskrives viktige forutsetninger for at barn og unge skal føle seg som en likeverdig del av samfunnet beskrevet i et elevsitat fra medvirkningsprosessen i arbeidet med STOLT:

At man har nok penger i familien. Få mat, klær og kunne være god til noe. Å kunne få være med på idrett/sport. At vi får dra på ferie. At foreldrene har nok penger til hus og transport. At vi får spise sunn mat. At vi får kjærlighet og hjelpen vi trenger

Sitat fra medvirkningsprosessen, Holand skole 2011

Forskning og statistikker viser at disse utfordringene har økt i samfunnet vårt. Det medfører at antallet barn som vokser opp sammen med foresatte i utfordrende livssituasjoner er økende. Forskning sier videre at barn som utsettes for omsorgssvikt og overgrep i tidlig alder har økt risiko for psykiske lidelser senere i livet.

I barnehage og skole møter vi disse familiene og barna. Skoler og barnehager opplever at flere barn enn tidligere har former for tilknytningsforstyrrelser og atferdsmessige utfordringer. Det vises blant annet i økningen av antallet barn som behøver særskilt hjelp både faglig og sosialt.

Effekten av utenforskap har konsekvenser for enkeltmenneskets egen evne til å skape og leve et godt liv. I mange tilfeller fører dette til økte utgifter både kommunalt og nasjonalt. Derfor er også utenforskap et samfunnsproblem.

Kommunenes innsats for å forebygge eller hindre utenforskap må derfor starte tidlig og være godt samordnet. I tillegg til å legge til rette for gode og inkluderende lokalsamfunn må barn i faresonen fanges opp allerede i barnehage.

2.4.2.1 Resultater fra Ung-data undersøkelsen 2017

Resultater som kommer frem i Ungdata-undersøkelser viser at ungdom har utfordringer knyttet til ensomhet og psykisk helse. I en sammenfatning av resultanten gjort av KORUS-Nord (Kompetansesenter rus Nord-Norge) beskriver det «store bildet» slik:

- De fleste norske ungdommer har det bra;
 - Norske ungdommer lever aktive liv der vennskap, familieliv, skole, trening og digital fritid står sentralt i hverdagslivet. De fleste trives godt på skolen
- Ungdom tilbringer mer tid hjemme enn de gjorde før
 - Over tid rapporterer ungdommene om tettere relasjoner til foreldrene enn tidligere
- Ungdomsgenerasjon som preges av «skikkelighetskultur»:
 - Flere gjør mer lekser, omfanget av skulking går ned, mange sikter mot høyere utdanning
 - Samtidig færre som røyker, snuser og bruker alkohol enn tidligere
- Utfordringer:
 - Mange jenter sliter med psykiske plager og mange rapporterer om ensomhet
 - Bruken av rusmidler øker markant på VGS
 - Ungdata viser at 7% av ungdommene i Norge rapporterer at de blir mobbet

Kilde: Ungdata 2016, Nasjonale resultater, Nova

I sammenfatningen av resultater fra Sortland kommune fra 9. juni 2017, sett sammen med kommunene Andøy, Sortland, Hadsel og Lødingen og Bø, samt resultater nasjonalt er det valgt å ha hovedfokus på følgende markante tema:

- Skole, venner og foreldre
- Rusmiddelbruk
- Fysisk og psykisk helse

Her anbefales også forbyggende tiltak på skolenivå og som del av kommunens folkehelsearbeid, i kommunalt planarbeid ved utvikling av folkehelseplan.

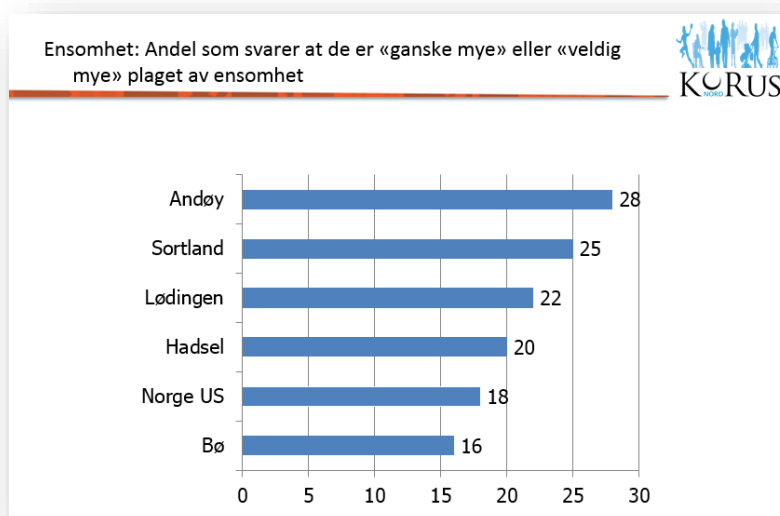
2.4.2.2 Utenforskap

Skolens arbeide for å skape et felleskap som inkluderer alle elever er svært viktig og kan ha betydelig innvirkning for enkeltelever som står i fare for å utvikle «utenforskap».

I helsedirektoratets rapport «trivsel i skolen sies det at å treffe og være med nære venner er så betydningsfullt at det beskrives som et basalt (grunnleggende) behov.

Ettersom skolen representerer en naturlig og viktig arena for barn og unge til å treffe og være med venner, er tilfredsstillelse av behovet for tilhørighet det mest nærliggende å fremheve når det gjelder medelevers betydning for den enkeltes trivsel.

Integrering i det sosiale fellesskapet blant medelever i klassen eller på klassetrinnet er av særlig stor betydning for den enkeltes trivsel da denne elevgruppen naturlig tilbringer mye tid sammen (Danielsen m.fl., 2009).

Sammenstillingen som KORUS-Nord gjøre er på bakgrunn av Ungdata undersøkelsen 2017. Sortland kommune viser at en høy andel av elevene opplever stor grad av ensomhet. Her oppgitt til 25 % av innsendte svar. (322 ungdomstrinns elever i Sortland kommune deltok i undersøkelsen) For mange elever er det å treffe venner på skolen en avgjørende motivasjonsfaktor for å ha lyst å gå på skolen (Vieno, Santinello, Pastore, & Perkins, 2007; Lerner m.fl., 2009).

God samhandling og integrering i klassen kan også være avgjørende for elevenes motivasjon til å lære. Betydningen for trivsel og læringsmotivasjon av å føle seg som en del av og trygg i et klassemiljø, uttrykkes tydelig av denne ungdomsskoleeleven i en studie gjennomført av Larsen og kolleger (2012):

Har man ingen venner på en skole, så vil man da mest sannsynlig ikke ha noe lyst til å gå på den skolen. Man vil ikke, hva skal jeg si, klare å lære da. Man vil ikke ha den motivasjonen for å lære fordi man gruer seg til å gå på skolen. Fordi man ikke har noen å snakke med. (s.10).

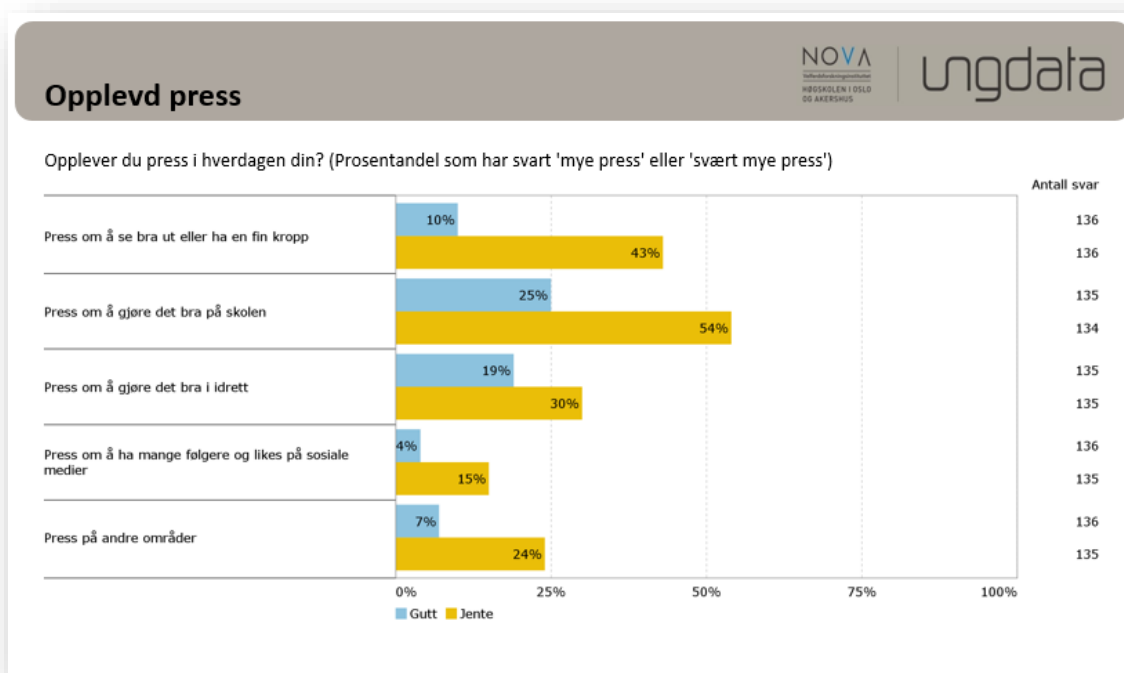
2.4.2.3 Skolehelsetjenesten

Helsesøstertjenesten er en viktig samarbeidspart i arbeidet med å sikre elevene en helsefremmende skole. Det er viktig for både forbyggende arbeid og oppfølging av elever at elevene skal oppleve at Helsesøstertjenesten er et godt og stabilt tilbud ved skolen de går på.

I kriterier for en helsefremmende skole sies følgende i punkt 6:

«Skolen har en tilfredsstillende tverrfaglig skolehelsetjeneste.. Skolehelsetjenesten skal være tilgjengelig på skolen for elevene som et gratis lavterskeltilbud med mulighet for «drop-in» for elevene. Tjenesten skal være tverrfaglig».

Som det fremkommer av Ungdata-undersøkelsen fra 2017 er det mange elever som har psykiske helseplager. Det fremkommer også at ungdommene opplever press. Det er også registrert en stor andel som opplever et deprimert stemningsleie. Av 322 ungdomstrinns elever i Sortland kommune 2017 vises antall svar i utklippene angitt i antall og prosent.

Helsesøster er et lavterskeltilbud som er mange barn og unges eneste mulighet til å snakke med en voksen på eget initiativ. Ved å sørge for at helsesøster er stabilt og jevnlig tilstede ved skolene vil dette fungerer som et forebyggende tiltak, samt at tjenesten kan fange opp elever som har behov for annen hjelp i skolen, på fritiden eller hjemme. I de fleste tilfeller hvor ungdom har utfordringer med sin psykiske helse er årsaken sammensatt.

Solfrid Raknes som er psykologspesialist og forfatter av bøkene i serien «Psykologisk førstehjelp» sier i en artikkel i tidsskriftet Hjem og Skole utgave 1 2017:

«at det er viktig å gjøre arbeidet mot ensomhet blant ungdom til et samfunnsansvar i stedet for individets alene» Hun mener også at «ensomhet utvikler seg over tid og ofte kan begynne i det små allerede i barneskolen.» Videre sier hun « - en av de vanligste angstlidelsene er sosial angst, og den er ofte forbundet med ensomhet.

I tillegg til skolens kompetanse og evne til å skape inkluderende læringsmiljø spiller også helsesøsters mulighet til å kunne gi et stabilt og godt tilbud i skolene inn.

I en oversikt fra ledende helsesøster dokumenteres det at flere av skolene i Sortland kommune ikke har hensiktsmessige lokaler. Ved mange av skolene må helsesøster bruke skolekjøkkenet. Dette gjør at de ofte blir avbrutt i konsultasjonene av personal og elever som skal inn for å hente ting o.a. Slike lokaler egner seg dårlig til samtaler.

Helsesøster har heller ikke låsbart skap/skuffer tilgjengelig og er derfor nødt til å frakte med seg nødvendig materiell og utstyr hver gang de er på skolen. I noen tilfeller er møblering i lokalene svært uegnet og helsesøster selv må ommøblere slik at det blir hensiktsmessig.

2.4.3 SIKRE GODE KOSTVANER HOS BARN OG UNGE

Skolen er en sentral arena for det forebyggende helsearbeidet. Å sørge for at alle elever spiser bra i skoletida er forankret i bl.a. Opplæringslovens paragraf om skolemiljøet:

” Alle elever i grunnskolen og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring”.

Dette understrekes også av bl.a. Nasjonalt råd for ernæring:

«Utdanningsinstitusjoner på alle nivå er viktige arenaer for ernæringsarbeid. Det er både viktig at mattilbudet i skole og barnehage er bra, men også at kunnskap om mat, kosthold og helse formidles på en god måte»

I kriterier for helsefremmende skole sies følgende i punkt 4:

» Nasjonale retningslinjer for skolemåltidet følges.. Måltidet bygger på at elevene har med seg matpakke. Skoler med kantine/matbod må stimulere elevene til sunne valg. Det er lagt til rette slik at det er enkelt å velge kaldt vann som tørstedrikk».

En norsk rapport «Kost i skole og barnehage og betydningen for helse og læring» utgitt av Nordisk Ministerråd (2011) har sett på skolematens betydning for helse og læring.

Rapporten er har tatt for seg følgende problemstilling: «Har den maten barn spiser mens de er i skole eller barnehage betydning for deres helse eller læring» I rapporten oppsummeres funnene slik:

«Det finnes ikke godt forskningsmessig belegg for å etablere skolematordninger med tanke på å bedre elevers helse eller læring. Det kan ikke dokumenteres godt nok at maten i seg selv, eller tilførsel av bestemte næringsstoffer, har noen effekt.»

«Derimot kan det gjøres mye rundt og i slike ordninger som kan ha effekt i forhold til vektproblematikken, i første rekke til å legge om barns kosthold. Så vil det være et åpent spørsmål om et sunnere kosthold har effekt i forhold til læring.»

Rapporten sier derfor at det ikke er tilstrekkelig langsiktig forskning som kan gi oss noen sikre svar. Imidlertid viser rapporten til at innføringen av gratis skolefrukt i skolene har gitt langsiktige effekter. Konsumet av frukt har økt i alle grupper elever, uavhengig av sosial status.

Videre pekes det på funn som viser at betydningen av å ha et organisert tilbud er det som gir effekter i forhold til kognisjon eller læring. Det er ikke bare maten i seg selv som gir effekt, men at elevene samles til et tilbud og at maten fungerer som et sosialt samlingspunkt.

«Nordiske erfaringer viser at det å tilby sunn mat og hindre tilgang til usunn mat kan være et middel for å endre kostholdet til skolebarn. Vår studie av de nordiske landene viser at skolemåltidet kan ha andre formål enn det å oppnå direkte effekter i forhold til helse og læring».

«I de finske skolene har man definert skolemåltidet som en arena for læring og etablering av sosiale samspill. Det er også en arena for å praktisere det som man lærer i kostholdslæren. Slik sett er selve læringsformålet med måltidet vel så viktig som det rent ernæringsmessige ved det».

I helsedirektoratets rapport *Trivsel i skolen* (2015) vises det imidlertid til forskning som beskriver at det er blitt dokumentert sammenhenger mellom ernæringsmessige inntak og skoleprestasjoner:

Det sies at skolemåltidet kan fremme helse, trivsel og læring.

Et sunt kosthold henger også sammen med bedre skoleprestasjoner, og konsentrasjon og bedret psykisk helse. Skolemåltidet anses også som viktig for at elever skal ha muligheten til å opprettholde konsentrasjon, læringsvilje og humor.

2.4.3.1 Kantinedrift ved Sortland ungdomsskole

Debatt angående skolemat, om den skal være varm eller kald, gratis eller foreldrebetalt har pågått i lang tid i norsk skole. Det har også vært tema i våre skoler. Det er stilt spørsmål om hvorfor vi i verdens rikeste land ikke serverer gratis skolemat slik som mange andre land gjør.

Når Sortland ungdomsskole ble bygd ble det lagt til rette for kantinedrift ved skolen. Da med tanke på å imøtekomme føringene om at elever i norsk skole bør ha tilbud om varm mat i skoletiden.

Skolen har gitt elevene tilbud om varm mat til lunsj, samt at det for 5 år siden også ble innført tilbud om frokost. Frokosten besto først av et tilbud om å kjøpe brødsiver, pålegg og melk før skoletid. Etter hvert gikk skolen over til å servere gratis havregrøt til alle elever som ville ha.

Skolens estimat er det er opp mot et 60 elever som til daglig benytter seg av frokosttilbudet og det er opp mot 65 elever som benytter seg av tilbudet om å kjøpe mat i kantina til lunsj. For å betjene tilbudet bruker skolen om lag 100 % stilling. På bakgrunn av sine erfaringer er dette et tilbud skolen har valgt å opprettholde og videreføre.

Dette synes å ha hatt en svært positiv virkning. Lærere opplever at elevene er mer opplagt og mottakelig for læring når de har fått en næringsrik frokost. Elevene selv uttrykker at frokost tilbudet er viktig både for å bli mette og opplevelsen av å bli ivaretatt og vist omsorg.

Når det gjelder de andre skolene i kommunen er det ikke lagt til rette for lignende tilbud.

2.4.4 SKOLENS ROLLE I SOSIALISERINGEN AV BARN OG UNGE

Å øve opp sine sosiale ferdigheter er en kontinuerlig prosess hvor barna etter hvert som de blir eldre får nye perspektiver på det å være sammen og være en god venn. Gode sosiale ferdigheter er ikke noe som er medfødt men må læres sammen med andre og med gode rollemodeller.

Marianne Øvstehage sier følgende om sosialisering i sin Masteroppgave «i hvilken grad er læringsmiljøet ved en skole påvirket av skolestørrelse?» publisert i 2015: *«Sosialisering handler om å bli en del av samfunnet, og som barn prøver man hele tiden å passe inn og få seg venner. Det å ha venner og være sosialt populær kan sees på som svært sentralt i oppveksten.»*

Vi ser av dette at muligheten til å etablere vennskap og ha en positiv plass i det sosiale hierarkiet i fådelte skoler hvor lærere og elever lykkes i å skape et godt læringsmiljø og gode relasjoner vil det være positivt i forhold til elevens sosiale utvikling.

I de tilfeller hvor elevene ikke finner seg til rette og ikke har gode relasjoner til medelever kan dette føre til ensomhet og opplevelsen av å være utenfor. Når det kommer til fådelte skoler er det ikke alltid like mange jevnaldrende å sosialisere seg med. Det å skilles seg ut kan bli svært tydelig og muligheten til å øve opp sosialisering blir begrenset.

Å oppleve sosial isolasjon i lengre perioder er svært belastende og kan være skadelig for barn og unge. Mangel på sosial tilhørighet vil kunne virke negativt på utviklingen av barnets sosiale kompetanse og selvoppfatning.

Thomas Nordahl beskriver jevnaldersmiljøets betydning slik: *«Alle barn og unge må hele tiden forholde seg til disse jevnaldersmiljøene og relasjonene. «Den interaksjonen som foregår her, den sosiale rollen elevene får, og de sosiale mestringsstrategiene de utvikler, vil ofte ha stor betydning for både nåtid og framtid. (Nordahl, 2005. s.21.)*

Spurkeland (2011) viser til at dagens arbeidsliv setter helt nye krav til arbeidstakernes kommunikasjonsferdigheter og evne til å fungere i relasjon til andre. Han mener derfor at skolen må ta konsekvensen av slike krav, slik at utdanningen tar hensyn til arbeidslivets krav og forventninger. Hartberg et al. (2012) sier skolen må ha systemer som sikrer at alle sidene ved elevutviklingen ivaretas. Det innebærer god sosial utvikling på lik linje med utvikling av fagkompetanse. (Masteroppgave - Pernille Eilertsen)

2.4.5 OPPSUMMERING/DRØFTING

I det videre vil det gis en kort oppsummering og drøfting av temaet *skolens samfunnsoppdrag*. Oppsummeringen vil peke frem mot analysen.

Skolen spiller en sentral rolle i barn og unges sosialisering og forberedelse til voksenlivet. Det er imidlertid vanskelig å vurdere om en liten skole eller en litt større skole gir mindre eller større trivsel på bakgrunn av bare størrelsen.

Trivsel og læringsmiljø vil være avhengig av de samme faktorene i både små og store skoler. Skolens forutsetninger for å arbeide med områdene kan imidlertid være avhengig av størrelse.

I arbeidet med læringsmiljø er f.eks. et viktig område å trene på selvstendighet. Elevene skal kunne øve seg på å ta kontakt med hverandre, og øve på å være en god venn for andre.

I en fådelt skole kan det være fordeler ved at det er aldersblandede grupper og elever får trening i å være sammen med andre barn som har ulike forutsetninger enn de selv på bakgrunn av alder og utviklingsnivå. Men, i motsatt fall kan et lite elevtall bety at å være annerledes kan føre til ensomhet. På større skoler kan klassetrinn med mange elever også gi flere erfaringer med mangfold.

Skolens mulighet til å forebygge og legge til rette for økt opplevelse av felleskap for elever som ikke finner seg til rette i skolemiljøet kan ha avgjørende betydning for enkeltelever. Elever som mangler gode relasjoner til medelever er i risikozonen for ensomhet og opplevelsen av å være utenfor.

I kommunens helsefremmende og allmennforebyggende arbeid spiller skolen en sentral rolle. Skolen skal legge til rette for fysisk aktivitet, bidra til god psykisk helse og gi elevene kunnskap for å gjøre gode livsvalg. Dette får sterkere fokus i arbeidet med helsefremmende skoler.

Ulike skolestruktur krever ulike former for organisering for å sikre elevene et godt tilbud på områder som krever faglig samarbeid mellom andre faginstanser. Dette gjelder for eksempel PP-tjenesten, Helsesøstertjenesten, barnevern og andre.

Barn og unge kan ha utfordringer knyttet til flere områder. Sortland kommune har derfor startet arbeidet med modell for Bedre Tverrfaglig innsats(BTI). I mange tilfeller kan det involvere samarbeid mellom barnehage, skole, helsestasjon, barnevern og andre fagområder. Modellen skal sikre god oppfølging og nødvendig hjelp for den enkelte.

Resultater som kommer frem i Ungdata-undersøkelser viser at ungdom har utfordringer knyttet til ensomhet og psykisk helse. I en sammenfatning av resultanter gjort av KORUS-Nord (Kompetansesenter rus Nord-Norge) beskrives det «store bildet» slik:

- De fleste norske ungdommer har det bra;
- Ungdom tilbringer mer tid hjemme enn de gjorde før
- Ungdomsgenerasjon som preges av «skikkelighetskultur»:
- Utfordringer:
 - Mange jenter sliter med psykiske plager og mange rapporterer om ensomhet
 - Bruken av rusmidler øker markant på VGS
 - Ungdata viser at 7% av ungdommene i Norge rapporterer at de blir mobbet

Kilde: Ungdata 2016, Nasjonale resultater, Nova

I sammenfatningen av resultater fra Sortland kommune fra 9. juni 2017, sett sammen med kommunene Andøy, Sortland, Hadsel og Lødingen og Bø, samt resultater nasjonalt er det valgt å ha hovedfokus på følgende markante tema:

- Skole, venner og foreldre
- Rusmiddelbruk
- Fysisk og psykisk helse

Her anbefales også forbyggende tiltak på skolenivå og som del av kommunens folkehelsearbeid, i kommunalt planarbeid ved utvikling av folkehelseplan.

Sortland ungdomsskole sine erfaringer med kantinetilbud sammenfaller med andre undersøkelser i forhold til effekten av et skolemattilbud. Mulighet for kantinedrift og salg/servering av varm mat anses som en positiv faktor i skolemiljøet samt mulighet for praktisk læring i fag.

Man kan også anta at et en skolematordning vil kunne gi alle elever uavhengig av sosial status et jevnere grunnlag for læring. Et skolemattilbud gir mulighet for positiv samhandlingsarena og økt trivsel.

I oppsummeringen er det vist at skolens samfunnsoppdrag omfatter flere sentrale momenter for barn og unges oppvekstsvilkår og livskvalitet.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen:

I hvilken grad legger alternativet opp til systematisk og hyppig samarbeid med andre? Eks:

- PP-Tjenesten (Pedagogisk psykologisk tjeneste)
- Helsesøster
- BTI (Bedre Tverrfaglig Samhandling)
- Andre

I hvilken grad vurderes alternativet å ha en organisering som gir mulighet for å legge til rette for likeverdighet i opplæring?

I hvilken grad legger alternativet til rette for kantinedrift og/eller varm mat i skolen?

2.5 Skolens organisering og arbeidsform

I underkapitlet vil det trekkes frem tema som vurderes relevant i forhold til skolens organisering og arbeidsform.

I oppsummeringen vil faktorer som vurderes å være relevante og viktige som bakgrunnskunnskap når skolestruktur i Sortland kommune skal vurderes trekkes frem. Faktorene vil igjen danne grunnlag for analysen.

Det er ikke bare opp til hver enkelt lærer, trinn eller skole å sørge for at skolene innehar den kvalitet som forventes. Det er helt klart skoleeiers overordnede ansvar.

Opplæringen av barn og unge i Norge foregår i mange ulike typer skolebygg når det gjelder alder, bygningsmessig utforming og hvor de er lokalisert. Dette kan videre ha betydning for antall elever ved skolen, som igjen påvirker antallet lærere ved skolen.

Kommunene har varierende mulighet til å vedlikeholde og oppgradere eldre skolebygg samt bygge nytt. For mange kommuner har behovet for å bygge nye skolebygg også hatt sammenheng med endringer i skolestruktur.

Utformingen av ulike skolebygg kan begrense eller gi mulighet til hvor fleksibel opplæring kan organiseres. En del eldre skolebygg begrenser muligheten for å ivareta dagens kvalitetsforventninger til skolen. I noen tilfeller har det betydning for skolens mulighet til å velge gode arbeidsformer som er til det beste for elevene.

Skolens og læreres tilnærming til elevenes læring krever flere innfallsvinkler. Hva som da er skolens og lærernes arbeidsform vil blant annet være knyttet til ulike undervisningsmetoder, praktiske og tekniske hjelpemidler samt den pedagogiske og faglige tilnærmingen. Skolens mange arbeidsformer vil ikke bli gått direkte inn i, men belyses i et mer overordnet perspektiv.

2.5.1 SAMMENHENGEN MELLOM NASJONALT OG KOMMUNALT ANSVAR I KVALITETSUTVIKLINGEN AV SKOLEN.

Stortingsmelding 21 peker også på at sentrale ansvarsforhold, betydningen av det kommunale handlingsrommet og forbindelseslinjer til nasjonale føringer ikke er klart nok definerte.

Kommunen har ansvar for at ressursene i overføringen til grunnskole fordeles på en god måte slik at elevenes rettigheter til forsvarlig opplæring ivaretas. Det er gjennom opplæringslovens bestemmelser og forskrifter knyttet til denne at statens styring gjøres gjeldene og defineres for kommunen som lokal skolemyndighet.

Stortingsmelding 21 sier blant annet følgende:

«Internasjonal forskning viser at desentralisering av beslutninger om organisering, oppgaveløsning og bruk av ressurser har positive effekter på elevenes læring, gitt at det lokale nivået har kompetanse og vilje til å ta ansvaret. Blant annet har det betydning at det er stor grad av frihet til å fordele ressurser, foreta ansettelse, fastsette lønn og utvikle undervisningen. Det lokale nivået har som regel bedre kunnskap om egne forhold, større evne til å utnytte ressurser og kan utvikle mer treffsikre tiltak enn det statlige nivået.»

Dette betyr at i overgangen til et særlig fokus på kvalitetsutvikling som hovedmål for den nasjonale utdanningspolitikken må kommunene innta den sentrale rollen i utviklingen av sine lokale skoler.

Dette betyr at skoleeiere, skoleledelse og lærere må være i stand til å ta i bruk det profesjonelle handlingsrommet og omsette og videreutvikle kunnskap til stadig bedre undervisningspraksis. Uten dette vil ikke statlige eller kommunale tiltak for kvalitetsutvikling gi mer læring og utvikling for elevene.

I forutgående sitat pekes det på at kommunen har ansvar for å fordele ressurser til skolene og i skolen. Det ligger på kommunen å vurdere og avgjøre organisering av skoletilbudet innenfor de lovgitte rammer og nasjonale føringer.

2.5.2 FORSKJELLER I NORSK SKOLE

Forskning sier tydelig at skoleeiers og skoleleders styringsvilje og involvering har stor betydning for skolens kvalitet. For å etablere en tydelig styring med skoleutviklingen må skoleeier engasjere seg i skolen faglig, pedagogisk, forvaltningsmessig og i skolens organisering. All skoleutvikling må også forankres hos foresatte og elever, via FAU, SU og lærerkollegiet.

Samfunnets ansvar for å utligne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevens læringsutbytte.

Stortingsmelding 21 viser til forskning som viser tydelig at kvaliteten i skolene avhenger av både elevene og deres bakgrunn, lærerne og deres kompetanse, og skolens som system.

- Støtte hjemmefra						Tilbake
Last ned data		Hjelp til tolkning	Indikatorveiledning			
Delskår	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	
Hjemme viser de interesse for det jeg gjør på skolen						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,4	4,6	4,4	4,3	
Kommunegruppe 11						
Nordland fylke	4,2	4,4	4,4	4,4	4,4	
Nasjonalt	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	
Jeg får god hjelp til leksene mine hjemme						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,2	4,3	4,5	4,2	4,3	
Kommunegruppe 11						
Nordland fylke	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3	
Nasjonalt	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	
Hjemme oppmuntrer de voksne meg i skolearbeidet						
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier	4,3	4,1	4,5	4,3	4,3	
Kommunegruppe 11						
Nordland fylke	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	
Nasjonalt	4,2	4,4	4,4	4,4	4,4	
Sortland kommune / Suorttá Souhkan skoleeier, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Støtte hjemmefra, Alle eierformer og Offentlig, Trinn 7, Begge kjønn						

Elevundersøkelsen fra 2017 viser at elever i Sortland kommune opplever noe lavere støtte hjemmefra enn det fremkommer nasjonalt. Det er viktig for elever å oppleve interesse og støtte fra sine foresatte. Skolen har ansvar for å legge til rette for et godt skole-hjem samarbeid som kan hjelpe foresatte til å bidra positivt til sine barns læring.

I notat fra fug- foreldreutvalgets for grunnskoleopplæringen «Forskning om foreldrenes betydning for elevenes skolegang og resultater» vises det til flere forskningsrapporter, offentlige dokumenter og undersøkelser som beskriver foreldrenes betydning for elevene læring. Det er bred enighet om at følgende punkter er viktige:

- Elever som har foreldre som støtter dem, trives bedre og får bedre læringsresultater
- Skolen må ha en likeverdig inkludering av foreldre som partnere
- Det bør iverksettes tiltak for å støtte alle foreldre
- Foreldrene må bevisstgjøres på hvor viktige de er for sine barns læring
- Klasseforeldremiljøet har betydning for elevenes læringsmiljø
- Hjemmemiljøet og foreldrenes utdanningsnivå har betydning for barnas resultater

I Kvalitet i skolen (KIS) er skole-hjem samarbeid et av hovedsatsningsområdene. Skolen har ansvar for å gi foresatte mulighet for reell medvirkning, ikke bare gjennom å gi informasjon men også invitere til dialog og drøftinger knyttet både til deres barn og forhold i skolemiljøet.

Arbeidet med skole-hjem samarbeidet ses i sammenheng med arbeidet i tiltak 1.1 med å finne et program for helhetlig arbeid med elevens psykososiale miljø.

For mer om dette vises det til *systematiske tiltak i skolen for å skape et godt psykososialt miljø* i kapitlet om skolens læringsmiljø

Det er likevel slik at hovedansvaret for faglig fremgang hos elevene ligger på skolens pedagogiske ledelse, lærernes engasjement og relasjonskompetanse sett i sammenheng. Blant alle faktorene som har innflytelse fremheves lærerens evne til god klasseledelse og god undervisning som den mest avgjørende for elevens trivsel og læring.

I en del forskning påpekes det at skolen ikke klarer å jevne ut forskjellene slik at alle elever får samme læringsutbytte. Det hevdes derfor at skolene reproducerer forskjeller i for stor grad.

2.5.2.1 Hva påvirker elevenes læringsutbytte?

En SSB-rapport publisert januar 2017 har undersøkt hvilket bidrag skolen gir til elevenes læring uavhengig av andre faktorer som utdanningsnivå hos foreldre, bydel/by-land eller andre faktorer som er med å påvirke elevens læring.

Rapporten viser til at en lang rekke studier fra ulike land og tidsperioder har vist at elevers familiebakgrunn, for eksempel foreldrenes utdanning, har betydning for hvor godt elevene gjør det på skolen.

Det er forskjeller i elevsammensetningen mellom skoler i Norge, og det er viktig å ta hensyn til dette når vi ønsker å si noe om hvor mye skoler bidrar til elevenes læring.

Det vil si at om en skole har et svakt gjennomsnittresultat på for eksempel skriftlig eksamen på 10. trinn trenger ikke det bety at skolen har bidratt med lite til elevenes læring.

Er det forskjeller i skolens bidrag til elevenes læring?

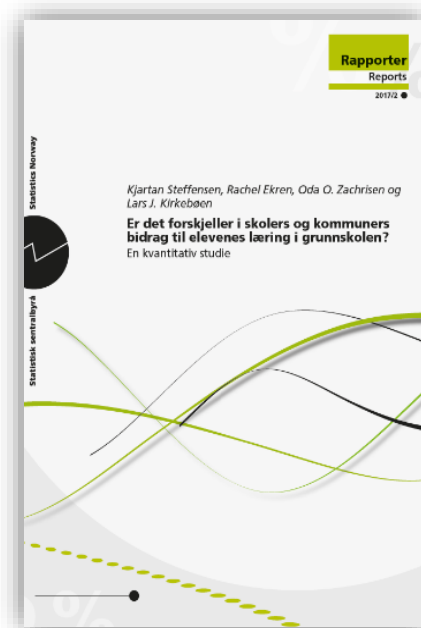
Et viktig funn i rapporten er at forskjeller i grunnskolen er vesentlig mindre når det gjelder skolens bidrag til elevenes læring i lesing, regning og engelsk, sammenlignet med de faktiske resultater målt på nasjonale prøver eller eksamen.

Det er altså mindre forskjeller i skolers bidrag til elevenes læring enn hva resultater fra nasjonale prøver og eksamen kan gi inntrykk av. Dette betyr at en stor del av forskjellene i resultater kan forklares med elevsammensetning.

Rapporten finner blant annet at skoler som bidrar mye til elevens læring klarer å løfte alle elevgrupper: de løfter både elever med og uten foreldre med høyere utdanning, elever med og uten innvandrerbakgrunn, samt at skoler og kommuner som bidrar mindre får samme negative effekt for alle elevgrupper. Her vises det til at det i samme elevgruppe kan være forskjell på et år med læringsutbytte.

Stortingsmelding 21 sier at forskjellen mellom elevenes læringsutbytte er for stor selv når det tas hensyn til at skolene har ulikt elevgrunnlag. Regjeringens melding er derfor tydelig i sin beskrivelse av våre skolers utfordringer;

«Norsk skole er preget av større forskjeller enn det vi liker å tro. Vi ser for store forskjeller mellom klasserom på samme skole, forskjeller mellom skoler i samme kommune, og forskjeller mellom kommuner og landsdeler.»

2.5.2.2 Likeverdighet i opplæringstilbudet

Regjeringen arbeider for å legge til rette for at kommuner får et godt handlingsrom for å drive kvalitetsutvikling. Hvilket resultat vi får av dette avhenger av hvordan kommunene benytter seg av dette handlingsrommet.

Skolens oppdrag er også å gi et likeverdig tilbud til elever med rett til spesialundervisning sammenlignet med andre elever. Skolen skal gjøre særskilt tilpasninger i forhold til både fysiske og psykiske utfordringer når elever har behov for dette. Stortingsmelding 21 sier blant annet følgende:

«Vi vet at gode skoler klarer å løfte alle elever, ikke bare dem som allerede har de beste forutsetningene for å lykkes. Og vi har mange gode eksempler på norske skoler og lærere som ikke mister troen, som har høye forventninger til elevene sine, og der elevene oppnår et læringsutbytte som mange ikke trodde var mulig.»

Skoleeiers ansvar

Stortingsmelding 21 er også tydelig på at det er tillit til kommunene som forvaltere av sitt skoleeierskap. Den peker også tydelig på at ansvaret som forvaltere er udiskutabelt.

«Det er mulig å snu en skole som har vedvarende svake læringsresultater eller et dårlig læringsmiljø. Og det er mulig å gjøre en god skole bedre. Regjeringen vil derfor stille strengere krav til at kommuner og fylkeskommuner jobber systematisk for å bedre læringsmiljøet og elevenes læringsutbytte i alle fag.»

«Samtidig tilsier all erfaring at man må eie problemene sine lokalt. Hvert år bruker staten store summer på skoleutvikling» Staten kan stille krav og forventninger, legge til rette og kontrollere, men for å sørge for en god forvaltning av skolens ressurser og virksomhet er det avgjørende at kommunen som skoleeier forstår oppdraget, innholdet og målene for det nasjonale utdanningssystem vi er en del av.

«Regjeringen ønsker at disse midlene gradvis skyves utover i systemet, slik at kommuner og skoler får større handlingsrom til å drive systematisk skoleutvikling. Til selv å ta tak i det som ikke fungerer, slik at de ruster elevene sine best mulig for fremtiden.»

Kommunen som skoleeier har ansvar for å vurdere sin forvaltning av grunnskoletilbudet med tanke på både skolestruktur, organisering og innhold i tilbudet. Skoleeier må prioriterer dette området og legge til rette for å oppnå god kvalitet i arbeidet.

2.5.3 UTFORDRINGER KNYTTET TIL OVERGANGER I SKOLEN

I Sortlandskolen må alle elever fra skolene Strand, Sigerfjord, Maurnes, Holand, Lamarka og Sortland barneskole gå over til felles ungdomstrinn ved Sortland ungdomsskole. Holmstad skole er en 1-10 skole.

På bakgrunn av tiltak 2.7 i kommunedelplan for Kvalitet i skolen skal det utarbeides en plan som ivaretar overgangene i en elevs grunnskoleopplæring. I KIS beskrives følgende:

«Gode overgangsrutiner mellom barnehage og skole, barnetrinn og mellomtrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn og ungdomstrinn og videregående skole danner kontinuitet i grunnlaget for tilpasning av opplæringa til den enkelte.»

Å ha gode rutiner og forutsigbarhet for elevene minsker belastningen med å måtte avslutte skolegang ved en skole for så å starte opp igjen ved en annen. En overgang stiller også krav til skolene for å sørge for en helhet både i forhold til fag, utbytte og sosialt miljø.

For elever med særskilte behov kan overganger mellom skoler være krevende. En slik overgang kan også medføre tilrettelegging i forhold til hørsel- og synshemming og andre fysiske og psykiske handicap.

«Å sørge for en helhetlig skolegang hvor overgangene mellom de ulike nivåene i utdanningsløpet blir ivaretatt på en god måte er viktig for å øke elevenes trivsel og læringsutbytte.»

Når elever fra ulike skoler møtes, vil samtidig ulike skoletradisjoner og kulturer møtes. For mange elever er dette positivt og representerer en ny start. Det er imidlertid mange elever som også av ulike årsaker opplever overgangen som utfordrende. Det er vanskelig å si noe eksakt om hvilken betydning dette har for læringsutbytte og læringsresultater for den enkelte elev.

I forhold til faglig fokus er det likevel sannsynlig at både skolen, elever og foresatte har fokus på de endringer som kommer en tid i forveiene, samt at elever bruker tid på å tilpasse seg en ny hverdag, sammen med nye elever og nye lærere.

I resultatene fra nasjonale prøver i regning, lesing og engelsk i f.eks. 5. trinn i Sortland kommune fremkommer det at det er tydelige forskjeller på hvordan elever fra ulike skoler skårer i det som er beskrevet som mestringsnivå 1, 2 og 3. Dette kan imidlertid ikke forklares ut ifra skoleslag eller størrelse.

Det er ikke mulig å gjengi konkrete resultater på bakgrunn av at elevgrunnlaget er så lite, men I hovedsak ligger våre elever på nasjonalt gjennomsnitt når det gjelder samlet resultat.

Det er ikke mulig å trekke noen konkret slutning på bakgrunn av dette, men det kan være sannsynlig at elever fra ulike barneskoler har forskjeller i sine grunnleggende ferdigheter som får betydning for opplæringen som skal gis i ungdomstrinnet.

2.5.4 SKOLESTØRRELSE

Hvilket grunnlag gir forskning for å mene noe entydig om skolestørrelse?

Det har vært mye diskusjon angående kvaliteten i en stor skole versus kvaliteten i en liten skole. For å kunne vurdere argumentene for og imot små og store skoler er det nødvendig å vite hva forskere legger som grunnlag for disse begrepene.

Hva er en stor og hva er en liten skole?

I internasjonal forskning, vil f.eks. John Hattie kalle en skole med 800 elever en middels stor skole og skoler med mindre enn 400 elever som en liten skole. Med denne forståelsen som bakteppe vil ingen av skolene våre være mer enn små skoler uansett hvilken sammensetting vi velger i en skolestrukturendring.

Det kan dermed antas at det ikke hensiktsmessig å overføre argumenter knyttet til begrepet store skoler fra internasjonal forskning når vi har et annet referansegrunnlag for betydningen av hva en stor og en liten skole er.

Sortland kommune har derfor et annet utgangspunkt for sin oppfattelse av hva små og store skoler er sett i forhold til internasjonal forskning på skolestørrelse. Dette knytter seg til innbyggertall, befolkningssammensetning og topografi. Dette har fra tidligere gjort at det var naturlig med flere små grendeskoler.

I telemarkforsknings rapport 439 *skolestruktur i Fræna kommune* i 2018 påpekes at hvis man ønsker å vurdere om små skoler har bedre eller dårligere resultat enn store vil man ha enkelte metodiske utfordringer.

Det vises blant annet til at små skoler er lokalisert i andre miljø og har langt færre elever per årssverk enn de store skolene. Andre faktorer som spiller inn på elevenes læringsmiljø er næringsgrunnlaget i området, foreldrenes bakgrunn og utdanning. Næringslivet i lokalsamfunnet vil påvirke hvilken utdanning en har bruk for og dermed også hvilken motivasjon elevene har for læring.

Videre viser Telemarksforskning til at det er svært få sammenlignende studier av små og store skoler. Årsaken til dette kan ligge i at forutsetningen for å sammenligne skoleslagene ikke er tilstede i tilstrekkelig grad.

Skolene rekrutterer fra ulike miljø og ressurstildelingsnøkkelen i Norge gir en større innsats per elev ved små skoler enn ved større skoler. I Norge har vi ingen forsøk med å redusere lærertettheten i små, gjerne fådelte skoler til det som er vanlig i store skoler. I den forbindelse stiller Telemarksforskning spørsmål om de små skolene ville ha like gode læringsresultat med de samme kostnadene per elev som i de store skolene.

2.5.4.1 Mulighetsrom for utviklingsarbeid

Som eksempel på erfaringer med skoleutvikling viser vi til vurderinger som er gjort av Sortland ungdomsskole og Holmstad skole etter *Ungdomstrinn i utvikling* og *Veilederkorps*.

Sortland ungdomsskole er en relativt stor skole med 327 elever, Holmstad skole har ca. 39 ungdomsskoleelever. (Tall fra GSI pr. 1. oktober 2018)

Det er derfor vanskelig å måle disse skolene opp mot hverandre. Begge skoleslagene inneholder kvaliteter som er gode for elevene men det er likevel interessant å se på hva skolen har vurdert som positivt og utfordrende i arbeidet.

Sett i forhold til skolenes utviklingsarbeid viser ungdomsskolen til følgende:

- Veilederkorpsen har hatt positive konsekvenser for Sortlands ungdomsskoles utvikling.
- Vurdering for læring har fått stor betydning for Holmstad skole
- Positive endringer etter UIU satsningen kan dokumenteres på begge skolene.
- Strukturendring i skolens ledelse og mer fokus på ledelsens rolle og ansvar.
- Skolene opplever endringer i samhandling og utnyttelse av kompetanse.
- Oppvekst har hatt lagt til rette for satsning på klasseledelse, relasjonskompetanse og kollegaveiledning

I oppsummering og drøftinger med Sortland ungdomsskole i etterkant fremheves det at størrelsen på skolen har betydning for mulighetene for å bygge gode strukturer og fordele ansvar for utviklingsarbeid. De har hatt gode erfaringer med distribuert ledelse som de opplever er en av suksessfaktorene for at UIU satsningen har vært vellykket og fått gode resultater inn i klasserommene.

Holmstad skole peker også på tilsvarende punkt. Utviklingen av stødige strukturer for gjennomgående ledelse har vært utfordrende da skolens ledelse er svært liten og avhengig av få personer i motsetning til Sortland ungdomsskole. Skolen har likevel opplevd å nyttiggjøre seg deltakelse i satsningene og ser at skolens samlede kompetanse og strategiske arbeid har bedret seg. De ulike målinger og analyser gir oss et visst grunnlag for å mene noe om skoleslagenes fortrinn og utfordringer men gir oss ikke mulighet for kategoriske slutninger.

2.5.4.2 Grendeskolenes egenart og utfordringer

Når det gjelder grendeskoler versus noe større skoler finnes det ikke mye forskning på området, og man kan ikke si at det finnes konkrete svar angående kvalitet som gjelder for alle skoler.

For å belyse dette noe vil vi vise til Geir Johansen, utviklingsveileder i den landsomfattende satsninga på ungdomstrinnet, UIU som blant annet sier følgende i sin artikkel publisert 08.07.16 i Utdanningsnytt.no.

«Skoleåret 2014-2015 gikk drøyt 30 prosent av elever i norsk grunnskole på skoler med 100 eller færre elever» «De fådelte skolene med sine utfordringer og muligheter ser derfor ut til å utgjøre en varig og betydelig del av det norske grunnskoletilbudet. Dette gjenspeiles i liten grad i pedagogisk litteratur og i ordskiftet om norsk skole.»

Undersøkelser sier ikke at elever med grendeskoler har bedre resultater på de ulike måleparameterne vi legger til grunn for våre skoleanalyser. Derfor er det ingen grunn til å hevde at elever på slike skoler har en betydelig bedre skolehverdag og læringsutbytte enn elever med noe større skoler. Forskning sier derfor ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå.

2.5.4.3 Fådelte skoler versus fulldeltskoler

Geir Johansen beskriver skolenes holdninger som avgjørende:

«Etter hvert synes jeg å se konturene av to grunnleggende forskjellige holdninger og innfallsvinkler til organisering og arbeid med aldersblanda grupper. Skolene kan være noenlunde like store, både med tanke på elevtall og lærerårsverk. Kanskje er heller ikke de økonomiske rammene så veldig forskjellige, men synet på pedagogiske utfordringer og muligheter er ulikt.»

Foresatte i Sortlandsskolene har i noen grad uttrykt bekymring når klasser blir slått sammen på grunn av minkende elevtall. Bekymringen knytter seg til om skolene greier å ivareta elevens faglige utbytte når aldersblandingen i elevgruppen blir større. Flere trinn i samme gruppe stiller andre krav til lærernes planlegging, organisering og pedagogisk tilnærming. Vi får også signaler fra lærere som uttrykker at denne utfordringen er krevende og at de i større grad ønsker å undervise elever trinnsvis.

Geir Johansen beskriver videre to eksempler på små skoler og ulik organisering:

Eksempel 1: *«Noen skoler har en trygg og etablert identitet knyttet til det å være fådelt.» «Elevgruppene er gjerne organisert noenlunde fast, ofte med to-tre årstrinn sammen». «Skolene arbeider etter rullerende årsplaner som går over perioder på to-tre år, og lærerne utnytter de faglige og pedagogiske mulighetene som ligger i at elever arbeider sammen på tvers av årstrinn.» «Ressursbruken er gjerne fleksibel, og personalet samarbeider tett.»*

(...) «personalet ser på aldersblanding som en naturlig del av skolens virksomhet, og det er et pedagogisk grunnsyn som danner utgangspunkt for organisering og planlegging av opplæringa. Økonomiske rammer knyttes i mindre grad til pedagogikk.»

Eksempel 2: *«Noen skoler med relativt lavt elevtall prøver å være fulldelt. Enkelte trinn slås sammen år om annet avhengig av elevtall, men det er ikke nødvendigvis en fast struktur eller pedagogisk tanke knyttet til hvilke trinn som går sammen; det avgjøres først og fremst av antall elever og økonomi hvert enkelt år. Som en følge av dette kan skolen nærmest bli en form for hybrid: Skolen er i realiteten ikke fulldelt, men den identifiserer seg heller ikke som fådelt.»*

(...) «Undervisninga legges i større grad opp etter årstrinn. Skoleledelsen forsøker derfor å få til mest mulig deling, til dels for å unngå belastning eller misnøye hos lærere som strever med å organisere og tilrettelegge undervisning i aldersblanda grupper.»

«Forenklet kan vi si at disse skolene kjennetegnes av et syn på aldersblanding som et pedagogisk problem hovedsakelig forårsaket av sviktende elevtall og trange økonomiske rammer. Tilnærminga og forståelsen av egen virksomhet kan dermed få et til dels negativt ladet preg, der aldersblanding blir et tegn på konstant unntakstilstand: Skolen er i praksis mer eller mindre fådelt mot sin vilje.»

2.5.4.4 Fjernundervisning og bruk av ambulerende faglærere

På bakgrunn av mangfoldet i de ulike alternativene er det relevant å si noe om forhold rundt bruk av fjernundervisning og bruk av ambulerende faglærere.

Med fjernundervisning menes undervisning som gis nettbasert, organisert fra en enkelt skole hvor elever fra andre skoler følger undervisningen på felles eller egen skjerm. Ordningen med ambulerende lærere handler om å bruke lærere med særlig kompetanse i fag på flere skoler. Dette betyr at lærere må pendle mellom ulike skoler noen ganger i uken, eller daglig.

I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* tas fjernundervisning opp som en mulighet for å bøte på manglende lærerkrefter i fag ved skolene.

I rapporten *Spredt eller samla?* sies følgende:

«Fjernundervisning, som vil si at lærer når – eller blir nådd av – enkeltpersoner eller små grupper av lærende over lange avstander, er ikke av ny dato (jfr Norsk korrespondanseskole fra 1914 og Skolekringkastinga fra 1931). Systematisk bruk av fjernundervisning for elever i grunnskolen, er likevel av relativ ny dato og ble først forsøkt ut i 1970-årene (se Eilertsen 1981, Eilertsen og Solstad 1982).

Ny teknologi har senere åpnet for elektronisk basert fjernundervisning. Grepperud og Tiller (1998) og Grepperud (1998) oppsummerer erfaringer fra forsøksopplegg med slike undervisningsformer.

Men den mest omfattende bruken av elektronisk basert fjernundervisning overfor grunnskoleelever i Norge er nok det opplegget som fra midten av 1990-årene har blitt gjennomført for elever som ønsker, og har rett til, samiskopplæring uansett hvor i landet de bor. Solstad (2012) viser at et slikt opplegg har fungert svært bra for elever fra ungdomstrinnet og oppover.

Den teknologiske utviklingen gjør det altså stadig enklere å kunne lage god undervisning på nett med fleksibilitet og rom for variasjon i arbeidsmåter og samarbeid mellom elever ved den samme eller ved forskjellige skoler.»

2.5.4.5 Få erfaringer med fjernundervisning i samisk

For å belyse forhold rundt organisering og læringsutbytte av fjernundervisning knyttet til fagene i skolen henviser vi til erfaringer med fjernundervisning i samisk. I Norge er ikke fjernundervisning i andre skolefag sterk tradisjon, og er i nyere tid i hovedsak brukt i opplæring av voksne.

Når det gjelder opplæring i samisk er det en vanlig ordning for kommuner og skoler som ikke tilbyr opplæring med egen lærer å gjøre avtaler med tilbydere av fjernundervisning. Forholdene rundt dette er beskrevet i rammeverket for samisk fjernundervisning fra utdanningsdirektoratet og av Fylkesmannen angående organisering av undervisningen.

I artikkelen *Å lære samisk bak skjermen* i boka *Samisk skolehistorie 2013* av Mardoeke Boekraad beskrives ulike erfaringer med opplæring gitt som fjernundervisning. I artikkelen peker forfatteren på at fjernundervisning ikke oppnår de samme resultatene som undervisning gitt av en stedlig lærer. Fjernundervisningens form er også krevende for barn i barneskolen, samt at det setter krav til at elevene følges opp av stedlig assistent mens undervisningen pågår.

I Rapporten *Samisk via fjernundervisning: Ei kartlegging og veien videre* utarbeidet av Nordlandsforskning og Norut Alta i 2012 Sies blant annet følgende:
«Kvaliteten på fjernundervisningen varierer med den enkelte lærer, med det tekniske utstyret, og med samspillet mellom tilbyder og mottakerskole. Bare unntaksvis har lærerne spesiell videre-/etterutdanning for denne formen for undervisning».

2.5.4.6 Utfordringer i bruk av ambulerende lærere

Når det gjelder bruk av ambulerende lærere for å bringe inn tilstrekkelig fagkompetanse til elevene nevnes det kort i oppsummeringen I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* at denne organiseringen kan være et alternativ i stedet for at elever skal tilbringe lange perioder i buss til ny skole.

I Utdanningsforbundet Sortland sin uttalelse (05.11.18) pekes det på flere utfordringer for både lærer og elev knyttet til en slik ordning:

«Lærere: Slik vi ser på dette så vil det stille store krav til den enkelte lærer og det vil bli utfordringer om hvilken arbeidsplass skal de være tilknyttet. Hvordan vil det bli med tanke på å skape et godt arbeidsmiljø for den enkelte ansatte. Den nye læreplanen legger opp til mer tverrfaglig samarbeid og med en ordning med ambulerende lærer så vil det bli en krevende øvelse for alle på de enkelte skolene».

«Elever: Dette vil kunne få negative konsekvenser for elevene med at de ikke kan få tak i «sin» faglærer utenom de timene læreren har de. På småtrinnet vil elevene møte lærere i flere fag, men utfordringen med den nye lærerutdanningen og master vil gi utfordring i forhold til å få kvalifiserte lærere i alle fag. (Hvordan vil relasjonen til lærer bli når den ikke er tilstede i lærerkollegiet hver dag?)».

«Generelt: Med det arbeidet som nå har blitt gjort i kommunen i forbindelse med Inkluderende skole og barnehagemiljø så vil ambulerende lærere være å gå i motsatt retning mener jeg. Relasjonsbygging mellom elev og lærer er viktig for å skape gode læringsmiljø og da mener vi at læreren må være tilknyttet den enkelte skole».

2.5.5 DRØFTING/OPPSUMMERING

I underkapitlet om skolens organisering og arbeidsform har vi belyst tema som er vurdert viktig som kunnskapsgrunnlag i forhold til valg av skolestruktur:

- Nasjonalt og kommunalt ansvar for kvalitetsutvikling av skolen
- Betydningen av skoleeiers styringsvilje for kvalitetsutvikling i skolen
- Forskjeller i norsk skole
- Likeverdighet i grunnskoletilbudet
- Utfordringer knyttet til overganger i skoleløpet
- Skolestørrelse: Små og store skoler, grendeskolens egenart og utfordringer.
- Bruk av fjernundervisning og ambulerende faglærere

I oppdragsbeskrivelsen til kommunedelplan for fremtidig skolestruktur har kvalitet i skolen vært et tema som har vært fremhevet. Skoleeiers ansvar er å vurdere hvilken skolestruktur som gir de beste forutsetninger for den kvalitetsutvikling som kommunen skal ivareta på bakgrunn av statlige føringer.

Et hovedfelt er å sikre tilstrekkelig kompetanse og et godt fagmiljø ved hver enkelt skole og i Sortlandsskolen som helhet. Et fagmiljø som styrker den enkelte lærers kompetanse og skolens helhetlige kompetanse. Oppsummert i følgende punkter:

- Sørge for god kompetanseutvikling og høy faglig standard
- Sterke fagmiljøer med fokus på utviklingsarbeid.
- Et bredere spekter av lærerkompetanse og spesialisering
- Samarbeid i team, på trinn og i fag.
- Sterkt fokus på utviklingsarbeid

I et større fagmiljø kan man på en bedre måte trekke veksler på samarbeid og delingskultur. Ulike satsninger som er gjort, blant annet Ungdomstrinn i Utvikling (UIU) viser at utvikling av delingskultur er viktig for skolens utvikling. Enkeltstående forbedringer i undervisningen er vel og bra, men gir først full effekt når en kan fange opp dette i en organisatorisk sammenheng og dele med andre. Først da får det effekt for hele skolen.

Alternativene beskriver ulike skolestørrelser og struktur. Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for resultater på grunnskolenivå. Det er imidlertid påvist noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet økte med skolestørrelse, samt at mindre skoler kan være bedre for noen elevgrupper.

Mange overganger i et skoleløp er ansett som uheldig. For noen elevgrupper kan det være særlig belastende. For å ivareta overganger på en god måte er det avgjørende at skolen har gode rutiner og god oppfølging av enkelt elevgrupper.

Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte. Hvordan kan opplæringen organiseres på en måte som gir et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller.

En organisering som sørger for tilgang på større fagmiljø synes også å være mer attraktivt for å rekruttere kompetente og velkvalifiserte ledere og lærere.

Organisering av skolene i Sortland kommune må gi tilstrekkelig mulighet for praktisk og differensiert undervisning slik at tilpasset opplæring og inkluderende klasseromspraksis som skolens grunnpedagogikk kan ivaretas på en god måte.

Det er i noen tilfeller blitt pekt på at fjernundervisning eller bruk av ambulerende lærer kan være en organisering for å ivareta kompetanse på små skoler. Det er ikke mye forskning på dette feltet, men oppsummering fra de kilder som har vært tilgjengelig peker i den retning av at fjernundervisning ikke er å foretrekke og bør dermed ikke være en permanent løsning fremfor ordinær klasseromsundervisning.

For å belyse temaet er det undersøkt med Utdanningsforbundet i Sortland om de hadde tilgang på dokumenter som sa noe om bruk av ambulerende lærere for å kompensere for faglærere på skolene. Med bakgrunn i Utdanningsforbundet vurdering av konsekvenser av en slik organisering for elever og lærere er ikke dette en arbeidsform som de ønsker å anbefale.

De små skolene i Sortland kan på mange måter også beskrives slik som det blir gjort i eksempel 2 Geir Johansens artikkel. Skolene er i en vedvarende unntakstilstand og både foresatte og lærere ønsker seg helst å være fulldelte.

I en fortsatt desentralisert struktur må man fokusere mer på hvilke kvaliteter en fådelt skole kan ha samt legge opp til kompetanseheving på fådeltpedagogikk. Holdninger og forventninger både hos skoleeier, ledere, lærere, foresatte og elever må justeres inn på hvilken undervisningsform som gjelder og muligheten for organisering som er mulig. Skolene og Sortlandssamfunnet må ikke ha forventninger til at små skoler skal ha de samme egenskaper og arbeidsmetoder på lik linje med noe større og fulldelte skoler.

I vurderingene må det tas stilling til om det nettopp er de muligheter som grendeskolenes egenart og særegenhet innehar, som er det grunnleggende pedagogiske ønsket og ståsted. Hvis ikke, bør det gjøres strukturelle endringer som gjør det mulig å drive skole med de rammene og mulighetene som vurderes nødvendige.

I en desentralisert struktur vil det fortsatt være arbeid knyttet til elevenes overgang mellom skoleslagene. Slik som det er i dag vil alle elever utenom elever fra Holmstad skole oppleve en fysisk overgang fra mellomtrinn til ungdomstrinn. Legges det til rette for å beholde 1-4 trinn i noen kretser vil det for noen elever resultere i overgang til ny skole både etter 4 trinn og 7 trinn.

Både nasjonalt og lokalt erfares det at det er større mobilitet i befolkningen enn tidligere. Sortland kommune har relativt små skolekretser og det kan raskt føre til at når familier flytter må elevene bytte skole.

Det finnes ikke forskning som gir entydige svar på om det er skolens størrelse som er avgjørende for om elevene opplever å ha et godt læringsmiljø eller om de får et godt utbytte av opplæringen. Det viser seg at det er andre faktorer som har større og mer avgjørende betydning. Dette er som tidligere nevnt blant annet lærerens forutsetning og evne til å skape en inkluderende klasseromspraksis hvor både det sosial og det faglige har høy kvalitet.

Det som likevel bør fremheves er at det stiller ulike krav til organisering av ulike skoler for å legge til rette for et godt læringsmiljø. Det kan være mere ressurskrevende for en liten skole å sørge for god nok kompetanse ved skolen. Det kan også være nødvendig å sørge for samarbeid på tvers av skoler for å opprette et større faglig felleskap.

I en vurdering av skolestruktur må også prinsippet om et likeverdig grunnskoletilbud komme inn som et viktig punkt. På hvilken måte ivaretar eksisterende skolestruktur dette prinsippet og hvordan vurderer kommunen å legge til rette for at alle elever får et likeverdig og tilstrekkelig tilpasset grunnskoletilbud?

Denne forskjellen er ikke bare knyttet til skolenes utforming og kommunene skolestruktur. Dette handler i stor grad om innholdet i opplæringen. Det er imidlertid nødvendig å vurdere på hvilken måte Sortland kommune sin organisering av skolene er med å hemme eller fremmer likeverdighet i opplæringen som gis.

I Arbeidet med skolestruktur må skoleeier også planlegge hvordan skolene skal kunne ivareta de forutsetningene for kvalitetsutvikling som er gitt gjennom statlige føringer.

Det kan synes som at små grendeskoler/fådelte skoler med få ansatte har større utfordringer knyttet til mangel på særskilt fagkompetanse og spesialpedagogisk kompetanse., samt at det ligger mindre til rette for samarbeid og samhandling som krever et noe større fagmiljø.

Erfaringer som også er gjort i våre skoler (UiU og veilederkorpset) peker på at de største skolene våre har større mulighet til å prioritere å følge opp utviklingsarbeid enn de små skolene.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen.

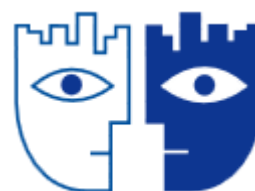
I hvilken grad gir alternativet grunnlag for å skape et likeverdig grunnskoletilbud?

I hvilken grad gir alternativet utslag i forhold til likeverdig lærertetthet ved skolene?

Vurderes alternativet å legge til rett for uforholdsmessige store skoler i forhold til å kunne skape et *godt læringsmiljø*?

Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige små skoler i forhold til å kunne skape et *mangfoldig læringsmiljø*?

I hvilken grad er alternativet organisert slik at det minsker belastningen med overganger i skoleløpet?

3. FYSISKE FORHOLD VED SKOLEN

3.1 Innledningsvis om analysetemaet

I kapittelet drøftes dagens situasjon for fysiske forhold ved skolen med hensyn til kapasitet, tilstand på bygg, trafiksikkerhet, arealmessige forhold, mulighet for utvidelse.

Flere av skolebyggene i Sortland er gamle og modne for oppgradering. Det er utført en tilstandsanalyse for hvert enkelt skolebygg (Vedlegg 1), og konkludert med behov for vedlikehold, nybygg og eventuelle utvidelser som følge av de ulike alternativene for skolestruktur.

I kapittelet redegjøres også for «fremtidens skolebygg», som anbefalinger og eksempler på hva som kreves av moderne skolebygg i lys av nasjonal politikk for skolen. Det er ønskelig å peke på hva som må og kan gjøres med skolebyggene i Sortland for å møte fremtidens utfordringer.

3.1.1 DATAGRUNNLAG

- Tilstandsrapporter - skolebygg
- Lokalkunnskap, ev. supplerende befaringer og intervjuer
- Trafiksikkerhetsplan – Sortland
- Planinnsyn og norgeskart.no
- Prosjekteksempler moderne skolebygg

3.1.2 OM VURDERING AV PLANTILTAKET I FORHOLD TIL ANALYSETEMAET

I henhold til planprogrammet belyses følgende problemstillinger:

PROBLEMSTILLINGER SOM BELYSES:

- Oversikt over bygningsmessig tilstand for hver enkelt skole, inkludert teknisk tilstand
- Beskrive organisering av kommunens vedlikeholds/eiendomsoppfølgingsprogram på skolebygg
- Vedlikeholdsprogram med utgangspunkt i teknisk tilstandskartlegging som foretas hvert 4. år, innspill/informasjon fra brukere – byggforvalters kunnskap om bygget samt tildelte budsjettmidler.
- Utearealer
- Arealmessige forhold, utvidelsesmuligheter ved skolene
- Trafiksikkerhet
- Konsekvenser av skoleskyss; reisetider, miljømessige konsekvenser

3.2 Fysiske forhold har betydning for et godt læringsmiljø

I rapporten «*Trivsel i skolen*» utgitt av Helsedirektoratet i 2015 fortelles det om fysiske miljøfaktorer som påvirker elevenes læringsmiljø og trivsel i skolen.

I rapporten viser de til at skolen gjennom opplæringsloven er pålagt å fremme elevenes helse, trivsel og læring gjennom skolens fysiske miljø. Det fysiske miljøet skal ifølge rapporten bidra positivt til elevenes helse og trivsel, ikke bare tilfredsstille målbare verdier og minstekrav.

De viser også til forskning som sier at forventninger til skolens psykososiale miljø har endre seg det siste århundret. Dette har samtidig ført til endringer i forventninger til skolens fysiske miljø:

«Et fysisk læringsmiljø skal være et sunt, komfortabelt, sikkert, trygt og stimulerende sted som kan støtte en bred variasjon av undervisning og læring.»

Med hensyn til planlegging av skolebygg sies følgende:

«Elevenes trygghet, helse, læring og trivsel skal bli tatt hensyn til under skolens planlegging, bygging og tilrettelegging og drift».

Rapporten viser i særlig grad til følgende punkter i det fysiske miljøet som har betydning for elevenes læringsmiljø og trivsel:

1. Skolefasiliteter
 - Uteareal, kantine, areal for aktivitet inne, inneklima og estetisk utforming og universell utforming
2. Fysisk aktivitet i skolen
 - Gymsal og svømmehall
3. Skolemåltid
 - Kantine eller egnede areal for felles bespisning.

Det betyr at det blant annet skal være tilpassede utearealer som oppfordrer til fysisk aktivitet og sosialt samvær, samt at det er fysisk innemiljø som tilrettelegger for gode læringsbetingelser.

I det videre vil det redegjøres for status for Sortlandskolen, og drøftes hvordan Sortland kommune i sin planlegging av fremtidig skolestruktur og skolebygg kan sørge for at vi har et fysisk miljø som bidrar til elevenes helse og trivsel slik som intensjonen er i opplæringsloven.

3.3 Skoletyper og skolebyggenes kapasitet

Det finnes ulike *hovedtyper av skoler*. I de følgende avsnitt knytter vi de ulike skolene i Sortland mot bestemte skoletyper. Når nye skoler planlegges i dag, bygges det nesten utelukkende *fulldelte* skoler. De fulldelte skolene kan beskrives med en kombinasjon av antall trinn på den enkelte skole kombinert med antall paralleller på det enkelte trinn. Skoler der to eller flere klassetrinn er slått sammen, kalles *fådelte* skoler.

For Sortland har vi valgt å gruppere de ulike skoler som følger:

- B07 - Fulldelt 1-7 skole 1 parallell (Lamarka)
- B14 - Fulldelt 1-7 skole 2 paralleller (Sortland barneskole)
- K10 - Fulldelt 1 - 10 skole 1 parallell (Holmstad)
- U15 - Fulldelt 8 - 10 skole 3 paralleller (Sortland ungdomsskole)
- S04 - Fådelte skole (Maurnes, Sigerfjord, Holand, Strand)

Tabellen under viser kapasitetene til en «standardskole» for hver av de aktuelle skoletypene, og sammenlignet dette med reell bruk i tre dimensjoner:

- Antall klasser 2018/2019 i forhold til «normert antall klasser» (Tallene bak bokstaven i standardskoletypene)
- Faktisk areal i forhold til «normert areal»
- Faktisk antall elever 2018/2019 i forhold til «normert antall elever»

Disse tre forholdstallene summeres til et felles forholdstall (med lik vekt på hver av de tre dimensjonene). Vi får da et «kapasitetsnøkkeltall» som er en indikator på dagens utnyttelse av det enkelte skoleanlegg i forhold til den valgte «normerte skoletypen»¹.

Tabell 1 Kapasitet på skolene nøkkeltall

	Holand	Holmstad	Lamarka	Maurnes svøm	Maurnes	Sigerfjord	Sortland U	Sortland B	Strand
Skoletype, Normert	S04	K10	B07		S04	S04	U15	B14	S04
Deling (Ant klasser skoleåret 16/17)	3	6	13		4	6	13	14	6
Normert Klassetall	4	10	7		4	4	15	14	4
Areal	1 083	2 581	3 047	754	1 078	1 262	4 869	4 803	1 967
Normert Areal	1726	3460	2661		1726	1726	5040	4495	1726
Elever 2018	36	94	224		68	99	331	271	111
Kapasitet elever	112	286	196		112	112	450	392	112
Utnyttelsesgrad (kapasitetsnøkkeltall):	57 %	59 %	140 %		76 %	100 %	87 %	90 %	117 %
1/3 Utnyttelsesgrad elevplasser	32 %	33 %	114 %		61 %	88 %	74 %	69 %	99 %
1/3 Utnyttelsesgrad areal	63 %	75 %	115 %		62 %	73 %	97 %	107 %	114 %
1/3 Utnyttelsesgrad Klassesdeling	75 %	60 %	186 %		100 %	150 %	87 %	100 %	150 %

Skoletype S04 er egentlig en Fulldelt 1 – 4 skole. For sammenligning av areal/kapasitet har vi valgt å plassere de fådelte skolene (skoler med en eller flere sammenslåtte alderstrinn), i denne typen «Standardskole» da skoletypene rent bygningsmessig har en rekke likhetstrekk.

Svømmeanlegget på Maurnes har vi valgt å definere som et eget anlegg, og dermed trukket denne delen av bygningsmassen ut av det samlede areal på Maurnes før sammenligning med standardskolene.

Fra tabellen ser vi at Lamarka og Strand er de to høyest utnyttede (trangeste) skoleanleggene, mens Holmstad og Holand er lavest utnyttet (mest romslige skoleanlegg i forhold til dagens bruk).

3.4 Bygningsmessig tilstand på dagens skolebygg

3.4.1 KARAKTERISTISKE TREKK/TEKNISK TILSTAND

Generelt har skolene i Sortland svært høy alder. Det er kun to av de åtte skolene som er mindre enn 40 år gamle. Hver av skolene har hatt et «statisk» livsløp, hvor kun små endringer i form av påbygg/tilbygg er utført. Hoveddata for skolene i Sortland finnes i tabellen under:

Tabell 2 Hoveddata for skolene i Sortland

	Holand	Holmstad	Lamarka	Maurnes svøm	Maurnes	Sigerfjord	Sortland U	Sortland B	Strand
Utsiftingsbehov	9 618 000	4 598 000	3 177 500	12 437 500	4 565 500	5 992 500	1 782 500	12 049 000	3 278 500
Areal	1 083	2 581	3 047	754	1 078	1 262	4 869	4 803	1 967
Godkjent?	JA	JA	JA	NEI	NEI	NEI	JA	JA	JA
Byggeår	1965	1964	1997	1978	1954	1963	2011	1956	1960
Byggetrinn 2	2011	1970	2002		2016			1957	2000
Areal 2	100	100	300		400			500	700
Byggetrinn 3		1990	2004					1977	
Areal 3		200	400					3500	
Vektet alder	49	52	20	40	41	55	7	47	44

¹ De angitte kapasiteter (normtall) er hentet fra skolebruksplanen til Bergen kommune.

Skolene har vært gjenstand for et minimumsvedlikehold. Større og mindre oppgraderinger/etterinstallasjon av tekniske installasjoner (som f. eks ventilasjonsanlegg), er utført ved de fleste skoler. Klimaskjerm (yttervegger takteking og drenering), er også delvis utført ved de fleste skoler. På skolene Holmstad og Strand er det gjennomført en Teknisk hovedoppgradering (Holmstad etter 46 års bruk og Strand etter 40 års bruk).

For de øvrige skoleanlegg, er innvendige overflater, innerdører, sanitærutstyr og belysningsutstyr, innredning er i varierende grad skiftet ut:

- Toalett er i stor grad erstattet med vegghengte toalett
- Skoler med dusj, har i de fleste tilfeller fått installert nye dusjer
- Omkring halvparten av de innvendige dører er skiftet ut
- Gulvbelegg og øvrige innvendige overflater er i liten grad fornyet
- Skolegårdene har i varierende grad vært gjenstand for fornying/oppgradering

«Lov om miljøretta helsevern i skular og barnehagar» stiller krav til egengodkjenning etter forskriftens bestemmelser. Status er i dag at samtlige skoler er godkjent etter forskriften unntatt Maurnes og Sigerfjord. Denne rapporten går ikke i dybden på årsakene til manglende godkjenning for disse to anleggene, men det antas at godkjenning vil være mulig å oppnå gjennom å prioritere mellom de ulike registrerte «Utskiftingsbehov» som summeres til 23,4 mill. over kommende 15 års periode som angitt i Alternativ 1².

3.4.2 TILSTANDSKARTLEGGING/UTSKIFTINGSBEHOV

Som del av arbeidet med plan for skolestruktur har Sortland kommune gjennomført en kartlegging av anbefalt utskifting/oppgradering ved den enkelte skole. I tillegg er det gjennomført en befaring på de åtte skolene v/ Rambøll den 28. april 2017. Rambøll hadde i sin befaring hovedfokus på de funksjonelle og overordnede forhold. Rambøll anbefaler at dersom det ikke gjøres noen endring i skolestrukturen, bør det egenregistrerte utskiftingsbehovet gjennomføres.

Utskiftingsbehovet defineres i NS 3454 som «Utskifting av bygningsdeler for å opprettholde bygverkets verdi. Tiltak som normalt kan gjennomføres mens lokalene er helt eller delvis i bruk».

Utskiftingsbehovet ble tidligere (N3454:2000) omtalt som *vedlikeholdsbehov*.

Vedlikeholdsetterlep er også et ord som her vært i vanlig bruk. Enkelt forklart er disse kostnadene større påkostninger som er nødvendig for fortsatt å kunne bruke en bygning til sitt tiltenkte formål. I utgangspunktet begrenses disse kostnadene til «å konservere» teknisk tilstand som den var i byggeåret (for 6 av 8 skoler i Sortland vil dette bety fysiske forhold som i 1967, med tillegg av de tilbakevirkende krav som kom som en følge av Brannforskriften (FOBTOB i 1990 og Lov om miljørettet helsevern i skular og barnehager fra 1994).

Summen av utskiftingskostnader for samtlige åtte skoler er beregnet til 45 mill. (23,4 utskiftingskostnader + 21,7 nybyggkostnader). Dersom disse kostnadene deles på samlet bygningsareal får vi kr 2175,- pr m².

I SINTEF sitt kunnskapssystem «Anvisninger for bygningsforvaltning (anvisning 700.303)» finner vi en forklaring på hvordan prosessen med strategi, kartlegging, prioritering/budsjettering og utførelse bør håndteres. Sortland kommune mener å ha utført en tilfredsstillende kartlegging etter de anvisninger som gis.

I anvisningen til SINTEF anbefales det at utskiftingsbehov bør kartlegges ca. hvert 5 – 7 år. For å ha bygninger som fungerer og kan brukes til sitt tiltenkte formål, anbefales det at de observerte feil

² Identifisert utskiftingsbehov ekskl. nybygg for Holand og Sortland barneskoler, som er beregnet til 21,7 mill.

og mangler løses innenfor den samme tidsperioden (5 – 7 år). Dersom disse anbefalingene følges, bør kommunens bevilgninger til de kartlagte utskiftingsarbeid tilgodeses med en årlig bevilgning på minimum 5,7 mill. For Sortland kommune har historisk snitt siste 4 år har vært i underkant av 2,0 mill. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå.

3.4.2.1 Sortland Barneskole, Holand barneskole og Maurnes svømmeanlegg

Av det totale kartlagte utskiftingsbehovet, utgjør Sortland barneskole og Holand skole halvparten av det totale beløpet (21,7 mill.). Listen over feil og mangler er lang, og den inneholder mange alvorlige avvik. Forfallet for disse to anleggene er kommet så langt at Rådmannen vurderer det som lite hensiktsmessig å utrede om en oppgradering kan være mulig. Begge disse anleggene bør erstattes av nye skoleanlegg. Tilsvarende gjelder for Maurnes svømmeanlegg. Kostnadene for nybygg er anslått til 12,4 mill.

For de øvrige seks anleggene vil skolebygningene kunne brukes i 20 – 30 år (50 nye år for Sortland ungdomsskole) under forutsetning av at prioriterte utskiftingsarbeider utføres iht. kommunens oppdaterte utskiftingsplan.

3.4.3 HVA MÅ GJØRES FOR Å MØTE FREMTIDENS UTFORDRINGER PÅ DE ULIKE SKOLENE

Alternativ 1 betyr «ingen endring» i skolestrukturen. For alternativ 1 vil oppgradering til dagens standard, for de skoleanlegg som en velger å beholde, innebære vesentlige oppgraderinger/ ombygginger som utløser krav til full TEK10 oppgradering. Dette vil være utfordrende teknisk og økonomisk.

På bakgrunn av tilstandsanalysen bør Sortland kommune, så snart som hovedalternativene for fremtidig skolestruktur er valgt, straks gå i gang med en revisjon av «utskiftingsplanen» for de gjenværende skoleanlegg, og utvide denne planen med en vurdering og prioritering av ulike «utviklingstiltak». Typiske områder for «utviklingstiltak» vil være:

1. Bedre tilrettelegging for universell utforming
2. Videreføring av oppgradering av uteområder
3. Tilrettelegge for servering av varmmat
4. Oppgradering av utvalgte spesialrom
5. Etablering av sosiale soner

Forutsetningene for vellykkede tiltak her er at kommunen evner å prioritere mellom de ulike tiltakene (alle tiltak kan ikke gjennomføres samtidig). I tillegg kan det være gunstig å vurdere hvilke enkelttiltak som det enkelte eksisterende skoleanlegg ligger best til rette for å innføre (dvs. prioritere tiltak som gir minst mulig endring pr skoleanlegg).

Det vises til kapittel 3.6 for nærmere beskrivelser, eksempler og drøfting av moderne skolebygg.

3.5 Kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram

3.5.1 ORGANISERING AV KOMMUNENS EIENDOMSENHET

Sortland kommune har siden ca. år 2000 hatt en sentralisert modell for bygningsdrift og renhold. Dette er i tråd med anbefalinger fra relevant faglitteratur. Sentralisert organisering er svært tilpasningsdyktig i forhold til endringer i skolestrukturen. Fordeling av vaktmestre og renholdere mellom de ulike skoleanlegg vil dermed løpende tilpasses alle eventuelle endringer i skolestrukturen.

Alle kommunens vaktmestre, unntatt vaktmestrene på sykehjemmene, har en fleksibel fordeling av bygningsmasse seg imellom. Dette gir gode muligheter for overlapping og vikariering i forbindelse med ferieavvikling og vakante stillinger.

Bygningsdriften på skoleanleggene deles mellom tre produksjonsenheter:

6. Vaktmestertjenesten (ca3 stillingshemler)
7. Renholdstjenesten (ca9,5 stillingshemler)
8. Parktjenesten

Opplyst antall stillingshemler for vaktmestertjenesten og renholdstjenesten vitner om en godt utnyttet stab. Under forutsetning av godt samarbeid mellom de respektive fagledere, vil en slik organisering kunne bidra til gode og kostnadseffektive tjenesteleveranser til brukerne av bygningsmassen.

Sentrale ressurser for stab/støtte og prosjektledelse, er forholdsvis tynt bemannet. Dette kan gi en litt sårbar situasjon i forhold til å avsette ressurser til optimalisering og forbedring av avdelingenes tjenesteleveranser.

3.6 Moderne skolebygg

3.6.1 SKOLEANLEGG, BYGNINGER OG UTEAREAL

Skoleanleggene må være så fleksible og funksjonelle at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer med nye pedagogiske arbeidsformer og nye organiseringer. Nye krav i lover, forskrifter og arbeidsavtaler kan medføre behov for fornyelse. Dette kan gjelde tekniske anlegg, areal og innredning for å nå opp til ønsket standard. Som eksempel nevnes miljørettet helsevern, personalets kontorarbeidsplasser, helsefremmende skoler, og universell utforming.

Kravet til universell utforming er fastsatt i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (spesielt § 9-12) og i plan- og bygningsloven. Alle skal ha like muligheter for personlig utvikling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse. Skoleanlegg skal kunne benyttes av alle, dvs. av elever, ansatte, foresatte og eksterne besøkende uten behov for spesialtilpasninger. Det gjelder både bygninger og utearealer.

Dersom man tar utgangspunkt i de utfordringer som læreplanen gir i forhold til praktisk gjennomføring av skoledagen, blir det desto viktigere å ha et skolebygg hvor endrede behov kan imøtekommes. Et bærende argument som «tidsriktig skolebygg» kan det være mange forskjellige holdninger til og ulike meninger om hva er. I skolehverdagen sitter man ikke og venter på en ny læreplan, tvert imot må man løse dagens behov lokalt. Det vil uansett være den praktiske gjennomføringen av skoledagen som gir utfordringer i det daglige.

3.6.2 SKOLEANLEGGSHIERARKIET

Skoleanlegget påvirker de ansatte og elevene på ulikt vis. Muligheten for å tilpasse seg vekslende pedagogikk, kan på en måte «lagdeles». En bygning har en rekke statiske egenskaper som er vanskelig å endre. Når først bygningen er bygget så vil en være «låst inne» i en bygningsstruktur som begrenser muligheten for endringer. Dette er en generell problemstilling, som gjelder for alle typer bygninger. Det har derfor vært gjennomført mye forskning og finnes gode retningslinjer på hvorledes en på best mulig måte kan legge til rette for tilpasningsdyktige bygninger. For eksisterende bygninger, er det også mulig å gjennomføre evalueringer av de grunnleggende egenskapene til bygningene. I den gjennomførte kartleggingen den 28. april, var anleggenes «tilpasningsdyktighet» ett av de momentene som ble vektlagt. Holmstad skole er en skole med gode egenskaper i forhold til dette, mens Lamarka ligger i den andre enden av skalaen med et forholdsvis lite tilpasningsdyktig skoleanlegg.

Neste nivå i skoleanleggshierarkiet, er hvorledes de ulike rom og areal faktisk disponeres. I dette nivået inngår mindre endringer i byggets planløsning som f.eks å slå sammen og dele opp enkelt rom og/eller endre på plassering av innvendige og utvendige dører som endrer byggets sirkulasjonsmønster.

På laveste nivå i dette hierarkiet, finner vi innredningselement, utstyr og materialbruk. Hvert av de tre nivåene er kort beskrevet i de følgende underavsnitt.

3.6.2.1 Tilpasningsdyktighet

Viktige moment for tilpasningsdyktige bygninger er generelle romløsninger. Dette betyr at rommene har en størrelse og utforming som gjør et de kan brukes av flere typer aktiviteter og brukergrupper.

Et annet sentralt moment i forhold til bygningers tilpasningsdyktighet, er at bygningsmassen, og tilhørende tomt har en naturlig retning hvor det er mulig med utvidelser av bygningsmassen (elastisitet).

3.6.2.2 Fleksible arbeidsformer og sosiale møteplasser

Det har vært gjennomført mye forskning rundt utforming av nye og mer fleksible kontorløsninger, hvor en i stor grad forlater det statiske cellekontoret, og etablere mer varierte arbeidsplassutforminger som støtter opp under mer varierte arbeidsoppgaver, og mer dynamiske måter å samarbeide på.

En kan ikke uten videre trekke paralleller mellom kontorarbeidsplasser og skoler, men det er tendenser – særlig i de videregående skolene - å gjenbruke mange av de grunnleggende tanker og ideer fra kontorforskningen når nye VGS skoler planlegges. På enkelte nye ungdomsskoler er også disse nye prinsippene tatt i bruk. Sortlands egen ungdomsskole er et godt eksempel på en skole med større variasjon i lokalenes utforming, og med høyere vekt på arbeid i sosiale og uformelle områder som kantina og de utvidede «korridorene» i tilknytning til trinnenenes primære baseareal.

På småskoletrinnet (1-4 trinn), vil elevenes evne til «selvorganisering» være mindre enn på mellomtrinnet (5 – 7 trinn) og ungdomstrinnet. Vi har ikke klart å finne relevant litteratur eller forskning som sier noe om hva som er viktig å vektlegge i utforming av lokaler for «småskoletrinnet», men vi vil anta at oversikt og forutsigbare omgivelser vil være av vesentlig betydning. Videre antar vi at lærerrollen relativt sett vil være mer dominerende for barnas opplevelse av skolehverdagen – dette medfører at utformingen av selve skoleanlegget blir av underordnet betydning. Det er den daglige bruken av de til enhver tid tilgjengelige areal som har betydning. Hvor enkelt det er å finne løsninger som fungerer vil i stor grad være avhengig av hvor mye tilgjengelig areal det er på den enkelte skoler. De fleste skolene i Sortland er lavt utnyttet, og det vil da være enkelt å finne hensiktsmessige måter for den daglige bruken av lokalene

3.6.2.3 Innredning og estetikk

På laveste nivå i «byggningshierarkiet» finner vi innredning og estetikk. Det er i forskningen utfordrende å skille mellom hvorledes respondentene påvirkes av de ulike typer påvirkningsfaktorer, men det finnes enkelte tegn som tyder på at fargevalg og ryddighet, kanskje er noen av de sterkeste påvirkningsfaktorene for elevene samlet sett.

En fordel med de estetiske faktorene, er at de relativt sett ofte er blant de rimeligste faktorer å utbedre.

3.6.3 HVORDAN PÅVIRKES DE ULIKE BRUKERGRUPPER

En undersøkelse utført av SINTEF og NTNU i 2011 blant 10 grunnskoler i 2011 viser at det er ulike faktorer som er viktig å ivareta ved planleggingen av nye skoler og renovering/oppgradering av eksisterende skoler. Spørsmål knyttet til ulike forhold ved skolebygget og skoleanlegget sett i sammenheng med arbeidsformer, undervisning og læringsformer har gitt svar som gir positive og negative signaler til skoleeieren om hva som er viktig for brukerne og som det bør være i kommunens interesse å jobbe videre med.

Det er viktig å erkjenne at de som jobber i skolebygget daglig sitter med mye erfaring omkring hva man har behov for og hvordan et skoleanlegg kan tas i bruk.

Resultatene fra undersøkelsen viser at personalet vurderer kvaliteten av skolebygget i større grad forskjellig for de ulike skoletypene enn hva elevene gjør. Rapporteringen fra personalet er generelt mer negativ enn elevenes tilbakemelding for alle skoletypene. Oftest gjelder dette klasseromsskolene, som generelt sett scorer lavest for både elevene og personalet. Undersøkelsen viser at dette gjelder for faktorer som støy og uro, behov for konsentrasjon og ro, og ikke minst til opplevelsen av skolebyggets og utearealenes kvaliteter.

For personalet kan det dermed virke som at skolebyggets estetiske og arkitektoniske kvaliteter i større grad påvirker og hemmer eller fremmer arbeid og undervisning enn hva gjelder elevenes oppfatning om egen læring. Dette kan det være ulike årsaker til. Som undersøkelsen viser kan det ha klar sammenheng med opplevelsen av de fysiske omgivelsene, estetiske som romlige kvaliteter. Resultatet av undersøkelsen viser at faktorer som inneluft, dagslys og inneklima kan virke inn. Kvaliteten på møbler og farger, inventar og utstyr og hvordan dette blir brukt og kan brukes, vil kan virke inn. Også arealenes størrelse, tilgjengelighet, avstander mellom rom, om areal og rom lett kan brukes på flere måter er faktorer som kan være relatert til opplevelsen av at undervisning, elevarbeid eller læringsformer hemmes eller fremmes.

Faktorer som skolebyggets alder, vedlikehold, om det er rehabilitert eller renovert i den senere tid, eller om det er et forholdsvis nytt skoleanlegg kan også ha virket inn på hvordan respondentene vurderer sitt skoleanlegg. Når en går nærmere inn på rapporteringen i undersøkelsen viser den blant annet at for en av klasseromsskolene rapporteres det gjennomgående negativt. Den samme skolen har endel utfordringer når det gjelder de bygningsmessige kvaliteter.

Utover dette vil det kunne være flere faktorer som har virket inn på svarene fra respondentene, avhengig av alder og kjønn, om det er elever eller lærere og personale. Personalet har i større grad lengre erfaring med bruk av bygg og naturlig nok flere referanser enn elevene, blant annet kan det være andre skolebygg og skoletyper. Undervisnings-situasjonen for en lærer er på mange vis forskjellig fra elevenes, da det handler om å nå frem med informasjon fordi de samtidig har ansvaret for kommunikasjonen med elevene. Det er også personalet som har ansvar for planleggingen av undervisning og arbeidsformer samt hvilke areal og rom som skal benyttes.

3.6.4 EKSEMPEL PÅ KLASSEROMSSKOLE OG ALTERNATIVE UTFORMET SKOLE

På samme måte som for kontor, går det stadig diskusjoner om «klasseromsskoler» eller «fleksible skoler» er de beste løsningene. Vi gir derfor i dette avsnittet eksempler på at begge typer skoler kan gi gode bygningsmessige løsninger som bidrar til økt trivsel og gode skoleprestasjoner.

Kulturelle forhold ved skolen som samfunn og som etablert organisasjon og virksomhet vil også kunne virke inn. I forbindelse med en ny stortingsmelding i 2011 om ungdomsskoler hadde Aftenposten en artikkel i mars samme år (Fuglehaug & Tessem, 2011) vedrørende undervisning i åpnet landskap versus klasserom. Artikkelen tok for seg suksesskriteriene til to av landets beste ungdomsskoler, to naboskoler i Bærum. Felles for disse skolene er at interiøret er forholdsvis nytt og moderne. Begge skolene ligger i toppen på nasjonale prøver og scorer høyt på trivsel i elevundersøkelsen. Men faktorer som organisering av rom og arealer, samt organisering av arbeid, undervisning og læringsformer er ulike for de to skolene.

Den ene skolen er Ramstad skole som ble bygget på 60-tallet. Ramstad skole ble gjenåpnet som klasseromsskole etter omfattende renovering i 2007 og har moderne interiør. Skolen har 480 elever og ca 60 personale. De bruker varierte arbeidsmetoder for å nå målene sine, endringer gjennomføres over tid og rektor fremhever god klasseledelse som den sterkeste suksessfaktoren.

Den andre skolen er Ringstabekk skole som ble bygget i 2005, har 400 elever og ca 60 personale, og er en skole uten klasserom. De har dialogrom, grupperom, forum og sofakrok, og bygget er åpent og transparent. Latter og støy hører hjemme i kantina, og elevene myldrer stille på signal fra lærere når de bryter opp dagens fire arbeidsøkter for å forflytte seg til et nytt sted. Både lærere og elever arbeider i stor grad i team, undervisningen kan være både lærer- og elevstyrt, og lærerne er organisert i tverrfaglige team. Tydelige krav, tillit og opplevelse av mestring poengteres som vesentlig.

3.6.5 HVILKE KRITERIER LEGGER VI TIL GRUNN FOR EN GOD SKOLE?

Når nye skoler skal planlegges, er det en rekke kvaliteter som bør være oppfylt:

- Tilrettelegging for stabil bruk av IKT
- Inneklima og ventilasjonsanlegg
- Anlegg for svømmeopplæring og kroppsøving, samt dusj og garderober.
- Kantinedrift med mulighet for varm mat i skolen.
- Universal utforming, tilrettelagt for funksjonshemming
- Rom knyttet til fag, naturfag, Kunst og håndverk, mat og helse
- God organisering av SFO rom
- Trafikksikkerhet
- Utearealer tilpasset lek og aktiviteter, samt god oversikt for inspeksjon
- Ta hensyn til det økende fokus på behovet for andre yrkesgrupper inn i skole, samt lokaler for skolehelsetjeneste og annet.

I denne «kommunedelplan for skolestruktur» legges det frem ulike alternative løsninger for skolestruktur. De ulike løsninger har varierende innslag av nybygde skoler. Alternativ med høyt innslag av nybygde skoler vil naturlig nok ha best mulighet til å få de beste skolelokalene.

Den konkrete utformingen av de ulike nye skolelokalene vil følge i neste trinn etter at strukturen er vedtatt. I forbindelse med detaljering av disse planene, vil en da måtte vurdere mulige utbedringer av de skoleanleggene som ikke fornyes. Det vil være gode muligheter for å finne forbedringer på enkeltområder så lenge endringene gjøres innenfor hva som er enkelt å forbedre på den enkelte skole.

3.6.6 EKSEMPLER MODERNE SKOLEANLEGG

3.6.6.1 Hva legger arkitektene vekt på?

En skole er en kunnskapsarbeidsplass, ulike konsepter vil gi ulike muligheter, på samme vis som for andre type kunnskapsarbeidsplasser. Viktig å tenke på blant annet dette ved prosjektering av ny skole:

- Fleksibilitet, arealeffektivitet og flerbruk av areal
- Ulike områder for forskjellige aktiviteter
- Tilgang til og tilrettelegging for bruk av teknologi
- Behov for variasjon, stillerom og soner for konsentrert elevarbeid i grupper eller alene
- Rom som møteplasser for samlinger grupper, klasser og trinn
- Rom til bevegelse og eksperimentelt arbeid
- Rom til konsentrasjon og fordypelse
- Rom til formidling og samtaler

Virkemidler:

Avskjermede eller åpne nisjer, pulter/studieplasser, verksteder, eksperimentbord, utstillingsareal, fellesrom/samlingsrom, mm – og uterom for varierte aktiviteter.

Virkemidler som inviterer ulikt bruk kan være materialer, sterke/svake farger, sterk/svak lyssetting, grove/fine overflater.

Oppsummert

Dersom man tar utgangspunkt i de utfordringer som læreplanen gir ift praktisk gjennomføring av skoledagen, blir det desto viktigere å ha et skolebygg hvor endrede behov kan imøtekommes. Det vil uansett være den praktiske gjennomføringen av skoledagen som gir utfordringer i det daglige. I hverdagen sitter man ikke og venter på en ny læreplan, men man løser lokalt dagens behov. Det er viktig å erkjenne at de som jobber i skolebygget daglig sitter med mye erfaring omkring hva man har behov for.

3.6.6.2 Rykkin skole Bærum

Tre-parallell barneskole 1-7. Undervisningslokaler til flerbruk (inkl spesialrom kunst og håndverk, musikkrom, naturfag, lese- og datarom, bibliotek, skolehelsetjeneste), flerbrukshall og forsamlingsal til større arrangementer. Ekstra fokus på gode dagslysforhold. Fokus på optimal teknisk løsning av bygget (tekniske rom, føringsveier, utnyttelse av energibrønner). Energiforsyningen til bygget er varmepumpe med energibrønner.

Figur 2 Rykkin barneskole 2016, OPS samarbeid Lille frøken/Veidekke

3.6.6.3 Marienlyst skole, Drammen

Norges første passivhusskole, areal 6455m². Ungdomsskole med 560 elever og 60 ansatte. Skolen inngår i et «grendesenter» med en felles aktivitetsgate som binder sammen VGS, badeanlegg, drammenshallen, fotballbane og park. Høyt fokus på arealeffektivitet. Skolen er et kompakt bygg. Et stort fellesrom i første etasje kan brukes til undervisning, møter, lekser – eller spiseplass i pauser. Rommet har plass til hele skolen.

Figur 3 Marienlyst skole Drammen (2010) DIV.A Arkitekter/OBAS Entreprenør

3.6.7 OPPSUMMERING

I et skolehistorisk perspektiv ser vi at utviklingen i skolen har vært betydelig. Skolens samfunnsmandat og ansvar er bredere og betydelig mer sammensatt enn tidligere.

Forutsetningene for å kunne drive en kvalitativ god grunnskole er flere, og en av dem er at opplæringen kan drives i lokaler og bygninger som er tidsriktig og svarer til de pedagogiske og miljømessige krav som stilles pr. i dag.

Vi må også se skolebygg i lys av å være morgendagens opplæringsarenaer. Sortlandssamfunnet har derfor behov for en grundigere planlegging av skolestruktur og skolenes anlegg og utforming. Slik kan vi utarbeide skolebygg som skal være fleksible og funksjonelle slik at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer, organisasjonsformer og læringsformer.

Dagens opplæring stiller dermed også andre krav til det bygningsmessige. Skolene areal og funksjonalitet skal kunne ivareta en fleksibilitet som gir muligheter for variert undervisning, egenaktivitet, fysisk aktivitet og gode innemiljø. Barn med ulike funksjonshemninger skal blant annet ha lik mulighet til å benytte skolebyggets arealer og bruksrom som funksjonsfriske elever.

Sortland kommune har hatt fokus på ungdoms oppvekst miljø og kvalitetsutvikling i skolen. Det oppfattes som om at kommune har et ønske om å arbeide systematisk og langsiktig. Det er en naturlig videreføring og ytterligere satsning på skolens kvalitet ved å ta strukturdebatten på alvor og velge en klar og tydelig strategi.

3.7 Utearealer ved skolene

Det foreligger ikke en entydig nasjonal bestemmelse for hvor mye uteareal som er tilstrekkelig eller hvordan utearealer på skolene skal utformes.

I *Lov om grunnskolen og videregående skole* (lov 2002 nr. 112 Kap. 9a. *Elevane sitt skolemiljø*) kom det i 2003 en tilføyelse som er positiv vedrørende skolens uteareal. Blant annet står følgende:

§ 9a-1: Generelle krav

" Alle elever i grunnskolen og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring".

§9a-2: Det fysiske miljøet

" Skolene skal planlegges, bygges, tilrettelegges og drives slik at det blir tatt hensyn til trygghet, helsen, trivselen og læringen til elevene. Det fysiske miljøet i skolen skal være i samsvar med de faglige normene som fagmyndighetene til enhver tid anbefaler."

Sosial- og helsedirektoratet fikk i 2003 utarbeidet rapporten *Skolens utearealer – om behovet for arealnormer og virkemidler* utgitt av 11/2003 IS-1130 sies følgende om anbefalte funksjonskrav:

Utearealene skal:

- *gi rom for utøvelse av allsidig fysisk aktivitet*
- *gi rom for ulike typer sosial aktivitet*
- *gi trygghet og være trivselskapende*
- *gi mulighet for endringer av det fysiske miljøet*
- *gi rom for å tilegne seg ny kunnskap og utøve virkelighetsnær læring*
- *gi rom for spenning og uforutsigbarhet og skape lokalt identitet*

Andre krav til de fysiske omgivelsene:

- sikre best mulige solforhold
- skjerme mot de mest ubehagelige vindene
- unngå forurensede områder og områder med kald luft
- trafiksikre omgivelser i en radius på 200 meter fra skolen
- universell utforming

I rapporten foreslås et generelt minstekrav til utearealer pr. elev, gradert etter skolestørrelse:

- Minimumsareal på små skoler (færre enn 100 elever): ca. 5000 m²
- Minimumsareal på middels store skoler (mellom 100 og 300 elever): ca. 10 000 m²
- Minimumsareal på store skoler (flere enn 300 elever): ca. 15 000 m². For hver elev over 300 kommer det et tillegg på 25 m².

Dette gjelder for nye skoleanlegg.

3.7.1 UTEAREALER VED SKOLENE I SORTLAND

Som del av tilstandskartleggingen er det sett grovt på status for utearealene ved det enkelte skoleanlegg. Tilstanden er oppsummert i matrisen under:

Tabell 3 Tilstandsbeskrivelse for utearealer på skolene

Skole	Tilstandsbeskrivelse
Maurnes	Skolegården gir mulighet for variert lek med ballplass, aktiv bruk av naturelement av nyere opparbeidelsesdato (2016 – 2018) og noen nye lekeapparat. Fast dekke planlegges utført.
Strand	Skolen ligger i lett skrånende terreng. Skoleplassen, på skolens bakside, er opparbeidet med lekeapparat fra hovedombygging i år 2000 og oppgradert i 2016-2018 inkl. tiltak for universell utforming.
Sigerfjord	Skolen ligger på en lett skrånende vestvendt tomt. Skolegården domineres av den tradisjonelle «grusplassen», og er i begrenset grad opparbeidet for variert aktivitet. Deler av området tilpasses mht. universell utforming men er ikke ferdigstilt.
Holmstad	Skolens uteområde har begrenset opparbeiding, men innbyr til variert lek på naturområde med trær og berg. Nyanlegg er under planlegging sammen med FAU.
Sortland barneskole	Skolegården har vært gjenstand for en oppgradering i senere tid, og innbyr til variert lek. Det er planlagt fortsatt opparbeidelse sammen med FAU.
Sortland ungdomsskole	Uteområdet er godt utformet for variert aktivitet og er universelt utformet.
Lamarka	Uteområde opparbeidet, i begrenset grad for variert aktivitet. Skifte av slitte lekeapparater startet i 2017. Videre renovering og universell utforming er under planlegging.
Holand	Skolens uteområde har begrenset opparbeiding for variert aktivitet. Noen lekeapparater er planlagt oppsatt 2018 sammen med FAU.

Det er ikke utført en beregning av uteareal per elev, men generelt sett synes skolene å ha store utearealer disponibelt utendørs (Jfr. kapittel 3.15 om arealmessige forhold). Det er dermed sannsynlig at skolenes utearealer kan gis en oppgradering og innhold som svarer til anbefalte funksjonskrav, dersom dette prioriteres.

3.8 Arealmessige forhold

Det anses ikke å være nødvendig å vurdere andre, nye tomter for skoleanlegg enn de som er fastsatt i kommuneplanens arealdel, og/eller i egne reguleringsplaner. Det synes som at alle skoleanleggene vil tåle den utvidelse/oppgradering som er vurdert å være nødvendig i en 15-års periode, innen dagens tomter. Som presentert i kapittel 4 om fremtidige elevtall i skolen, vil det være en beskjedne vekst, og hovedtyngden av elevtall antas å komme på de sentrale skolene.

Det er dermed for de alternativene for ny skolestruktur som drøfter mulig sammenslåing og ulik grad av sentralisering av skolestrukturen, at det er behov for å se nærmere på tomtene og utvidelsesmuligheter. Det gjelder Sortland barneskole, Lamarka barneskole og Strand skole.

Tabell 4 Oversikt over skoletomter med potensiell utvidelse

Skole	Totalt tomteareal	Utvidelsesmulighet	Kommentar
Sortland barneskole 	15.845m2 ++	Ja Regulert til offentlig formål og friområde.	Tilgang til utendørs og innendørs idrettsfasiliteter/sambruk ungdomsskole. Idrettshall 4995,7
Lamarka barneskole 	18944,3m2 ++	Ja Regulert til offentlig formål.	Gnr/bnr 15/1872 Disponerer delvis nabotomt 15/2066 (også regulert til offentlig formål).
Strand barneskole 	8524,2m2 ++	Ja Store ubebygde arealer på tilgrensende tomt Gnr/bnr 1/410 (Delvis regulert til offentlig formål).	Gnr/bnr 1/62 Tilgang på store utearealer (regulert til idrett). Gnr/bnr: 1/94 = 1790m2 (205 824,3m2)

For Sortland barneskole er det forutsatt at skolen må saneres og erstattes av nybygg uavhengig av valgt, fremtidig skolestruktur. Det gir muligheter for et arealeffektivt bygg, og fortsatt god størrelse på utearealer, selv om skolen dimensjoneres for økt antall elever. I alternativ 4, der det kun er en barneskole på Langøya, er det beregnet et behov for ca. 8.000m² nytt bruksareal. I så tilfelle vil anbefalt norm for utearealer utfordres, selv om bruksarealer fordeles i flere etasjer. Fordi skolen har mulighet for sambruk av utearealer tilknyttet ungdomsskolen, idrettsplass etc. anses det for å være holdbart.

Lamarka skole har allerede regulert arealer til offentlig formål/ undervisning som legger til rette for utvidelse av dagens bygningsstruktur, og som samtidig sikrer tilstrekkelig utearealer. I alternativ 3 der elever fra Holand foreslås overflyttet til Lamarka er det definert et arealbehov på ca. 3.500 m² nytt bruksareal.

Strand skole har også regulert arealer til offentlig formål/undervisning som per i dag ikke er opparbeidet, og tomta med sidearealer tåler både utvidelse og eventuelt nybygg. Strand er aktuell lokalitet dersom det blir én ny barneskole eller barne- og ungdomsskole på Hinnøya, jfr. alternativ 4a og 4b. I dette tilfelle er det behov for henholdsvis 3.500m² eller 5.500m² nytt bruksareal.

3.9 Trafikksikkerhet ved skolene

Grad av trafikksikkerhet ved skolene er av stor betydning for skolebarnas trygghet. De fleste barn går i dag til og fra skolen, med varierende grad av tilrettelagt gang- og sykkeltilbud. Et separat system for gående, og eventuelt syklende, er anbefalt når barn skal ferdes i trafikken. Der det benytte skoleskyss med bil og/eller buss bør av- og påstigningssituasjonen være trygg.

Nasjonal transportplan 2018-2029 inneholder for første gang et eget kapittel om *Barnas transportplan*. Her presiseres nasjonal politikk på området:

Meld. St. 33 (2016-2017) Nasjonal transportplan 2018-2029

4.2.1 Barnas Transportplan

Regjeringen vil blant annet:

- Legge til rette for at åtte av ti barn og unge skal velge å gå eller sykle til skolen
- Styrke trafikksikkerheten for barn og unge
- Legge vekt på barn og unges behov i planleggingen og utviklingen av transportsystemet
- Styrke kompetansen om trafikksikkerhet i barnehage og skole

I Sortland kommunes trafikksikkerhetsplan er statlige forventninger fulgt opp i form av konkrete innsatsområder for barn (Trafikksikkerhetsplanen kap. 9.2.1). Under refereres punktene av betydning for trafikksikker skoleveg:

Kommunale tiltak:

- Barnehager og skoler skal i samarbeid med foresatte ha fokus på trafikksikkerhetsarbeid og forebygging av ulykker (Tiltak i trafikksikker barnehage og skole)
- Kommunen skal gjennomføre vurdering av særlig farlig skolevei
- Kommunen skal arbeide for trafikksikre soner rundt skolene
- Kommunen skal begrense muligheten for å kjøre inn på skoleområder og i tilknytning til skoler
- Tilgjengeligheten for å gå eller sykle til skolen bedres
- Skolene skal ha regodkjenning som «Trafikksikker skole»
- (...)

Videre presiserer trafikkisikkerhetsplanen noen vedtatte kommunale tiltak for utbedring av gang- og sykkelveg tilbudet generelt (Trafikkisikkerhetsplanen kap. 9.3.1). I tilhørende handlingsplan følger en prioritert rekkefølge for realisering av tiltakene:

Kommunale tiltak (inkl. prioritering):

- Kommunen skal gjennomføre fysisk tilrettelegging og utbygging/drift for å sikre god trafikkisikkerhet for gående og syklende på kommunale veier.
- Gang - og sykkelvei Sigerfjordveien: Fortau Langbakken til Sigerfjord skole (Pri. 1)
- Åsveien: Fortau mm fra Skolegata til Kirkåsveien (Pri. 2)
- Kjempenhøy: Fortau mellom Strandgata og Fv 82. Krysningssløsninger (Pri. 3)
- Gang- og sykkelvei langs Vesterveien: Fra Lilleheia til Aspåsveien (Pri. 3)
- Avkjørsel mot Prestdalen fra Fv82 (Pri. 4)
- Gatelys, nye (Pri. 2)

Kommunale tiltak i samarbeid med eier riks- og fylkesveier:

- Gang- og sykkelvei Holmstad
- Gang -og sykkelvei / gangbane Sortland bru (prosjekt Hålogalandsveien)
- Gang- og sykkelvei Sortland bru til kryss Sigerfjordveien
- Gang- og sykkelvei Maurnes til Reinsnes
- Gang- og sykkelvei Sortland bru til Holmen
- Trafikkisikkerhetstiltak Fv82 Vesterålskata

Oversikten tyder på at det mangler viktige gang- og sykkelforbindelser i kommunen generelt, og at det også har betydning for barnas skoleveg. I mange tilfeller vil likevel mindre trafikkerte lokalveger, snarveger, stier etc. erstatte behovet for separate gangsystemer langs hovedveger. Kommunen har i samarbeid med skolene gjennomført såkalte «barnetråkk-registreringer», der det fremkommer lokaliteter eller strekninger som oppleves som «problemsteder» for barn og unge (Kilde: *Kart i skolen*). En gjennomgang av dette materialet viser at barna opplever utrygghet på steder med uoversiktlige grenser mellom trafikk- og gangarealer. Det gjelder for eksempel i kryss, ved av- og påstigningsområder ved skolene og langs veger uten fortau/gang- og sykkelveg.

Oppsummert synes situasjonen å være slik for de ulike skolene:

Tabell 5 Kartlegging av gangtilbud til og ved skolene (Kilde. Norgeskart.no)

Skole	Skoleveg	På skolen
Sortland bs	Stort sett akseptabelt med bruk av lokale boligveger og snarvegssystemer. Fortau langs Parkveien. Mangler fortau på noen av tverr-gatene fra sentrum, ref. nyere boliger i sentrum.	Gangadkomst fra flere retninger. Lite konflikt mellom ansattparkering og gangadkomst. Av- og påstigningsmulighet ifm. snumulighet bak idrettshall.
Sortland us	Som over.	Definerte gangsoner adskilt fra kjøreadkomst/parkering. Gangadkomst fra flere retninger. Av- og påstigningsmulighet ifm. snumulighet bak idrettshall.
Lamarka	Stort sett akseptabelt med bruk av lokale boligveger og snarvegssystemer. Gang- og sykkelveg langs fylkesvegen. Fortau langs Rognevegen.	Definert areal til av- og påstiging sør for skolen, men utflytende og uoversiktlig gangareal herfra til inngang.
Holand	Gang- og sykkelveg langs fylkesveg til kryss Risevegen. Risevegen mangler fortau.	Definert av- og påstigningsløsning nær skolen, men utflytende og uoversiktlig gangareal herfra til skolegård.
Holmstad	Ikke tilrettelagt gangtilbud langs skolevegene. Hoveddelen av elevene bor langs Eidsfjordveien, eller vegarmer til denne. Eidsfjordvegen har fartsgrense 50 km/t forbi skolen.	Definert av- og påstigningsløsning nær skolen, med definert gangareal herfra til skolegård.
Sigerfjord	Liten grad av tilrettelagt gangtilbud langs Sigerfjordvegen. Gang- og sykkelveg fra kryss Rv83 til Sigerfjord skole er under planlegging, og har prioritet 1 i handlingsplan til Trafikksikkerhetsplanen.	Definert av- og påstigningsløsning nær skolen, men utflytende og uoversiktlig gangareal herfra til skolegård.
Strand	Gang- og sykkelveg langs Rv83 Strandveien fra brua til kryss Strandheiveien (sør) og kryss Stihågveien nord for brua. Separat gs-veg inn Nordbergveien og fortau inn Strandheiveien. Videre gs-veg mot Sigerfjord er regulert, men ikke realisert.	Definert av- og påstigningsløsning nær skolen, med definert gangareal herfra til skolegård.
Maurnes	Ikke tilrettelagt gangtilbud langs skolevegene. Hoveddelen av elevene bor langs Fv82 Lilandveien, eller vegarmer til denne. Lilandvegen har fartsgrense 50 km/t forbi skolen.	Definert av- og påstigningsløsning nær skolen, men kombinert gang- og biladkomst herfra til skolegård.

4. DEMOGRAFISK UTVIKLING

4.1 Innledningsvis om analysetemaet

Ved vurdering av fremtidig skolestruktur vil befolkningstall, både med hensyn til historisk utvikling og prognoser for fremtidig nivå, være av betydning. Tallene kan fortelles oss noe om hvilket elevtall som bør legges til grunn for skolene i Sortland.

Befolkningsprognoser innebærer stor usikkerhet. I utredningen er det lagt til grunn Statistisk sentralbyrås middelalternativ for framskriving. Befolkningsframskriving på krets- eller bydelsnivå innebærer enda større usikkerhet, fordi tallene har små marginer, som kan gi store utslag ved uforutsette endringer som flytting/tilflytting etc. I hovedsak er prognosene basert på siste tidens utvikling, der sentralisering er en tydelig tendens, også for Sortland.

Nærskoleprinsippet er et grunnleggende prinsipp i norsk skole. Retten til å gå på nærskolen oppfattes som så viktig at den er nedfelt i Opplæringsloven. Etter dette prinsippet har elever krav på å få grunnskoleopplæring på den geografisk nærmeste skolen i bostedskommunen.

4.1.1 DATAGRUNNLAG

Datagrunnlaget er hentet hovedsakelig fra SSB, og kommunale analyser, planer og rapporter. Det er kartlagt hvilke grunnkretser som sogner til hver skolekrets.

4.1.2 OM VURDERING AV PLANTILTAKET I FORHOLD TIL ANALYSETEMAET

I kapittelet gis en generell redegjørelse for folketall, befolkningsutvikling, bosettingsmønster og antatt utvikling for elevtallet i skolene.

PROBLEMSTILLINGER SOM BELYSES:

Befolkningsutvikling i Sortland kommune:

- Total befolkning i kommunen fra 1990 frem til siste telling (på grunnkrets nivå)
- Framskrivning av befolkningsutvikling
- Tall for innbyggere i grunnskolealder nå og fremover
- Bosettingsmønster

Elevutvikling i Sortlandsskolene:

- Endringer i elevtallet
- Antatt videre utvikling
- Nærskoleprinsippet og skolekretsgrenser

4.2 Befolkningsutvikling

Befolkningsvekst er endring av populasjon over tid. Veksten bestemmes ut i fra antall født, døde, og innvandring/utvandring. Den demografiske utviklingen har direkte konsekvenser for den kommunale tjenesteproduksjonen, både mht. utviklingen i antall brukere og behov for bygninger og anlegg.

Tabellen under viser årlig utvikling, slik den har vært i de ulike aldersgruppene de siste 17 årene, samt siste året. I perioden fra 2008-2018 har innbyggertallet i Sortland kommune økt med 723 personer, som tilsvarer en økning på 7 %. For Norge har økningen vært 11 % i samme periode (558.448 personer).

Tabell 1 Folketall for Sortland i perioden 2001-2018. Kilde: SSB Folkemengde 1.januar, etter statistikkvariabel, år, region, alder.

Folkemengde etter år og alder, Sortland (SSB)											
	0 år	1-5 år	6-12 år	13-15 år	16-19 år	20-44 år	45-66 år	67-79 år	80-89 år	90 år +	Totalt
2001	147	665	1032	351	466	3190	2280	804	376	52	9363
2002	123	693	1035	359	477	3166	2359	761	388	47	9408
2003	115	686	1038	393	453	3182	2407	745	402	55	9476
2004	100	657	1012	436	490	3166	2438	744	407	59	9509
2005	104	630	1005	470	485	3137	2504	719	419	63	9536
2006	108	597	1011	483	525	3168	2534	726	412	75	9639
2007	104	576	1011	465	575	3142	2619	734	409	68	9703
2008	117	543	998	453	594	3094	2673	736	391	79	9678
2009	118	547	984	429	625	3068	2762	743	380	76	9732
2010	119	583	945	438	641	3080	2813	752	373	75	9819
2011	106	596	935	425	620	3090	2852	791	354	87	9856
2012	112	609	927	440	608	3138	2889	822	345	93	9983
2013	105	622	901	449	599	3157	2910	898	341	100	10082
2014	118	617	851	473	610	3146	2911	971	331	101	10129
2015	103	605	872	461	603	3160	2916	1023	315	108	10166
2016	98	600	870	438	623	3160	2932	1077	309	107	10214
2017	122	582	893	382	662	3212	2982	1118	326	99	10378
2018	97	571	903	355	637	3233	3005	1158	336	106	10401
2008	117	543	998	453	594	3094	2673	736	391	79	9678
2018	97	571	903	355	637	3233	3005	1158	336	106	10401
Økning	-20	28	-95	-98	43	139	332	422	-55	27	723
%-vis	-17	5	-10	-22	7	4	12	57	-14	34	7
2017	122	582	893	382	662	3212	2982	1118	326	99	10378
2018	97	571	903	355	637	3233	3005	1158	336	106	10401
Økning	-25	-11	10	-27	-25	21	23	40	10	7	23
%-vis	-20	-2	1	-7	-4	1	1	4	3	7	0

Sortland har en samlet positiv befolkningsutvikling de siste ti åra. Likevel er det noen utviklingstrekk som er verdt å bemerke. Gruppen unge voksne 20-44 år (i den mest fertile alder) har svak økning i 10 års perioden, og det er en negativ utvikling i de yngste aldersgruppene.

Fødselstallet sank markant etter 2001, og aldersgruppa 0-5 år ble redusert fra 816 barn i 2002 til 660 barn i 2008. Siden har aldersgruppa igjen økt, og utgjorde til sammen 704 barn i 2017 og 668 barn ved inngangen til 2018.

Aldersgruppa 6-12 år (småskolebarn) er redusert med 95 barn de siste 10 årene, dvs. – 10 % (nivået i fjor var 893 barn).

Aldersgruppa 13-15 år nådde sitt høyeste nivå i 2006. Deretter ble antallet gradvis lavere, men har økt noe igjen siden 2011, men bare siden i fjor (2017-2018) ble gruppen redusert med hele 7 % - tilsvarende 27 personer.

Gruppen unge voksne 20-44 år har en økning på 139 personer i ti-års perioden. Ser vi på kjønnsfordelingen, fremstår tallene mer i ubalanse. I aldersgruppa er det vesentlig flere menn enn kvinner.

Aldersgruppa 67-79 år har økt betydelig de siste årene og andelen har nå passert landsgjennomsnittet. Veksten siste året var 4 % - tilsvarende 40 personer

Aldersgruppa 80-89 år økte jevnt og trutt fram til 2005, til 419 personer. I perioden 2008-2018 er aldersgruppa redusert betydelig, og utgjør sammen med gruppen 13-15 år den største nedgangen med 14 % - tilsvarende 55 personer.

Aldersgruppa over 90 år har økt med 34 %, fra 79 personer i 2008 til 106 personer i 2018.

Andelen i aldersgruppene 80+ er lik landsgjennomsnittet. Begge gruppene er lavere andelsmessig enn gjennomsnittet i Nordland.

I tillegg til utviklingen på kommunenivå er det relevant å kjenne til utviklingen i kommunens skolekretser. Inndelingen under er basert på grunnkretsdata fra SSB, omdefinert per skolekrets. Tallene viser den totale befolkningsutviklingen i skolekretsene fra 1999 til 2008 og til i dag (2018).

Tabell 2 Grunnkretsdata fra Statistisk Sentralbyrå.

Personer per grunnkrets (SSB), samlet per skolekrets, 1999-2008-2018				Endring 2008-2018	Endring %-vis 2008-2018
Skolekrets/År	1999	2008	2018	2008-2018	2008-2018 %
Sortland	3571	3874	4000	126	3,15
Holmstad	925	935	877	-58	-6,61
Holand	496	523	528	5	0,95
Sigerfjord	1119	1057	1117	60	5,37
Strand	674	751	895	144	16,09
Maurnes	625	730	755	25	3,31
Lamarka	1665	1787	2198	411	18,70
Uoppgitt grunnkrets	.	21	31	.	.
Sum	9075	9678	10401	723	6,95

- Skolekrets Sortland har hatt en befolkningsvekst på ca. 3 %, og har siste tiåret økt med 126 personer.
- Skolekrets Holmstad har siste tiåret minnet med 58 personer, en nedgang på 6,6 %.
- Skolekrets Holand har siste tiåret vært stabilt, med en økning på 5 personer.
- Skolekrets Strand har hatt sterkest befolkningsvekst av alle skolekretsene, og har siste tiåret økt med 144 personer.
- Skolekrets Sigerfjord har siste tiåret økt med 60 personer
- Skolekrets Maurnes har siste tiåret økt med 23 personer.

Befolkningsprognose for Sortland i planperioden 2018-2033 og mot 2040

I befolkningsprognosen fra SSB (alternativ MMM) viser utviklingen at innbyggertallet i kommunen vil øke fra dagens (1.1.2018) 10 401 personer til 10 445 i 2020, og til 11354 i 2033 altså en økning på 953 personer. Der vi helt frem mot 2040 er estimatet at det skal bo 11 864 i Sortland kommune.

Tabell 3 Prognose 2018-2019-2020-2033-2040. Kilde: SSB

Hovedalternativet (MMMM)							
	Faktisk	Planperioden 2018-2033				Mot 2040	
Sortland - Suortá	2018	2019	2020	2033	Endring 18-33	%-vis	2040
0 år	97	104	105	118	21	22	118
1-5 år	571	555	538	621	50	9	632
6-12 år	903	904	911	894	-9	-1	954
13-15 år	355	354	360	371	16	5	413
16-19 år	637	599	550	513	-124	-19	530
20-44 år	3233	3279	3303	3467	234	7	3406
45-66 år	3005	2989	2991	3022	17	1	3126
67-79 år	1158	1196	1255	1533	375	32	1682
80-89 år	336	338	338	694	358	107	802
90 år eller eldre	106	103	94	121	15	14	201
Totalt	10401	10421	10445	11354	953		11864

Prognosen viser at veksten i Sortland fram til 2033, antas å være følgende per aldersgrupper i skolen:

- Barnehagegruppen (0-5 år) økning 71 barn
- Grunnskolen (6-12 år) økning -9 barn
- Ungdomskolen (13-15 år) nedgang 16 barn
- Aldersgruppen (16-19 år) nedgang -124 ungdommer

Fremskrives prognosen til å gjelde fra 2033 og frem til 2040 (også basert på MMMM alternativet til SSB) fremkommer følgende prognoser for aldersgruppene i skolen:

Prognosen fra 2033 frem til 2040 viser følgende hovedtrekk:

- Barnehagegruppen (0-5 år) økning 11 barn (82 barn)
- Grunnskolen (6-12 år) økning 60 barn (51 barn)
- Ungdomskolen (13-15 år) økning 42 barn (58 barn)
- Aldersgruppen (16-19 år) økning 17 ungdommer (-107 barn)

Det er verdt å merke seg den betydelige nedgangen i antall barn på videregående nivå, og en betydelig vekst for barnehagegruppen i en 15-års planperiode. Dette forplanter seg videre fremover og gir en antatt jevn vekst for barneskolegruppen, og en mer moderat nedgang for videregående skole videre frem mot 2040.

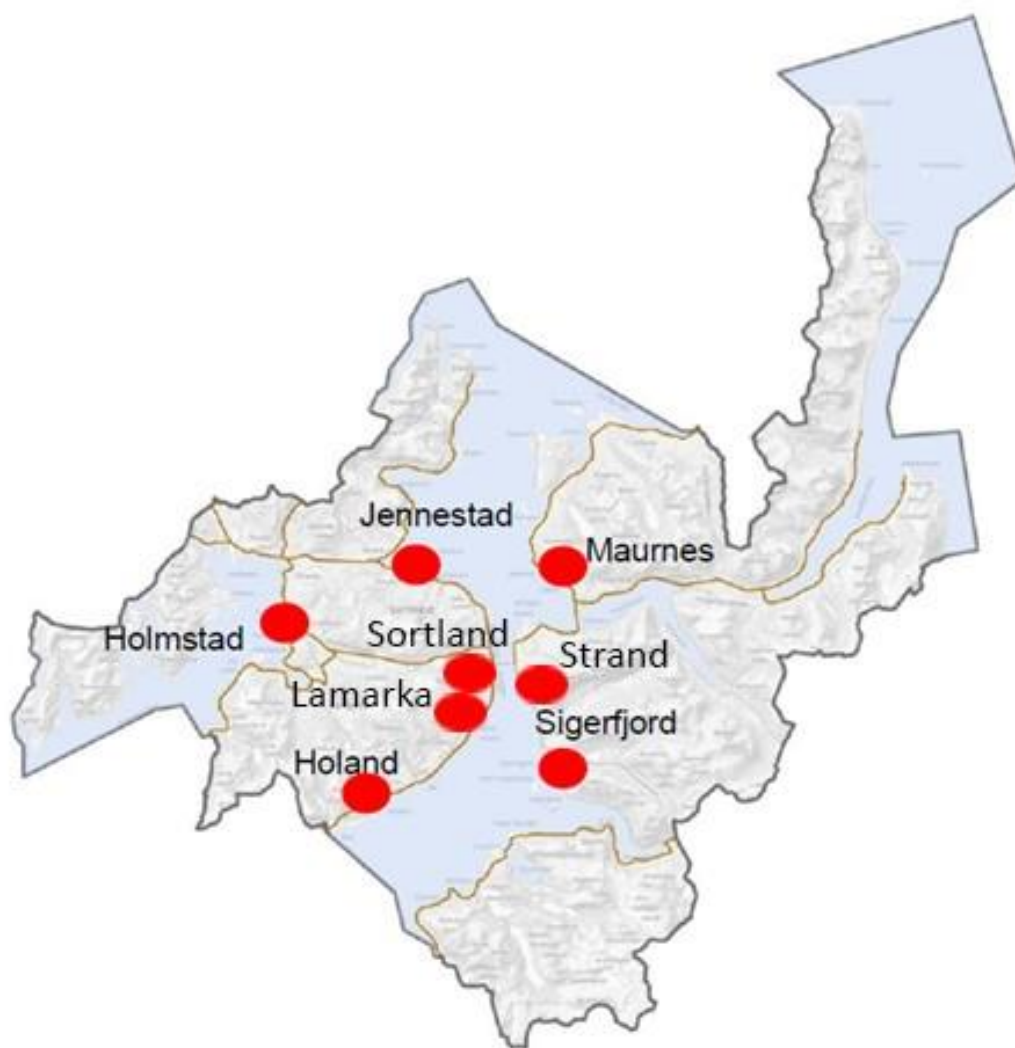
Generelt må det nevnes at det forventes en sterk vekst i andelen eldre, i planperioden, og videre frem mot 2040.

4.2.1 VURDERING

Ovenstående er prognoser på folketallsutviklingen i Sortland kommune, og jo lengre prognosen er fremskrevet, desto mer usikkerhet vil det være i anslaget. Rådmannen vil uansett bemerke at det er visse utviklingstrekk som med stor sannsynlighet vil utfordre dagens tjenesteproduksjon. Med dette mener rådmannen at utviklingstrekene i den eldste delen av befolkningen fremover vil medføre en dreining i tjenesteproduksjon, til der hvor behovet antas å komme.

Sortland kommune har åtte grunnskoler som gir grunnskoletilbud til ca. 1233 innværende skoleår. I tillegg har kommunen en privat grunnskole som gir grunnskoletilbud til ca. 45 barn innværende skoleår. Skolene har i tillegg SFO-tilbud der det er påkrevd.

Kommuneplanens arealdel for Sortland forventer at 80 % av boligveksten kommer i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen. I neste avsnitt presenteres prognoser for elevtall i skolekretsene.

Figur 4 Dagens skoler i Sortland

4.3 Prognoser for elevtall i skolen

Ved å sammenstille befolkningsframskriving for aldersgrupper basert på kretsnivå med faktisk elevtallsfordeling på skolene i dag, er det angitt en prognose for fremtidig elevtall innen skolekretsene for barneskole og ungdomsskole. Fremskrevet %-vis fordeling er lik dagens fordeling (2018). Se tabellene nedenfor³.

Tabell 6: Kommunens prognose for elevtall per skolekrets for barneskolegruppen. Prognosen er basert på SBB befolkningsframskriving (MMMM) per grunnkrets, og historiske elevtall. Fremskrevet %-vis fordeling er lik 2018.

6-12 år										
Kretser	Faktisk						% fordeling lik 2018	Prognose		
	2013	2014	2015	2016	2017	2018		2019	2020	2033
Holmstad	87	85	82	79	83	84	9,3	84	85	83
Holand	57	53	48	45	42	42	4,7	43	43	42
Lamarka	230	213	217	219	229	231	25,6	231	233	229
Sortland	281	260	265	268	279	283	31,3	283	285	280
Maurnes	79	73	73	70	68	69	7,6	69	69	68
Strand	82	81	89	94	89	90	10,0	90	91	89
Sigerfjord	85	86	98	95	103	104	11,5	104	105	103
	900	851	872	870	893	903	100	904	911	894
					893	903		904	911	894
Hele kommunen	10 082	10 129	10 166	10 214	10 378	10 401		10 421	10 445	11 354

Prognosen for barneskolegruppen (tabell over) viser svak nedgang eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033.

Prognosen for ungdomsskolegruppen (tabell nedenfor) viser svak vekst eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033.

Tabell 7: Kommunens prognose for elevtall per skolekrets for ungdomsskolegruppen. Prognosen er basert på SBB befolkningsframskriving (MMMM) per grunnkrets, og historiske elevtall. Fremskrevet %-vis fordeling er lik 2018.

13-15 år										
Kretser	Faktisk						% fordeling lik 2018	Prognose		
	2013	2014	2015	2016	2017	2018		2019	2020	2033
Holmstad	46	37	36	34	38	35	9,9	35	36	37
Holand	29	28	27	23	21	20	5,5	19	20	20
Sortland	238	268	276	254	216	201	56,5	200	204	210
Maurnes	39	48	47	43	35	33	9,2	32	33	34
Strand	49	47	40	34	33	31	8,6	31	31	32
Sigerfjord	48	45	35	50	39	36	10,2	36	37	38
	449	473	461	438	382	355	100	354	360	371
					382	355		354	360	371
Hele kommunen	10 082	10 129	10 166	10 214	10 378	10 401		10 421	10 445	11 354

Prognosene må forstås på bakgrunn av den generelle befolkningsprognosen for Sortland (SSB MMMM), der det er forventet en betydelig vekst, men hovedsakelig blant de eldste aldersgruppene.

³ Tall for Sortland grunnkrets splittes mellom Sortland og Lamarka ut fra dagens fordeling 2018.

4.4 Bosettingsmønster

4.4.1 SKOLESTRUKTUR SETT I SAMMENHENG MED KOMMUNEPLANENS AREALDEL OG KOMMUNENS PLANLAGTE UTBYGGINGSMØNSTER

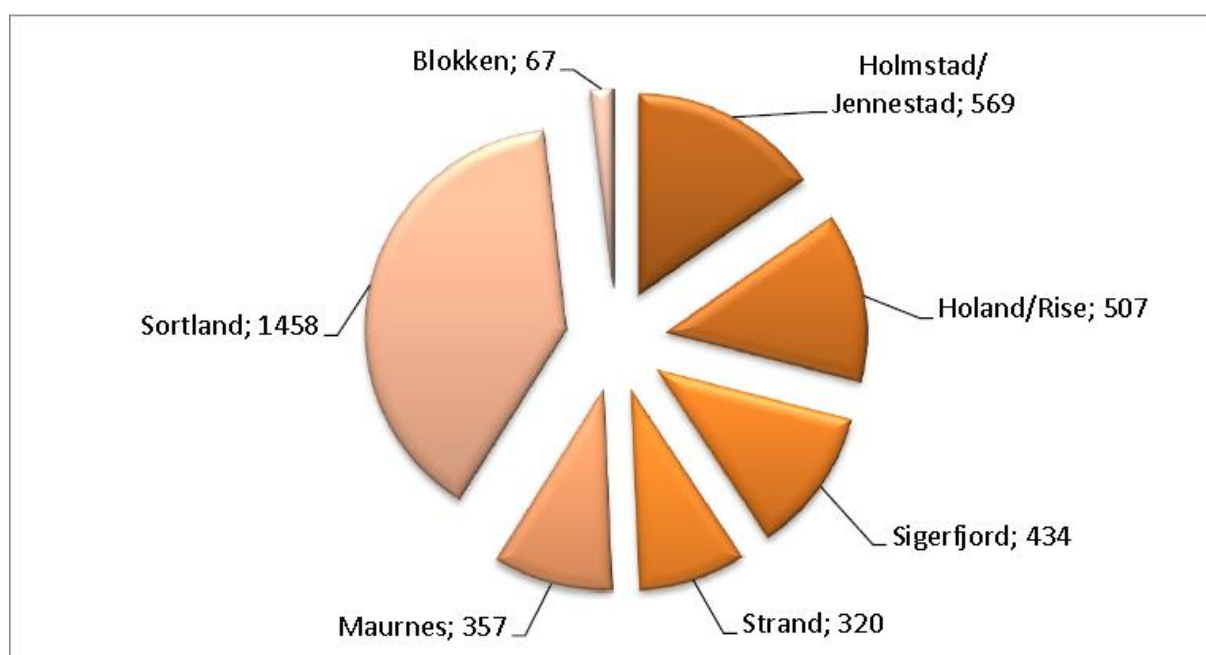
Kommunale mål og strategier nedfelles i kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel er det operative grunnlaget for rådmannens oppfølging av kommunens politikk. Spesifiseringer gjøres gjennom kommunedelplaner, tematiske eller geografiske og kommunedelplan for skolestruktur i Sortland er således en naturlig del av dette plansystemet. I Sortland er arealdelen til kommuneplanen delt i to, «Byplan Sortland» fra 2015 som inkluderer byen og området Strand, og «Kommunedelplan for Sortland 2017-2028» som omfatter øvrige deler av kommunen. Det planlegges rullering av «Byplan Sortland».

Kommunedelplan for skolestruktur og mål, strategier og arealplan for hele kommunen bør henge godt sammen. Skolestrukturen er viktig for bosettingsmønsteret, og strategier for bosetting og offentlig infrastruktur er viktig for å forsterke skolestrukturen. Samtidig må det påpekes at det ikke er gjort en utredning av grunnlaget for eksisterende skolestruktur i kommuneplanens arealdel, snarere har man identifisert eksisterende situasjon i skolestrukturen som et premiss for boligpolitikken.

Statistikk (fra Statistisk sentralbyrå) som blant annet viser innbyggertall, alderssammensetting og bosted er godt verktøy når nye mål, strategier og planer skal utformes.

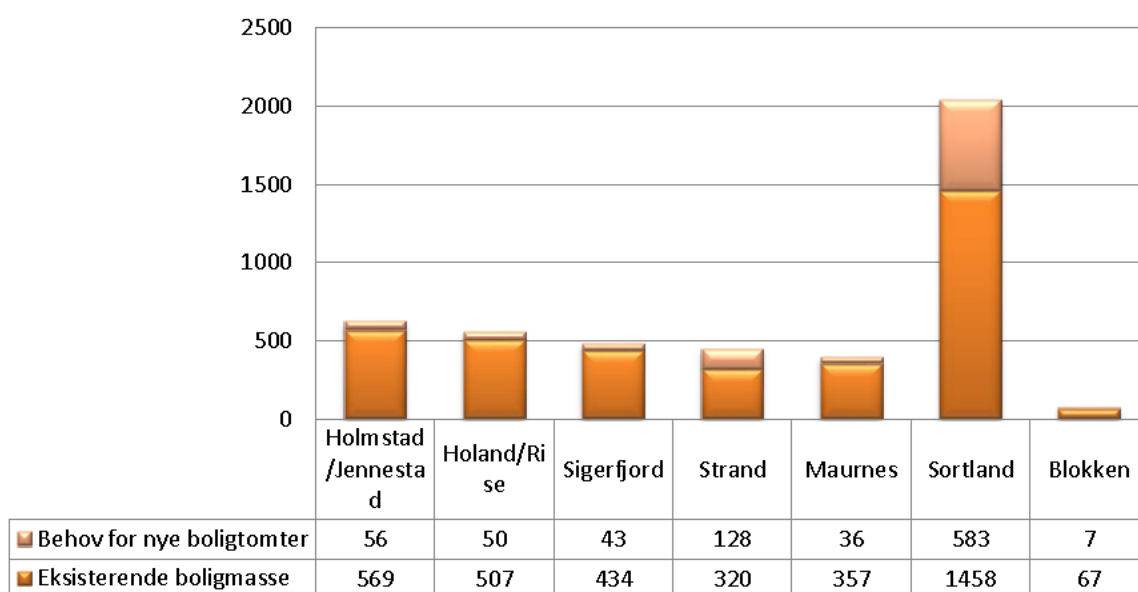
Dagens struktur og identifisert utbyggingsbehov

Under ser vi at 39 % av eksisterende boliger i kommunen ligger innenfor Sortland, Holmstad/Jennestad har 15 % av boligene, Holand/Rise har 14 %, Sigerfjord 12 %, Strand 9 % og Maurnes 9 % av eksisterende boliger (KPA 2017-2028).

Figur 5 Figuren viser fordeling av eksisterende boliger på de ulike tettstedene/områdene i kommunen (Kilde: KPA 2017-2028)

Videre har man i kommuneplanens arealdel analysert seg frem til en fordeling av arealbehov for nye boligtomter i de ulike tettstedene, basert på prognoser for høy vekst. Kommuneplanens arealdel har identifisert et arealbehov for 583 boliger/boligtomter innen Sortland sentrum/krets, 128 på Strand og ca. 200 boligtomter fordelt på øvrige tettsteder i kommunen.

Figur 6 Figuren over viser potensiell vekst i et 20-års perspektiv. Her legges til grunn høy vekst hvorav 20 % av veksten vil komme i tettstedene og 80 % av veksten i Sortland og på Strand.

Boligstrategi i kommuneplanens arealdel

Gjeldende «Byplan Sortland» (Figuren under til venstre) viser med gult eksisterende boligområder. Nye områder vises med sterkere gulfarge. Befolkningsutviklingen og bosettingsmønsteret anskueliggjør tilretteleggingen for boligbygging i sentrum og i området Strand.

Figur 7 Byplan Sortland (til venstre) og Boligutbyggingsstrategi for tettstedene i KPA (til høyre)

I kommuneplanens arealdel for kommunen forøvrig (Illustrasjon i figuren til høyre) legges det opp til fortetting i tettstedene (rødt stiplet) og mulighet for spredt boligbygging i soner rundt tettstedene (grønn stiplet). Planforslaget gir anledning til ny bygging i og rundt alle grender, med unntak av Holand. I Holand vil ny boligbygging komme i konflikt andre viktige interesser, blant annet med landbruk, og det er derfor ikke satt av nye områder til bolig i denne skolekretsen.

I kommuneplanens arealdel legges følgende til grunn:

- 80 % av boligveksten er forventet i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen.
- Prognosene fra SSB viser et behov for 30-40 nye boliger hvert år ved moderat vekst og 60-80 nye boliger hvert år ved høy vekst.
- Kommuneplanens arealdel tilrettelegger for om lag 10 års boligvekst.
- Ved høy vekst er det behov for totalt 1600 tomter/boliger de neste 20 årene.
- Byplanen legger til rette for om lag 1750 tomter og i de spredtbygde områdene legges det til rette for 460 nye boliger
- Attraktivitet betinger en viss grad av valgfrihet tilknyttet de enkelte tettstedene. Sikres ved å innarbeide det dobbelte av tomtearealet man forventer blir utbygd.
- Selv om kommuneplanen legger opp til flere tomter enn det som vurderes realistisk er alternativene i seg selv ikke konfliktfylte. Kommunen anser det derfor ikke som utfordrende å legge til rette for et høyere antall tomter enn den forventede veksten skulle tilsi.
- Kommuneplanens arealdel legger til rette for om lag 460 nye boligtomter i de spredtbygde områdene.

Videre heter det at vekst skal gjøres gjennom fortetting og utbygging av areal innenfor eksisterende tettsteder. Å vokse innover vil medføre at eksisterende sosial- og teknisk infrastruktur kan benyttes og landbruksarealer og natur- og kulturkvaliteter i ubebodde områder, i størst mulig grad bevares. Ved at tettstedene vokser innover vil dette gi mindre behov for motorisert ferdsel. Spesielt for transport til og fra skole og barnehage. Planen legger til rette for boligbygging tilknyttet eksisterende skoler og barnehager.

Dette viser at Sortland kommune totalt sett legger opp betydelig mer boligbygging enn hva som er realistisk innenfor planhorisonten, og at dagens skolestruktur vurderes som en viktig premiss for bosettingsutviklingen i grendene.

Valgte mål, strategier og planer for utvikling vil derfor kunne bli svært krevende med tanke på kommunens ansvar for tilrettelegging av sosial og teknisk infrastruktur.

Offentlige formål i kommunens arealstrategi

Arealstrategien for offentlige formål i kommuneplanens arealdel (Kap. 9.2.2) er at ny offentlig bebyggelse skal realiseres i tilknytning til eksisterende offentlig bebyggelse i tettstedene. Det vil si at dersom det er behov for å bygge en ny skole, eller utvide en eksisterende skole, skal man gjøre dette på, eller i tilknytning til dagens skoletomt, eller evt. på annet areal avsatt til offentlig formål innen tettstedet.

4.4.2 STATUS AREAL VED SKOLENE

En gjennomgang av arealer innen og rundt dagens skoleanlegg viser at det for alle skoler er mulig å utvide eller bygge nytt på samme lokalitet som dagens skole er etablert. Tilstandsvurderingen som er gjort for skolebyggene, tilsier et behov for å sanere og erstatte skolene Holand og Sortland barneskole, dersom dagens struktur beholdes.

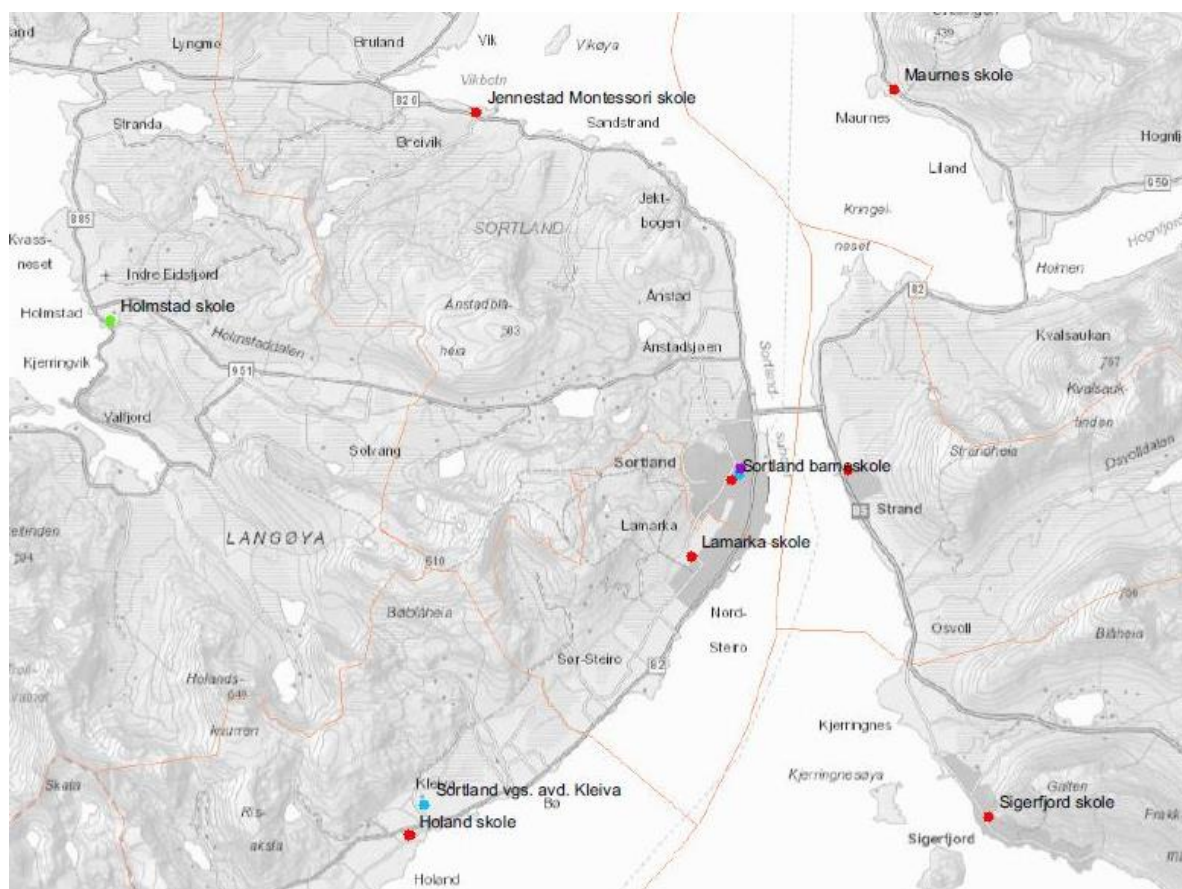
Det er først og fremst skolene i byområdet som har det største elevtallet, og der veksten i elevtallet er forventet, uavhengig av valgt skolestruktur.

I kapittel 3 gis derfor en nærmere redegjørelse av aktuelle tomter for nybygg/utvidelse i tilknytning til eksisterende skoler.

4.5 Nærskoleprinsippet og skolekretsgrenser

Nærskoleprinsippet er et grunnleggende prinsipp i norsk skole, nedfelt i Opplæringsloven. Etter dette prinsippet har elever krav på å få grunnskoleopplæring på den geografiske nærmeste skolen i

bostedskommunen. Skoleveg og topografi kan spille inn i vurderingen av hvilken skole som er elevens nærskole. Dagens skolestruktur innebærer barneskoletilbud i alle kommunens grender.

Figur 8 Skolene og skolekretsgrensene i Sortland (Kilde Sortland kommune?)

Nærskoleprinsippet ligger til grunn for dagens struktur i Sortland. Endringer i bosettingsstruktur, befolkningssammensetning, krav til lærerkompetanse og læremiljø, skolenes tekniske tilstand og kommunens økonomiske situasjon er momenter av avgjørende betydning for hvordan dette prinsippet kan forvaltes i framtida.

En eventuell ny endring av skolestrukturen vil medføre utarbeidelse av nye skolekretsgrenser. Forslag til slike grenser er ikke tegnet for alternativene i denne planen, men ved realisering av ett av de presenterte alternativene vil skolekretsene endres/slås sammen for hele skoler eller aldersgrupper, og ikke for gateadresser.

5. FORHOLDET TIL NÆRMILJØ OG SKOLESKYSS

5.1 Innledningsvis om analysetemaet

I kapittelet om nærmiljø og skoleskyss vil følgende problemstillinger søkes belyst:

- Hvordan endres omfanget av skoleskyss i en sentralisert modell fremfor en desentralisert skolestruktur som i dag?
- Og hvilke konsekvenser gir økt bruk av skoleskyss – utover det rent økonomiske?
- Hvilken betydning har nærmiljøet for skolen, og hvilken rolle har skolen for lokalmiljøet? - og hvordan påvirker eventuelle endringer av skolestruktur dette forholdet?

5.1.1 DATAGRUNNLAG

Relevante utredninger, FoU-rapporter herunder rapporter som inngår i kapittel 2, innspill fra rektorene ved skolene (spørreskjema), innspill fra workshops i tidlig fase av planarbeidet, ruteopplysninger fra Boreal busselskap, statistikk/prognose etc.

5.1.2 OM VURDERING AV PLANTILTAKET I FORHOLD TIL ANALYSETEMAET

Som utgangspunkt for analysetema vises det til følgende punkter i vedtaket (Formannskapetets vedtak av 30.11.2017, sak 173/17):

«planen skal vurdere betydninga av skolens rolle i lokalmiljøet i forhold til å bygge positivt sosialt miljø og tilhørighet. Denne vurderinga av en mulig sammenheng mellom elevenes «ytre» miljø og trivsel og læringsmotivasjon i skolen skal bygge på kjent forskning og erfaring.»

«det skal vurderes om det er sammenheng mellom nærhet til skole/SFO/barnehage⁴ og trivsel, tilhørighet, sosialt miljø og læringsmiljø.»

I planprogrammet er betydningen av nærhet til skole understreket. Nærhet til skole vurderes i forhold til begreper som beskriver elevens opplevelse av sin skolehverdag:

- Nærhet til skole – og trivsel
- Nærhet til skole – og tilhørighet
- Nærhet til skole – og sosialt miljø
- Nærhet til skole og læring

Kapittelet redegjør for overnevnte ved å drøfte betydningen av begreper relatert til *nærmiljø* og *sosialt fellesskap*, og hvordan skolen benytter lokalmiljøet som læringsressurs, samt konsekvenser av skolenedleggelse for lokalmiljøet.

Sortland kommune tilbyr skoleskyss til elever som bor lenger unna skolen enn rimelig gangavstand i dag. Det er ca. 300 elever som benytter seg av dette tilbudet i dag. I analysen vil det presenteres omfanget av skoleskyss per alternativ med hensyn til antall elever, beregnet reisetid, og antatt miljøkonsekvens basert på samlet trafikkproduksjon.

Videre vil det redegjøres for potensielle helsemessige konsekvenser ved bruk av skoleskyss fremfor gange og sykkel. En mer sentralisert skolestruktur vil medføre økt grad av skoleskyss, og det kan ha betydning for grad av fysisk aktivitet i hverdagen for skolebarna. Problemstillingen drøftes opp imot folkehelsebegrepet og kommunens arbeid med helsefremmende skoler.

⁴ Rådmannen anser ikke utredning av barnehagene som en del av utredningsoppdraget for fremtidig skolestruktur.

5.2 Skoleskyss

5.2.1 INNLEDNING OM SKOLESKYSS

En endring av en skolestruktur kan medføre at noen elever vil få lengre skolevei enn de har pr. i dag i de tilfeller hvor dette medfører endringer i skoletilhørighet og derav behov for skoleskyss.

Nordland fylkeskommune har ingen tidsangivelse vedrørende anbefalt total reisetid. Men flere fylkeskommuner bruker følgende tidsangivelse i sine retningslinjer:

- 45 minutter for 1. – 4. klasse
- 60 minutter for 5. – 7. klasse
- 75 minutter for 8. – 10. klasse

Tidsangivelsen gjelder en vei, og er summen av beregnet gangtid, reisetid og ventetid.

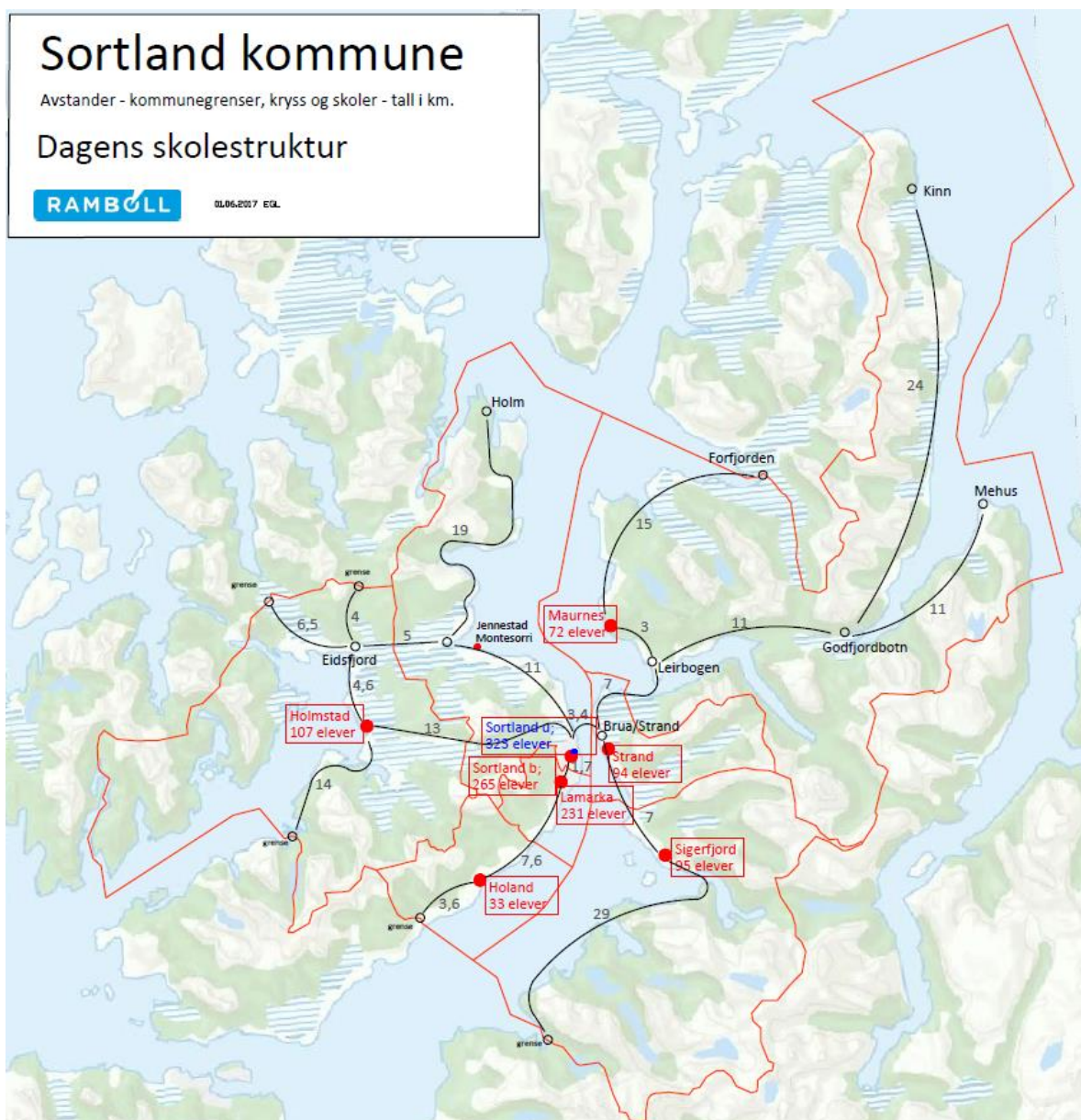
Retningslinjer for skoleskyss ved grunnskolene og de videregående skolene i Nordland sier følgende:

1.2.2 – Reisetid for skoleelever:

«Skoleskyssen søkes lagt til rette slik at elevene unngår unødig lang reisetid. Kommunene, gjennom sin fastsettelse av grunnskolestrukturen, er ansvarlig for å påse at skoleskyssen kan organiseres effektivt og rasjonelt, og uten å påføre elevene unødig lang reisetid.»

Det er særlig viktig for 6-åringene at skyssen blir organisert slik at den totale reisetiden blir så kort som mulig. Disse føringene fremkommer i flere fylkeskommuners veileder til skyssreglementet for grunnskolen.

Kartet nedenfor viser avstandene mellom kommunegrensene og nærmeste skole, samt avstander mellom skolene. Ved å summere lenkene vil en danne et bilde av reiselengde og dermed reisetid ved ulike framtidige alternativer. Elevantallene som er oppgitt i figuren er fra 2017/2018.

Figur 9 Skolenes beliggenhet – avstander fra kommunegrense og mellom skolene i km

I dag er det for eksempel ca. 34 km fra Holm til Sortland sentrum, ca. 26-27 km fra kommunegrensene i vest til Sortland sentrum. Fra kommunegrensa i sør-øst til Sortland sentrum er det nærmere 40 km, fra Forfjorden ca. 28 km og fra Kinn ca. 45 km. Mellom grendene og sentrum er det betydelig kortere, fra Holand ca. 9 km, fra Holmstad ca. 13 km, fra Jennestad ca. 9 km, fra Maurnes ca. 13 km, fra Sigerfjord ca. 11 km og fra Strand ca. 4 km.

Disse avstandene synes ut fra dette å kunne ligge innenfor de reisetidskravene som foreligger i andre fylker, dog kan det være noe usikkerhet om dette dersom det bor 1-4.-klassinger ved kommunegrensa i nord-øst/sør-øst.

Endringer i reisekostnader for kommunen og vurdering og vektlegging av virkninger/betydningen av skoleskyss/reisetid for elevene vil være momenter i drøftingen av ny skolestruktur. I det videre er forhold og konsekvenser ved skoleskyss, utover det økonomiske, belyst.

5.2.2 OMFANG AV SKOLESKYSS

I dag er det ca. 300 av totalt 1237 elever som har tilbud om skoleskyss. I matrisen under er det vist hvordan omfanget øker med grad av sentralisert skolestruktur. I alternativ 2 vil 386 elever få

skoleskyss, i alternativ 3 vil 475 elever få skoleskyss, mens det for alternativ 4 a vil være 528 elever som får skoleskyss, over en tredjedel av samlet elevtall i kommunen.

Tabell 8 Antall elever som vil få tilbud om skoleskyss i hvert alternativ for fremtidig skolestruktur

antall elever	Alternativ 1 antall skyss	Alternativ 2 antall skyss	Alternativ 3 antall skyss	Alternativ 4 a antall skyss	Alternativ 4 b antall skyss
Maurnes skole					
68	61	39			
Strand skole				Hinnøya 1.-7.	Hinnøya 1.-10
111	11	77	178	178	236
Sigerfjord skole					
99	6	1			
Holand skole					
36	2	2			
Lamarka skole				Langøya 1.-7.	Langøya 1.-7.
224	6	19	42	42	42
Sortland barneskole					
274	20	46	75	170	170
Holmstad skole					
94	50	22			
Sortland u-skole					
331	141	180	180	180	97
SUM skyss elever	297	386	475	528	503

Kostnader for skoleskyss er vist i kapittel 6 om økonomi. For flere detaljer i beregningene ovenfor vises det til vedlegg 3.

5.2.3 BEREGNET REISETID PER ALTERNATIV

Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene er det beregnet sannsynlig (gjennomsnittlig) reisetid for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur. Se matrisen under. Utredningen og kartillustrasjoner for hvert alternativ er vedlagt planen i sin helhet (Vedlegg 4). Rutehenvisningene i matrisen viser til nummerering satt for rutene i utredningen.

For alle alternativene må skysstilbudet kunne betjene hele kommunen. Dagens ruter er vurdert til å dekke det meste av kommunen, slik at eksisterende ruter er lagt til grunn i analysen. Basert på SSB MMM er det laget en prognose for antall elever per skolekrets for planperioden frem til år 2033 (Ref. kap.4). Prognosene viser forholdsvis liten endring i elevtall på skolekretsnivå, og derfor er dagens situasjon lagt til grunn i analysen.

Langs hver rute er det definert et skjønnsmessig plassert beregningspunkt for å vise en representativ reiselengde per rute. Det er sett på gjennomsnittsfart for dagens rutebusser som tar med skoleelever basert på rutetabeller for Sortland. Gjennomsnittsfart for undersøkte ruter varierer mellom 35 og 40 km/t. For dette analysearbeidet er gjennomsnittlig hastighet for skoletransport satt til 37 km/t.

Det er lagt til grunn at rutene kjøres én gang til skolen om morgenen, og én gang motsatt retning etter skoleslutt. Reisetiden er avrundet til nærmeste hele minutt.

Tabell 9 Reisetider per rute fordelt på alternativ⁵

Skoleskyss Sortland		Reisetid [min]				
		Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3	Alt. 4a	Alt. 4b
Sigerfjord	Rute 1.1, 1.-4. trinn	23	23	34	34	34
	Rute 1.1, 5.-7. trinn	23	34	34	34	34
	Bosatt ved Sigerfjord skole, 1.-4. trinn	G	G	11	11	11
	Bosatt ved Sigerfjord skole, 5.-7. trinn	G	11	11	11	11
	SUM	23	34	34	34	34
Strand	Rute 2.1	3	3	3	3	3
	Rute 2.2	2	2	2	2	2
	Bosatt ved Strand skole	G	G	G	G	G
	SUM	5	5	5	5	5
Maurnes	Rute 3.1, 1.-4. trinn	28	28	36	36	36
	Rute 3.1, 5.-7. trinn	28	36	36	36	36
	Rute 3.2, 1.-4. trinn	9	9	26	26	26
	Rute 3.2, 5.-7. trinn	9	26	26	26	26
	Rute 3.3, 1.-4. trinn	12	12	29	29	29
	Rute 3.3, 5.-7. trinn	12	29	29	29	29
	Rute 3.4, 1.-4. trinn	8	8	10	10	10
	Rute 3.4, 5.-7. trinn	8	10	10	10	10
	Bosatt ved Maurnes skole, 1.-4. trinn	G	G	17	17	17
	Bosatt ved Maurnes skole, 5.-7. trinn	G	17	17	17	17
	SUM	57	112	101	101	101
Holmstad	Rute 4.1, 1.-4. trinn	13	13	35	35	35
	Rute 4.1, 5.-10. trinn	13	30	35	35	35
	Rute 4.2, 1.-4. trinn	11	11	11	33	33
	Rute 4.2, 5.-10. trinn	11	33	33	33	33
	Rute 4.3, 1.-4. trinn	23	23	24	24	24
	Rute 4.3, 5.-10. trinn	23	24	24	24	24
	Bosatt ved Holmstad skole, 1.-4. trinn	G	G	16	16	16
	Bosatt ved Holmstad skole, 5.-10. trinn	G	16	16	16	16
	SUM	47	107	92	92	92
Holand	Rute 5.1, 1.-4. trinn	2	2	4	4	4
	Rute 5.1, 5.-7. trinn	2	4	4	4	4
	Rute 5.2, 1.-4. trinn	3	3	14	17	17
	Rute 5.2, 5.-7. trinn	3	14	14	17	17
	Bosatt ved Holand skole, 1.-4. trinn	G	G	12	15	15
	Bosatt ved Holand skole, 5.-7. trinn	G	12	12	15	15
	SUM	5	20	14	17	17
Lamarka	Rute 6.1	4	4	4	G	G
	Rute 6.2	4	4	4	7	7
	Bosatt ved Lamarka skole	G	G	G	4	4
	SUM	8	8	8	7	7
Sortland	Rute 7.1	13	13	13	13	6**
	Rute 7.2	15	15	15	15	13**
	Rute 7.3	24	24	24	24	24
	Rute 7.4	7	7	7	7	7
	Rute 7.5	-*	16	16	16	16

⁵ I analysen er det lagt til grunn at eksisterende privatskole (Jennestad Montessori) opprettholdes med dagens rutetilbud for alle alternativ. Evt. ruteendringer til privat skole som følge av endret skolestruktur inngår ikke.

	Bosatt ved Sortland skole	G	G	G	G	G
	SUM	59	75	75	75	66

G = elever som går til skolen/ ikke har krav til skyss pga. avstand

* Ruten er ikke relevant i alt. 1

** Rute 7.1 og 7.2 går til Strand i alt. 4b

Tabell 9 viser reisetid én veg i alle alternativer fordelt på elever bosatt langs de ulike rutene. For elever med gangavstand er det markert gult. For hver skolekrets er det beregnet en sum per alternativ som viser trafikkarbeidet, som er den totale kjøretiden det tar for å kjøre alle rutene i en krets fra beregningspunkt til skolen én veg.

Alt. 1 er alternativet som gir kortest reisetid.

Alt. 2 er alternativet kommer ut som et midt-alternativ med hensyn til reisetid. Dette fordi elevene i 1. – 4. trinn fortsatt transporteres til samme skole som i dagens situasjon, mens for en del skoler transporteres elever i 5. – 7. trinn til andre skoler.

Alt. 3 og 4a er forholdsvis like, og kommer høyest ut med hensyn til reisetid.

Alternativ 4b er nokså likt alt. 3 og 4a, men gir noe lavere reisetid pga. ungdomsskole på Hinnøya.

Noen husstander er lokalisert med betydelig avstand fra referansepunktet for beregnet gjennomsnittlig reisetid, og ligger i grenseland når det gjelder anbefalte maxsgrenser for skoleskyss. Reisetid avhenger av hvilken fartsgrense som legges til grunn i beregningene. Med utgangspunkt i samme gjennomsnittsfart som benyttet i matrisen ovenfor (37km/t) vil noen av rutene innebære for lang reisetid i forhold til anbefalt norm. Men basert på vegvesenets reiseplanleggerverktøy ser vi at den reelle tidsbruken (i buss) blir mindre, på grunn av høyere fartsgrenser langs disse strekningene, og at alle rutene dermed holdes innenfor anbefalt maksnorm for reisetid.

Tabell 10 Oversikt over ruter med maks reisetid som grenser mot anbefalt maksnorm

Alt.	Rute	Fra	Til	Fart [km/t]	Beregnet reisetid [min]	Reisetid ruteplanl. [min]
1, 2	1.1	Fiskefjord	Sigerfjord	37	47	32
3, 4	1.1	Fiskefjord	Strand	37	57	34
1, 2	3.1	Godfjord	Maurnes	37	37	30
3, 4	3.1	Godfjord	Strand	37	45	33
3, 4	4.1	Romset	Sortland	37	43	30
3, 4	4.2	Ytre Straum-fjord	Sortland	37	45	38
1, 2	4.3	Holm	Holmstad	37	47	34
3, 4	4.3	Holm	Sortland	37	49	36

For nærmere beskrivelse av rutene vises det til vedlegg 4.

5.2.4 SKOLESKYSS OG MILJØKONSEKVENSER

Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene og antall elever, er det beregnet sannsynlig trafikkproduksjon og miljøkonsekvenser (CO2 utslipp) for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur.

For miljøkonsekvenser er det beregnet CO₂-utslipp for de ulike alternativene med følgende antakelser: Dieselkjøretøy med gjennomsnittlig drivstofforbruk på 2,5 liter per mil, og CO₂-utslipp på 2,7 kg per liter.

Tabell 11 Reisetid, kjørestrekning, CO₂-utslipp t/r

	Alt. 1			Alt. 2			Alt. 3			Alt. 4a			Alt. 4b		
	Reisetid [min]	Kjøre- strekning [km]	CO ₂ - utslipp [kg]	Reisetid [min]	Kjøre- strekning [km]	CO ₂ - utslipp [kg]	Reisetid [min]	Kjøre- strekning [km]	CO ₂ - utslipp [kg]	Reisetid [min]	Kjøre- strekning [km]	CO ₂ - utslipp [kg]	Reisetid [min]	Kjøre- strekning [km]	CO ₂ - utslipp [kg]
Sigerfjord	46	28	19	68	42	28	68	42	28	68	42	28	68	42	28
Strand	10	6	4	10	6	4	10	6	4	10	6	4	10	6	4
Maurnes	114	70	47	224	138	93	202	125	84	202	125	84	202	125	84
Holmstad	94	58	39	214	132	89	184	113	77	184	113	77	184	113	77
Holand	10	6	4	40	25	17	28	17	12	34	21	14	34	21	14
Lamarka	16	10	7	16	10	7	16	10	7	14	9	6	14	9	6
Sortland	118	73	49	150	93	62	150	93	62	150	93	62	132	81	55

Tabell 11 viser total kjøretid, kjørestrekning og CO₂-utslipp t/r pr. skoledag fordelt på de ulike alternativene.

Alt. 1 er alternativet som gir minst trafikkarbeid og lavest CO₂-utslipp. Alt. 2 er alternativet som gir mest trafikk-arbeid og CO₂-utslipp. Alt. 3 og 4a er forholdsvis like, og kommer ut som midt-alternativ mtp. trafikkarbeid og CO₂-utslipp. Alternativ 4b er nokså likt alt. 3 og 4a, men gir noe lavere trafikkarbeid og CO₂-utslipp pga. ungdomsskole på Hinnøya.

Forskjellen mellom laveste CO₂-utslipp på 49 kg og høyeste CO₂-utslipp på 62 kg utgjør

5.2.5 HELSEMESSIGE FORHOLD KNYTTET TIL SKOLESKYSS

I Sortland kommune er det nå om lag 300 elever som har skoleskyss.

En endring i skolestruktur hvor skoler blir mer sentralisert vil bety at flere elever må ha skoleskyss daglig.

Hva kan forskning si om skoleskyss og helse?

I Nordlandsforskning sin rapport fra 2015 «Meir skyss -mindre helse? Er det belyst hva forskning sier om sammenhengen mellom skoleskyss og helse hos elever i skolen.

I rapporten er de også tydelig på at den forskningen som finnes ikke er av nyere dato. De konklusjonene rapporten trekker er i hovedsak basert på forskning fra 1970, 1980 og 2000-tallet.

I sammendraget vises det til at skolelever med lang skoleskyss som gruppe har dårligere kondisjon enn elever med kort skyss eller som kan gå eller sykle på skolen.

Det er dokumentert flere uheldige sider ved skoleskyss, særlig om den er lang, for elevenes fysiske velvære, utvikling og helse. Det viktigste oppsummeres slik:

«Det er dokumentert ein signifikant negativ korrelasjon mellom kondisjon og lengda på skoleskyss. Elever som går/syklar på skulen er under elles like vilkår som gruppe i betre form enn dei med skuleskyss.

Det er dokumenter risiko for fysiologiske plager i rygg- og hodteparti og redusert balanseevne er større hos elevene som transporterast til og frå skulen enn hos dei som sjølve er aktive på skulevegen ved å gå eller sykle.

Det er dokumentert at mange elevar har fysisk ubehag av skuleskyssen som kvalme, vondt i hovude, eller er uvel/uopplagt etter reisa».

I tillegg påpekes det at de kan være en sammenheng mellom økende skoleskyss og overvekt hos barn. Det sies imidlertid at det ikke ennå er mye forskning på feltet.

Det finnes noen få undersøkelser som ser på konsekvenser og effekter etter en skolenedleggelse, blant annet Amundsveen & Øines *Lisa gikk til skolen* fra 2003 sin studie av endringer i elevenes velferd ved økt skoleskyss som følge av skolenedleggelse.

I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* påpekes det at det finnes dokumentasjon på at elevers helse har fått en negativ påvirkning på bakgrunn av økt skoleskyss. Her problematiseres påvirkningen det har for den enkelte samt konsekvensen i et samfunnsmessig perspektiv.

5.2.5.1 Sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse

Både internasjonalt og nasjonalt er det en økende bekymring knyttet til at befolkningens generelle fysiske helse. Samfunnsendringene har gjort at befolkningen i større grad har stillesittende arbeid, samt at mange velger stillesittende aktiviteter på fritiden. Dette gjelder både barn og voksne. I rapporten «Meir skyss -mindre helse? gjøres det følgende refleksjon:

«Sjøl om deltaking i organisert idrottsaktivitet er høg og mange legg vekt på å trene, så får dei unge langt mindre naturleg fysisk aktivitet noe enn berre for nokre tiår tilbake. Spill og sosiale medium gjer at interessa for leik som krev fysisk aktivitet har blitt mindre, og dei som tar del i organiserte aktivitetar, gjerne blir frakta til og frå av dei føresette. Overvekt er blitt eit aukande problem som også gjeld born i skulealder.»

5.2.5.2 Regjeringens endringer i forhold til skole og fysisk aktivitet

I de siste årene har det blitt økt fokus på fysisk aktivitet i skolen.

Skoler prioriterer i større grad uteskole og har en mer praktisk/fysisk tilnærming til fagene.

Fra 1. august 2009 ble elever på 5.-7. årstrinn gitt rett til jevnlig fysisk aktivitet i tillegg til kroppsøvningsfaget. Formålet var å legge til rette for en mer variert og aktiv skoledag for elevene.

I Rundskriv «Rett til fysisk aktivitet Udir-11-2009» beskrives grunnlag og rammer for vedtaket. Den fysiske aktiviteten skal til sammen utgjøre 76 timer i løpet av disse årstrinnene. Timene til fysisk aktivitet innebærer en utvidelse av skoledagen og skal ikke erstatte friminutt og lignende. Skoleeier bestemmer hvordan timene til fysisk aktivitet skal legges opp innenfor dette.

Med hjemmel i opplæringsloven § 2-3 tredje ledd ble det 1. august 2009 vedtatt en forskriftsbestemmelse om fysisk aktivitet i grunnskoleopplæringen. Det heter i forskrift til opplæringsloven § 1-1a om rett til fysisk aktivitet:

«Elevar på 5.-7. årstrinn skal jamleg ha fysisk aktivitet utanom kroppsøvningsfaget. Tilsaman skal dette utgjere 76 timar innanfor 5.-7. årstrinn, jf. fag- og timefordelinga.

Den fysiske aktiviteten skal tilretteleggjast slik at alle elevar, utan omsyn til funksjonsnivå, kan oppleve glede, meistring, fellesskap og variasjon i skoledagen.

Reglane om individuell vurdering i kapittel 3 og reglane om krav til pedagogisk kompetanse for undervisningspersonale i kapittel 14 gjeld ikkje. Elles gjeld opplæringslova med tilhøyrande forskrifter».

I 2017 vedtok stortinget etter «Representantforslag 8S» at det skal innføres en time med fysisk aktivitet daglig for alle elever på 1.-10 trinn. Tiltaket kom som et folkehelseiltak for å bekjempe fysisk inaktivitet og overvekt blant barn og unge. Dette tiltaket er foreløpig under utprøving og implementering, slik at det ikke ennå er gjort noen studier på effekten.

I forslaget sies følgende:

«Fysisk aktivitet har positiv helseeffekt både når det gjelder de ikke-smittsomme sykdommene som hjerte og karsykdommer, diabetes, kols og kreft, og når det gjelder psykisk helse. Økt fysisk aktivitet i befolkningen er nødvendig for å bedre folkehelsen i Norge.

Ved siden av riktigere kosthold, reduksjon i skadelig bruk av tobakk og rusmidler og reduksjon i luft- og støyforurensning, er økt fysisk aktivitet av de viktigste forebyggende tiltakene mot sykdom og for god helse i befolkningen».

Bakgrunnen for forslaget er at forslagsstillerne mener forebyggende folkehelsearbeid må bli en større del av skolehverdagen enn det er i dag. Skolen er den viktigste fellesarenaen der barn og unge møtes på tvers av bakgrunn.

Forslagsstillerne mener også at skolens samfunnsoppdrag må innebære at den bidrar til å utjevne sosiale og kulturelle forskjeller, også når det gjelder barn og unges helse. Her vises det også til anbefalinger fra Helsedirektoratet i forhold til omfang av fysisk aktivitet for barn og voksne:

«Inaktivitet i den voksne befolkningen er større enn i den yngre, men også i den yngre befolkningen oppfyller for få Helsedirektoratets anbefalinger til minimumsaktivitet (Helsedirektoratet 17. juni 2016).

For barn og unge er anbefalingen at de bør utøve minimum 60 minutter fysisk aktivitet hver dag. Forslagsstillerne viser til at økt fysisk aktivitet i skolen med innføring av minst én times fysisk aktivitet hver dag fr 1.-10. trinn, vil gi barn og unge helsegevinst her og nå, og bidra til å etablere gode vaner de kan ta med seg inn i voksenlivet.

Objektivt registrert fysisk aktivitet viser samlet sett at én av tre (32 prosent) voksne oppfyller Helsedirektoratets minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet om minst 150 minutter moderat fysisk aktivitet per uke eller 75 minutter med høy intensitet (Helsedirektoratet 17. juni 2016)».

I forslaget vises det også til forskning som viser at fysisk aktivitet i løpet av skoledagen kan ha noe positiv effekt på læringsutbytte, men i noe større grad på elevenes læringsmiljø:

«Læringsutbytte: Kunnskapsoversikten viser ni studier som har undersøkt forholdet mellom fysisk aktivitet og læringsutbytte hos barn og unge. Oversikten viser at få resultater er entydige. Resultatene varierer dels i grad av effekt og mellom grupper av elever (kjønn, alder o.l.) og bør tolkes med forsiktighet».

«Læringsmiljø: Studier viser blant annet at aktivitetspauser i klasserommet kan virke inn på elevatferd og elevresultater. Aktiviteter i friminuttene styrker de sosiale relasjonene mellom elevene. Det ser ut til at det er positiv sammenheng mellom aktivitet i friminuttene og sosiale relasjoner mellom elevene i ungdomsgruppen.» (Norges Idrettshøyskole, Utprøving og evaluering av modeller for fysisk aktivitet for elever i ungdomsskolen, 2016»)

I Arbeidet med å bli Helsefremmende skoler vises det til følgende punkter:

Mer om helsefremmende skoler finnes i kapittel 2 om skolens samfunnsoppdrag.

3 Skolen gir opplæring i levevaner og har arbeidsmåter som fremmer helse

Elevene gis opplæring i helsefremmende levevaner. Alle elever skal kjenne de nasjonale kostråd og anbefalinger for fysisk aktivitet. Varierte undervisningsmetoder sikrer at flere elever får muligheten til å oppleve mestring.

5.2.5.3 Kommunens ansvar for barn og unges fysiske helse.

I rapporten «Meir skyss -mindre helse? Pokes det på kommunens ansvar for å skaffe seg kunnskap om utviklingstrekk som kan ha innvirkning på innbyggernes folkehelse generelt og ta hensyn til dette i lokal planlegging og utvikling av sine tjenester.

I Utredningen gjort av Nordlandsforskning *Spredt eller samla?* Påpekes kommunens ansvar for å legge til rette for og bidra positivt i barn og unges fysiske helse. Her settes det i sammenheng med den negative effekten skoleskyss kan ha på elevers helse.

Lov om folkehelsearbeid (Prop. 90 L, 2010-2011:126) som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2012. Formålet med denne loven slås fast i en egen formålsparagraf der det heter at loven skal:

«... bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse». Kapittel 2 i loven tar spesielt opp det ansvaret som kommunene har i denne sammenhengen. I paragraf 4 heter det blant annet at «... kommunen skal fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt, herunder ved lokal utvikling og planlegging og tjenesteyting».

Folkehelseloven krever videre i paragraf 5 at kommunen skal skaffe seg:

«... kunnskap om faktorer og utviklingstrekk i miljø og lokalsamfunn som kan ha innvirkning på befolkningens helse». Med utgangspunkt i folkehelseloven, skal kommunen med andre ord både skaffe kunnskap om faktorer som har betydning for befolkningens helse, og legge til rette forhold som kan bidra til å fremme helse. Blant forhold som kan bidra til å fremme helse, nevnes gode oppvekstvilkår, tilgang til skole, trygge skoleveier og sosiale møteplasser (Prop. 90 L, 2010-2011:126).

5.2.5.4 Skoleskyss i sammenheng med kommunens folkehelsearbeid

Når det gjelder Sortland kommunes arbeid med elevers helse vise det til *Kommunedelplan for Helse, Omsorg og Folkehelse 2014 – 2030*.

Her beskrives hvordan Sortland kommune ønsker å ha det i sitt folkehelsearbeid:

(Utdrag som gjelder skole) «Folkehelse skal være et satsningsområde for alle som jobber i Sortland kommune. Dette innebærer at vi tenker helse og det forebyggende perspektivet i alt vi gjør».

Det beskrives også ønske om at «Kommunen har etablert en frisklivssentral helt i tråd med anbefalingene fra Helsedepartementet slik at hele befolkningen har et kommunalt helsetilbud for veiledning til endring av levevaner».

Herunder beskrives at på «denne sentralen har vi kunnskap og kompetanse for å jobbe tett mot barnehager og skoler for å øke fokuset og kunnskapen på fysisk aktivitet og ernæring, samt tobakk- og rusforebygging. Også helsestasjonen nyter godt av samarbeidet med frisklivssentralen i oppfølgingen av barn med overvekt, og som en sparringspartner i folkehelsearbeidet». Samt «at kommunen har styrket fokus på drift av helsefremmende barnehager og skoler».

Status for tjenesten beskrives slik:

«Sortland kommune har i dag en folkehelsekoordinator i 50 %, og en kommuneoverlege i 50 % stilling. Folkehelsekoordinator og kommuneoverlegen er i organisasjonskartet plassert i enheten Helse under kommunalsjef for Helse og Omsorg.

Kommuneoverlegen jobber med smittevern, miljørettet helsevern og rådgivning for kommunen i flere helserelaterte spørsmål. Kommuneoverlegen sitter i noen plangrupper. Folkehelsekoordinatoren deltar i noen planer og prosjekter.

Koordinatoren planlegger og utfører praktiske folkehelseoppgaver knyttet opp mot skole og frivillighet, mye for å øke bevisstheten på for eksempel viktigheten av fysisk aktivitet. I tillegg jobber vedkommende med søknader og rapportskriving knyttet opp mot prosjekter og avtaler med Nordland fylkeskommune.

Sortland kommune er en partnerskapskommune med Nordland fylkeskommune på folkehelseområdet. Bevisstgjøring og informasjon til befolkningen er et viktig område som folkehelsekoordinatoren bruker en del tid på, både gjennom sosiale medier, artikkelserie i

lokalavisen og gjennom foredragsvirksomhet. Utover dette jobber alle enhetene i helse og omsorg med sykdomsperspektivet i folkehelsearbeidet i sitt daglige virke».

Mangel på fysisk aktivitet er den fjerde viktigste dødsårsaken knyttet til ikke-smittsomme sykdommer på verdensbasis.

Følgende 7 tiltak som er utarbeidet etter arbeidet med «Toronto-charteret (2010) for fysisk aktivitet: Et globalt opprop om handling» sammenfaller med intensjonene i Kommunedelplan for Helse, Omsorg og Folkehelse 2014 – 2030.

1. Tiltak for alle i skolen som fremmer strukturert og spontan aktivitet gjennom hele dagen.
2. prioritering av gående, syklende og offentlig transport
3. Byplanlegging og infrastruktur som legger til rette for allmenn og sikker tilgang til rekreasjonsområder med rom for fysisk aktiv fritid, og som gir mulighet til å gå og sykle gjennom hele livet, både for rekreasjon og for å dekke transportbehov.
4. Fysisk aktivitet og forebygging av ikke-smittsomme sykdommer integrert i den nasjonale helsetjenesten
5. Folkeopplysning og bruk av massemedier, for å skape bevissthet om, og endre sosiale normer rundt fysisk aktivitet
6. Helhetlig satsning gjennom alle sektorer som mobiliserer og integrerer nærmiljøets engasjement og ressurser.
7. Idretts- og aktivitetstiltak som fremmer «idrett for alle» og fremmer deltakelse gjennom hele livsløpet.

Konsekvenser av for lite fysisk aktivitet er det forsket mye på. Det er bred enighet om at mangel på fysisk aktivitet er negativt for den fysiske og psykiske helsen – så i forlengelsen av denne kunnskapen kan det antas at mangel på fysisk aktivitet kan være uheldig elevenes læring og trivsel.

5.2.6 OPPSUMMERING/DRØFTING

I det videre gis en kort oppsummering og drøfting av temaet *skoleskyss og helse*. Oppsummeringen vil peke frem mot analysen.

Til tross for at et ikke er mye forskning på sammenhengen mellom skoleskyss og fysisk helse hos skoleelever slik at man kan trekke helt tydelige slutninger, kan man likevel si at det er godt dokumentert at en generell mangel på fysisk aktivitet virker negativt for barn og unges utvikling og helse både på kort og lang sikt.

I vurderingene av skolestruktur må betydningen av konsekvensene av økt skoleskyss ses i sammenheng med barn og unges fysiske aktivitet i skoletid og fritid, samt den faktiske lengden på skoleskyssen.

Regjeringen har lagt til rette for mer fysisk aktivitet i skoletiden gjennom endringer i opplæringsloven:

- Fra 1. august 2009 har elever på 5.-7. årstrinn rett til jevnlig fysisk aktivitet utenom kroppsøvfingsfaget. Formålet er å legge til rette for en mer variert og aktiv skoledag for elevene.
- I 2017 vedtok stortinget etter «Representantforslag 8S» at det skal innføres én time med fysisk aktivitet daglig for alle elever på 1.-10 trinn.

Det vil derfor være lite sannsynlig at å gå eller sykle til og fra skolen er den eneste fysiske aktiviteten barn og unge får, og det da vil få en avgjørende negativ virkning på helsen.

I kommunes helhetlige planlegging kan det også vurderes å legge inn kompensierende tiltak for en eventuell økning av skoleskyss. Her spiller også kommunens egen oppfølging og satsninger i skolen inn, som f. eks:

- Organisering av fysisk aktivitet i skoletiden (SFO)
- Satsning på kroppsøvfingsfaget
- Satsning på uteskole
- Tilgang til hall og svømmehall
- Satsning på helsefremmende skoler

Kommunen har flere virkemidler for å styrke folkehelsearbeidet rette mot barn og unges fysiske helse:

- I et folkehelseperspektiv er det derfor også viktig for kommunen å legge vekt på idrettslag, nærmiljøsentre, enkel adkomst på skog og mark i tillegg til vurderingen av skoleskyss.
- Gi mulighet for gratis leie av hall til barneidrett/aktivitet. Utlån av utstyr i regi av «Utstyrsloftet». Gjelder idretts- og turutstyr. Videre satsning på «Åpen hall».
- I planlegging av fremtidig skolestruktur er det mulighet for å se på skolens hall og svømmeanlegg, uteanlegg, gang og sykkelstier, adgang til andre anlegg i nærmiljø, samt bruk av skog, mark og fjære.

Vurderingen av den negative effekten må også stå i forhold til muligheten for en mer entydig og systematisk jobbing med tiltak både for læringsmiljø og faglig og sosial utvikling ved endring i skolestrukturen.

I kapitlet er det vist hva som må vektlegges i vurderingen av forholdet mellom skoleskyss og helse.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen.

- I hvilken grad vil alternativet øke det generelle behovet for skoleskyss for elevene i Sortland?
-
- I hvilken grad vil reisetiden for skoleskyss være holdbar i forhold til anbefalt maksnorm?
- I hvilken grad vil skoleskyss påvirke miljøet?

5.3 Skolen og lokalsamfunnet

5.3.1 INNLEDNING

Dette underkapitlet vil i hovedsak beskrive forhold mellom skolen og lokalsamfunnet.

I oppsummeringen vil faktorer som vurderes å være relevante og viktige som bakgrunnskunnskap når skolestruktur i Sortland kommune skal vurderes trekkes frem. Faktoren vil igjen danne grunnlag for analysen.

«Et bærekraftig lokalsamfunn trenger et minimum av institusjoner, tjenestetilbud, infrastruktur og møteplasser, og skolen anses å være en av de viktigste sosiale institusjoner i lokalsamfunnet. Endringer i skolestrukturen berører derfor lokalsamfunnene og nærmiljøene».

(utredning fra Hamar kommune 2015)

Hvordan endringer i skolestruktur påvirker lokalsamfunnet vil variere ut fra hvilken plass skolen opprinnelig har i de ulike lokalsamfunnene.

For å kunne beskrive hvilken rolle skolen spiller i lokalsamfunnet i Sortland kommune redegjøres det for følgende begreper; *lokalsamfunn, nærmiljø, bomiljø, samt hva som forstås som fellesskap og tilhørighet og sosialt nettverk.*

Store norske leksikon definerer forholdet mellom nærmiljø og lokalmiljø på følgende måte:

«nærmiljø, samlebetegnelse for de ulike fysiske og sosiale forholdene i et lokalmiljø; omfatter bl.a. trafikkforhold, samfunnsmessige og kommersielle tjenester, barns lekemuligheter og mulighetene for friluftsliv».

På bakgrunn av kjennskap til Sortland kommunes ulike sammensetning av lokalmiljø og nærmiljø vil både skolens betydning for lokalmiljø og nærmiljø være gjenstand for refleksjoner.

For ordens skyld er det viktig å klargjøre forskjellen mellom et lokalmiljø og et nærmiljø, da det i kommunens planstrategier kan ha ulikt fokus og prioritering for arealplanlegging og utbygging.

5.3.2 LOKALSAMFUNN, NÆRMILJØ, BOMILJØ OG SOSIALE NETTVERK

For å forklare begrepene vises det til hvordan utredningen av skolestruktur i Hamar kommune (2015) har beskrevet disse:

Lokalsamfunn

I en kommune finnes det flere lokalsamfunn og et lokalsamfunn kan bestå av flere nærmiljø. Oppfattelsen av hva et lokalsamfunn består av skapes gjennom menneskers deltagelse i et felles sosialt miljø som betinger felles sosiale arenaer, som eksempel skoler, institusjoner, tjenestetilbud, infrastruktur og andre møteplasser.

Et lokalsamfunn er også ofte definert ut fra et avgrenset geografisk område. og også som et politisk styrt område i større grad enn hva nærmiljøet vil være.

Nærmiljø

I likhet med lokalsamfunn vil et nærmiljø også beskrives som et geografisk område men har boligen som utgangspunkt. Nærmiljøet beskriver derfor det omkringliggende miljøet der barn, unge, voksne og eldre bor og utfolder sine dagligliv.

Et nærmiljø vil også ha materiell og organisatorisk struktur som har betydning for livsutfoldelsen for mennesker som bor og oppholder seg der.

Den materielle strukturen er bygninger, friarealer og trafikkkårer rundt boligområder, og den organisatoriske strukturen er sammensatt av f.eks. lokale institusjoner, servicetiltak, lag og organisasjoner. Den sosiale strukturen i nærmiljøet vil være de mellommenneskelige relasjoner som oppstår i lokale nettverk og grupper.

De sosiale sammenhengene mellom mennesker spiller en større rolle i nærmiljøene enn lokalsamfunnene og kan beskrives som de mennesker, organisasjoner og fysiske lokaliteter som hver og en er knyttet til og noe den enkelte bærer med seg.

Når det gjelder nærmiljø og lokalsamfunn vil det i mange tilfeller være snakk om det samme. Det kommer an på både beliggenhet, materiell og organisatorisk struktur. Når samfunnet endrer seg og bosettingsmønster endrer seg kan et lokalsamfunn endre seg til å bare bli et nærmiljø.

Bomiljø

Nærmiljøet vil bestå av flere bomiljø, men et bomiljø har sjelden organiserte virksomheter som butikker og lignende. I bomiljøene kan en imidlertid finne andre typer aktiviteter som beboerne selv på mer frivillig basis tar initiativ til og som er med å ramme inn den sosiale strukturen som utgjør et bomiljø.

Eksempler på dette kan være dugnader, jule- og 17. mai-feiringer og også mer formelle aktiviteter som velforeninger og borettslag. Her kan skolen og barnehagen som lokale og være benyttet som møteplasser.

Felleskap og tilhørighet

Det fellesskapet mennesker opplever som del av et lokalsamfunn og et nærmiljø er viktig. For mange vil dette fellesskapet være grunnlag for å oppleve og skape tilhørighet til andre mennesker. Tilhørighet er definert som et av våre grunnleggende, menneskelige behov på lik linje med andre grunnbehov, som eksempelvis mat og drikke eller tak over hodet.

I tillegg vil felleskap og tilhørighet oppleves og skapes på andre områder hvor sosiale nettverk konstrueres over større geografiske områder som følge av arbeid, slektskap, bosted på ulike steder samt deltakelse i sosiale arenaer skapt av ulike digitale plattformer.

Sosialt nettverk

Sosiale nettverk beskrives som uformelle relasjoner som mennesker skaper mellom seg.

Nettverket er ikke et formelt system men relasjonene opprettholdes på frivillig basis, og oppstår ved at mennesker samhandler med hverandre gjennom spontane prosesser. Den enkeltes nettverk kan være overlappende med andres nettverk og kan også binde dem sammen.

For å skape sosialt nettverk kan bo- og nærmiljøet være en viktig ressurs som gir tilgang til arenaer og relasjonsforhold. Dette kan spesielt gjelde for mennesker som har færre ressurser, f.eks. eldre, men også barn og unge som benytter mer tid rundt hjemmene. Ressurser som finnes i bomiljø, nærmiljø og lokalsamfunn favnes i teorier om sosial kapital.

5.3.3 SKOLEN SOM BRUKER AV LOKALMILJØET SOM LÆRINGSRESSURS

Læringsplakaten er en del av læreplanverket og kunnskapsløftet i norsk skole. Den formulerer grunnleggende plikter og bestemmelser i opplæringsloven og tydeliggjør skolene og lærestedenes rolle og oppgaver i arbeidet med fagene og ellers.

Læringsplakaten forutsetter blant annet at skolens omgivelser brukes som ressurs, ved at skolen skal legge til rette for å trekke inn lokalsamfunnet i opplæringa på en meningsfylt måte (Utdanningsdirektoratet, 2015).

Pernille Eilertsen viser til følgende i sin Masteroppgave fra 2015: «Å bruke lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena gir elevene muligheter til å forholde seg til skolens innhold på en konkret, sansbar måte som igjen øker elevenes motivasjon for å lære» (Jordet, 2010).

Nordlandsforskning peker på i sin rapport *spredt eller samla* at i generell del av læreplanen (LK06) står det at skolen skal være aktiv som et «ressurs-, kraft- og kultursenter for lokalsamfunnet» og videre at «lokalsamfunnet, med dets natur og arbeidsliv, er selv en vital del av skolens læringsmiljø».

De mener også at slike utsagn i læreplanen gjøres på bakgrunn av en generell oppfatning av at skolen kan og bør bidra til lokalsamfunnets vitalitet, og en tro på at elevenes faglige læring blir styrket ved at skolen trekker veksler på lokal erfaring og aktivitet.

I hvilken grad skolene kan benytte seg av nærmiljøet eller lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena er avhengig av de faktiske ressursene som er representert i lokalsamfunnet og i hvilken grad de gjøres tilgjengelig for skolen.

For å få til denne gjensidige positive relasjonen må det være et aktivt engasjement og forpliktelse mellom skolen og mulige aktører over tid. Denne forutsetningen er ikke gitt i hvert enkelt tilfelle.

5.3.4 SKOLENS BETYDNING FOR LOKALSAMFUNNET

I grunnlagsnotat for vurdering av skolestruktur i Steinkjer kommune i 2012 gis følgende eksempler på funksjoner som skolen kan ivareta i et lokalsamfunn:

1. Foreldre blir kjent med hverandre/ etablere samhold innad i foreldregruppa
2. Inkludering av tilflyttere
3. Fritidsaktiviteter for barn og ungdom
4. Kultur- og idrettsaktiviteter for ulike aldersgrupper
5. Uorganisert møteplass for barn, unge og voksne
6. Møtelokaler og arkiv/lager for lag og foreninger
7. Arrangementslokale

Under forutsetning av at skolen har denne funksjonen som beskrives over vil skolen være med å ivareta og etablere lokal tilhørighet, fellesskapsfølelse og identitet over flere generasjoner, og derfor bidra til å gjøre lokalsamfunnet til noe mer enn et bosted, jf. definisjonene av nærmiljø og bomiljø.

Om skolen har denne rollen vil det påvirke innbyggerne til felles innsats for å få lokalsamfunnet til å fungere og for at lokale verdier blir satt pris på, vedlikeholdt og foredlet.

Det er likevel ikke gitt at enhver bygdeskole har denne funksjonen. I ØF-notat 06/2015 fra Lillehammer kommune beskrives ulike modeller for hvordan skole og lokalsamfunn samhandler på.

1. Den ene modellen kalles for den *samfunnsignorante skolen* som ikke tilpasser sitt arbeid til lokal kontekst, men opererer isolert fra lokalsamfunnet.

2. Den andre modellen er den *samfunnspassive skolen* som er åpen for informasjon og kontakt med omgivelsen og samhandler med lokalsamfunnet på et nivå som kan påvirke elevenes læring gjennom ekskursjoner og prosjekt oppgaver.
3. Den tredje modellen er den *samfunnsaktive skolen* som også legger opp til og å være en ressurs for samfunnet gjennom å yte tjeneste utover grunnskoleopplæring.

Samspillet mellom skolens individuelle identitet og skolens fellesskapsorienterte identitet, kan være godt ivaretatt og andre ganger ikke. De samfunnsmessige konsekvenser en skolenedleggelse vil ha vil derfor være ulik basert på hvilken rolle skolen faktisk spiller i lokalsamfunnet.

5.3.1 KONSEKVENSER AV SKOLENEDLEGGELSE

Det finnes svært få undersøkelser og studier som forteller om konsekvenser av skolenedleggelser. Både når det gjelder befolkningsutvikling og samfunnsmessige konsekvenser for lokalsamfunnet og stedsidentitet, samt konsekvenser for elevenes læringsmiljø og utvikling.

I utredningsarbeidet i kommunedelplan for fremtidig skolestruktur 2019-2034 er det imidlertid funnet frem til noen rapporter og grunnlagsmaterieell som kan være med å belyse mulige konsekvenser og sammenhenger.

Videre beskrivelser knyttes til følgende punkter:

- Konsekvenser for sosialt og faglig skolemiljø for elever
- Konsekvenser for skoleutvikling
- Konsekvenser for nærmiljø og lokalsamfunn

5.3.1.1 Konsekvenser for sosialt og faglig skolemiljø for elever

Østlandskforskning utarbeidet i 2015 et notat som bidrag til Lillehammer kommunes strategiarbeid for fremtidig skole – og barnehagestruktur. *ØF-notat 06/2015 skole- og barnehage struktur i Lillehammer kommune.*

Dette notatet viser til en litteraturgjennomgang av betydning av barnehage og skole i nærmiljø og lokalsamfunn, samt beskrivelser av mulige konsekvenser ved strukturendring.

For å undersøke konsekvenser etter skolenedleggelsene tok de også direkte kontakt med fem kommuner, som til sammen hadde lagt ned omtrent 20 skoler.

På bakgrunn av kontakt med skolefaglige ansvarlige i de fem kommunene beskrives uttalelsene som omhandler endringer i elevenes læringsmiljø på følgende måte:

«Personene i kommunene vi har snakket med viser til flere positive konsekvenser når det gjelder sosialt og faglig miljø, og også driftskostnader.

Fra foreldre og elever har det kommet tilbakemeldinger knyttet til elevenes læring i større og mer robuste faglige miljø som større enheter gir, og fordelene ved et større elevmiljø hvor det er flere venner å velge mellom.

Dette er i samsvar med andre undersøkelser hvor det også fremheves at større sosiale miljø er bra for mange elever, selv om det også trekkes frem at mobbing også kan være en negativ konsekvens av større miljø (Amundsveen & Øines, 2003).

Av negative effekter som en direkte følge av prosessen og støyen rundt en skolenedleggelse fortelles det om at i noen familier hvor motstanden har vært sterk, har ført til en vanskelig situasjon for elevene på grunn av en negativ holdning til skolen hjemme og elevene har ikke har fått lov til å trives ved skolen».

Bakgrunn for nedleggelsene i de fem kommunene var knyttet til pedagogisk og økonomiske argumenter. Nedleggelsene har vært knyttet til nedgang i elevtall, men også rehabiliteringskostnader på eksisterende bygg sett opp mot konstanser av å bygge nye moderne skoler.

I samme notat fra Østlandsforskning viser de til at etter en undersøkelse av 71 skolenedleggelses mellom 2000-2003, fant de at flertallet av foreldrene ved skolene var motstandere av nedleggelsen. Etter nedleggelsen endret ca. en av fire oppfatninger. Begrunnelsene for endringene i synet til foreldrene var at de etterpå hadde sett verdien av et større sosialt miljø.

De fant også tilfeller av foreldre som i utgangspunktet var for en nedleggelse, hadde endret syn etterpå hvor de så at mobbing var blitt et større problem enn de hadde forutsett.

Det finnes noen få undersøkelser som ser på konsekvenser og effekter etter en skolenedleggelse, blant annet Amundsveen & Øines (2003) sin studie av endringer i elevenes velferd ved økt skoleskyss som følge av skolenedleggelse. (NF-notat *Lisa gikk til skolen*)

I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* påpekes det at det finnes dokumentasjon på at elevers helse har fått en negativ påvirkning på bakgrunn av økt skoleskyss. Her problematiseres påvirkningen det har for den enkelte samt konsekvensen i et samfunnsmessig perspektiv.

Helge Sandvig Thorsen fant i sin studie «*Essays on production of knowledge capital, doktorgradsavhandling, Norges handelshøyskole 2016*» at skolenedleggelse og flytting av elever til større skoler ikke slår negativt ut.

I sin studie har Thorsen undersøkt hva som skjedde med elever etter nedleggelse av 76 ungdomsskoler i perioden 1989 til 2009. Resultatene viser ingen tegn på at skolenedleggelsen har hatt varige uheldige konsekvenser for elevenes læring, verken på ungdomsskolen eller senere i livet.

Thorsen hevder at bekymringene om at elever vil prestere dårligere, enten på grunn av større og uoversiktlige miljøer, uro i klassen, lang reisevei eller mindre oppmerksomhet fra lærer har vist seg å være noe overdrevet eller har blitt motvirket ved fordelene av å gå på en større skole. Fordelene i en større skole er mer spesialisert undervisning og mer stimulerende fagmiljø for elever og lærere.

Undersøkelsene viser imidlertid at det var en nedgang i karakterer for elever fra mindre skoler når de byttet over til en større skole. Dette mener Thorsen har sammenheng med at karaktersettingen er mildere enn i større skoler og viser dermed et kunstig høyt nivå. Karaktersettingen ved den større skolen var da å regne som mere korrekt i forhold til elevens faktiske prestasjon.

Oppsummert mener Thorsen at det ikke finnes grunnlag for å hevde at elevprestasjoner går ned ved skolesammenslåing. Han mener heller ikke at det finnes belegg for å hevde at prestasjonen går opp i betydelig grad.

I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* fremmes en mer kritisk holdning til at elevene vil oppnå bedre læringsresultater ved å gjøre endringer i skolestrukturen for å få større ungdomsskoleenheter.

Det påpekes imidlertid mulige utfordringer med å dekke alle fag og emner med godt kvalifisert lærepersonell i små skoler kontra større skolen, her også på bakgrunn av endringen i fagbredde i lærerutdanningen. Begrensingene i valgfag på små ungdomsskoler er også en utfordring som nevnes. Denne utfordringen kommer også Thorsen til i sine vurderinger.

Skoleutvikling og skolestruktur

Når det gjelder forholdene for videre skoleutvikling og sammenslåing av skoler viser Østlandsforskning i sitt notat *06/2015 skole- og barnehage struktur i Lillehammer kommune til følgende uttalelser:*

«I et skoleutviklingsperspektiv ser alle de vi har snakket med flere positive konsekvenser både faglig og driftsmessig.

Det er blitt høyere krav til kompetanse ved skolene som har vist seg vanskelig ved små skoler. Faglig er det lettere å bygge opp et robust og sterkere faglig miljø ved større enheter som igjen sikrer et bedre pedagogisk arbeid ved skolen. En viser også til at behovet for spesialundervisning har gått ned som følge større enheter.

I noen kommuner har de også bygget skoler hvor de har samlet flere mindre skoler i bygg som er mer fremtidsrettet og hensiktsmessig for en moderne skole. I en av kommunene vi var i kontakt med var det imidlertid benyttet et eldre bygg i sammenslåingen av flere skoler, som ikke fungerer hensiktsmessig for en moderne skole.

Økt behov for skoleskyss ble trukket frem av noen, uten at det ble sett som en stor negativ konsekvens. En annen positiv side som flere trekker frem er fordelene av ikke å samle mange små skolekulturer, men ha færre kulturer som forenes på ungdomsskolen».

5.3.1.2 Konsekvenser for nærmiljø og lokalsamfunn

Når det gjelder forholdene for nærmiljø og lokalsamfunn viser Østlandskforskning i sitt notat 06/2015 skole- og barnehage struktur i Lillehammer kommune til følgende uttalelser:

«Personene ved de fem skolekontorene vi har vært i kontakt med er alle enig i at det ikke har vært negative konsekvenser for lokalsamfunnet ved nedleggelsene når det gjelder for eksempel lokal identitet og fraflytting.

En av dem vi snakket med påpeker at det er vanskelig å uttale seg om akkurat hva det har betydd for folks identitet og lokalsamfunn at skolen er lagt ned.

Han fremhever imidlertid at han ikke tror en evt. nedleggelse av skolen i seg selv har så stor betydning, men at andre forhold spiller inn slik som at fritidsaktiviteter i større grad er sentralisert og også avstand til nærmeste skole/bygd ved en evt. nedleggelse.

Dette er i tråd med andre studier som viser at skolenedleggelse må sees i sammenheng med andre prosesser og endringer som skjer i arbeidsmarkedet, næringsstrukturen og befolknings sammensetningen i området (Pettersen et al, 2001).

Vedkomne vi snakket med mener å se at folk nå ser seg som en del av et større miljø som følge av nye skolekretser i sin kommune. En annen av dem vi snakket med trekker frem at noen tradisjoner har endret seg, men at noen grender fortsatt har 17. mai feiring og andre arrangementer selv om det ikke lenger drives skole der. Slike arrangementer kan være med på å bygge opp under stedsidentiteten (Unstad, 2001) selv om det ikke drives skole i lokalene lenger.

I Nordlandsforskning sin rapport nr:3/2016 *Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune* sies det at:

«den lille skolen, særlig om den funksjonerer samfunnsaktivt, er viktig og ofte eneste samlende institusjon i bygda. Hvor godt skolen samhandler med sitt nærmiljø varierer sterkt, men at den vesle skolen nært der elevene bor har et potensial for å utgjøre en betydelig ressurs i lokalsamfunnet, og det i tråd med lærerplanene intensjoner, er godt dokumentert»

Nordlandsforskning sier også i sin rapport at det er sannsynlig at eksistensen av barnehage og skole i et lokalsamfunn kan være avgjørende for nyetableringer av familier på stedet, og dermed være en ressurs for vedlikehold og videreutvikling av lokalsamfunnet på sikt.

I Østlandskforskning sitt notat viser de til funn fra litteratur som sier at betydningen av skolen som sosial arena for både barn og voksne i organiserte og uorganiserte aktiviteter, er viktig hvis det finnes få andre samlingspunkter som er tilgjengelig. Dette gjelder for eksempel bygdehus, idrettshall og andre.

Et eksempel på dette er hvis skolen benyttes til ulike arrangementer som 17. mai-feiring, juletreffester eller idrett- og kulturaktiviteter så vil den ha betydning som en identitetsskaper i forhold til lokalsamfunnet den finnes i.

5.3.1.3 Andre påvirkningsfaktorer for endringer i bygdesamfunnet

Å sørge for levende bygder er derfor også en del av kommunens helhetlige politikk og er ikke alene avhengig av om det finnes en skole i bygdene.

I hovedsak vil familier med barn og unge ha behov for ulike tilbud som de kan benytte seg av på fritiden. Skolenedleggelse kan derfor ikke ses på uten å se på sammenhengen med øvrige prosesser i lokalsamfunnet som arbeidsmarkedet, næringsstrukturen og befolkningssammensetning.

Stedsidentiteten som bygges opp rundt skolen i lokalsamfunnet gjennom forankring i lokal kultur, natur og næringsliv, kan ha betydning for at barn vil flytte tilbake til hjemstedet etter endt utdanning. På den andre siden er det vanskelig å opprettholde en samfunnsaktiv skole, som bidrar med mer enn opplæring, om folk, arbeid og servicetjenester rundt skolen forsvinner.

Endringer i skolestruktur må ses på i sammenheng med øvrige prosesser i lokalsamfunnet.

I en dansk studie basert på 30 nedleggelse av skoler i perioden 1990-1999 er konklusjonen at skolenedleggelsene er et resultat av og ikke en årsak til befolkningsnedgang og tap av human kapital i lokalsamfunnet (Egelund & Laustsen, 2006).

Skolen synes derfor ikke å være avgjørende for om lokalsamfunnet og bygda består. En skolenedleggelse kommer i stor grad som en konsekvens av at bygda allerede er uttynnet. Det er dermed vanskelig å påvise at en videre uttynning skyldes en nedleggelse eller er et resultat av en utvikling som ville skjedd uansett.

5.3.2 OPPSUMMERING/DRØFTING

I det videre gis en kort oppsummering av temaet *skolen og lokalsamfunnet*. Oppsummeringen vil peke frem mot analysen.

Sortland kommune har en struktur som innebærer et tydelig bysentrum. I forhold til handel og tjenester orienterer innbyggerne i kommunen seg inn mot bysentrumet. Her ligger også Blåbyhallen som er senter for mange aktiviteter. Dette gjelder alle aldersgrupper av befolkningen.

Slik som samfunnsutviklingen har vært kan man ikke på samme måte som tidligere ta utgangspunkt i at barn og unge opplever eller har behov for tilhørighet til «bygda og nærskolen». For å beholde unge i Sortlands samfunnet kan det være hensiktsmessig å legge til rette for at de opplever en tilknytning til Sortland og Vesterålen i et noe større perspektiv.

De små bygdene og nærmiljøene representerer ikke arbeidsmuligheter i samme grad som tidligere. Svært mange yrkesgrupper knytter sin arbeidsplass til sentrum og sentrumsnære steder. Befolkningen er opptatt av å ha flere tilbud tilgjengelig, noe som i størst grad kan oppfylles i et sentrum eller sentrumsnære steder.

Hva den enkelte innbygger oppfatter at et lokalsamfunn og et nærmiljø skal representere vil dermed være ulikt – derfor vil forventningen og kravet om opprettholdelse av ulike institusjoner som f.eks. skole også være forskjellig.

Utvikling av nærmiljø og lokalsamfunn er en del av den politiske styringen. Hvordan det legges til rette for vekst eller aktiviteter vil påvirke utviklingen. Over tid kan et lokalsamfunn endre seg til å bli et nærmiljø. Minnene om en god oppvekst er ikke nok for å gi grunnlag for tilbakeflytting. For at unge voksne skal etablere seg er tilgang på jobbmuligheter vesentlig.

Barn og unge har i tillegg til et trygt nærmiljø behov for fritidstilbud (eks: kultur og idrett) og mulighet til å treffe venner. Kommunen kan påvirke dette ved å aktivt legge til rette for felles møtearenaer og økt aktivitet. Om familier ønsker å bo i bygdene vil f.eks. omfang av offentlig transport og utbygging av gang- og sykkelveier ha en betydning.

I Sortland kommune har alle skolene mulighet for å benytte seg av nærmiljø og lokalsamfunn. I en enkelt undersøkelse med spørsmål knyttet til tema om skolen i nærmiljøet viser det seg at alle skolene i mindre eller større grad er aktiv i nærmiljø og lokalsamfunn. Skolen har også i mindre eller større grad samarbeid med lokale aktører i nærmiljøet. Dette er basert på svar fra Strand skole, Maurnes skole, Sigerfjord skole, Holand skole, Lamarka skole, Sortland barneskoler og Holmstad skole. (se vedlegg fra spørreundersøkelsen).

Når det gjelder skolens bruk av lokal- og nærmiljø kan vil dette området kunne bli ivaretatt etter en skolesammenslåing eller flytting av skole. Det er en del av skolens virksomhet å benytte seg av nærmiljøet i opplæringen. På bakgrunn av spørreundersøkelsen antas det at bruk av nærmiljø er like viktig for de sentrumsnære barneskolene som Lamarka skole og Sortland barneskole som for grendeskolene.

Hvorvidt skolene oppfattes som en avgjørende faktor for nærmiljøet, og om nedleggelse vil frata nærmiljøene mulighet til å fortsette å drive fellesarrangement som 17.mai feiring eller opprettholde lag og foreninger, er også vanskelig å vurdere.

Men at skolene har en viktig symbolbetydning for både unge og gamle i bygdene synes riktig å anta. Det er likevel vanskelig å si med sikkerhet hvilken faktisk konsekvens en skolenedleggelse vil få for bygdene som blir berørt.

Det er vanskelig å konkludere i forhold til hvor deltakende skolene er i lokalsamfunnet, som beskrevet under punktetene om den *samfunnsorienterte* eller *samfunnsaktive skolen*. Om skolene skal kategoriseres så vil de plasseres litt ulikt innenfor begge beskrivelsene.

I kapitlet er det beskrevet hva som må vektlegges i forholdet mellom skolen og lokalmiljøet.

På bakgrunn av oppsummeringen vurderes følgende faktorer hensiktsmessig for analysen.

- I hvilken grad påvirker skolenedleggelse/flytting av skole elevenes læringsutbytte?
- I hvilken grad vil alternativet underbygge muligheten for skolens bruk av nærmiljøet som læringsarena?
- I hvilken grad vil alternativet påvirke skolens betydning for nærmiljøet?

6. ØKONOMISKE FORHOLD

6.1 Innledningsvis om analysetemaet

De økonomiske konsekvensene av fremtidig skolestruktur er vurdert per alternativ. Beregningene er utført for å kunne en økonomisk fremstilling av hva Sortlandsskolene koster og hva de vil koste i et 15 års perspektiv.

Kommunens totale kostander innen skolesektoren kan deles i følgende tre hoveddeler:

- Direkte skole driftskostnader (lønn mv.)
- Kostnader for drift av skolebygningene
- *Kapitalslit* for den investerte kapital som bindes i skolebygningene (vedlikehold og nybygg)

Kostnader til reiseskyss kommer i tillegg.

I kommunale regnskap holdes kostnader knyttet til *kapitalslit* i stor grad utenom de økonomiske rapporter (kontantprinsippet). Innenfor samfunnsøkonomisk, og eiendomsfaglig beregningsmetodikk, håndteres bruttobeløpene samlet for de to hoveddelene drift av skolebyggene og kapitalslit for investert kapital. Dette er derfor sett i sammenheng i utredningen, under *bygningsmessige kostnader*.

6.1.1 DATAGRUNNLAG

KOSTRA⁶, styringsdokument m.m.
Budsjett/regnskapstall
Andre data/statistikk

6.1.2 OM VURDERING AV PLANTILTAKET I FORHOLD TIL ANALYSETEMAET

De tall som benyttes i planen i den økonomiske analysen skal gi et relativt riktig forholdstall mellom kostnadselementene når alternative tiltak sammenlignes med hverandre. Analysen begrenser seg til og kun å medta de dominerende kostnadsbærerne som er lønnskostnader, FDV-kostnader på driftssiden, og investeringskostnader. I tillegg skal det gjøres en vurdering av skoleskysskostnader.

PROBLEMSTILLINGER SOM BELYSES:

- Kostnader pr. elev sammenlignet med KOSTRA-gruppe 11.
- Skole driftskostnader inkl. lønnskostnader
- Gevinster ved samlokalisering av skole, SFO, jf. Formannskapetets vedtak av 30.11.2017, sak 173/17.
- Kostnader ved rehabilitering og nybygg (investerings- og kapitalkostnader)
- Forvaltnings- drifts- og vedlikeholdskostnader (FDV)
- Skyssutgifter

⁶ KOSTRA står for Kommune-Stat-Rapportering og gir styringsinformasjon om ressursinnsatsen, prioriteringer og måloppnåelse i kommuner, bydeler og fylkeskommuner. Det finnes tall om f.eks. pleie- og omsorgstjenester, barnehagedekning og saksbehandlingstid, og man kan sammenligne kommuner med hverandre, med regionale inndelinger og med landsgjennomsnittet (SSB).

6.2 Status for kostnader i Sortland skolen

6.2.1 KOSTNADER PR. ELEV (KOSTRA)

KOSTRA er et nasjonalt system som er utviklet av Statistisk sentralbyrå for å sammenligne statistiske data fra norske kommuner. Kommunene er plassert i femten ulike grupper. Hensikten er å samle kommuner som likner hverandre i samme gruppe. Gruppene tar hensyn til kommunens størrelse og til deres økonomiske forutsetninger (Kilde: google/biblioteksindeks). Sortland kommune inngår i KOSTRA gruppe 11.

Vi ser at kostnader pr elev i grunnskolealder⁷ har økt fra kroner 86 858 i 2014 til kroner 95 241 i 2017. I KOSTRA gruppe 11 ser vi også en økning fra kroner 87 971 i 2014 til kroner 93 897 i 2017. Dette er økning på hhv. 9,7% og 6,7%.

De samlede driftsutgifter til grunnskolesektoren i prosent av kommunenes samlede driftsutgifter har minsket fra 25,6% i 2014 til 22,2 % i 2017. I KOSTRA gruppe 11 ser vi også nedgang i samme periode, men i mindre grad. Reduksjon fra 24,4% i 2014 til 23,4% i 2017. Indikatoren gir et bilde av kommunens prioritering av grunnskolesektoren i forhold til andre sektorer.

Grunnlagsdata er hentet fra SSBs befolkningsstatistikk og kommuneregnskapet. Indikatorer er bygget opp og bearbeidet av Framsikt.

6.3 Skoledriftskostnader

Rammeoverføringene fra Staten til skoledrift knyttes til *antallet elever* i en kommune. Denne overføringen vil derfor være den samme uavhengig av om elevene er fordelt på to, fem eller åtte skoler i en kommune, uavhengig av valg av lærertetthet, organisering av klasser/trinn eller midler til spesialundervisning.

En kommune kan velge sin skolestruktur ut fra hva den vurderer er hensiktsmessig. Valg av skolestruktur er derfor et område som er innenfor kommunens ansvar å vurdere kvaliteten på.

Om man velger en skolestruktur som medfører en større kostnad enn hva rammeoverføringen fra Staten gir påhviler det kommunen å sørge for de midler som behøves for å gi elevene en forsvarlig opplæring.

Skoledriftskostnader er hovedsakelig lønnskostnader, og det er det som er lagt til grunn for beregningene og sammenligningen mellom alternativene.

6.3.1 LØNSKOSTNADER PER ALTERNATIV

Nedenfor er årlig kostnad for lærerlønninger per alternativ vist, og differanse i forhold til dagens skolestruktur er beregnet. Vi ser at man for alternativ 2 og 3 vil kunne spare ca. 4.4 mill. årlig, og i alternativ 4 a og b vil kunne spare ca. 8, 2 mill. årlig i driftskostnader.

⁷ Indikatoren viser netto driftsutgifter til grunnskole per innbygger 6-15 år (grunnskolealder), etter at tilskudd fra staten og eventuelle andre direkte inntekter er trukket fra. Netto driftsutgifter til grunnskole og spesialskoler per innbygger 6-15 år = (Netto driftsutgifter til grunnskole)/(Antall innbyggere 6-15 år)*1000

Tabell 12 Beregnet effekt/besparelse av lønnskostnader i skolen per alternativ

RAMMETIMER					
	ALT. 1	ALT. 2	ALT. 3	ALT. 4 A	ALT. 4 B
Antall barn	1227	1227	1227	1227	1227
Antall klasser	63	56	56	50	50
Differanse fra dagens modell		-7	-7	-13	-13
Gj. snitt årslønn pedagog inkl. sos. avg.	628 400	628 400	628 400	628 400	628 400
Årlig kostnad	39 589 200	35 190 400	35 190 400	31 420 000	31 420 000
Differanse fra dagens modell per år		- 4 398 800	- 4 398 800	- 8 169 200	- 8 169 200

Lønnsnivået som er oppgitt er gjennomsnittlig årslønn for pedagoger inkludert sosiale avgifter (Feriepenger, pensjon, arbeidsgiveravgift).

Det er også gjort beregninger for mulig besparelse av utgifter til SFO per alternativ. Se tabellen under.

Tabell 13 Beregnet effekt/besparelse av lønnskostnader i SFO per alternativ

SFO					
SFO leder:					
	ALT. 1	ALT. 2	ALT.3	ALT.4A	ALT.4B
Antall barn	268	268	268	268	268
% sfo ledere	300 %	300 %	300 %	200 %	200 %
Gj. Snitt lønn sfo leder	677 271,92	677 271,92	677 271,92	677 271,92	677 271,92
Kostnad sfo leder	2 031 815,76	2 031 815,76	2 031 815,76	1 354 543,84	1 354 543,84
Diff fra dagens struktur		-	-	- 677 271,92	- 677 271,92
Grunnressurs:					
	ALT. 1	ALT. 2	ALT.3	ALT.4A	ALT.4B
Antall barn	268	268	268	268	268
Grunnressurs	471,97	461,15	441,69	425,66	425,66
Utgjør i antall stillinger	13,25	12,95	12,40	11,95	11,95
Diff i antall stillinger fra dagens struktur		-0,30	-0,85	-1,30	-1,30
Gj.snitt lønn ped. medarb. Inkl. sos .avg.	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Kostnad grunnressurs		- 151 881	- 425 042	- 650 056	- 650 056
Diff fra dagens struktur		- 151 881	- 425 042	- 650 056	- 650 056
Totalt sfo		- 151 880,97	- 425 042,11	- 1 327 328,07	- 1 327 328,07

Med beregninger basert på gjennomsnittlig lønn for SFO-leder ganget med antall får vi totalkostnad for SFO-ledere i kommunen per alternativ. Det er ikke grunnlag for å redusere bemanningen for SFO-ledere med mindre man velger en sentralisert struktur, som i alternativ 4.

Videre er øvrige lønnskostnader for SFO beregnet basert på *grunnressurs* og antall stillinger, og differansen fra dagens skolestruktur er beregnet per alternativ. Sammenstilt med beregningene for SFO-ledere ser vi en besparelse på ca. kr. 152.000,- årlig for alternativ 2, kr 425.000 for alternativ 3, og 1,33 mill. for alternativ 4.

Sammenstilt med beregnede besparelser for driftskostnader/lønnskostnader i skolen blir det en total effekt som vist under (Tabell 14), der alternativ 4 gir en mulig årlig besparelse på 9.5 mill.

Tabell 14 Total effekt/besparelse av lønnskostnader per alternativ

TOTAL EFFEKT					
	ALT. 1	ALT. 2	ALT.3	ALT.4A	ALT.4B
	-	- 4 550 681	- 4 823 842	- 9 496 528	- 9 496 528

6.3.1.1 Mulige gevinster ved sammenslåing av skole/SFO

Når det gjelder beregninger pr barn i SFO- skolefritidsordningen ser vi at kostnadene pr barn har holdt seg stabilt og høyt fra 2012 med 9872,- pr barn til 9838,- pr barn i 2015.

I KOSTRA gruppe 11 har det vært liten nedgang fra 5198,- pr barn i 2012 til 4397,- pr barn i 2015.

Sortland kommune har en betydelig høyere kostnad pr barn i SFO enn sammenlignbare kommuner. Behovet for SFO på alle barneskolene gjør at man får høyere lønnsutgifter pr. barn enn om man kunne tilrettelegge for et større og mere kostnadseffektivt tilbud på færre skoler.

Om en strukturendring gav oss mulighet til å samle eksempelvis Maurnes, Sigerfjord og Strand sine elever i en felles SFO ville vi være oppe i ett antall likt med både Lamarka og Sortland barneskole. Dette vil gi mulighet til en SFO leder i 100 % stilling her også.

En strukturendring kan gi oss en organisering som har bedre mulighet til å arbeide med systematisk kvalitetsutvikling. Utdanningsdirektoratet ar klare forventninger til at SFO skal være en arena for barns utvikling, ikke bare en oppbevaringsplass. Dette krever at Skoleeier har fokus på kvalitetsutvikling i SFO på lik linje med skole og barnehage.

6.4 Bygningsmessige kostnader

6.4.1 KOSTNADER BYGNINGSDRIFT INKL. INVESTERINGSKOSTNADER

I eiendomsfaglige beregninger av økonomiske kostnader for bygg er kostnader klassifisert etter «Kostnadstyper». Denne klassifiseringen har vært dominerende innenfor eiendomssektoren siden 1990, og det er utarbeidet en egen standard NS3454:2013 som beskriver dette systemet.

Hovedtrekkene i dette klassifiseringssystemet angis i tabellen under:

Tabell 15 Kostnader bygningsdrift og investeringskostnader

NS3454 kostnadskomponent	Tallstørrelse	Forskjell eksisterende/nytt
Nybygg	Prosjektkostnad beregnet for det enkelte alternativ. For omregning til årlig kostnad brukes følgende annuitetsfaktor (0,0442)	
Salgsverdi eksisterende anlegg	Settes til kr 0 i alle alternativ	Tomteverdier anbefales holdt utenfor alle samfunnsøkonomiske analyser
Forvaltningskostnader	Andel av Eiendomstjenesten sitt budsjett med fradrag fra kostnader for vaktmester og renholdere korrigert for relativ andel areal skoler i forhold til sum øvrig kommunalt areal	Ingen endring i kostnadsnivå pr m2 for eksisterende bygg mot nye bygg
Drifts- og vedlikeholdskostnader	Vaktmestertjenesten sitt budsjett korrigert for relativ andel areal skoler i forhold til sum øvrig areal.	Ingen endring i kostnadsnivå pr m2 for eksisterende bygg mot nye bygg

Utskiftingskostnader	Konkrete budsjettall.	Nybygg legges inn med sjablongbeløp på kr 150,- pr m2 pr år.
Utviklingskostnad	Oppgradering av enkelte funksjoner for enkelte anlegg	Skjønnsmessig tillegg på 20 mill for Alternativ 0. 10 mill i tillegg for Alternativ 1. 0 mill i tillegg for alternativ 2
Forsyningskostnader	Sjablongbeløp på kr 200,- pr m2	Nybygg legges inn med sjablongbeløp på kr 150,- pr m2 som en konsekvens av redusert energiforbruk for nybygg i forhold til eksisterende bygg.
Renholdskostnader	Konkrete tall for renholdstjenesten for skoler i sum.	Nybygg legges inn med en sjablongmessig reduksjon på kr 50,- pr m2 i forhold til renholdskostnader for eksisterende anlegg.

Erfaringsmessig er det antydnet at samlet kostnadsnivå for eiendomstjenestene inklusive renhold (eksklusive kapitalslit), ligger på ca. kr 800,- pr m2 bruttoareal.

I denne typen utredninger er det forskjellen mellom de ulike alternativene som har betydning. Av alle kostnadstypene i tabellen over, er det kun fire kostnadstyper som vil være ulik mellom de ulike alternativ.

1. Kapitalkostnad følger antall m2 *nybygd* areal i de ulike alternativ. I våre beregninger har vi lagt til grunn at en nybygd m2 har en brutto prosjektkostnad på kr 50 000,- eks mva.
2. Energikostnaden er kr 50,- pr m2 rimeligere for en nybygd m2 enn for en eksisterende m2
3. Energikostnaden er kr 50,- pr m2 rimeligere for en nybygd m2 enn for en eksisterende m2
4. Utskiftingskostnad. Her trekker vi fra kommunens samlede estimerte kostnad pr alternativ for de anlegg som eventuelt fases ut.

Dette avsnittet beskriver tallverdiene som benyttes når de ulike alternativ skal sammenlignes. Den konkrete og komplette sammenligning mellom alternativene er presentert i kapittelet nedenfor.

6.4.2 KONSEKVENSER FOR INVESTERING OG DRIFT FOR ALTERNATIVENE

Konsekvenser for investering og drift for alternativene er beregnet ved å sammenstille data for:

- Elevtall (faktiske 2018/2019) og fremtidig elevtall (2033 basert på prognose i kap.4)
- Areal per elev i dag, og fremtidig behov (Tall fra funksjons- og arealprogram for kommunale skoleanlegg i Trondheim)
- Grad av utskiftingsbehov/nybygg
- Driftskostnader (drift og vedlikehold, forsyningskostnad, renholdskostnad)
- Løpende utskiftingskostnader og utviklingskostnad (etter 10 år)
- Kapitalkostnader (Annuitet, 4% rente med nedbetaling over 30 år).

Det er definert et arealbehov per elev i 1-7 trinn på 9,5m2. For 8-10 trinn er arealbehovet litt større og utgjør 10,57m2 per elev. Medregnet i arealbehovet er generelt læringsareal, spesialutstyrte læringsareal, personalavdeling, annet areal.

I tabellene under vises en forenklet sammenstilling av beregningene som gir oss årlige bygningsmessige kostnader per alternativ. Røde tall under *utskiftingsbehov* representerer kostnad dersom bygningen ikke saneres, og er dermed ikke med i beregningen. Beregningene er vedlagt rapporten i sin helhet.

I tabell 16 ser vi at alternativ 1, *dagens skolestruktur* innebærer en årlig kostnad på 27,6 mill. kr.

Tabell 16 Årlige bygningsmessige kostnader alternativ 1

Alternativ 1								
Skole	Byggeår	Hoved oppgradering	Dagens areal	Nytt totalareal	Utskiftings behov	Nybygg / tilbygg	Sum forvaltning, drift og vedlikehold	Kapitalkostnad
Maurnes skole	1954		1 272	1 272	4 565 500	0	941 280	264 023
Strand skole	1960	2000	1 967	1 967	3 278 500	0	1 455 580	189 596
Sigerfjord skole	1963		1 262	1 362	5 992 500	5 000 000	1 007 880	635 697
Holand skole	1965	Saneres	684	500	9 618 000	25 000 000	320 000	1 445 752
Lamarka skole	1997		3 047	3 047	3 177 500	0	2 254 780	183 755
Sortland barneskole	1956	Saneres	4 803	3 808	12 049 000	185 000 000	2 437 120	10 698 568
Holmstad skole	1964	2010	2 558	2 558	4 598 000	0	1 892 920	265 903
Sortland ungdomsskole	2011		5 431	5 431	1 782 500	0	3 475 840	103 082
SUM				19 945	23 394 500	215 000 000	13 785 400	13 786 376
Årskostnad								27 571 776

I tabell 17 ser vi at alternativ 2, *desentralisert organisering*, innebærer en årlig kostnad på 35,9 mill. kr.

Tabell 17 Årlige bygningsmessige kostnader alternativ 2

Alternativ 2								
Skole	Byggeår	Hoved oppgradering	Dagens areal	Nytt totalareal	Utskiftings behov	Nybygg / tilbygg	Sum forvaltning, drift og vedlikehold	Kapitalkostnad
Maurnes skole	1954		1 272	1 272	4 565 500	0	941 280	264 023
Strand skole	1960	Saneres	1 967	2 460	3 278 500	120 000 000	1 820 400	6 939 612
Sigerfjord skole	1963		1 262	1 262	5 992 500	0	933 880	346 547
Holand skole	1965	Saneres	684	320	9 618 000	16 000 000	220 800	925 282
Lamarka skole	1997		3 047	3 287	3 177 500	12 000 000	2 432 380	877 716
Sortland barneskole	1956	Saneres	4 803	4 170	12 049 000	200 000 000	2 877 300	11 566 020
Holmstad skole	1964	2010	2 558	2 558	4 598 000	0	1 892 920	265 903
Sortland ungdomsskole	2011		5 431	5 431	1 782 500	0	3 475 840	103 082
SUM			21 024	20 760	20 116 000	348 000 000	14 594 800	21 288 185
							Årskostnad	35 882 988

I tabell 18 ser vi at alternativ 3, *moderat konsentrasjon*, innebærer en årlig kostnad på 46,4 mill. kr.

Tabell 18 Årlige bygningsmessige kostnader alternativ 3

Alternativ 3								
Skole	Byggeår	Hoved oppgradering	Dagens areal	Nytt totalareal	Utsiftings behov	Nybygg / tilbygg	Sum forvaltning, drift og vedlikehold	Kapital kostnad
Strand skole	1960	Saneres	1 967	3 864	3 278 500	185 000 000	2 859 360	10 698 568
Lamarka skole	1997		3 047	3 458	3 177 500	180 680 500	2 558 920	10 632 526
Sortland barneskole	1956	Saneres	4 803	4 573	12 049 000	220 000 000	3 384 020	12 722 622
Sortland ungdomsskole	2011		5 431	5 431	1 782 500	0	3 475 840	103 082
SUM			15248	17326	4 960 000	585 680 500	12 278 140	34 156 798
Årskostnad								46 434 938

For alternativ 4 a, *Sterk konsentrasjon* (alle ungdomsskoleelever på Sortland ungdomsskole), er beregnet årlige bygningsmessige kostnader 46,1 mill. kr (tabell 19).

Tabell 19 Årlige bygningsmessige kostnader alternativ 4a

Alternativ 4a								
Skole	Byggeår	Hoved oppgradering	Dagens areal	Nytt totalareal	Utsiftings behov	Nybygg / tilbygg	Sum forvaltning, drift og vedlikehold	Kapital kostnad
Hinnøya	Nybygg		0	3 864	0	193 189 150	2 472 821	11 172 148
Langøya	Nybygg		0	8 186	0	409 310 825	5 239 179	23 670 486
Sortland ungdomsskole	2 011		5 431	5 431	1 782 500	0	3 475 840	103 082
SUM				17 481	1 782 500	602 499 975	11 187 840	34 945 716
Årskostnad								46 133 556

I tabell 20 vises beregnet årlig kostnad for alternativ 4b, *Sterk konsentrasjon* (med ungdomsskoleelever både på ny skole på Strand og på Sortland ungdomsskole) til kr 50,5 mill. kr.

Tabell 20 Årlige bygningsmessige kostnader alternativ 4b

Alternativ 4b								
Skole	Byggeår	Hoved oppgradering	Dagens areal	Nytt totalareal	Utsiftings behov	Nybygg / tilbygg	Sum forvaltning, drift og vedlikehold	Kapital kostnad
Hinnøya	Nybygg		0	5 054	0	252 700 000	3 380 115	14 613 666
Langøya	Nybygg		0	8 186	0	409 310 825	5 239 179	23 670 486
Sortland ungdomsskole	2011		5431	5 431	1 782 500	0	3 475 840	103 082
				18 671	1 782 500	662 010 825	12 095 134	38 387 234
Årskostnad								50 482 368

Total årskostnad i 15-års perspektivet øker med grad av nybygg, men alternativ 3, gir likevel høyeste årskostnad av alternativene, på grunn av kombinasjonen av høy andel nybygg og fortsatt høye vedlikeholdskostnader. Årskostnadene bør vurderes i forhold til grad av investering for fremtiden. Nye skolebygg har en dimensjonerende levetid på ca. 50 år.

6.5 Kostnader reiseskyss

Kostnader for reiseskyss er beregnet per alternativ for skolestruktur basert på dagens elevtall (2018/2019). Som vi har sett av prognoser for fremtidig elevtall er det ikke forventet stor økning frem mot 2033, og dagens elevtall gir dermed et tilfredsstillende bilde av fremtidig behov og kostnader i de ulike alternativene.

Fargekodene i tabellen viser hvordan elevgrupper forflyttes mellom skolene i de ulike alternativene. For eksempel vil det i dagen situasjon være 61 barn som mottar skysstilbud til Maurnes skole. I alternativ 2, der 5-7 trinn er foreslått flyttet til Strand skole, reduseres skyssbehovet til Maurnes skole, samtidig med at skyssbehovet til Strand øker tilsvarende. For en mer detaljert oversikt over beregningene vises det til vedlegg 3.

Tabell 21 Beregnet kostnader for skoleskyss i fem alternativer for skolestruktur, basert på dagens elevtall (2018/2019)

	antall elever	antall skyss	Alternativ 1 Status quo- kostnad	antall skyss	Alternativ 2 Desentralisert org- kostnad	antall skyss	Alternativ 3 Moderat kons - kostnad	antall skyss	Alternativ 4 a Sterk kons - kostnad	antall skyss	Alternativ 4 b Sterk kons - kostnad
Maurnes skole											
	68	61	680 200	39	444 600						
Strand skole								Hinnøya 1.-7.		Hinnøya 1.-10	
	111	11	81 700	77	669 940	178	1 612 340	178	1 612 340	236	2 138 260
Sigerfjord skole											
	99	6	35 720	1	4 940						
Holand skole											
	36	2	16 720	2	16 720						
Lamarka skole								Langøya 1.-7.		Langøya 1.-7.	
	224	6	42 940	19	151 620	42	343 900	42	343 900	42	343 900
Sortland barneskole											
	274	20	144 780	46	416 860	75	703 380	170	1 505 560	170	1 505 560
Holmstad skole											
	94	50	428 640	22	186 960						
Sortland u-skole											
	331	141	1 184 100	180	1 588 420	180	1 588 420	180	1 588 420	97	853 500
SUM skyss elever og kostnader	297	2 614 800		386	3 480 060	475	4 248 040	528	4 706 320	503	4 497 320

Vi ser at kostnader knyttet til skoleskyss øker med grad av sentralisering. Alternativ 1, dagens struktur har en årlig kostnad på 2,6 mill. Alternativ 2, der de eldste barna fra distriktsskolene flyttes til Lamarka, Sortland og Strand gir en årlig kostnad på 3,5 mill. Alternativ 3 innebærer at Maurnes, Holand, Holmstad og Sigerfjord legges ned, og flere barn må ha tilbud om reiseskyss. Det gir en kostnad på 4,25 mill. Alternativ 4, der barna er samlet på én stor skole på Hinnøya og én barneskole og ungdomsskole på Langøya blir kostnadsbilde 4,5-4,7 mill. årlig, avhengig av om ungdomsskoleelevene på Hinnøya knyttes til Strand eller Sortland ungdomsskole.

Reisetid og miljøkonsekvenser av skoleskyss er drøftet i kapittel 5.

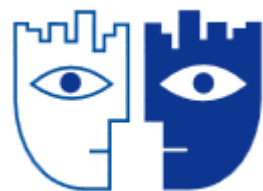
6.6 Oppsummering totalt kostnadsbilde

Vi har vist at årlige skoledriftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. Forskjellen mellom dagens situasjon og alternativ 4 a og b er over åtte millioner kroner.

Ser vi på bygningsmessige kostnader vil det uavhengig av alternativ innebære betydelig utbedringskostnader og delvis nybyggkostnader. Sortland barneskole og Holand barneskole anbefales erstattet med nye skolebygg, selv med dagens skolestruktur. Maurnes svømmeanlegg er holdt utenfor beregningene, men må også erstattes. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg.

Totalt er det beregnet eksempelvis at dagens skolestruktur har en årlig bygningsmessig kostnad på 27,6 millioner, inkludert to nybygde barneskoler. Mens det for alternativ 4, der man legger til grunn at alle elever samles i tre nye skolebygg (Sortland ungdomsskole beholdes) er det beregnet en årlig kostnad på inntil 50,5 millioner kroner. Det er en betydelig forskjell i kostnader, men det vil være en investering i oppdaterte skoleanlegg med lang levetid.

Reiseskysskostnadene øker med grad av sentralisert strukturmodell. Det er 2,1 millioner økte kostnader knyttet til reiseskyss i alternativ 4a enn i alternativ 1, dagens situasjon.

7. ALTERNATIVER OG METODE

7.1 Alternativ 1 - Status quo

Dette alternativet tar utgangspunkt i videreføring av dagens skolestruktur. Ny Sortland barneskole og ny Holand barneskole inngår. Skolene som er fådelt har klasser på tvers av trinn, mens skoler som er fulldelt har minimum en klasse per trinn.

Skole	Trinn		Antall elever 2033
Maurnes skole	1. – 7. trinn	Fådelt skole	71
Strand skole	1. – 7. trinn	Fulldelt skole	116
Sigerfjord skole	1. – 7. trinn	Fådelt skole	103
Holand skole	1. – 7. trinn	Fådelt skole	38
Lamarka skole	1. – 7. trinn	Fulldelt skole	234
Sortland barneskole	1. – 7. trinn	Fulldelt skole	286
Holmstad skole	1. – 10. trinn	Fådelt skole	98
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn	Fulldelt skole	346

7.2 Alternativ 2: Desentralisert organisering

Dette alternativet legger opp til samme antall skoler som i dag. Men for Maurnes, Sigerfjord, Holand og Holmstad skoler skal det vurderes en framtidig situasjon med 1.- 4. trinn, mot dagens 1.- 7. trinn/1.-10. trinn. Alternativ 2 har fokus på nærhet til lokalmiljøet. Alternativet innebærer at Strand skole saneres og bygges ny, i tillegg til Sortland barneskole og Holand, som i alternativ 1.

Skole	Trinn	Merknad	Antall elever
Maurnes skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Strand skole	46
Sigerfjord skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Strand skole	60
Holand skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Lamarka skole	24
Holmstad skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Sortland barneskole 8-10. trinn flyttes til Sortland ungdomsskole	30
Strand skole	1. – 7. trinn		185
Lamarka skole	1. – 7. trinn		248
Sortland barneskole	1. – 7. trinn		314
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn		387

7.3 Alternativ 3: Moderat konsentrasjon

Dette alternativet har fokus på enheter som legger til rette for større fagmiljø og øvrige stordriftsfordeler. Alternativet innebærer at distriktsskolene fases ut, og de sentralt lokaliserte skolene består. Det innebærer nybygg på Strand og på Sortland barneskole.

Skole	Trinn	Antall elever 2033
Strand skole	1. – 7. trinn	291
Lamarka skole	1. – 7. trinn	272
Sortland barneskole	1. – 7. trinn	344
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn	387

7.4 Alternativ 4: Sterk konsentrasjon

Dette alternativet har, som alternativ 3, fokus på enheter som legger til rette for større fagmiljø og øvrige stordriftsfordeler. Forskjellen mellom alternativ 3 og 4 er at elevene ved Lamarka skole flyttes til ny barneskole i sentrum. En variant (4b) med 1-10 trinn på Hinnøya er også vurdert.

Alternativ	Skole/område	Trinn	Antall elever 2033
4a	Hinnøya	1. – 7. trinn	291
	Langøya	1. – 7. trinn	616
	Sortland	8. – 10. trinn	387
	ungdomsskole		
4b	Hinnøya	1. – 10. trinn	377
	Langøya	1. – 7. trinn	616
	Sortland	8. – 10. trinn	300
	ungdomsskole		

7.5 Metodebeskrivelse

– en metodisk tilnærming for å vurdere konsekvens av ulike alternativer for skolestruktur

Analysen er en samlet vurdering av *holdbarhet*, basert på temaene gjennomgått i rapporten. I matrisene nedenfor er det gitt en konsekvensvurdering per plantema per alternativ.

Med *grad av holdbarhet* menes i denne sammenhengen *i hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri nasjonale og kommunale krav/forventninger/mål* for kvalitet i skolen? Og videre, anses alternativet å være *holdbart* mht. demografiske trender, kommunens økonomi og bygningsmessig tilstand?

Fordi det er mange ulike plantema, og på grunn av at ikke alle plantemaene lar seg sammenligne, er vurderingen skjønnsmessig basert på det grunnlaget som er redegjort for i de forutgående kapitlene. Vurderingene er forklart/kommentert og begrunnet for å gjøre den mest mulig etterprøvbart, men vil innebære en viss grad av subjektivitet/usikkerhet, fordi det for de færreste plantema er snakk om konkrete, kvantifiserbare størrelser.

Det er ikke slik at plantemaene nødvendigvis kan gis samme vektning ved en sammenstilling av konsekvenser for ett alternativ. Og det er ikke nødvendigvis alle relevante tema som fanges opp av matrisen. Derfor følger det en generell drøfting etter oppsummeringen i matrisen, slik at konklusjonene/anbefalingen for løsning er basert på en mest mulig helhetlig vurdering.

Metoden som er benyttet er inspirert av metode som benyttes ved konsekvensutredninger i arealplanlegging, og matrisen som er benyttet har tatt utgangspunkt i matrise for konsekvensutredning av kommuneplanens arealdel, fra Miljøverndepartementets veileder fra 2012. I denne metodikken er konsekvens et resultat av en vurdering av plantemaets verdi og tiltakets omfang. Slik tilnærming passer ikke i denne sammenhengen, fordi vi her skal vurdere krav og mål for skolen, samt skolenes tilstand, i ulike alternativer for skolestruktur. Vi har ikke et verktøy for å fastsette verdi for de ulike plantemaene, så vektingen mellom dem og samlet oppsummering må forstås i lys av at dette. Det har vært ønskelig å redegjøre for *et totalbilde av skolen* når alternativene vurderes.

Tabell 22 Metodisk tilnærming til analysen

I hvilken grad innfrir alternativet definerte mål, forventninger, eller krav til skolen		I hvilken grad innfrir alternativet definerte mål, forventninger, eller krav til skolen		I hvilken grad innfrir alternativet definerte mål, forventninger, eller krav til skolen	
- På en positiv/tilfredsstillende måte - Skolestrukturen anses holdbar		- I usikker grad/hverken eller - Skolestrukturen innebærer usikkerhet mht. holdbarhet - Eller spørsmålet kan ikke graderes		- Innfrir ikke mål/krav/ikke tilfredsstillende - Skolestrukturen anses ikke å være holdbar	
++	+	+/-	0	-	--
Stor positiv	Positiv	Usikker	Nøytral	Negativ	Stor negativ

Metoden viser en underdeling i underkategoriene grønn, gul og rød (++/-- etc.), for at det skal være lettere å konkludere på, og skille eksempelvis gul og grønn eller gul og rød i analysearbeidet. Det er ment å være et arbeidsverktøy, og vil ikke fremkomme i analysen.

I tabellen under gis en nærmere redegjørelse for de tema som behandles i vurderingen.

Tabell 23 Nærmere forklaring av metodisk tilnærming per tema

Infrastruktur	Hvordan kommer metoden til anvendelse?
Kvalitet i skolen	I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri krav/forventninger/mål for kvalitet i skolen?
Profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling	
Kvalitetsutvikling i opplæring/ læringsmiljø	
Mulighet for fleksibel organisering av opplæringen	
Trygghet og oversikt i skolemiljøet	
Fysiske forhold ved skolen	I hvilken grad anses alternativet å være holdbart mht. fysiske forhold?

Skolebyggenes kapasitet	
Skolebyggenes tilstand og grad av nybygg	
Utearealer	
Trafikksikkerhet	
Areal og tomter	
Demografisk utvikling	I hvilken grad anses alternativet å være holdbart mht. demografisk utvikling?
Prognoser for elevtall i skolen	
Bosettingsmønster	
Kommunens utbyggings- og arealstrategi	
Nærskoleprinsippet	
Nærmiljø og skoleskyss	I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri krav/forventninger/mål for skoleskyss og nærmiljø?
Reisetid brukt på skoleskyss/ Skoleskyss og helse	
Miljømessige konsekvenser	
Skolens plass i lokalsamfunnet	
Lokalmiljøets betydning for skolen	
Økonomiske forhold	I hvilken grad anses alternativet å være holdbart mht. økonomi?
Skoledriftskostnader	
Bygningsmessige kostnader	
Kostnader skoleskyss	
Rammetimetildeling	

Samlet vurdering/drøfting/konklusjon:

Etter at de fire alternativene er analysert gis en oppsummerende drøfting med en anbefaling for valg av fremtidig skolestruktur.

8. ANALYSE AV ALTERNATIVER FOR SKOLESTRUKTUR

8.1.1 ANALYSE FOR ALTERNATIV 1

Alternativ 1 – status quo			
Skole	Trinn		Antall elever 2033
Maurnes skole	1. – 7. trinn	Få delt skole	71
Strand skole	1. – 7. trinn	Full delt skole	116
Sigerfjord skole	1. – 7. trinn	Få delt skole	103
Holand skole	1. – 7. trinn	Få delt skole	38
Lamarka skole	1. – 7. trinn	Full delt skole	234
Sortland barneskole	1. – 7. trinn	Full delt skole	286
Holmstad skole	1. – 10. trinn	Få delt skole	98
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn	Full delt skole	346

Beskrivelse:
 Dette alternativet tar utgangspunkt i videreføring av dagens skolestruktur. Ny Sortland barneskole og ny Holand barneskole inngår. Skolene som er *få delt* har klasser på tvers av trinn, mens skoler som er full delt har minimum en klasse per trinn.

Tema	Konsekvens	Forklaring/kunnskapsgrunnlag/usikkerheter
Kvalitet i skolen	Grad av holdbarhet	<i>I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri nasjonale og kommunale krav/forventninger/mål for kvalitet i skolen?</i>

Profesjonsfellesskap og organisasjonsutvikling		
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig fagbredde i lærerstaben.	-	<i>Kommentar:</i> Knyttet til endringen i lærerutdanning som gir et snevrere faglig nedslagsfelt for hver lærer. Tidligere <i>allmennlærere</i> er nå grunnskolelærere for enten 1-7. trinn eller 8-10. trinn. Generasjonsskifte i lærerstanden forsterker dette. Skjerpede krav om videreutdanning av lærere. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler er i dag organisert med allmennlærere fremfor lærere med fagspesialisering pga. antallet elever/klassestørrelser. Når lærerne i større grad blir spesialister må de minste skolene kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk.

		Små skoler har i mindre grad enn større skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser ved ønske om etterutdanning. Alternativet innebærer skoler av ulik størrelse. Utfordringer knyttet til dette vil skape ulikhet i opplæringstilbudet mellom skolene.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for tilstrekkelig profesjonsfelleskap for utvikling og samarbeid. Og dermed: I hvilken grad er alternativet egnet til lærersamarbeid, for å øke kvaliteten i opplæringa knyttet til særskilte felt?	-	<i>Kommentar:</i> Skolen har fått sterkere krav til profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling enn tidligere. Lærere har behov for samarbeid seg imellom, faglig og pedagogisk, for egen og felles kvalitetsutvikling. Skolen skal samtidig organisere veiledning av nyutdannede lærere. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler har som regel større lærertetthet (antall lærere per elev), men har i mindre grad enn større skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser, bruk av flere lærere i samme klasse, og mindre kapasitet til opplæring av nyutdannede enn ved større skoler.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for fleksibel organisering og fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging?	0	<i>Kommentar:</i> Gjelder ordinær opplæring men også når det gjelder elever med ulike behov for særskilt tilrettelegging og opplæring som: tilpasset opplæring, spesialundervisning, to-språklige, annet læringsmiljø. Gjelder også muligheten for å styrke skolene med for eksempel sosiallærere, helsefaglig kompetanse, tolk, to-språklig kompetanse evt. andre. <i>Begrunnelse:</i> Tilrettelegging for elever med behov for særskilt tilrettelagt undervisning vil bli gjennomført uavhengig av skolestruktur. Det vil likevel være enklere og mindre kostnadskrevende å organisere spesialundervisning/tilrettelagt undervisning i et større miljø, der ressursene når flere elever, samt kan organiseres i et moderne tilrettelagt skolebygg. Undervisningen vil også styrkes fordi et større fagmiljø kan bidra med kompetanse og veiledning.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for systematisk utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid?	0	<i>Kommentar:</i> Her som del av skolens helhetlige holdning og praksis til: <i>inkludering, holdninger, mangfold</i>. Som del av intern kompetanseheving og profesjonsutvikling. <i>Begrunnelse:</i> Utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid skal gjennomføres i skolen uavhengig av skolestruktur. Små

		skoler kan gi oversiktlige og trygge miljøer for slikt arbeid, samtidig som større skoler gir større mangfold og flere potensielle "trygge miljøer". For lærernes kompetanseheving på feltet vil større profesjonsmiljøer kunne være en fordel. Det gir mer erfaringsbasert utvikling, samt mulighet til å utnytte enkeltpersoners spesialkompetanse.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for å etablere en skoleledelse som kan prioritere og vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid?	-	<i>Kommentar:</i> Strukturer som bygger opp om og legger til rette for et målrettet arbeid mot prinsippene i en "lærende organisasjon" og en utviklingsorientert skole. Gjelder mulighet for arbeid i team på trinn eller knyttet til fag, f.eks. kollegaveiledning. Rektor er også del av utviklingsarbeid og kvalitetsutvikling i rektornettverk på kommunalt nivå, samt at de deltar i ulike satsninger og nettverk i regi av Fylkesmannen i Nordland og Utdanningsdirektoratet. <i>Begrunnelse:</i> Mindre skoler har blant annet ikke inspektør som del av skoleledelsen. Få lærere gir ikke anledning til en organisering med teamledere. Sårbarhet i forhold til fravær hvor skolen må prioritere opplæring fremfor utviklingsarbeid. Ved mindre skoler har rektor undervisningstimer i tillegg til ledelsesarbeid. Alternativet innebærer skoler med ulik størrelse, det gjør også at muligheten for stabilt utviklingsarbeid vil være forskjellig for hver skole.
Kvalitetsutvikling i opplæring/læringsmiljø		
I hvilken grad innfris nye krav på bakgrunn av endring i læreplaner, med utgangspunkt alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner stiller strengere krav til mulighet for organisering og bruk av "læringsunivers": Digitale verktøy, fagrom i f.eks matematikk, naturfag, engelsk mm. Skolens muligheter er f.eks avhengig av skolens bygningsstruktur og nettkapasitet for å kunne bruke digitale verktøy slik som forventes, og skolens økonomiske spillerom er avgjørende i forhold til å kjøpe inn og etablere fysiske læringsunivers. <i>Begrunnelse:</i> Gamle skoler har i mindre grad mulighet til å tilrettelegge for læringsunivers enn moderne skoler.

I hvilken grad gir alternativet muligheter for å ivareta fagfornyelse/ - dybdelæring i undervisningen mm.?	-	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner vil i større grad fokusere på dybdelæring i undervisningen. Det fordrer lærere med oppdatert kompetanse. Over tid vil slik kompetanse representere standarden i skolen. <i>Begrunnelse:</i> På samme måte som i punkt om profesjonsutvikling og fagbredde i lærerstaben, gjelder at små skoler er organisert med allmennlærere med breddekunnskap fremfor fagspesialisering pga. antallet elever/klassestørrelser. Mindre grad av fagspesialisering gir mindre grad av fagfornyelse og dybdelæring i undervisningen. Det tilsier at de minste skolene må kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig læringsresultat/faglig utbytte for elevene?	0	<i>Kommentar:</i> Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå. Med hensyn til <i>elevenes faglige utbytte</i> finnes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet øker med skolestørrelse. <i>Begrunnelse:</i> Fordi forskningen er mangelfull er det ikke gjort en vekting av temaet. Med bakgrunn i tematikk drøftet ovenfor, kan man likevel anta at dette er en tendens som vil kunne utvikle seg. Grad av fagspesialiserte lærere vil nødvendigvis påvirke faglig utbytte for elevene.
Mulighet for fleksibel organisering av opplæringen		
I hvilken grad er alternativet godt egnet for fleksibel organisering og gruppesammensetninger av elever på trinn?	-	<i>Kommentar:</i> Samarbeidsorientert læring blant elevene. Elever som hjelper hverandre, særlig innenfor et system av fleksible og gjennomtenkte elevgrupperinger, som tjener på å lære sammen. Gjelder alle typer opplæring: ordinær undervisning, tilpasset opplæring, spesialundervisning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler med flere elever har mulighet til å variere gruppesammensetning i ulike typer undervisning. Det kan gi elevene flere sosiale arenaer og mulighet for samarbeid i ulike konstellasjoner (særlig relevant på ungdomsskole).

I hvilken grad er alternativet egnet for god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging?	-	<i>Kommentar:</i> Knyttet til Opplæringslovens §9A om elevens rett til et godt psykososialt miljø. Elevene skal bygge sosial kompetanse og samarbeidskompetanse i skolen. Mangfoldig elevmiljø vurderes i forhold til klassestørrelse/trinn, mulighet for vennskap og gode samarbeidsrelasjoner. <i>Begrunnelse:</i> En heterogen (forskjelligartet) gruppe og en differensiert innfallsvinkel til opplæringen er nødvendig og nyttig når elevene i klasserommet er svært forskjellige. Flere elever skaper rom for å spille på ulikhet som en positiv faktor.
I hvilken grad vurderes alternativet å ha en organisering som gir mulighet for å legge til rette for likeverdighet i opplæring?	-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist hvilke krav som stilles til skolen i form av likeverdig opplæringstilbud også innen spesialundervisning. Et likeverdig tilbud betinger tilstrekkelig bemanning. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler har færre ansatte/mindre fleksibilitet i stab til å håndtere dette enn større skoler.
Trygghet og oversikt i skolemiljøet		
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige store skoler i forhold til å kunne skape et godt læringsmiljø?	+	<i>Kommentar:</i> Når det gjelder opplæring og like muligheter gir forskning noe støtte til at mindre skoler kan anses bedre for visse elevgrupper. Men her understrekes det at i internasjonal forskning er begrepet «mindre skoler» atskillig større enn hva vi i norsk sammenheng oppfatter mindre skoler å være. Her med tanke på relasjoner som godt grunnlag for å skape et godt læringsmiljø. - Elev-elev - Lærer-elev - Skole-foresatte <i>Begrunnelse:</i> Skolene i Sortland som beskrevet i dette alternativet er ikke for store i forhold til å kunne legge til rette for et godt læringsmiljø. Hvis faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø er tilstede – som tidligere beskrevet som f.eks. inkluderende klasseromspraksis.
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige små skoler i forhold til å kunne skape et mangfoldig læringsmiljø?	-/+	<i>Kommentar:</i> Som over. Vurderes også i forhold til å kunne oppleve seg som del av en mangfoldig kultur, og

		unngå problematikk knyttet til utenforskap og anderledeshet: - Religion og kultur - Livsstil og livsvalg - Personlig uttrykk - Familiesammensetning oa. <i>Begrunnelse:</i> Det er sannsynlig at man ved små skoler har mindre mangfold enn ved større skoler. Det er imidlertid en balanse mellom å "kjenne hverandre for å unngå fordommer" og "å ha tilgang på likesinnede for å unngå utenforskap". Uansett vil opplevelse av trygghet og tilhørighet være et viktig premiss for læring.
Samarbeid med andre skoler og faginstanser		
I hvilken grad legger alternativet opp til systematisk og hyppig samarbeid med andre? Eks: - PP-tjeneste (Pedagogisk psykologisk tjeneste) - Helsesøster - BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - Andre	--	<i>Kommentar:</i> Ulike skolestrukturer krever ulike former for organisering for å opprettholde et godt tilbud og faglig samarbeid. <i>Begrunnelse:</i> Mange små skoler er mer krevende i tidsbruk og planlegging enn færre skoler.
I hvilken grad er alternativet organisert slik at det minsker belastningen med overganger i skoleløpet?	+/-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at vellykket overgang mellom skoler betinger gode rutiner for forberedelser og mottak ved skolestart. Mange overganger i et skoleløp anses som krevende for elever. Særlig yngre elever kan ha utfordringer knyttet til usikkerhet og behov for stabilitet og trygghet. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun overgang fra barneskole til ungdomsskole. For barna fra de minste skolene vil imidlertid overgangen til ungdomsskolen kunne oppleves som stor på grunn av forskjellen i antall elever, og antall ukjente. Unntak: Holmstad og Sortland.
I hvilken grad gir alternativet utslag i forhold til likeverdig lærertetthet ved skolene?	-	<i>Kommentar:</i> Lærertetthet er definert som antall elever per lærer. <i>Begrunnelse:</i> I Sortlandsskolen som helhet er lærertettheten per elev bra, men på grunn av at skolene er svært ulike i størrelse vil den faktiske lærertettheten ved skolene slå ulikt ut. Dette er en konsekvens av lovverk

		knyttet til fordeling av rammetimer ved sammenslåtte klasser. Resultatet er at små skoler må ha større lærertetthet for å kunne organisere opplæring. Det betyr igjen at de større skolene finansierer de små og dermed har lavere lærertetthet enn hva som kunne vært oppnåelig med jevnere elevtall ved hver enkelt skole.
I hvilken grad gir alternativet grunnlag for å skape et likeverdig grunnskoletilbud?	-	<i>Kommentar:</i> Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte. Hvordan opplæringen organiseres er grunnlag for å kunne gi et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer svært ulike skoler i form av størrelse, trinnvis opplæring, fagbredde- og størrelse i lærerstab, samt med hensyn til ulik standard på læringsarealer. Det er ikke dokumentert negativ lærings-effekt for elevene med slike forskjeller, men det representerer ikke et "likt tilbud" til elevene.

Fysiske forhold ved skolen		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til fysiske forhold?</i>
Hvordan vurderes den totale bygningsmessig tilstand for alternativet?	--	<i>Kommentar:</i> Basert på tilstandskartlegging og utskiftingsbehov/ grad av nybygg. Kommunens bevilgninger til de kartlagte utskiftingsarbeid bør tilgodeses med en årlig bevilgning på minimum 5,7 mill. For Sortland kommune har historisk snitt siste årene vært i underkant av 2,0 mill. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå. <i>Begrunnelse:</i> Nybygg for Sortland bs og Holand er forutsatt. Vedlikeholdsetterslepet er stort for øvrige bygg. Unntak: Sortland us.
I hvilken grad legger alternativet til rette for moderne skolebygg?	--	<i>Kommentar:</i> Skoleanleggene må være så fleksible og funksjonelle at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer med nye pedagogiske arbeidsformer og nye former for

		organisering. Nye krav i lover, forskrifter og arbeidsavtaler kan medføre behov for fornyelse. Dette kan gjelde tekniske anlegg, areal og innredning for å nå opp til ønsket standard. Som eksempel nevnes miljørettet helsevern, personalets kontorarbeidsplasser, helsefremmende skoler, og universell utforming. <i>Begrunnelse:</i> De fleste skolene er gamle og er ikke rigget for fremtidens skole (mht. rommessig fleksibilitet, universell utforming, teknologi eller fagspesifikke undervisningsrom)
Hva er skolebyggenes kapasitet?	+	<i>Kommentar:</i> Det er kapasitet til antatt fremtidig elevtall i dagens skolestruktur. Det er rom for utvidelser for å imøtekomme tekniske og funksjonelle krav på dagens skoletomter. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad legger alternativet til rette for kantinedrift og/eller varm mat i skolen?	+/-	<i>Kommentar:</i> Mulighet for kantinedrift og salg/servering av varm mat anses som en positiv faktor i skolemiljøet samt at det gir mulighet for praktisk læring i fag. <i>Begrunnelse:</i> De fleste skolene er gamle og er ikke rigget med mulighet for skolekjøkken eller kantine. Det er tilstrekkelig areal innen skoletomtene til eventuell ombygging/ tilføring av slike fasiliteter.
I hvilken grad vil alternativet påvirke kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram?	0	<i>Kommentar:</i> Sortland kommune har siden ca. år 2000 hatt en sentralisert modell for bygningsdrift og renhold. Dette er i tråd med anbefalinger fra relevant faglitteratur. Sentralisert organisering er svært tilpasningsdyktig i forhold til endringer i skolestrukturen. Fordeling av vaktmestre og renholdere mellom de ulike skoleanlegg vil dermed løpende tilpasses alle eventuelle endringer i skolestrukturen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet vil ikke endre bemanning eller struktur mht. eiendomsoppfølging.
I hvilken grad legger alternativet til rette for gode utearealer ved skolene?	++	<i>Kommentar:</i> Alle skolene i dagens struktur har god tilgang til utmark og tilstrekkelig størrelse på utearealer, men med varierende grad av oppgraderte lekearealer. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.

I hvilken grad legger alternativet til rette for trafikksikkerhet ved skolene?	+/-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at det oppleves utrygt for barn og unge i enkelte av- og påstigningssoner tilknyttet skolene, ved kryssingspunkt over veg, og langs trafikkerte veger uten tilrettelagt gangtilbud (barnetråkkregistreringer). Trafikksikkerhetsplanen for Sortland har identifisert tiltak og prioritert mellom tiltak. Basert på kartstudier synes trafikksikkerhetssituasjonen nær skolene å være akseptabel, men varierer i kvalitet. <i>Begrunnelse:</i> Det er identifisert trafikksikkerhetsutfordringer ved/til både gamle og nye skoler.
--	-----	---

Demografisk utvikling		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til demografisk utvikling?</i>
Hvordan påvirker prognoser for elevtall i skolen grunnlaget for strukturen i alternativet?	0	<i>Kommentar:</i> Prognosen for barneskolegruppen viser svak nedgang eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for ungdomsskolegruppen viser svak vekst eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for fordeling på skolekrets er basert på dagens fordeling mellom skolene (Ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> Det forventes lav vekst eller uendret situasjon for elevtall, noe som ikke gir grunnlag for å anta at behovet for skole i distriktet vil øke eller minke i forhold til dagens situasjon.
Hvordan påvirker bosettingsmønster grunnlaget for strukturen i alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> Bosettingsmønsteret i kommunen er sentralisert i bygder og by. Skolene er lokalisert sentralt i bygder og i by. Flest bor i by Sortland/Strand. Kommuneplanens arealdel for Sortland forventer at 80 % av boligveksten kommer i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet representerer en desentralisert skolestruktur som opprettholder et skoletilbud i distriktet på tross av bosettingsmønster og forventet vekst sentralt.

I hvilken grad svarer alternativet på kommunens utbyggings- og arealstrategi?	+/-	<i>Kommentar:</i> Kommuneplanens arealdel (KPA) legger til rette for konsentrert boligbygging/vekst i byen, og lav vekst/spredt boligbygging i bygdene, med unntak av Holand (pga. landbruk). <i>Begrunnelse:</i> Alternativet opprettholder distriktsskolene og legger til rette for at barnefamilier kan ha nærscole både i bygdene og i byen. Det understrekes at kommuneplan ikke legger til rette for særlig grad av vekst/nybygging i bygdene.
I hvilken grad innfrir alternativet på nærscoleprinsippet?	0	<i>Kommentar:</i> Prinsippet om nærscole er nedfelt i Opplæringsloven. Prinsippet knytter seg ikke til spørsmålet om grendeskoler eller sentralisering, men til retten til å gå på nærmeste tilgjengelige skole. Med mange skolekretser som i dag medfører det at elevene må bytte skole dersom de flytter innad i Sortland. <i>Begrunnelse:</i> Nærscoleprinsippet gjelder uavhengig av skolestruktur.

Nærmiljø og skoleskyss		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til nærmiljø og skoleskyss?</i>
Skoleskyss		
I hvilken grad vil alternativet øke det generelle behovet for skoleskyss for elevene i Sortland?	++	<i>Kommentar:</i> I dag er det ca. 300 av totalt 1237 elever som har tilbud om skoleskyss. Til tross for at et ikke er mye forskning på sammenhengen mellom skoleskyss og fysisk helse hos skoleelever, kan man si at det er godt dokumentert at en generell mangel på fysisk aktivitet virker negativt for barn og unges utvikling og helse. I vurderingene av skolestruktur må betydningen av konsekvensene av økt skoleskyss ses i sammenheng med barn og unges fysiske aktivitet i skoletid og fritid, samt den faktiske lengden på skoleskyssen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet endrer ikke på omfanget av skoleskyss.
I hvilken grad vil reisetiden for skoleskyss være holdbar i forhold til anbefalt maksnorm?	0	<i>Kommentar:</i> Nordland fylkeskommune har ingen tidsangivelse vedrørende anbefalt total reisetid. Men flere fylkeskommuner bruker følgende tidsangivelse i sine retningslinjer: • 45 minutter for 1. – 4. klasse

		• 60 minutter for 5. – 7. klasse • 75 minutter for 8. – 10. klasse Tidsangivelsen gjelder en vei, og er summen av beregnet gangtid, reisetid og ventetid. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet endrer ikke på reisetid brukt på skoleskyss, er alternativet som gir kortest total reisetid, og er innenfor fylkeskommunale anbefalinger for maksnorm.
I hvilken grad vil skoleskyss påvirke miljøet?	+	<i>Kommentar:</i> Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene og antall elever, er det beregnet sannsynlig trafikkproduksjon og miljøkonsekvenser (CO2 utslipp) for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet endrer ikke grad av skoleskyss. Alt. 1 er alternativet som gir minst trafikkarbeid og lavest CO2-utslipp.
Nærmiljø		
I hvilken grad påvirker skolenedleggelse/flytting av skole elevenes læringsutbytte?	0	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at avvikling av en skole i en bygd ikke har påvist betydning for elevenes læringsutbytte. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad vil alternativet påvirke skolens betydning for nærmiljøet?	+	<i>Kommentar:</i> De samfunnsmessige konsekvenser ved en skolenedleggelse vil være ulike basert på hvilken rolle skolen faktisk spiller i lokalsamfunnet. Hvorvidt skolene oppfattes som en avgjørende faktor for nærmiljøet, og i tilfelle nedleggelse vil representere et faktisk frafall av muligheter for nærmiljøene til å fortsette å drive fellesarrangementer eller opprettholde lag og foreninger, er også vanskelig å vurdere. Men at skolene har en viktig symbolbetydning for både unge og gamle i bygdene synes riktig å anta. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører ikke endring i skolestruktur.
I hvilken grad vil alternativet underbygge muligheten for skolens bruk av nærmiljøet som læringsarena?	0	<i>Kommentar:</i> Å bruke lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena gir elevene muligheter til å forholde seg til skolens innhold på en konkret, sansbar måte som igjen øker elevenes motivasjon for å lære (ref. Utredningen).

		<i>Begrunnelse:</i> På bakgrunn av svar på spørreundersøkelser til skolene anses det ikke å være nevneverdig forskjell mellom alternativene. Alle skolene anses å ha mulighet for å bruke nærmiljøet i opplæringen.
--	--	---

Økonomiske forhold		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til økonomiske forhold?</i>
I hvilken grad er alternativet tilpasset kommunens rammeoverføring beregnet til skolen.	--	<i>Kommentar:</i> Rammeoverføringen fra staten er basert på antall elever, ikke antall skoler. <i>Begrunnelse:</i> Mange skoler er kostbart for kommunen.
I hvilken grad anses skole driftskostnader å være holdbare for alternativet?	--	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at årlige skole driftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. <i>Begrunnelse:</i> Mange små klasser gir behov for flere lærere enn ved større klasser i en sentralisert modell.
I hvilken grad anses kostnader til drift og vedlikehold bygg/ nybygg å være holdbare for alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> For bygningsmessige kostnader vil det uavhengig av alternativ innebære betydelig utbedringskostnader og delvis nybyggkostnader. Sortland barneskole og Holand barneskole anbefales erstattet med nye skolebygg, selv med dagens skolestruktur. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg. <i>Begrunnelse:</i> Minst kostnader totalt sett, men også minst grad av investering for fremtiden, og dermed ikke økonomisk gunstig.
Kostnader skoleskyss	+	<i>Kommentar:</i> Reiseskysskostnadene øker med grad av sentralisert strukturmodell. <i>Begrunnelse:</i> Alternativ 1 har minst kostnader til skoleskyss.

8.1.2 ANALYSE FOR ALTERNATIV 2

Alternativ 2 – Desentralisert organisering			
Skole	Trinn	Merknad	Antall elever
Maurnes skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Strand skole	46
Sigerfjord skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Strand skole	60
Holand skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Lamarka skole	24
Holmstad skole	1. – 4. trinn	5. – 7. trinn flyttes til Sortland barneskole 8-10. trinn flyttes til Sortland ungdomsskole	30
Strand skole	1. – 7. trinn		185
Lamarka skole	1. – 7. trinn		248
Sortland barneskole	1. – 7. trinn		314
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn		387

Beskrivelse:
 Dette alternativet legger opp til samme antall skoler som i dag. Men for Maurnes, Sigerfjord, Holand og Holmstad skoler skal det vurderes en framtidig situasjon med 1.- 4. trinn, mot dagens 1.- 7. trinn/1.-10. trinn. Alternativ 2 har fokus på *nærhet til lokalmiljøet*. Alternativet innebærer at Strand skole saneres og bygges ny, i tillegg til Sortland barneskole og Holand, som i alternativ 1.

Tema	Konsekvens	Forklaring/kunnskapsgrunnlag/usikkerheter
Kvalitet i skolen	Grad av holdbarhet	<i>I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri nasjonale og kommunale krav/forventninger/mål for kvalitet i skolen?</i>

Profesjonsfellesskap og organisasjonsutvikling		
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig fagbredde i lærerstaben.	-	<i>Kommentar:</i> Knyttet til endringen i lærerutdanning som gir et snevrere faglig nedslagsfelt for hver lærer. Tidligere <i>allmennlærere</i> er nå grunnskolelærere for enten 1-7. trinn eller 8-10. trinn. Generasjonsskifte i lærerstanden forsterker dette. Skjerpede krav om videreutdanning av lærere. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler er i dag organisert med allmennlærere fremfor lærere med fagspesialisering pga. antallet

		elever/klassestørrelser. Når lærerne i større grad blir spesialister må de minste skolene kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk. Små skoler har i mindre grad enn større skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser ved ønske om etterutdanning. Alternativet innebærer skoler av ulik størrelse. utfordringer knyttet til dette vil skape ulikhet i opplæringstilbudet mellom skolene. Alternativet medfører større ulikhet enn i dagens struktur.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for tilstrekkelig profesjonsfelleskap for utvikling og samarbeid. Og dermed: I hvilken grad er alternativet egnet til lærersamarbeid, for å øke kvaliteten i opplæringa knyttet til særskilte felt?	-	<i>Kommentar:</i> Skolen har fått sterkere krav til profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling enn tidligere. Lærere har behov for samarbeid seg imellom, faglig og pedagogisk, for egen og felles kvalitetsutvikling. Skolen skal samtidig organisere veiledning av nyutdannede lærere. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler har som regel større lærertetthet (antall lærere per elev), men har i mindre grad enn større skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser, bruk av flere lærere i samme klasse, og mindre kapasitet til opplæring av nyutdannede enn ved større skoler.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for fleksibel organisering og fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging?	-	<i>Kommentar:</i> Gjelder ordinær opplæring men også når det gjelder elever med ulike behov for særskilt tilrettelegging og opplæring som: tilpasset opplæring, spesialundervisning, to-språklige, annet læringsmiljø. Gjelder også muligheten for å styrke skolene med for eksempel sosiallærere, helsefaglig kompetanse, tolk, to-språklig kompetanse evt. andre. <i>Begrunnelse:</i> Tilrettelegging for elever med behov for særskilt tilrettelagt undervisning vil bli gjennomført uavhengig av skolestruktur. Det vil likevel være enklere og mindre kostnadskrevenende å organisere spesialundervisning/tilrettelagt undervisning i et større miljø, der ressursene når flere elever, samt kan organiseres i et moderne tilrettelagt skolebygg. Undervisningen vil også styrkes fordi et større fagmiljø kan bidra med kompetanse og veiledning.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for systematisk	0	<i>Kommentar:</i> Her som del av skolens helhetlige holdning og praksis til: <i>inkludering,</i>

utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid?		<i>holdninger, mangfold.</i> Som del av intern kompetanseheving og profesjonsutvikling. <i>Begrunnelse:</i> Utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid skal gjennomføres i skolen uavhengig av skolestruktur. Små skoler kan gi oversiktlige og trygge miljøer for slikt arbeid, samtidig som større skoler gir større mangfold og flere potensielle "trygge miljøer". For lærernes kompetanseheving på feltet vil større profesjonsmiljøer kunne være en fordel. Det gir mer erfaringsbasert utvikling, samt mulighet til å utnytte enkeltpersoners spesialkompetanse.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for å etablere en skoleledelse som kan prioritere og vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid?	-	<i>Kommentar:</i> Strukturer som bygger opp om og legger til rette for et målrettet arbeid mot prinsippene i en "lærende organisasjon" og en utviklingsorientert skole. Gjelder mulighet for arbeid i team på trinn eller knyttet til fag, f.eks. kollegaveiledning. Rektor er også del av utviklingsarbeid og kvalitetsutvikling i rektornettverk på kommunalt nivå, samt at de deltar i ulike satsninger og nettverk i regi av Fylkesmannen i Nordland og Utdanningsdirektoratet. <i>Begrunnelse:</i> Mindre skoler har blant annet ikke inspektør som del av skoleledelsen. Få lærere gir ikke anledning til en organisering med teamledere. Sårbarhet i forhold til fravær hvor skolen må prioritere opplæring fremfor utviklingsarbeid. Ved mindre skoler har rektor undervisningstimer i tillegg til ledelsesarbeid. Alternativet innebærer skoler med ulik størrelse, det gjør også at muligheten for stabilt utviklingsarbeid vil være forskjellig for hver skole.
Kvalitetsutvikling i opplæring/læringsmiljø		
I hvilken grad innfris nye krav på bakgrunn av endring i læreplaner, med utgangspunkt alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner stiller strengere krav til mulighet for organisering og bruk av "læringsunivers": Digitale verktøy, fagrom i f.eks matematikk, naturfag, engelsk mm. Skolens muligheter er f.eks avhengig av skolens bygningsstruktur og nettkapasitet for å kunne bruke digitale verktøy slik som forventes, og skolens økonomiske spillerom

		er avgjørende i forhold til å kjøpe inn og etablere fysiske læringsunivers. <i>Begrunnelse:</i> Gamle skoler har i mindre grad mulighet til å tilrettelegge for læringsunivers enn moderne skoler.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for å ivareta fagfornyelse/ - dybdelæring i undervisningen mm.?	-	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner vil i større grad fokusere på dybdelæring i undervisningen. Det fordrer lærere med oppdatert kompetanse. Over tid vil slik kompetanse representere standarden i skolen. <i>Begrunnelse:</i> På samme måte som i punkt om profesjonsutvikling og fagbredde i lærerstaben, gjelder at små skoler er organisert med allmennlærere med breddekunnskap fremfor fagspesialisering pga. antallet elever/klassestørrelser. Mindre grad av fagspesialisering gir mindre grad av fagfornyelse og dybdelæring i undervisningen. Det tilsier at de minste skolene må kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig læringsresultat/faglig utbytte for elevene?	-	<i>Kommentar:</i> Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå. Med hensyn til <i>elevenes faglige utbytte</i> finnes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet øker med skolestørrelse. <i>Begrunnelse:</i> Med bakgrunn i tematikk drøftet ovenfor, kan man anta at dette er en tendens som vil kunne utvikle seg. Grad av fagspesialiserte lærere vil nødvendigvis påvirke faglig utbytte for elevene.
Mulighet for fleksibel organisering av opplæringen		
I hvilken grad er alternativet godt egnet for fleksibel organisering og gruppesammensetninger av elever på trinn?	-	<i>Kommentar:</i> Samarbeidsorientert læring blant elevene. Elever som hjelper hverandre, særlig innenfor et system av fleksible og gjennomtenkte elevgrupperinger, som tjener på å lære sammen. Gjelder alle typer opplæring: ordinær undervisning, tilpasset opplæring, spesialundervisning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler med flere elever har mulighet til å variere gruppesammensetning i ulike typer undervisning. Det kan gi elevene flere sosiale

		arenaer og mulighet for samarbeid i ulike konstellasjoner (særlig relevant på ungdomsskole). Alternativet legger opp til større fagmiljøer for de eldste elevene. Når det gjelder de yngste elevene 1-4 blir fagmiljøene mindre – og ytterligere sårbart i forhold til begynner opplæring, tidlig innsats og avdekking av elever som har særskilte behov. Alternativet legger opp til svært små enheter, hvor 1-4 trinns lærere ikke har tilgang på den kompetansen og fagmiljøet som om skolen var bestående av lærere fra 1-7. Bakgrunn for regjeringens satsning på tidlig innsats er nettopp for å sørge for at begynner opplæringen blir godt ivaretatt. I dette alternativet vil også forskjellen mellom skolen bli større.
I hvilken grad er alternativet egnet for god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging?	-	<i>Kommentar:</i> Knyttet til Opplæringslovens §9A om elevens rett til et godt psykososialt miljø. Elevene skal bygge sosial kompetanse og samarbeidskompetanse i skolen. Mangfoldig elevmiljø vurderes i forhold til klassestørrelse/trinn, mulighet for vennskap og gode samarbeidsrelasjoner. <i>Begrunnelse:</i> En heterogen (forskjelligartet) gruppe og en differensiert innfallsvinkel til opplæringen er nødvendig og nyttig når elevene i klasserommet er svært forskjellige. Flere elever skaper rom for å spille på ulikhet som en positiv faktor. Alternativet legger opp til større miljøer for de eldste elevene., men for de yngste elevene (1-4 trinn) blir fagmiljøene mindre. Se også begrunnelse over.
I hvilken grad vurderes alternativet å ha en organisering som gir mulighet for å legge til rette for likeverdighet i opplæring?	-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist hvilke krav som stilles til skolen i form av likeverdig opplæringstilbud også innen spesialundervisning. Et likeverdig tilbud betinger tilstrekkelig bemanning. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler har færre ansatte/mindre fleksibilitet i stab til å håndtere dette enn større skoler.
Trygghet og oversikt i skolemiljøet		
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige store	+	<i>Kommentar:</i> Når det gjelder opplæring og like muligheter gir forskning noe støtte til at mindre skoler kan anses bedre for visse

skoler i forhold til å kunne skape et godt læringsmiljø?		elevgrupper. Men her understrekes det at i internasjonal forskning er begrepet «mindre skoler» atskillig større enn hva vi i norsk sammenheng oppfatter mindre skoler å være. Her med tanke på relasjoner som godt grunnlag for å skape et godt læringsmiljø. - Elev-elev - Lærer-elev - Skole-foresatte <i>Begrunnelse:</i> Skolene i Sortland som beskrevet i dette alternativet er ikke for store i forhold til å kunne legge til rette for et godt læringsmiljø. Hvis faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø er tilstede – som tidligere beskrevet som f.eks. inkluderende klasseromspraksis.
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige små skoler i forhold til å kunne skape et mangfoldig læringsmiljø?	-	<i>Kommentar:</i> Som over. Vurderes også i forhold til å kunne oppleve seg som del av en mangfoldig kultur, og unngå problematikk knyttet til utenforskap og anderledeshet: - Religion og kultur - Livsstil og livsvalg - Personlig uttrykk - Familiesammensetning oa. <i>Begrunnelse:</i> Det er sannsynlig at man ved små skoler har mindre mangfold enn ved større skoler. Det er imidlertid en balanse mellom «å kjenne hverandre for å unngå fordommer» og «å ha tilgang på likesinnede for å unngå utenforskap». Uansett vil opplevelse av trygghet og tilhørighet være et viktig premiss for læring. Barneskolene med 1-4 trinn anses uforholdsmessig små for å kunne skape et tilstrekkelig, mangfoldig læringsmiljø.
Samarbeid med andre skoler og faginstanser		
I hvilken grad legger alternativet opp til systematisk og hyppig samarbeid med andre? Eks: - PP-tjeneste (Pedagogisk psykologisk tjeneste) - Helsesøster - BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - Andre	--	<i>Kommentar:</i> Ulike skolestrukturer krever ulike former for organisering for å opprettholde et godt tilbud og faglig samarbeid. <i>Begrunnelse:</i> Mange små skoler er mer krevende i tidsbruk og planlegging enn færre skoler.

I hvilken grad er alternativet organisert slik at det minsker belastningen med overganger i skoleløpet?	-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at vellykket overgang mellom skoler betinger gode rutiner for forberedelser og mottak ved skolestart. Mange overganger i et skoleløp anses som krevende for elever. Særlig yngre elever kan ha utfordringer knyttet til usikkerhet og behov for stabilitet og trygghet. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer overgang fra småskole (1-4 trinn) til storskole (5-7 trinn), og for flere elever overgang til ny skole ved oppstart på ungdomsskolen. For barna fra de minste skolene vil imidlertid overgangen til ungdomsskolen gjøres mer gradvis, ved to overganger, samtidig som at en overgang i seg selv kan oppleves belastende. Vektes negativt fordi overganger anses mest belastende for yngre elever, som behov for forutsigbarhet.
I hvilken grad gir alternativet utslag i forhold til likeverdig lærertetthet ved skolene?	-	<i>Kommentar:</i> Lærertetthet er definert som antall elever per lærer. <i>Begrunnelse:</i> I Sortlandsskolen som helhet er lærertettheten per elev bra, men på grunn av at skolene er svært ulik i størrelse vil den faktiske lærertettheten ved skolene slå ulikt ut. Dette er en konsekvens av lovverk knyttet til fordeling av rammetimer ved sammenslåtte klasser. Resultatet er at små skoler må ha større lærertetthet for å kunne organisere opplæring. Det betyr igjen at de større skolene finansierer de små og dermed har lavere lærertetthet enn hva som kunne vært oppnåelig med jevnere elevtall ved hver enkelt skole.
I hvilken grad gir alternativet grunnlag for å skape et likeverdig grunnskoletilbud?	-	<i>Kommentar:</i> Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte. Hvordan opplæringen organiseres er grunnlag for å kunne gi et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer svært ulike skoler i form av størrelse, trinnvis opplæring, fagbredde- og størrelse i lærerstab, samt med hensyn til ulik standard

		på læringsarealer. Det er ikke dokumentert negativ lærings-effekt for elevene med slike forskjeller, men det representerer ikke et "likt tilbud" til elevene.
--	--	---

Fysiske forhold ved skolen		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til fysiske forhold?</i>
Hvordan vurderes den totale bygningsmessig tilstand for alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> Basert på tilstandskartlegging og utskiftingsbehov/ grad av nybygg. Kommunens bevilgninger til de kartlagte utskiftingsarbeid bør tilgodeses med en årlig bevilgning på minimum 5,7 mill. For Sortland kommune har historisk snitt siste årene vært i underkant av 2,0 mill. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå. <i>Begrunnelse:</i> Nybygg for Strand, Sortland bs og Holand er forutsatt. Vedlikeholdsetterslepet er stort for øvrige bygg. Unntak: Sortland us.
I hvilken grad legger alternativet til rette for moderne skolebygg?	-	<i>Kommentar:</i> Skoleanleggene må være så fleksible og funksjonelle at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer med nye pedagogiske arbeidsformer og nye former for organisering. Nye krav i lover, forskrifter og arbeidsavtaler kan medføre behov for fornyelse. Dette kan gjelde tekniske anlegg, areal og innredning for å nå opp til ønsket standard. Som eksempel nevnes miljørettet helsevern, personalets kontorarbeidsplasser, helsefremmende skoler, og universell utforming. <i>Begrunnelse:</i> De fleste skolene er gamle og er ikke rigget for fremtidens skole (mht. rommessig fleksibilitet, universell utforming, teknologi eller fagspesifikke undervisningsrom). I alternativet ligger det tre nybygg, samtidig som de gamle skolene beholdes, og vil risikere lavere prioritet mht. oppgradering.
Hva er skolebyggenes kapasitet?	+	<i>Kommentar:</i> Det er kapasitet til antatt fremtidig elevtall i dagens skolestruktur. Det er rom for utvidelser for å imøtekomme tekniske og funksjonelle krav på dagens skoletomter. Utredningen har vist at

		Lamarka og Strand er de to høyest utnyttede (trangeste) skoleanleggene, mens Holmstad og Holand er lavest utnyttet (mest romslige skoleanlegg i forhold til dagens bruk). <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over. Flytting av 5-7 trinn fra Sigerfjord og Maurnes til Strand fordrer nybygg også her.
I hvilken grad legger alternativet til rette for kantinedrift og/eller varm mat i skolen?	+/-	<i>Kommentar:</i> Mulighet for kantinedrift og salg/servering av varm mat anses som en positiv faktor i skolemiljøet samt at det gir mulighet for praktisk læring i fag. <i>Begrunnelse:</i> De fleste skolene er gamle og er ikke rigget med mulighet for skolekjøkken eller kantine. Det er tilstrekkelig areal innen skoletomtene til eventuell ombygging/ tilføring av slike fasiliteter.
I hvilken grad vil alternativet påvirke kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram?	0	<i>Kommentar:</i> Sortland kommune har siden ca. år 2000 hatt en sentralisert modell for bygningsdrift og renhold. Dette er i tråd med anbefalinger fra relevant faglitteratur. Sentralisert organisering er svært tilpasningsdyktig i forhold til endringer i skolestrukturen. Fordeling av vaktmestre og renholdere mellom de ulike skoleanlegg vil dermed løpende tilpasses alle eventuelle endringer i skolestrukturen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet vil ikke endre bemanning eller struktur mht. eiendomsoppfølging.
I hvilken grad legger alternativet til rette for gode utearealer ved skolene?	++	<i>Kommentar:</i> Alle skolene i dagens struktur har god tilgang til utmark og tilstrekkelig størrelse på utearealer, men med varierende grad av oppgraderte lekearealer. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad legger alternativet til rette for trafikksikkerhet ved skolene?	+/-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at det oppleves utrygt for barn og unge i enkelte av- og påstigningssoner tilknyttet skolene, ved kryssingspunkt over veg, og langs trafikkerte veger uten tilrettelagt gangtilbud (barnetråkkregistreringer). Trafikksikkerhetsplanen for Sortland har identifisert tiltak og prioritert mellom tiltak. Basert på kartstudier synes trafikksikkerhetssituasjonen nær skolene å være akseptabel, men varierer i kvalitet.

		<i>Begrunnelse:</i> Det er identifisert trafikk sikkerhetsutfordringer ved/til både gamle og nye skoler.
--	--	--

Demografisk utvikling		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til demografisk utvikling?</i>
Hvordan påvirker prognoser for elevtall i skolen grunnlaget for strukturen i alternativet?	0	<i>Kommentar:</i> Prognosen for barneskolegruppen viser svak nedgang eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for ungdomsskolegruppen viser svak vekst eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for fordeling på skolekrets er basert på dagens fordeling mellom skolene (Ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> Det forventes lav vekst eller uendret situasjon for elevtall, noe som ikke gir grunnlag for å anta at behovet for skole i distriktet vil øke eller minke i forhold til dagens situasjon.
Hvordan påvirker bosettingsmønster grunnlaget for strukturen i alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> Bosettingsmønsteret i kommunen er sentralisert i bygder og by. Skolene er lokalisert sentralt i bygder og i by. Flest bor i by Sortland/Strand. Kommuneplanens arealdel for Sortland forventer at 80 % av boligveksten kommer i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet representerer en desentralisert skolestruktur som opprettholder et skoletilbud i distriktet på tross av bosettingsmønster og forventet vekst sentralt.
I hvilken grad svarer alternativet på kommunens utbyggings- og arealstrategi?	+/-	<i>Kommentar:</i> Kommuneplanens arealdel (KPA) legger til rette for konsentrert boligbygging/vekst i byen, og lav vekst/spredt boligbygging i bygdene, med unntak av Holand (pga. landbruk). <i>Begrunnelse:</i> Alternativet opprettholder distriktsskolene og legger til rette for at barnefamilier (1-4 trinn) kan ha nærskole både i bygdene og i byen. Det understrekes at kommuneplan ikke legger til rette for særlig grad av vekst/nybygging i bygdene.

I hvilken grad innfrir alternativet på nærskeleprinsippet?	0	<i>Kommentar:</i> Prinsippet om nærskele er nedfelt i Opplæringsloven. Prinsippet knytter seg ikke til spørsmålet om grendeskoler eller sentralisering, men til retten til å gå på nærmeste tilgjengelige skole. Med mange skolekretser som i dag medfører det at elevene må bytte skole dersom de flytter innad i Sortland. <i>Begrunnelse:</i> Nærskeleprinsippet gjelder uavhengig av skolestruktur.
--	---	--

Nærmiljø og skoleskyss		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til demografisk utvikling?</i>
Skoleskyss		
I hvilken grad vil alternativet øke det generelle behovet for skoleskyss for elevene i Sortland?	+/-	<i>Kommentar:</i> I dag er det ca. 300 av totalt 1237 elever som har tilbud om skoleskyss. Til tross for at det ikke er mye forskning på sammenhengen mellom skoleskyss og fysisk helse hos skoleelever, kan man si at det er godt dokumentert at en generell mangel på fysisk aktivitet virker negativt for barn og unges utvikling og helse. I vurderingene av skolestruktur må betydningen av konsekvensene av økt skoleskyss ses i sammenheng med barn og unges fysiske aktivitet i skoletid og fritid, samt den faktiske lengden på skoleskyssen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører at 5-7 trinn fra distriktsskolene flyttes til Lamarka, Sortland og Strand, og medfører økt grad av skoleskyss.
I hvilken grad vil reisetiden for skoleskyss være holdbar i forhold til anbefalt maksnorm?	0	<i>Kommentar:</i> Nordland fylkeskommune har ingen tidsangivelse vedrørende anbefalt total reisetid. Men flere fylkeskommuner bruker følgende tidsangivelse i sine retningslinjer: • 45 minutter for 1. – 4. klasse • 60 minutter for 5. – 7. klasse • 75 minutter for 8. – 10. klasse Tidsangivelsen gjelder en vei, og er summen av beregnet gangtid, reisetid og ventetid. <i>Begrunnelse:</i> Alt. 2 kommer ut som et midt-alternativ med hensyn til reisetid. Dette fordi elevene i 1. – 4. trinn fortsatt transporteres til samme skole som i dagens situasjon, mens for en del skoler transporteres elever i 5. – 7. trinn til andre skoler. Total reisetid er

		innenfor fylkeskommunale anbefalinger for maksnorm.
I hvilken grad vil skoleskyss påvirke miljøet?	-	<i>Kommentar:</i> Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene og antall elever, er det beregnet sannsynlig trafikkproduksjon og miljøkonsekvenser (CO2 utslipp) for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur. <i>Begrunnelse:</i> Alt. 2 er alternativet som gir mest trafikkarbeid og CO2-utslipp. Det gis derfor negativ konsekvens i denne sammenhengen.
Nærmiljø		
I hvilken grad påvirker skolenedleggelse/flytting av skole elevenes læringsutbytte?	0	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at avvikling av en skole i en bygd ikke har påvist betydning for elevenes læringsutbytte. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad vil alternativet påvirke skolens betydning for nærmiljøet?	+	<i>Kommentar:</i> De samfunnsmessige konsekvenser ved en skolenedleggelse vil være ulike basert på hvilken rolle skolen faktisk spiller i lokalsamfunnet. Hvorvidt skolene oppfattes som en avgjørende faktor for nærmiljøet, og i tilfelle nedleggelse vil representere et faktisk frafall av muligheter for nærmiljøene til å fortsette å drive fellesarrangementer eller opprettholde lag og foreninger, er også vanskelig å vurdere. Men at skolene har en viktig symbolbetydning for både unge og gamle i bygdene synes riktig å anta. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører ikke endring i skolestruktur, men at elever fra 5-7 trinn samlokaliseres ved skolene Lamarka, Sortland bs. og Strand. Det betyr at skolene opprettholdes i bygdene, for de minste barna.
I hvilken grad vil alternativet underbygge muligheten for skolens bruk av nærmiljøet som læringsarena?	0	<i>Kommentar:</i> Å bruke lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena gir elevene muligheter til å forholde seg til skolens innhold på en konkret, sansbar måte som igjen øker elevenes motivasjon for å lære (ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> På bakgrunn av svar på spørreundersøkelser til skolene anses det ikke å være nevneverdig forskjell mellom

		alternativene. Alle skolene anses å ha mulighet for å bruke nærmiljøet i opplæringen.
--	--	---

Økonomiske forhold		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til økonomiske forhold?</i>
I hvilken grad er alternativet tilpasset kommunens rammeoverføring beregnet til skolen.	--	<i>Kommentar:</i> Rammeoverføringen fra staten er basert på antall elever, ikke antall skoler. <i>Begrunnelse:</i> Mange skoler er kostbart for kommunen.
I hvilken grad anses skole driftskostnader å være holdbare for alternativet?	-/+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at årlige skole driftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. Se kommentar over. <i>Begrunnelse:</i> Mange små klasser gir behov for flere lærere enn ved større klasser i en sentralisert modell. Alternativet representerer et midt-nivå mht. driftskostnader i forhold til øvrige alternativer for strukturmodell.
I hvilken grad anses kostnader til drift og vedlikehold bygg/ nybygg å være holdbare for alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> For bygningsmessige kostnader vil det uavhengig av alternativ innebære betydelig utbedringskostnader og delvis nybyggkostnader. Sortland barneskole og Holand barneskole anbefales erstattet med nye skolebygg, selv med dagens skolestruktur. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg. <i>Begrunnelse:</i> Midtre kostnadsnivå sammenlignet med øvrige alternativer, på grunn av kombinasjonen av tre nybygg og fortsatt høye vedlikeholdskostnader. Et alternativ som i noe grad gir investering for fremtiden, men som fortsatt innebærer betydelig høye vedlikeholdskostnader ved opprettholdelse av alle skoler i en femten års periode. Nye skolebygg har en dimensjonerende levetid på ca. 50 år
Kostnader skoleskyss	+/-	<i>Kommentar:</i> Reiseskysskostnadene øker med grad av sentralisert strukturmodell.

		<i>Begrunnelse:</i> Alternativ 2 representerer et midtre kostnadsnivå for skoleskyss, sammenlignet med øvrige alternativer.
--	--	---

8.1.3 ANALYSE FOR ALTERNATIV 3

Alternativ 3 – moderat konsentrasjon		
Skole	Trinn	Antall elever 2033
Strand skole	1. – 7. trinn	291
Lamarka skole	1. – 7. trinn	272
Sortland barneskole	1. – 7. trinn	344
Sortland ungdomsskole	8. – 10. trinn	387

Beskrivelse:
 Dette alternativet har fokus på enheter som legger til rette for større fagmiljø og øvrige stordriftsfordeler. Alternativet innebærer at distriktsskolene fases ut, og de sentralt lokaliserte skolene består. Det innebærer nybygg på Strand og på Sortland barneskole.

Tema	Konsekvens	Forklaring/kunnskapsgrunnlag/usikkerheter
Kvalitet i skolen	Grad av holdbarhet	I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri nasjonale og kommunale krav/forventninger/mål for kvalitet i skolen?

Profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling		
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig fagbredde i lærerstaben.	+	<i>Kommentar:</i> Knyttet til endringen i lærerutdanning som gir et snevrere faglig nedslagsfelt for hver lærer. Tidligere <i>allmennlærere</i> er nå grunnskolelærere for enten 1-7. trinn eller 8-10. trinn. Generasjonsskifte i lærerstanden forsterker dette. Skjerpede krav om videreutdanning av lærere. <i>Begrunnelse:</i> Små skoler er i dag organisert med allmennlærere fremfor lærere med fagspesialisering pga. antallet elever/klassestørrelser. Når lærerne i større grad blir spesialister må de minste skolene kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk. Større skoler har i større grad enn mindre skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser ved ønske om etterutdanning. Alternativet innebærer at skolene får mest mulig lik størrelse, som legger grunnlag for større grad av likhet i opplæringstilbudet.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for tilstrekkelig profesjonsfelleskap for utvikling og samarbeid. Og dermed:	+	<i>Kommentar:</i> Skolen har fått sterkere krav til profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling enn tidligere. Lærere har behov for samarbeid seg imellom, faglig og pedagogisk,

I hvilken grad er alternativet egnet til lærersamarbeid, for å øke kvaliteten i opplæringa knyttet til særskilte felt?		for egen og felles kvalitetsutvikling. Skolen skal samtidig organisere veiledning av nyutdannede lærere. <i>Begrunnelse:</i> Store skoler har som regel lavere lærertetthet (antall lærere per elev), men har i større grad enn mindre skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser, bruk av flere lærere i samme klasse, og større kapasitet til opplæring av nyutdannede enn ved mindre skoler.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for fleksibel organisering og fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging?	+	<i>Kommentar:</i> Gjelder ordinær opplæring men også når det gjelder elever med ulike behov for særskilt tilrettelegging og opplæring som: tilpasset opplæring, spesialundervisning, to-språklige, annet læringsmiljø. Gjelder også muligheten for å styrke skolene med for eksempel sosiallærere, helsefaglig kompetanse, tolk, to-språklig kompetanse evt. andre. <i>Begrunnelse:</i> Tilrettelegging for elever med behov for særskilt tilrettelagt undervisning vil bli gjennomført uavhengig av skolestruktur. Det vil likevel være enklere og mindre kostnadskrevenende å organisere spesialundervisning/tilrettelagt undervisning i et større miljø, der ressursene når flere elever, samt kan organiseres i et moderne tilrettelagt skolebygg. Undervisningen vil også styrkes fordi et større fagmiljø kan bidra med kompetanse og veiledning.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for systematisk utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid?	0	<i>Kommentar:</i> Her som del av skolens helhetlige holdning og praksis til: <i>inkludering, holdninger, mangfold</i> . Som del av intern kompetanseheving og profesjonsutvikling. <i>Begrunnelse:</i> Utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid skal gjennomføres i skolen uavhengig av skolestruktur. Små skoler kan gi oversiktlige og trygge miljøer for slikt arbeid, samtidig som større skoler gir større mangfold og flere potensielle "trygge miljøer". For lærernes kompetanseheving på feltet vil større profesjonsmiljøer kunne være en fordel. Det gir mer erfaringsbasert utvikling, samt mulighet til å utnytte enkeltpersoners spesialkompetanse.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for å etablere en skoleledelse som kan prioritere og	+	<i>Kommentar:</i> Strukturer som bygger opp om og legger til rette for et målrettet arbeid mot prinsippene i en "lærende organisasjon" og

vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid?		en utviklingsorientert skole. Gjelder mulighet for arbeid i team på trinn eller knyttet til fag, f.eks. kollegaveiledning. Rektor er også del av utviklingsarbeid og kvalitetsutvikling i rektornettverk på kommunalt nivå, samt at de deltar i ulike satsninger og nettverk i regi av Fylkesmannen i Nordland og Utdanningsdirektoratet. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler har inspektør som del av skoleledelsen. Flere lærere gir anledning til en organisering med teamledere. Bedre fleksibilitet i forhold til fravær slik at skolen kan prioritere både opplæring og utviklingsarbeid parallelt. Rektor er kun leder, og har ikke undervisningsarbeid i tillegg. Alternativ 3 innebærer skoler med lik størrelse, det gjør også at muligheten for stabilt utviklingsarbeid blir mest mulig likt for hver skole.
Kvalitetsutvikling i opplæring/læringsmiljø		
I hvilken grad innfris nye krav på bakgrunn av endring i læreplaner, med utgangspunkt alternativet?	+	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner stiller strengere krav til mulighet for organisering og bruk av "læringsunivers": Digitale verktøy, fagrom i f.eks. matematikk, naturfag, engelsk mm. Skolens muligheter er f.eks. avhengig av skolens bygningsstruktur og nettkapasitet for å kunne bruke digitale verktøy slik som forventes, og skolens økonomiske spillerom er avgjørende i forhold til å kjøpe inn og etablere fysiske læringsunivers. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer hovedsakelig nybygg (unntatt Lamarka), med god forutsetning for å tilrettelegge for læringsunivers.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for å ivareta fagfornyelse/ - dybdelæring i undervisningen mm.?	+	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner vil i større grad fokusere på dybdelæring i undervisningen. Det fordrer lærere med oppdatert kompetanse. Over tid vil slik kompetanse representere standarden i skolen. <i>Begrunnelse:</i> På samme måte som i punkt om profesjonsutvikling og fagbredde i lærerstaben, gjelder at større skoler har høyere andel av grunnskolelærere med fagspesialisering enn små skoler. I lys av generasjonsskiftet vil vi få lærere med større

		grad av spesialisering fremover, og dermed større grad av mulighet for dybdelæring. De minste skolene må kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk. En større skole har større grad av fleksibilitet for å utnytte sine fagressurser for å oppnå fagfornyelse og dybdelæring.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig læringsresultat/faglig utbytte for elevene?	+	<i>Kommentar:</i> Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå. Med hensyn til <i>elevenes faglige utbytte</i> finnes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet øker med skolestørrelse. <i>Begrunnelse:</i> Med bakgrunn i tematikk drøftet ovenfor, kan man anta at dette er en tendens som vil kunne utvikle seg. Grad av fagspesialiserte lærere vil nødvendigvis påvirke faglig utbytte for elevene.
Mulighet for fleksibel organisering av opplæringen		
I hvilken grad er alternativet godt egnet for fleksibel organisering og gruppesammensetninger av elever på trinn?	+	<i>Kommentar:</i> Samarbeidsorientert læring blant elevene. Elever som hjelper hverandre, særlig innenfor et system av fleksible og gjennomtenkte elevgrupperinger, som tjener på å lære sammen. Gjelder alle typer opplæring: ordinær undervisning, tilpasset opplæring, spesialundervisning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler med flere elever har mulighet til å variere gruppesammensetning i ulike typer undervisning. Det kan gi elevene flere sosiale arenaer og mulighet for samarbeid i ulike konstellasjoner (særlig relevant på ungdomsskole).
I hvilken grad er alternativet egnet for god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging?	+	<i>Kommentar:</i> Knyttet til Opplæringslovens §9A om elevens rett til et godt psykososialt miljø. Elevene skal bygge sosial kompetanse og samarbeidskompetanse i skolen. Mangfoldig elevmiljø vurderes i forhold til klassestørrelse/trinn, mulighet for vennskap og gode samarbeidsrelasjoner. <i>Begrunnelse:</i> En heterogen (forskjelligartet) gruppe og en differensiert innfallsvinkel til opplæringen er nødvendig og nyttig når elevene i klasserommet er svært forskjellige.

		Flere elever skaper rom for å spille på ulikhet som en positiv faktor.
I hvilken grad vurderes alternativet å ha en organisering som gir mulighet for å legge til rette for likeverdighet i opplæring?	+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist hvilke krav som stilles til skolen i form av likeverdig opplæringstilbud også innen spesialundervisning. Et likeverdig tilbud betinger tilstrekkelig bemanning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler har flere ansatte/større fleksibilitet i stab til å håndtere dette enn små skoler.
Trygghet og oversikt i skolemiljøet		
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige store skoler i forhold til å kunne skape et <i>godt læringsmiljø</i> ?	+	<i>Kommentar:</i> Når det gjelder opplæring og like muligheter gir forskning noe støtte til at mindre skoler kan anses bedre for visse elevgrupper. Men her understrekes det at i internasjonal forskning er begrepet «mindre skoler» atskillig større enn hva vi i norsk sammenheng oppfatter mindre skoler å være. I internasjonal forskning har «store skoler» 700-800 elever. Her med tanke på relasjoner som godt grunnlag for å skape et godt læringsmiljø. - Elev-elev - Lærer-elev - Skole-foresatte <i>Begrunnelse:</i> Skolene i Sortland som beskrevet i dette alternativet er ikke for store i forhold til å kunne legge til rette for et godt læringsmiljø. Hvis faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø er tilstede – som tidligere beskrevet som f.eks. inkluderende klasseromspraksis.
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige små skoler i forhold til å kunne skape et <i>mangfoldig læringsmiljø</i> ?	-/+	<i>Kommentar:</i> Som over. Vurderes også i forhold til å kunne oppleve seg som del av en mangfoldig kultur, og unngå problematikk knyttet til utenforskap og anderledeshet: - Religion og kultur - Livsstil og livsvalg - Personlig uttrykk - Familiesammensetning oa. <i>Begrunnelse:</i> Det er sannsynlig at man ved små skoler har mindre mangfold enn ved større skoler. Det er imidlertid en balanse mellom «å kjenne hverandre for å unngå fordommer» og «å ha tilgang på likesinnede

		for å unngå utenforskap». Uansett vil opplevelse av trygghet og tilhørighet være et viktig premiss for læring.
Samarbeid med andre skoler og faginstanser		
I hvilken grad legger alternativet opp til systematisk og hyppig samarbeid med andre? Eks: - PP-tjenesten (Pedagogisk psykologisk tjeneste) - Helsesøster - BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - Andre	+	<i>Kommentar:</i> Ulike skolestrukturer krever ulike former for organisering for å opprettholde et godt tilbud og faglig samarbeid. <i>Begrunnelse:</i> Mange små skoler er mer krevende i tidsbruk og planlegging enn færre skoler. En sentralisert struktur forenkler logistikken mht. samarbeid med andre faginstanser.
I hvilken grad er alternativet organisert slik at det minsker belastningen med overganger i skoleløpet?	+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at vellykket overgang mellom skoler betinger gode rutiner for forberedelser og mottak ved skolestart. Mange overganger i et skoleløp anses som krevende for elever. Særlig yngre elever kan ha utfordringer knyttet til usikkerhet og behov for stabilitet og trygghet. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun overgang fra barneskole til ungdomsskole, med relativt likt utgangspunkt for alle.
I hvilken grad gir alternativet utslag i forhold til likeverdig lærertetthet ved skolene?	+	<i>Kommentar:</i> Lærertetthet er definert som antall elever per lærer. <i>Begrunnelse:</i> I Sortlandsskolen som helhet er lærertettheten per elev bra, men på grunn av at skolene er svært ulik i størrelse vil den faktiske lærertettheten ved skolene slå ulikt ut. Dette er en konsekvens av lovverk knyttet til fordeling av rammetimer ved sammenslåtte klasser. Resultatet er at små skoler må ha større lærertetthet for å kunne organisere opplæring. Det betyr igjen at de større skolene finansierer de små og dermed har lavere lærertetthet enn hva som kunne vært oppnåelig med jevnere elevtall ved hver enkelt skole.
I hvilken grad gir alternativet grunnlag for å skape et likeverdig grunnskoletilbud?	+	<i>Kommentar:</i> Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte.

		Hvordan opplæringen organiseres er grunnlag for å kunne gi et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer like skoler i form av størrelse, trinnvis opplæring, fagbredde- og størrelse i lærerstab, og nokså like skoler med hensyn til standard på læringsarealer (Lamarka beholdes). Det er ikke dokumentert negativ lærings-effekt knyttet til ulike skoler, men det anses som en fordel at alternativet representerer et "likt tilbud" til elevene.
--	--	---

Fysiske forhold ved skolen		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til fysiske forhold?</i>
Hvordan vurderes den totale bygningsmessig tilstand for alternativet?	+/-	<i>Kommentar:</i> Basert på tilstandskartlegging og utskiftingsbehov/ grad av nybygg. Kommunens bevilgninger til de kartlagte utskiftingsarbeid bør tilgodeses med en årlig bevilgning på minimum 5,7 mill. For Sortland kommune har historisk snitt siste årene vært i underkant av 2,0 mill. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå. Beregninger for vedlikeholdsbehovet er gjort for en femtenårsperiode. Nybygg har en levetid på 50 år. <i>Begrunnelse:</i> Nybygg for Sortland bs og Strand bs er forutsatt. For Lamarka skole er det identifisert et betydelig behov for oppgradering og vedlikehold (ref. tilstandskartleggingen vedlagt).
I hvilken grad legger alternativet til rette for moderne skolebygg?	+/-	<i>Kommentar:</i> Skoleanleggene må være så fleksible og funksjonelle at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer med nye pedagogiske arbeidsformer og nye former for organisering. Nye krav i lover, forskrifter og arbeidsavtaler kan medføre behov for fornyelse. Dette kan gjelde tekniske anlegg, areal og innredning for å nå opp til ønsket standard. Som eksempel nevnes miljørettet helsevern, personalets kontorarbeidsplasser, helsefremmende skoler, og universell utforming.

		<i>Begrunnelse:</i> Alternativ 3 innebærer nybygg for Sortland bs og Strand skole, og kan planlegges som moderne skolebygg. Lamarka skole er fra 1997 og er ikke rigget for fremtidens skole (mht. rommessig fleksibilitet, universell utforming, teknologi eller fagspesifikke undervisningsrom). Skolen har f.eks. ikke tilfredsstillende lærerarbeidsplasser og Gymsal mangler.
Hva er skolebyggenes kapasitet?	+	<i>Kommentar:</i> Det er kapasitet til antatt fremtidig elevtall i dagens skolestruktur. Det er rom for utvidelser for å imøtekomme tekniske og funksjonelle krav på dagens skoletomter. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad legger alternativet til rette for kantinedrift og/eller varm mat i skolen?	+/-	<i>Kommentar:</i> Mulighet for kantinedrift og salg/servering av varm mat anses som en positiv faktor i skolemiljøet samt at det gir mulighet for praktisk læring i fag. <i>Begrunnelse:</i> Nye skolebygg kan planlegges med denne typen fasiliteter. Det er tilstrekkelig areal innen skoletomtene til eventuell ombygging/ tilføring av slike fasiliteter.
I hvilken grad vil alternativet påvirke kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram?	0	<i>Kommentar:</i> Sortland kommune har siden ca. år 2000 hatt en sentralisert modell for bygningsdrift og renhold. Dette er i tråd med anbefalinger fra relevant faglitteratur. Sentralisert organisering er svært tilpasningsdyktig i forhold til endringer i skolestrukturen. Fordeling av vaktmestre og renholdere mellom de ulike skoleanlegg vil dermed løpende tilpasses alle eventuelle endringer i skolestrukturen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet vil ikke endre bemanning eller struktur mht. eiendomsoppfølging.
I hvilken grad legger alternativet til rette for gode utearealer ved skolene?	+	<i>Kommentar:</i> Alle skolene i dagens struktur har god tilgang til utmark og tilstrekkelig størrelse på utearealer, men med varierende grad av oppgraderte lekearealer. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over. Flere elever på færre skoler gir mindre uteareal per elev, men alternativet er innenfor anbefalte normer.

I hvilken grad legger alternativet til rette for trafiksikkerhet ved skolene?	+/-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at det oppleves utrygt for barn og unge i enkelte av- og påstigningssoner tilknyttet skolene, ved krysningspunkt over veg, og langs trafikkerte veger uten tilrettelagt gangtilbud (barnetråkkregistreringer). Trafiksikkerhetsplanen for Sortland har identifisert tiltak og prioritert mellom tiltak. Basert på kartstudier synes trafiksikkerhetssituasjonen nær skolene å være akseptabel, men varierer i kvalitet. <i>Begrunnelse:</i> Det er identifisert trafiksikkerhetsutfordringer ved/til både gamle og nye skoler.
---	-----	--

Demografisk utvikling		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til demografisk utvikling?</i>
Hvordan påvirker prognoser for elevtall i skolen grunnlaget for strukturen i alternativet?	0	<i>Kommentar:</i> Prognosen for barneskolegruppen viser svak nedgang eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for ungdomsskolegruppen viser svak vekst eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for fordeling på skolekrets er basert på dagens fordeling mellom skolene (Ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> Det forventes lav vekst eller uendret situasjon for elevtall, noe som ikke gir grunnlag for å anta at behovet for skole i distriktet vil øke eller minke i forhold til dagens situasjon.
Hvordan påvirker bosettingsmønster grunnlaget for strukturen i alternativet?	+	<i>Kommentar:</i> Bosettingsmønsteret i kommunen er sentralisert i bygder og by. Skolene er lokalisert sentralt i bygder og i by. Flest bor i by Sortland/Strand. Kommuneplanens arealdel for Sortland forventer at 80 % av boligveksten kommer i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet representerer en sentralisert skolestruktur i samsvar med bosettingsmønster og forventet vekst sentralt.

I hvilken grad svarer alternativet på kommunens utbyggings- og arealstrategi?	+	<i>Kommentar:</i> Kommuneplanens arealdel (KPA) legger til rette for konsentrert boligbygging/vekst i byen, og lav vekst/spredt boligbygging i bygdene, med unntak av Holand (pga. landbruk). <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer tre «sentrumsskoler», en på Hinnøya og to på Langøya, lokalisert på Strand og i Sortland sentrum og på Lamarka. Det samsvarer med hvilke arealer som er avsatt til vekstområder for nye boliger i Sortland i kommuneplanens arealdel.
I hvilken grad innfrir alternativet på nærskoleprinsippet?	0	<i>Kommentar:</i> Prinsippet om nærskole er nedfelt i Opplæringsloven. Prinsippet knytter seg ikke til spørsmålet om grendeskoler eller sentralisering, men til retten til å gå på nærmeste tilgjengelige skole. Med mange skolekretser som i dag medfører det at elevene må bytte skole dersom de flytter innad i Sortland. <i>Begrunnelse:</i> Nærskoleprinsippet gjelder uavhengig av skolestruktur.

Nærmiljø og skoleskyss		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til nærmiljø og skoleskyss?</i>
Skoleskyss		
I hvilken grad vil alternativet øke det generelle behovet for skoleskyss for elevene i Sortland?	-	<i>Kommentar:</i> I dag er det ca. 300 av totalt 1237 elever som har tilbud om skoleskyss. Til tross for at et ikke er mye forskning på sammenhengen mellom skoleskyss og fysisk helse hos skoleelever, kan man si at det er godt dokumentert at en generell mangel på fysisk aktivitet virker negativt for barn og unges utvikling og helse. I vurderingene av skolestruktur må betydningen av konsekvensene av økt skoleskyss ses i sammenheng med barn og unges fysiske aktivitet i skoletid og fritid, samt den faktiske lengden på skoleskyssen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører at behovet for skoleskyss øker. 475 elever vil ha behov for skoleskyss i alternativ 3. Det utgjør nesten en tredjedel av elevene i Sortland.

I hvilken grad vil reisetiden for skoleskyss være holdbar i forhold til anbefalt maksnorm?	0	<i>Kommentar:</i> Nordland fylkeskommune har ingen tidsangivelse vedrørende anbefalt total reisetid. Men flere fylkeskommuner bruker følgende tidsangivelse i sine retningslinjer: • 45 minutter for 1. – 4. klasse • 60 minutter for 5. – 7. klasse • 75 minutter for 8. – 10. klasse Tidsangivelsen gjelder en vei, og er summen av beregnet gangtid, reisetid og ventetid. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører økt reisetid brukt på skoleskyss. Alternativ 3 er av alternativene som gir lengst total reisetid, men er likevel innenfor fylkeskommunale anbefalinger for maksnorm.
I hvilken grad vil skoleskyss påvirke miljøet?	+/-	<i>Kommentar:</i> Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene og antall elever, er det beregnet sannsynlig trafikkproduksjon og miljøkonsekvenser (CO2 utslipp) for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur. <i>Begrunnelse:</i> Alt. 3 og 4a er forholdsvis like, og kommer ut som midt-alternativ mtp. trafikkarbeid og CO2-utslipp
Nærmiljø		
I hvilken grad påvirker skolenedleggelse/flytting av skole elevenes læringsutbytte?	0	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at avvikling av en skole i en bygd ikke har påvist betydning for elevenes læringsutbytte. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad vil alternativet påvirke skolens betydning for nærmiljøet?	-	<i>Kommentar:</i> De samfunnsmessige konsekvenser ved en skolenedleggelse vil være ulike basert på hvilken rolle skolen faktisk spiller i lokalsamfunnet. Hvorvidt skolene oppfattes som en avgjørende faktor for nærmiljøet, og i tilfelle nedleggelse vil representere et faktisk frafall av muligheter for nærmiljøene til å fortsette å drive fellesarrangementer eller opprettholde lag og foreninger, er også vanskelig å vurdere. Men at skolene har en viktig symbolbetydning for både unge og gamle i bygdene synes riktig å anta. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører at flere små skoler i distriktet legges ned. Det antas å medføre ulike konsekvenser i de ulike bygdene, men for noen av bygdene vil det

		oppleves negativt. Noen vil oppleve å miste et aktivt samlingssted, andre en kulturbærer for hva bygda er og har vært.
I hvilken grad vil alternativet underbygge muligheten for skolens bruk av nærmiljøet som læringsarena?	0	<i>Kommentar:</i> Å bruke lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena gir elevene muligheter til å forholde seg til skolens innhold på en konkret, sansbar måte som igjen øker elevenes motivasjon for å lære (ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> På bakgrunn av svar på spørreundersøkelser til skolene anses det ikke å være nevneverdig forskjell mellom alternativene. Alle skolene anses å ha mulighet for å bruke nærmiljøet i opplæringen.

Økonomiske forhold		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til økonomiske forhold?</i>
I hvilken grad er alternativet tilpasset kommunens rammeoverføring beregnet til skolen.	+	<i>Kommentar:</i> Rammeoverføringen fra staten er basert på antall elever, ikke antall skoler. <i>Begrunnelse:</i> Få skoler optimaliserer ressursbruken med hensyn til rammeoverføringer beregnet til skolen.
I hvilken grad anses skole driftskostnader å være holdbare for alternativet?	+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at årlige skole driftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer potensielt nest mest innsparing mht. skole driftskostnader, pga. at elevene samles ved færre antall skoler, og lærerressursene kan effektiviseres deretter.
I hvilken grad anses kostnader til drift og vedlikehold bygg/ nybygg å være holdbare for alternativet?	-	<i>Kommentar:</i> For bygningsmessige kostnader vil det uavhengig av alternativ innebære betydelig utbedringskostnader og delvis nybyggkostnader. Sortland barneskole og Holand barneskole anbefales erstattet med nye skolebygg, selv med dagens skolestruktur. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg.

		<i>Begrunnelse:</i> Alternativ 3 kommer ut som det mest kostbare alternativet per år for planperioden, på grunn av kombinasjonen med stor grad av nybygg og stort behov for oppgradering på Lamarka. Grad av investering for fremtiden slår imidlertid positivt ut.
Kostnader skoleskyss	+	<i>Kommentar:</i> Reiseskysskostnadene øker med grad av sentralisert strukturmodell. <i>Begrunnelse:</i> Alternativ 3 representerer et midt-alternativ mht. kostnader for skoleskyss.

8.1.4 ANALYSE FOR ALTERNATIV 4

Alternativ 4 a og b – Sterk konsentrasjon			
Alternativ	Skole/område	Trinn	Antall elever 2033
4a	Hinnøya	1. – 7. trinn	291
	Langøya	1. – 7. trinn	616
	Sortland	8. – 10. trinn	387
	ungdomsskole		
4b	Hinnøya	1. – 10. trinn	377
	Langøya	1. – 7. trinn	616
	Sortland	8. – 10. trinn	300
	ungdomsskole		
Beskrivelse: Dette alternativet har fokus på enheter som legger til rette for større fagmiljø og øvrige stordriftsfordeler. Forskjellen mellom alternativ 3 og 4 er at elevene ved Lamarka skole flyttes til ny barneskole i sentrum. En variant (4b) med 1-10 trinn på Hinnøya er også vurdert.			

Tema	Konsekvens	Forklaring/kunnskapsgrunnlag/usikkerheter
Kvalitet i skolen	Grad av holdbarhet	<i>I hvilken grad legger alternativet til rette for at Sortland skolen skal kunne innfri nasjonale og kommunale krav/forventninger/mål for kvalitet i skolen?</i>

Profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling		
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig fagbredde i lærerstaben.	+	<i>Kommentar:</i> Knyttet til endringen i lærerutdanning som gir et snevrere faglig nedslagsfelt for hver lærer. Tidligere <i>allmennlærer</i> er nå grunnskolelærer for enten 1-7. trinn eller 8-10. trinn. Generasjonsskifte i lærerstanden forsterker dette. Skjerpede krav om videreutdanning av lærere. <i>Begrunnelse:</i> Skolene har i dag en blanding av allmennlærere og grunnskolelærere med fagfordypning. Når lærerne i større grad blir spesialister må de minste skolene kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk. Større skoler har i større grad enn mindre skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser ved ønske om etterutdanning. Alternativet innebærer at skolene får likere størrelse, som legger grunnlag for større grad av likhet i opplæringstilbudet.

I hvilken grad gir alternativet muligheter for tilstrekkelig profesjonsfelleskap for utvikling og samarbeid. Og dermed: I hvilken grad er alternativet egnet til lærersamarbeid, for å øke kvaliteten i opplæringa knyttet til særskilte felt?	+	<i>Kommentar:</i> Skolen har fått sterkere krav til profesjonsfelleskap og organisasjonsutvikling enn tidligere. Lærere har behov for samarbeid seg imellom, faglig og pedagogisk, for egen og felles kvalitetsutvikling. Skolen skal samtidig organisere veiledning av nyutdannede lærere. <i>Begrunnelse:</i> Store skoler har som regel lavere lærertetthet (antall lærere per elev), men har i større grad enn mindre skoler anledning til fleksibel bruk av lærerressurser, bruk av flere lærere i samme klasse, og større kapasitet til opplæring av nyutdannede enn ved mindre skoler.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for fleksibel organisering og fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging?	+	<i>Kommentar:</i> Gjelder ordinær opplæring men også når det gjelder elever med ulike behov for særskilt tilrettelegging og opplæring som: tilpasset opplæring, spesialundervisning, to-språklige, annet læringsmiljø. Gjelder også muligheten for å styrke skolene med for eksempel sosiallærere, helsefaglig kompetanse, tolk, to-språklig kompetanse evt. andre. <i>Begrunnelse:</i> Tilrettelegging for elever med behov for særskilt tilrettelagt undervisning vil bli gjennomført uavhengig av skolestruktur. Det vil likevel være enklere og mindre kostnadskrevende å organisere spesialundervisning/tilrettelagt undervisning i et større miljø, der ressursene når flere elever, samt kan organiseres i et moderne tilrettelagt skolebygg. Undervisningen vil også styrkes fordi et større fagmiljø kan bidra med kompetanse og veiledning.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for systematisk utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid?	0	<i>Kommentar:</i> Her som del av skolens helhetlige holdning og praksis til: <i>inkludering, holdninger, mangfold</i>. Som del av intern kompetanseheving og profesjonsutvikling. <i>Begrunnelse:</i> Utviklingsarbeid med hensyn til holdningsskapende arbeid skal gjennomføres i skolen uavhengig av skolestruktur. Små skoler kan gi oversiktlige og trygge miljøer for slikt arbeid, samtidig som større skoler gir større mangfold og flere potensielle "trygge miljøer". For lærernes kompetanseheving på feltet vil større profesjonsmiljøer kunne være en fordel. Det gir mer erfaringsbasert utvikling, samt mulighet til å utnytte enkeltpersoners spesialkompetanse.

I hvilken grad gir alternativet mulighet for å etablere en skoleledelse som kan prioritere og vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid?	+	<i>Kommentar:</i> Strukturer som bygger opp om og legger til rette for et målrettet arbeid mot prinsippene i en "lærende organisasjon" og en utviklingsorientert skole. Gjelder mulighet for arbeid i team på trinn eller knyttet til fag, f.eks. kollegaveiledning. Rektor er også del av utviklingsarbeid og kvalitetsutvikling i rektornettverk på kommunalt nivå, samt at de deltar i ulike satsninger og nettverk i regi av Fylkesmannen i Nordland og Utdanningsdirektoratet. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler har inspektør som del av skoleledelsen. Flere lærere gir anledning til en organisering med teamledere. Bedre fleksibilitet i forhold til fravær slik at skolen kan prioritere både opplæring og utviklingsarbeid parallelt. Rektor er kun leder, og har ikke undervisningsarbeid i tillegg. Alternativ 4 innebærer skoler med likere størrelse, det gjør også at muligheten for stabilt utviklingsarbeid blir mest mulig likt for hver skole.
Kvalitetsutvikling i opplæring/læringsmiljø		
I hvilken grad innfris nye krav på bakgrunn av endring i læreplaner, med utgangspunkt alternativet?	++	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner stiller strengere krav til mulighet for organisering og bruk av "læringsunivers": Digitale verktøy, fagrom i f.eks matematikk, naturfag, engelsk mm. Skolens muligheter er f.eks avhengig av skolens bygningsstruktur og nettkapasitet for å kunne bruke digitale verktøy slik som forventes, og skolens økonomiske spillerom er avgjørende i forhold til å kjøpe inn og etablere fysiske læringsunivers. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer nybygg, med god forutsetning for å tilrettelegge for læringsunivers.
I hvilken grad gir alternativet muligheter for å ivareta fagfornyelse/ - dybdelæring i undervisningen mm.?	+	<i>Kommentar:</i> Nye læreplaner vil i større grad fokusere på dybdelæring i undervisningen. Det fordrer lærere med oppdatert kompetanse. Over tid vil slik kompetanse representere standarden i skolen. <i>Begrunnelse:</i> På samme måte som i punkt om profesjonsutvikling og fagbredde i

		lærerstaben, gjelder at større skoler har høyere andel av grunnskolelærere med fagspesialisering enn små skoler. I lys av generasjonsskiftet vil vi få lærere med større grad av spesialisering fremover, og dermed større grad av mulighet for dybdelæring. De minste skolene må kompensere med ytterligere lærertetthet for å dekke alle fag, noe som ikke anses bærekraftig mht. ressursbruk. En større skole har større grad av fleksibilitet for å utnytte sine fagressurser for å oppnå fagfornyelse og dybdelæring.
I hvilken grad gir alternativet mulighet for tilstrekkelig læringsresultat/faglig utbytte for elevene?	+	<i>Kommentar:</i> Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå. Med hensyn til <i>elevenes faglige utbytte</i> finnes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet øker med skolestørrelse. <i>Begrunnelse:</i> Med bakgrunn i tematikk drøftet ovenfor, kan man anta at dette er en tendens som vil kunne utvikle seg. Grad av fagspesialiserte lærere vil nødvendigvis påvirke faglig utbytte for elevene.
Mulighet for fleksibel organisering av opplæringen		
I hvilken grad er alternativet godt egnet for fleksibel organisering og gruppesammensetninger av elever på trinn?	+	<i>Kommentar:</i> Samarbeidsorientert læring blant elevene. Elever som hjelper hverandre, særlig innenfor et system av fleksible og gjennomtenkte elevgrupperinger, som tjener på å lære sammen. Gjelder alle typer opplæring: ordinær undervisning, tilpasset opplæring, spesialundervisning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler med flere elever har mulighet til å variere gruppesammensetning i ulike typer undervisning. Det kan gi elevene flere sosiale arenaer og mulighet for samarbeid i ulike konstellasjoner (særlig relevant på ungdomsskole).
I hvilken grad er alternativet egnet for god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging?	+	<i>Kommentar:</i> Knyttet til Opplæringslovens §9A om elevens rett til et godt psykososialt miljø. Elevene skal bygge sosial kompetanse og samarbeidskompetanse i skolen. Mangfoldig elevmiljø vurderes i forhold til klassestørrelse/trinn, mulighet for vennskap og gode samarbeidsrelasjoner.

		<i>Begrunnelse:</i> En heterogen (forskjelligartet) gruppe og en differensiert innfallsvinkel til opplæringen er nødvendig og nyttig når elevene i klasserommet er svært forskjellige. Flere elever skaper rom for å spille på ulikhet som en positiv faktor.
I hvilken grad vurderes alternativet å ha en organisering som gir mulighet for å legge til rette for likeverdighet i opplæring?	+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist hvilke krav som stilles til skolen i form av likeverdig opplæringstilbud også innen spesialundervisning. Et likeverdig tilbud betinger tilstrekkelig bemanning. <i>Begrunnelse:</i> Større skoler har flere ansatte/større fleksibilitet i stab til å håndtere dette enn små skoler.
Trygghet og oversikt i skolemiljøet		
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige store skoler i forhold til å kunne skape et <i>godt læringsmiljø</i> ?	+	<i>Kommentar:</i> Når det gjelder opplæring og like muligheter gir forskning noe støtte til at mindre skoler kan anses bedre for visse elevgrupper. Men her understrekes det at i internasjonal forskning er begrepet «mindre skoler» atskillig større enn hva vi i norsk sammenheng oppfatter mindre skoler å være. I internasjonal forskning har «store skoler» 700-800 elever. Her med tanke på relasjoner som godt grunnlag for å skape et godt læringsmiljø. - Elev-elev - Lærer-elev - Skole-foresatte <i>Begrunnelse:</i> Skolene i Sortland som beskrevet i dette alternativet er ikke for store i forhold til å kunne legge til rette for et godt læringsmiljø. Hvis faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø er tilstede – som tidligere beskrevet som f.eks. inkluderende klasseromspraksis.
Vurderes alternativet å legge til rette for uforholdsmessige små skoler i forhold til å kunne skape et <i>mangfoldig læringsmiljø</i> ?	-/+	<i>Kommentar:</i> Som over. Vurderes også i forhold til å kunne oppleve seg som del av en mangfoldig kultur, og unngå problematikk knyttet til utenforskap og anderledeshet: - Religion og kultur - Livsstil og livsvalg - Personlig uttrykk - Familiesammensetning oa.

		<i>Begrunnelse:</i> Det er sannsynlig at man ved små skoler har mindre mangfold enn ved større skoler. Det er imidlertid en balanse mellom «å kjenne hverandre for å unngå fordommer» og «å ha tilgang på likesinnede for å unngå utenforskap». Uansett vil opplevelse av trygghet og tilhørighet være et viktig premiss for læring.
Samarbeid med andre skoler og faginstanser		
I hvilken grad legger alternativet opp til systematisk og hyppig samarbeid med andre? Eks: - PP-tjenesten (Pedagogisk psykologisk tjeneste) - Helsesøster - BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - Andre	+	<i>Kommentar:</i> Ulike skolestrukturer krever ulike former for organisering for å opprettholde et godt tilbud og faglig samarbeid. <i>Begrunnelse:</i> Mange små skoler er mer krevende i tidsbruk og planlegging enn færre skoler. En sentralisert struktur forenkler logistikken mht. samarbeid med andre faginstanser.
I hvilken grad er alternativet organisert slik at det minsker belastningen med overganger i skoleløpet?	+	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at vellykket overgang mellom skoler betinger gode rutiner for forberedelser og mottak ved skolestart. Mange overganger i et skoleløp anses som krevende for elever. Særlig yngre elever kan ha utfordringer knyttet til usikkerhet og behov for stabilitet og trygghet. I utredningen vises det også til at mange skoler medfører mange «skolekulturer» og at dette kan være utfordrende for ungdomstrinnet som skal ta imot dem. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun overgang fra barneskole til ungdomsskole. Alternativ 4b med 1.-10. trinn på ny skole på Hinnøya er det en stor del elever som får være elv ved samme skole hele grunnskoleløpet. Alternativ 4 a og b medfører ekstra overgang for elevene på det tidspunktene den nye strukturen iverksettes.
I hvilken grad gir alternativet utslag i forhold til likeverdig lærertetthet ved skolene?	+	<i>Kommentar:</i> Lærertetthet er definert som antall elever per lærer. <i>Begrunnelse:</i> I Sortlandsskolen som helhet er lærertettheten per elev bra, men på grunn av at skolene er svært ulik i størrelse vil den faktiske lærertettheten ved skolene slå ulikt ut. Dette er en konsekvens av lovverk

		knyttet til fordeling av rammetimer ved sammenslåtte klasser. Resultatet er at små skoler må ha større lærertetthet for å kunne organisere opplæring. Det betyr igjen at de større skolene finansierer de små og dermed har lavere lærertetthet enn hva som kunne vært oppnåelig med jevnere elevtall ved hver enkelt skole.
I hvilken grad gir alternativet grunnlag for å skape et likeverdig grunnskoletilbud?	+	<i>Kommentar:</i> Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte. Hvordan opplæringen organiseres er grunnlag for å kunne gi et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer nokså like skoler i form av størrelse, trinnvis opplæring, fagbredde- og størrelse i lærerstab, samt med hensyn til standard på læringsarealer. Det er ikke dokumentert negativ lærings-effekt knyttet til ulike skoler, men det anses som en fordel at alternativet representerer et "likt tilbud" til elevene.

Fysiske forhold ved skolen		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til fysiske forhold?</i>
Hvordan vurderes den totale bygningsmessig tilstand for alternativet?	++	<i>Kommentar:</i> Basert på tilstandskartlegging og utskiftingsbehov/ grad av nybygg. Kommunens bevilgninger til de kartlagte utskiftingsarbeid bør tilgodeses med en årlig bevilgning på minimum 5,7 mill. For Sortland kommune har historisk snitt siste årene vært i underkant av 2,0 mill. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun nybygg, og representerer dermed god bygningsmessig tilstand.
I hvilken grad legger alternativet til rette for moderne skolebygg?	++	<i>Kommentar:</i> Skoleanleggene må være så fleksible og funksjonelle at de over tid kan tilpasses innholdet i nye reformer med nye pedagogiske arbeidsformer og nye former for organisering. Nye krav i lover, forskrifter og

		arbeidsavtaler kan medføre behov for fornyelse. Dette kan gjelde tekniske anlegg, areal og innredning for å nå opp til ønsket standard. Som eksempel nevnes miljørettet helsevern, personalets kontorarbeidsplasser, helsefremmende skoler, og universell utforming. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun nye skolebygg (unntak Sortland us), og kan planlegges som moderne skolebygg (mht. rommessig fleksibilitet, universell utforming, teknologi eller fagspesifikke undervisningsrom)
Hva er skolebyggenes kapasitet?	+	<i>Kommentar:</i> Det er kapasitet til antatt fremtidig elevtall i dagens skolestruktur. Det er rom for utvidelser for å imøtekomme tekniske og funksjonelle krav på dagens skoletomter. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad legger alternativet til rette for kantinedrift og/eller varm mat i skolen?	+	<i>Kommentar:</i> Mulighet for kantinedrift og salg/servering av varm mat anses som en positiv faktor i skolemiljøet samt at det gir mulighet for praktisk læring i fag. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer kun nye skolebygg og kan planlegges med mulighet for skolekjøkken eller kantine.
I hvilken grad vil alternativet påvirke kommunens eiendomsoppfølging og vedlikeholdsprogram?	0	<i>Kommentar:</i> Sortland kommune har siden ca. år 2000 hatt en sentralisert modell for bygningsdrift og renhold. Dette er i tråd med anbefalinger fra relevant faglitteratur. Sentralisert organisering er svært tilpasningsdyktig i forhold til endringer i skolestrukturen. Fordeling av vaktmestre og renholdere mellom de ulike skoleanlegg vil dermed løpende tilpasses alle eventuelle endringer i skolestrukturen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet vil ikke endre bemanning eller struktur mht. eiendomsoppfølging.
I hvilken grad legger alternativet til rette for gode utearealer ved skolene?	+	<i>Kommentar:</i> Alle skolene i dagens struktur har god tilgang til utmark og tilstrekkelig størrelse på utearealer, men med varierende grad av oppgraderte lekearealer. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over. Men flere elever på færre skoler gir mindre uteareal per elev.

I hvilken grad legger alternativet til rette for trafikksikkerhet ved skolene?	+/-	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at det oppleves utrygt for barn og unge i enkelte av- og påstigningssoner tilknyttet skolene, ved krysningspunkt over veg, og langs trafikkerte veger uten tilrettelagt gangtilbud (barnetråkkregistreringer). Trafikksikkerhetsplanen for Sortland har identifisert tiltak og prioritert mellom tiltak. Basert på kartstudier synes trafikksikkerhetssituasjonen nær skolene å være akseptabel, men varierer i kvalitet. <i>Begrunnelse:</i> Det er identifisert trafikksikkerhetsutfordringer ved/til både gamle og nye skoler.

Demografisk utvikling		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til demografisk utvikling?</i>
Hvordan påvirker prognoser for elevtall i skolen grunnlaget for strukturen i alternativet?	0	<i>Kommentar:</i> Prognosen for barneskolegruppen viser svak nedgang eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for ungdomsskolegruppen viser svak vekst eller tilnærmet uendret situasjon for elevtallene i skolekretsene frem mot 2033. Prognosen for fordeling på skolekrets er basert på dagens fordeling mellom skolene (Ref. Utredningens kap. 4). <i>Begrunnelse:</i> Det forventes lav vekst eller uendret situasjon for elevtall, noe som ikke gir grunnlag for å anta at behovet for skole i distriktet vil øke eller minke i forhold til dagens situasjon.
Hvordan påvirker bosettingsmønster grunnlaget for strukturen i alternativet?	+	<i>Kommentar:</i> Bosettingsmønsteret i kommunen er sentralisert i bygder og by. Skolene er lokalisert sentralt i bygder og i by. Flest bor i by Sortland/Strand. Kommuneplanens arealdel for Sortland forventer at 80 % av boligveksten kommer i Sortland by. Selv om trendene skulle endre seg vil man fortsatt kunne forvente at minimum 70 % av veksten vil skje i byen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet representerer en sentralisert skolestruktur i samsvar med bosettingsmønster og forventet vekst sentralt.

I hvilken grad svarer alternativet på kommunens utbyggings- og arealstrategi?	+	<i>Kommentar:</i> Kommuneplanens arealdel (KPA) legger til rette for konsentrert boligbygging/vekst i byen, og lav vekst/spredt boligbygging i bygdene, med unntak av Holand (pga. landbruk). <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer to sentrumsskoler, en på Hinnøya og en på Langøya, lokalisert på Strand og i Sortland sentrum. Det samsvarer med hvilke arealer som er avsatt til vekstområder for nye boliger i Sortland i kommuneplanens arealdel.
I hvilken grad innfrir alternativet på nærscoleprinsippet?	0	<i>Kommentar:</i> Prinsippet om nærscole er nedfelt i Opplæringsloven. Prinsippet knytter seg ikke til spørsmålet om grendeskoler eller sentralisering, men til retten til å gå på nærmeste tilgjengelige skole. <i>Begrunnelse:</i> Nærscoleprinsippet gjelder uavhengig av skolestruktur.

Nærmiljø og skoleskyss		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til nærmiljø og skoleskyss?</i>
Skoleskyss		
I hvilken grad vil alternativet øke det generelle behovet for skoleskyss for elevene i Sortland?	-	<i>Kommentar:</i> I dag er det ca. 300 av totalt 1237 elever som har tilbud om skoleskyss. Til tross for at det ikke er mye forskning på sammenhengen mellom skoleskyss og fysisk helse hos skoleelever, kan man si at det er godt dokumentert at en generell mangel på fysisk aktivitet virker negativt for barn og unges utvikling og helse. I vurderingene av skolestruktur må betydningen av konsekvensene av økt skoleskyss ses i sammenheng med barn og unges fysiske aktivitet i skoletid og fritid, samt den faktiske lengden på skoleskyssen. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører at behovet for skoleskyss øker. 528 elever vil ha behov for skoleskyss i alternativ 4a. Det utgjør over en tredjedel av elevene i Sortland.
I hvilken grad vil reisetiden for skoleskyss være holdbar i forhold til anbefalt maksnorm?	0	<i>Kommentar:</i> Nordland fylkeskommune har ingen tidsangivelse vedrørende anbefalt total reisetid. Men flere fylkeskommuner bruker følgende tidsangivelse i sine retningslinjer: 45 minutter for 1. – 4. klasse

		• 60 minutter for 5. – 7. klasse • 75 minutter for 8. – 10. klasse Tidsangivelsen gjelder en vei, og er summen av beregnet gangtid, reisetid og ventetid. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører økt reisetid brukt på skoleskyss. 4a er av alternativene som gir lengst total reisetid, men er likevel innenfor fylkeskommunale anbefalinger for maksnorm.
I hvilken grad vil skoleskyss påvirke miljøet?	+/-	<i>Kommentar:</i> Med bakgrunn i opplysninger om dagens ruter for skolebussene og antall elever, er det beregnet sannsynlig trafikkproduksjon og miljøkonsekvenser (CO2 utslipp) for elever per skolekrets, per alternativ for fremtidig skolestruktur. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører økt grad av skoleskyss. Alt. 3 og 4a er forholdsvis like, og kommer ut som midt-alternativ mtp. trafikkarbeid og CO2-utslipp. Alternativ 4b er gir noe lavere trafikkarbeid og CO2-utslipp pga. ungdomsskole på Hinnøya.
Nærmiljø		
I hvilken grad påvirker skolenedleggelse/flytting av skole elevenes læringsutbytte?	0	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at avvikling av en skole i en bygd ikke har påvist betydning for elevenes læringsutbytte. <i>Begrunnelse:</i> Som kommentert over.
I hvilken grad vil alternativet påvirke skolens betydning for nærmiljøet?	-	<i>Kommentar:</i> De samfunnsmessige konsekvenser ved en skolenedleggelse vil være ulike basert på hvilken rolle skolen faktisk spiller i lokalsamfunnet. Hvorvidt skolene oppfattes som en avgjørende faktor for nærmiljøet, og i tilfelle nedleggelse vil representere et faktisk frafall av muligheter for nærmiljøene til å fortsette å drive fellesarrangementer eller opprettholde lag og foreninger, er også vanskelig å vurdere. Men at skolene har en viktig symbolbetydning for både unge og gamle i bygdene synes riktig å anta. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet medfører at flere små skoler i distriktet legges ned. Det antas å medføre ulike konsekvenser i de ulike bygdene, men for noen av bygdene vil det oppleves negativt. Noen vil oppleve å miste et aktivt samlingssted, andre en kulturbærer for hva bygda er og har vært.

I hvilken grad vil alternativet underbygge muligheten for skolens bruk av nærmiljøet som læringsarena?	0	<i>Kommentar:</i> Å bruke lokalsamfunnet som kunnskapskilde og læringsarena gir elevene muligheter til å forholde seg til skolens innhold på en konkret, sansbar måte som igjen øker elevenes motivasjon for å lære (ref. Utredningen). <i>Begrunnelse:</i> På bakgrunn av svar på spørreundersøkelser til skolene anses det ikke å være nevneverdig forskjell mellom alternativene. Alle skolene anses å ha mulighet for å bruke nærmiljøet i opplæringen.

Økonomiske forhold		<i>I hvilken grad anses alternativet å være holdbart med hensyn til økonomiske forhold?</i>
I hvilken grad er alternativet tilpasset kommunens rammeoverføring beregnet til skolen.	++	<i>Kommentar:</i> Rammeoverføringen fra staten er basert på antall elever, ikke antall skoler. <i>Begrunnelse:</i> Få skoler optimaliserer ressursbruken med hensyn til rammeoverføringer beregnet til skolen.
I hvilken grad anses skole driftskostnader å være holdbare for alternativet?	++	<i>Kommentar:</i> Utredningen har vist at årlige skole driftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. <i>Begrunnelse:</i> Alternativet innebærer potensielt mest innsparing mht. skole driftskostnader, pga. at elevene samles ved færrest antall skoler, og lærerressursene kan effektiviseres deretter.
I hvilken grad anses kostnader til drift og vedlikehold bygg/ nybygg å være holdbare for alternativet?	+/-	<i>Kommentar:</i> For bygningsmessige kostnader vil det uavhengig av alternativ innebære betydelig utbedringskostnader og delvis nybyggkostnader. Sortland barneskole og Holand barneskole anbefales erstattet med nye skolebygg, selv med dagens skolestruktur. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg. <i>Begrunnelse:</i> Høyeste kostnader totalt sett, men også størst grad av investering for fremtiden, og dermed økonomisk gunstig i et lengere perspektiv.

Kostnader skoleskyss	--	<i>Kommentar:</i> Reiseskysskostnadene øker med grad av sentralisert strukturmodell. <i>Begrunnelse:</i> Alternativ 4a og 4b har høyeste kostnader til skoleskyss av de fire alternative strukturmodellene.
----------------------	----	---

8.2 Oppsummert analyseresultater

For de ulike alternativene er det registrert følgende antall negative (røde), nøytrale (gule) og positive (grønne) konsekvenser basert på analysespørsmålene:

	Grønn	Gul	Rød
Alternativ 1	7	14	17
Alternativ 2	4	13	21
Alternativ 3	22	13	3
Alternativ 4	24	11	3

Som beskrevet i metodekapittelet er ikke spørsmålene vektet, og kan derfor ikke utelukkende vurderes kvantitativt. Det fremkommer imidlertid en tydelig overvekt av positiv/ grad av holdbarhet for de alternativene som representerer moderat og sterk konsentrasjon (Alt.3 og 4). Og en tydelig overvekt av negative/ikke holdbarhet for de desentraliserte alternativene (Alt 1 og 2). Alternativ 2 kommer dårligere ut enn alternativ 1 fordi det medfører enda mindre skolemiljøer enn i dagens struktur.

8.3 Oppsummerende drøfting

En sentralisert skolestruktur (Alt 3, og 4) gir utfordringer med hensyn til at grad av skoleskyss øker betydelig i forhold til dagens situasjon, fordi flere elever får større avstand mellom hjem og skole. Det kan ha negative konsekvenser for barns helse, når de ikke lenger kan gå eller sykle til og fra skolen. Det er imidlertid allerede et visst nivå av skoleskyss i kommunen i dag, slik har kommunen erfaring med og et bevisst forhold til dette. Utredningen har vist at reisetidene vil være innenfor anbefalte maksnormer for tid brukt på skoleskyss. Det finnes muligheter for å tilrettelegge for fysisk aktivitet på andre måter i løpet av skolehverdagen, som til en viss grad kan kompensere for økt skoleskyss.

Den sentraliserte strukturen (Alt 3 og 4) utfordrer også opplevelsen av skolens betydning i nærmiljøet, eller bygda. Alternativene medfører at skolene i distriktet fases ut, til fordel for nye, større skoler i sentrale områder. Det kan ha innvirkning på bygdenes fremtid, og for hvorvidt barnefamilier vil fortsette å bosette seg i distriktet eller ikke. Utredningen har imidlertid vist at skolens betydning som aktivitetshus eller identitetsskapende funksjon i bygdene varierer. Barnas deltakelse i aktiviteter skjer der det er etablerte tilbud, noe som i varierende grad er tilfelle i bygdene i dag. En sentralisert struktur er i samsvar med kommunens overordnede arealpolitikk for fremtidig boligvekst, og i samsvar med allerede etablerte trender for bosettingsmønster. Det er forventet stabil, eller lav vekst i elevtall, og det er dermed ikke grunnlag for å hevde at grunnlaget for flere eller færre elever i distriktet vil svekke eller forsterke denne trenden.

Vi ser at dagens desentraliserte skolestruktur og varianter av denne (Alt 1 og 2) gir en rekke utfordringer mht. å drifte skolene på en kvalitativt god måte i det fremtidsbilde som er beskrevet med nye lærerplaner og endring fra allmennlærere til mer fagspesialiserte grunnskolelærere. Med hensyn til *profesjonsfellesskap og organisasjonsutvikling*, er det tydelig at større skoler fremfor mindre skoler gir anledning til mer fleksibel bruk av lærerressurser enn ved de minste skolene. De har større grad av fleksibilitet i opplæringen av elever med behov for særskilt tilrettelegging, og et bedre grunnlag for at skoleledelsen kan vektlegge utviklingsarbeid systematisk og over tid enn ved små skoler. Ved de små skolene har rektorene gjerne også undervisningstimer i tillegg til ledelsesansvar, og det er heller ikke grunnlag for egen inspektør tilknyttet skolens ledelse.

For enkelte tema er det ikke funnet belegg for å hevde at det er forskjell på små og store skoler, og i slike tilfeller er vekten mellom alternativene nøytral. Det gjelder for eksempel skolens holdningsskapende arbeid mht. inkludering og mangfold, og skolens forutsetninger for å skape et mangfoldig læringsmiljø, samt håndtere utfordringer knyttet til anderledeshet og utenforskap. Det er sannsynlig at man ved små skoler har mindre mangfold enn ved større skoler. Det er imidlertid en balanse mellom «å kjenne hverandre for å unngå fordommer» og «å ha tilgang på likesinnede for å unngå utenforskap» som skal balanseres. Uansett vil opplevelse av trygghet og tilhørighet være et viktig premiss for læring.

Nye læreplaner stiller strengere krav til mulighet for organisering og bruk av «læringsunivers» som kan bestå av digitale verktøy, fagrom i f.eks. matematikk, naturfag, engelsk mm. Alternativene som innebærer størst grad av nybygg har best forutsetning for å tilrettelegge for læringsunivers (Alternativ 3 og 4). Forskning sier ikke noe entydig om at skolestørrelse har avgjørende betydning for elevers resultater på grunnskolenivå. Men med hensyn til elevenes faglige utbytte finnes det noe forskningsmessig belegg for at det faglige utbyttet øker med skolestørrelse.

Når det gjelder *mulighet for fleksibilitet i opplæringen* har større skoler med flere elever mulighet til å variere gruppesammensetning i ulike typer undervisning (Alt 3 og 4). Det kan gi elevene flere sosiale arenaer og mulighet for samarbeid i ulike konstellasjoner. Noe som anses særlig relevant på ungdomsskolen. Elevene skal bygge sosial kompetanse og samarbeidskompetanse i skolen. Flere elever skaper rom for å spille på ulikhet som en positiv faktor, noe som er viktig med tanke

på god inkludering av elever med behov for særskilt oppfølging og tilrettelegging. Utredningen har vist hvilke krav som stilles til skolen i form av likeverdig opplæringstilbud også innen spesialundervisning. Et likeverdig tilbud betinger tilstrekkelig bemanning, noe som er sterkt utfordret i dagens strukturmodell/desentralisert modell (Alt 1 og 2).

Ulike skolestrukturer krever ulike former for organisering for å opprettholde et godt tilbud og faglig samarbeid med for eksempel Pedagogisk psykologisk tjeneste, helsesøster, BTI (Bedre tverrfaglig innsats, og andre. En sentralisert struktur forenkler logistikken mht. samarbeid med andre faginstanser, i forhold til en desentralisert struktur med mange små skoler.

De sentraliserte modellene for skolestruktur synes å legge grunnlaget for et mest mulig likeverdig grunnskoletilbud for elevene. Samfunnets ansvar for å utjevne sosiale forskjeller begynner i barnehage- og skoletilbudet. Ulikhet i oppvekstmiljø og vilkår synes å ha innvirkning på elevenes læringsutbytte. Hvordan opplæringen organiseres er grunnlag for å kunne gi et likeverdig grunnskoletilbud som er med på å utjevne sosiale forskjeller. Alternativ 3 og 4 innebærer nokså like skoler i form av størrelse, trinnvis opplæring, fagbredde- og størrelse i lærerstab, samt med hensyn til standard på læringsarealer. Det er ikke dokumentert negativ lærings-effekt knyttet til ulike skoler, men det anses som en fordel med et «likt tilbud» til elevene.

Bygningsmessig tilstand på dagens skolebygg anses ikke å være holdbare for fremtiden/planperioden, og uansett valg av strukturmodell fordrer det en stor grad av vedlikeholdskostnader, samt to nybygg, å opprettholde dagens struktur. Dersom kommunen velger å ikke gjennomføre noen form for strukturelle endringer i skolestrukturen, bør de årlige bevilgninger til skolebygningene tredobles i forhold til historisk bevilgningsnivå.

Av det totale kartlagte utskiftingsbehovet, utgjør Sortland barneskole og Holand skole halvparten av det totale beløpet (21,7 mill.). Listen over feil og mangler er lang, og den inneholder mange alvorlige avvik. Forfallet for disse to anleggene er kommet så langt at Rådmannen vurderer det som lite hensiktsmessig å utrede om en oppgradering kan være mulig. Begge disse anleggene bør erstattes av nye skoleanlegg. For de øvrige seks anleggene vil skolebygningene kunne brukes i 20 – 30 år (50 nye år for Sortland ungdomsskole) under forutsetning av at prioriterte utskiftingsarbeider utføres iht. kommunens oppdaterte utskiftingsplan.

En sentralisert modell (Alt. 3 og 4) forutsetter at de små skolene fases ut til fordel for større og moderne skoler, noe som gir høye årskostnader i planperioden, men som samtidig representerer en mer langsiktig investering, og bygninger med 50 års levetid. Økonomisk sett er alternativ 4 a eller b et strategisk bedre grep enn å beholde Lamarka skole, som fordrer betydelige kostnader knyttet til oppgradering. For bygningsmessige kostnader reduseres driftskostnadene med grad av sentralisert strukturmodell, men nybyggkostnadene, og dermed også kapitalkostnadene, som utgjør største delen av kostnadene øker med grad av nybygg.

Totalt er det beregnet eksempelvis at dagens skolestruktur (Alt. 1) har en årlig bygningsmessig kostnad på 27,6 millioner, inkludert to nybygde barneskoler. Mens det for alternativ 4, der man legger til grunn at alle elever samles i tre nye skolebygg (Sortland ungdomsskole beholdes) er det beregnet en årlig kostnad på inntil 49,7 millioner kroner. Det er en betydelig forskjell i kostnader, men alternativ 4 vil være en investering i oppdaterte skoleanlegg med lang levetid.

Utredningen har vist at årlige skoledriftskostnader (lønn mv.) kan reduseres parallelt med grad av sentralisert strukturmodell. Ved færre skoler er det behov for noe færre lærere. Forskjellen mellom dagens situasjon og alternativ 4 a og b er over åtte millioner kroner. Reiseskysskostnadene øker imidlertid med grad av sentralisert strukturmodell. Det er 2,1 millioner økte kostnader knyttet til reiseskyss i alternativ 4a enn i alternativ 1, dagens situasjon.

8.3.1 KONKLUSJON OG ANBEFALING

De to viktigste forholdene som taler for en fortsatt desentralisert skolestruktur er *grad av skoleskyss* og mulige konsekvenser for nærmiljø/livskraftige lokalsamfunn i bygdene. Dette er svært viktige temaer for kommunen, som Rådmannen vil finne løsninger for å avbøte negative konsekvenser for. Rådmannen kan likevel ikke legge disse argumentene til grunn når det skal gis anbefaling for fremtidens skole i Sortland. Utredningen har vist at en mer sentralisert strukturmodell kan gi bedre kvalitet i skolen, optimalisere drift mht. samhandling mellom skoler og med andre faginstanser, gi et mer likevelig opplæringstilbud til elevene, samt gjøre Sortlandsskolen bedre rustet til å håndtere nye premisser i norsk skolepolitikk, i form av sterkere fokus på skoleledelse og mulighet for moderne skolebygg og en mer fleksibel tilrettelegging i opplæringen. Rådmannen anser en sentralisert modell som totalt sett mest fordelaktig for fremtidig skolestruktur i Sortland.

Alternativ 3 er det alternativet som gir mest mulig like skoler med hensyn til elevtall, og som gir mest mulig forutsigbarhet og like forhold for elevene med hensyn til overganger mellom barneskole og ungdomsskole. Alternativ 3 er imidlertid kostbart, sammenlignet med alternativ 4, fordi det fordrer betydelig oppgradering av Lamarka skole, samtidig som nybygg er nødvendig for Sortland barneskole og Strand skole. Alternativ 4 a og b medfører to store barneskoler, der elevtallet for Sortland barneskole er større enn hva som er vanlig i Nordland. Skolene som beskrevet i alternativ 4 er imidlertid ikke *for store* i forhold til forskningens definisjoner av *store og små skoler*, og heller ikke for store for å kunne legge til rette for et godt læringsmiljø, hvis faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø er tilstede –som f.eks. inkluderende klasseromspraksis. Alternativ 4 a og b gir Sortland kommune de beste vilkår for å jobbe for økt kvalitet i skolen, og gir samtidig alle elevene moderne skolebygg tilrettelagt for fremtidens skole.

Alternativ 4b legger opp til en løsning med 1-10 trinn ved ny skole på Hinnøya. Det gir to barneskoler og to ungdomsskoler, og vil være skoler som står seg over tid på bakgrunn av stabile elevtall. Alternativ 4b gir flere elever mulighet til å gå på samme skolen gjennom hele grunnskoleløpet enn alternativ 4a, og alternativet gir kommunen en verdi med to ungdomsskolemiljøer. I de sentraliserte alternativene er det uansett forutsatt ny skole på Hinnøya, som kan tilpasses både barnetrinn og ungdomstrinn, i forbindelse med nybygg.

Rådmannen anbefaler dermed følgende rangering av alternativene:

1. Alternativ 4b
2. Alternativ 4a
3. Alternativ 3
4. Alternativ 1
5. Alternativ 2

Rådmannen anbefaler at alternativ 4 b legges til grunn for fremtiden skolestruktur i Sortland kommune.

9. OVERSIKT OVER VEDLEGG

1. Tilstandsbeskrivelse skolebygg
2. Kostnader bygg
3. Kostnader skoleskyss
4. Skoleskyss (ruter, reisetid og miljø)
5. Intervjuer med rektorene om skolens nærmiljø

10. KILDEHENVISNINGER, REFERANSER OG BAKGRUNNSMATERIALE

Forskningsrapporter og utredninger knyttet til skolestruktur

Østlandsforskning, Alnes og Lauritzen - ØF-rapport 06/2015 «Skole- og barnehagestruktur i Lillehammer kommune» https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2017/09/062015_Skole-og_barnehagestruktur_i_Lillehammer_kommune.pdf

Østlandsforskning, Alnes, Lauritzen og Lund - ØF-rapport 02/2016 «Skolestruktur i Hamar kommune» https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2017/09/022016_Skolestruktur_Hamar_kommune-1.pdf

Nordlandsforskning, Solstad, Solstad og Balto – NF-rapport nr.:10/2012 – «Samisk via fjernundervisning – Ei kartlegging og veien videre» http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/132424-1412587232/Dokumenter/Rapporter/2012/Rapport_10_2012.pdf

Nordlandsforskning, Solstad og Solstad – NF-rapport nr.:7/2015 – «Meir skyss – Mindre helse? Skulesentralisering i eit helseperspektiv» http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/139581-1452068834/Dokumenter/Rapporter/2015/Rapport_7_2015.pdf

Nordlandsforskning, april 2016: «Spredt eller samla – utredning av ungdomsskolestruktur i Vågan kommune» <http://www.nordlandsforskning.no/publikasjoner/spredt-eller-samla-utredning-om-ungdomsskolestruktur-i-vagan-kommune-article3281-152.html>

Bygdeforskning, Mariann Villa – «Litteraturgjennomgang: Forskning og evaluering om skolesentralisering/- strukturendring 2015» <http://skoleogsmåsamfunn.no/project/forskning-og-evaluering-om-skolesentraliseringstrukturendring/>

Telemarksforskning, Groven og Støren – TF-rapport nr. 439/2018 «Skolestruktur i Fræna kommune» <https://www.frana.kommune.no/f/p1/ia7b55fbf-4368-49ac-8827-afc46ef0ee13/skolestrukturfranakommune.pdf>

Telemarksforskning, Lie, Støren, Thorstensen, Assen Leikvoll og Hjellseth – TF-rapport. 38/2014 «Skolestruktur i Stange kommune» http://www.verdal.kommune.no/Documents/oppvekst/skolestruktur-2017/skolestruktur_2017_vedlegg4.pdf

SSB- rapport 2017/2, Steffensen, Ekren, Zachrisen og Kirkebøen – «Er det forskjeller i skolars og kommuners bidrag til elevenes læring i grunnskolen?» <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/er-det-forskjeller-i-skolars-og-kommuners-bidrag-til-elevenes-laering-i-grunnskolen>

Steinkjer kommune, grunnlagsnotat 2012 «Vurdering av skolestruktur i Steinkjer kommune» http://verdal.kommune.no/Documents/oppvekst/skolestruktur-2017/skolestruktur_2017_vedlegg6.pdf

Forskning.no, Disputas av Helge Sandvig Thorsen 2016: «Kvalitet i utdanninga» En avhandling som handler om hvordan nedleggelse av små skoler i distriktene påvirker de akademiske prestasjonene til elevene som berøres. <http://forskning.no/skole-og-utdanning/2016/06/skolenedleggelser-ingen-faglig-ulempe>
<https://www.nhh.no/forskning/forskningsnytt/arkiv-forskningsartikler/2016/mai/skolenedleggelser-ingen-ulempe/>

Asplan Viak, Tone H. Sollien – «Sammenheng mellom skolestørrelse og kvalitet»

Hagen, A., Streitlien, Å., Thorstensen, A. (2010) *Vurdering av skolestruktur I Sauherad kommune*. (Rapport 02/2010). Notodden: Telemarksforskning.
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2440001/Rapp-2010-02.pdf?sequence=2>

Pettersen, L.T., Sollund, M., Solstad, K.J. og Øines, T. (2001). *Skolestrukturen i Skaun. Sentralisert eller desentralisert?* (NF-rapport nr. 11). Bodø: Nordlandsforskning.
http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/135718-1426586820/Dokumenter/Rapporter/2003/Rapport_11_01.pdf.pdf

Solstad, K. J. (2009). *Bygdeskolen i velstands-Noreg*. Vallset: Oplandske Bokforlag

Unstad, M. (2001). *Bomiljø og inkludering. En casestudie av tre borettslag og et boligområde*. (Prosjektrapport 307-2001). Oslo: Byggforsk

Lie, K., Støren, H., Thorstensen, A. Leikvoll, G.K. og Hjelseth, A. (2014). *Skolestruktur i Stange kommune*. (TF-rapport nr. 338). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
<https://docplayer.me/2692452-Skolestruktur-i-stange-kommune-kjetil-lie-helge-storen-audun-thorstensen-gunn-kristin-aasen-leikvoll-og-anja-hjelseth-tf-rapport-nr.html>

Sortland kommune/Vesterålen

Sortland kommune – «Kommunedelplan for oppvekst og oppvekstmiljø 2014-2030» **STOLT**

Sortland kommune, Oppvekst- «Kommunedelplan for kvalitet i skolen 2015-2019» **KIS**

Norconsult, Sortland kommune – «Handelsanalyse for Sortland 2018»

Sortland kommune, dokument om lokaler tilgjengelig for helsesøster ved skolene:
 «Kontorsituasjonen for skolehelsetjenesten 2016»

RKK-Vesterålen, Vesterålen regionråd, KS – Rapport 2018 «kompetansekartlegging av kommunal sektor i Vesterålen fram til 2027»

RKK Vesterålen – Foilere om kartlegging av kompetansebehov (2018)

Svar på spørreundersøkelser fra Holand, Maurnes, Strand, Sigerfjord, Lamarka og Sortland barneskole.

Stortingsmeldinger/Kunnskapsdepartementet

Meld.st. nr. 30 (2003-2004) «Kultur for læring»
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-030-2003-2004-/id404433/>

Meld.st. nr. 23 (2007-2008) «Språk bygger broer»
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2007-2008-/id512449/>

Det kongelige kunnskapsdepartement, Melding til Stortinget 20 (2012-2013) «på rett vei – kvalitet og mangfold i fellesskolen»
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-20-20122013/id717308/>

Det kongelige kunnskapsdepartement, Melding til Stortinget 16 (2006-2007) «...og ingen sto igjen – Tidlig innsats for livslang læring»
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2006-2007-/id441395/>

Det kongelige kunnskapsdepartement, Melding til Stortinget 21(2016-2017) «Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen»

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20162017/id2544344/>

Kunnskapsdepartementet, «Tett på realfag – Nasjonal strategi for realfag i barnehage og grunnskoleopplæring (2015-2019)

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/tett-pa-realfag/id2435042/>

Høringsutkast fra Kunnskapsdepartementet 10.03.17: «Overordnet del – Verdier og prinsipper»

<https://www.regjeringen.no/contentassets/ac9720408d464a83a7926f33dbcb7616/horingsutkast-fra-kunnskapsdepartementet-10.03.17--overordnet-del---verdier-og-prinsipper.pdf>

Kunnskapsdepartementets artikkel «Hva er utenforskap?» etter kommunalpolitisk toppmøte 2016.

<http://www.ks.no/arrangementer/kommunalpolitisk-toppmote-2016/hva-er-utenforskap/>

Kunnskapsdepartementet – foilere 09/2018 «Veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole»

Kunnskapsdepartementets Strategi – Lærerløftet «På lag for kunnskapsskolen»

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/planer/kd_strategiskole_web.pdf

Stortinget, Representantforslag 8 S (2017-2018)

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2017-2018/dok8-201718-008s.pdf>

Utdanningsforbundet sentralt/ Utdanningsforbundet Sortland

Utdanningsforbundet, Faktaark 2017/5 – «Evalueringsordningen for nyutdannede lærere og barnehagelærere»

<https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2017/evaluering-av-veiledningsordningen-for-nyutdannede-larere-og-barnehagelarere/>

TOM HARRY HANSSEN, LEDER I UTDANNINGSFORBUNDET I HADSEL - AVIS INNLEGG 08.11.18

«Norske grunnskoler vil mangle 5.800 kvalifiserte lærere i 2040»

Utdanningsforbundet Sortland, Inge Sneberg, uttalelse angående ambulerende lærere, datert 05.11.18

Fug – Foreldreutvalget for grunnopplæringen

<http://www.fug.no/getfile.php/1778724.1542.xqrdubtwuw/forskning+om+foreldrenes+betydning.pdf>

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet/Rambøll (2016) – Veiledning av nyutdannede barnehagelærere og lærere – En evaluering av veilederordningen og veilederutdanningen

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/veiledning-av-nyutdannede-larere-og-barnehagelarere/>

Utdanningsdirektoratet – Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser/revidert utgave 2017

<https://www.fylkesmannen.no/contentassets/76009cd65b1649c88bdcb2e194dc8aed/grunnlagsdokument-barnehage-skolemiljo-mobbing-og-krenkelser.-revidert-utgave-15.09.17.pdf>

Utdanningsdirektoratet – *Kvalitet i opplæringen – hvordan vurdering kan bidra til kvalitetsutvikling* (2017) <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitetsarbeid-i-oppleringen/hvordan-vurdering-kan-bidra-til-kvalitetsutvikling/?depth=0&print=1>

Utdanningsdirektoratet 2012 – *Samisk fjernundervisning – Nordlandsforskning og NORUT Alta har kartlagt bruken av fjernundervisning på samiske språk*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/Samisk-fjernundervisning/>

Utdanningsdirektoratet 2011 – *Sluttrapport Kunnskapsløftet – fra ord til handling*» <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/Sluttrapport-Kunnskapsloftet---fra-ord-til-handling/>

Utdanningsdirektoratet «*Rett til fysisk aktivitet Udir-11-2009*» <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Innhold-i-oppleringen/Udir-11-2009-Rett-til-fysisk-aktivitet/>

Utdanningsdirektoratet – brev til Fylkesmannen i Buskerud datert 21.09.09 «*Spørsmål knyttet til opplæringslovens nærscoleprinsipp*» https://www.udir.no/globalassets/upload/lov_regelverk/tolkningsuttalelser/1/narscoleprinsippet_sk_olegrenser_fmno.pdf

https://www.udir.no/globalassets/upload/lov_regelverk/tolkningsuttalelser/1/narscoleprinsippet_sk_olegrenser_fmno.pdf

Utdanningsdirektoratet – om utredning og planlegging av barnehage-/skolebehovet i kommuner og fylkeskommuner «*Barnehage- og skolestruktur – Rett bygg – på rett sted – til rett tid*» <http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/barnehage-og-skolestruktur>

Utdanningsdirektoratet 15.02.12, rundskriv: «*Behandling av saker om skolenedleggelser og kretsgrenser Udir-2-2012.*» <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Narscole-og-skolekretsgrenser/Udir-2-2012---Behandlingen-av-saker-om-skolenedleggelser-og-kretsgrenser/>

Utdanningsdirektoratet Artikkel 26.10.15: «*Innholdet i SFO*» <https://www.udir.no/utdanningslopet/sfoaks/veiledende-rammeplan-for-kvalitetsutvikling-i-sfo/innholdet-i-sfo/>

Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter <https://www.udir.no/kl06/NOR7-01/Hele/Formaal>

Helse/folkehelse/Læringsmiljø

Forskningsrådet, rapport fra Forskningskampanjen 2011 «*Hva spiser elevene på skolen?*» <http://arrangor.forskningsdagene.no/binfil/download.php?tid=884034>

Folkehelseinstituttet – *Fakta om mobbing blant barn og unge*, oppdatert 2016 <https://www.fhi.no/fp/barn-og-unge/oppvekst/fakta-om-mobbing-blant-barn-og-unge/>

Helsedirektoratet 06/1500 «*Trivsel i skolen*» <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/970/Trivsel%20i%20skolen%20IS-2345.pdf>

Helsedirektoratet, 2017 «*Statistikk om fysisk aktivitetsnivå og stillesitting*» <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/fysisk-aktivitet/statistikk-om-fysisk-aktivitetsniva-og-stillesitting>

TemaNord 2011, utarbeidet av Thomas Dahl og Heidi Jensberg: «Kost i skole og barnehage og betydningen for helse og læring – en kunnskapsoversikt»

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700700/FULLTEXT01.pdf>

Prop. 90 L (2010-2011) «Lov om folkehelsearbeid»

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-90-l-20102011/id638503/sec1>

<https://helsedirektoratet.no/Documents/Fysisk%20aktivitet/2011-gapa-og-ispah-sju-tiltak-som-okker-fysisk-aktivitet.pdf>

<https://forskning.no/blogg/nih-bloggen/hvordan-lykkes-med-mer-fysisk-aktivitet-i-skolen>

Læringsmiljøsenderet.no, Frank Rafaelsen – (foilere-2016) Hva kjennetegner et godt læringsmiljø?

Fagbokforlaget, Thomas Nordahl mfl. – rapport 2018 – «Inkluderende felleskap for barn og unge»

Amundsveen, Roar – Kronikk: Lang skoleskyss påvirker trivsel (2003)

<https://forskning.no/meninger/kronikk/2008/02/lang-skoleskyss-pavirker-trivsel>

NOU/ Regjeringen

NOU 2014:7 «Elevens læring i fremtiden skole – et kunnskapsgrunnlag»

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/>

NOU 2015:8, «Fremtiden skole – fornyelse av fag og kompetanser»

<https://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2015/06/NOU201520150008000DDDPDFS.pdf>

Regjeringen.no, Pressemelding 07.06.16 «slik blir den nye lærerutdanninga»

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/slik-blir-den-nye-larerutdanningen/id2503270/>

Regjering.no – Fornyer innholdet i skolen -pressemelding (2018)

Høgskoler/Universitet

Sandvig Thorsen, Helge «Essays on production of knowlegde capital, doktorgradsavhandling, Norges handleshøyskole 2016»

Høgskolen i Hedmark 2015, Masteroppgave skrevet av Marianne Øvstehage: «I hvilken grad er læringsmiljøet ved en skole påvirket av skolestørrelse?»

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2367321/Oevstehage.pdf?sequence=1>

Nord Universitet, Randi Pernille Eilertsen – Masteroppgave 2018. «Det utvidede læringsrom som begrep i elevens læring»

Høgskolen i Telemark 2010, Mater i flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge av Arne Dag Torssønn Ous «Overgangen mellom grunnskole og videregående skole – hvordan oppleves den?»

<https://teora.hit.no/handle/2282/1023>

Dansk publikasjon: «*Små og store skoler- et notat om forskning*»
<http://holbaek.dk/media/6550293/notat-om-smaa-og-store-skoler.pdf>

HEMIL-senteret, Universitet i Bergen – HEMIL-rapport 2/2012 «*Sosial ulikhet og læring blant barn og unge*»

<http://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED2010/> - Inkluderende opplæring

Norges idrettshøgskole 2016 «*Utprøving og evaluering av modeller for fysisk aktivitet for elever i ungdomsskolen*» <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/kunnskapsoversikt-om-fysisk-aktivitet.pdf>

Kvalsund, R. (2009). Centralized decentralization or decentralized centralization? A review of newer Norwegian research on schools and their communities. *International Journal of Educational Research*, vol 48(2), 89-99.

http://www.jdps.no/PDF/2014/apne_forelesninger/JDPS%20Tilh%C3%B8righet%20-%20publish.pdf

Tidsskrifter/artikler/blogg

<https://amundsen246.wordpress.com/2015/01/19/klasseledelse-og-relasjonen-laerer-elev/>
 Tidsskriftet Bedre skole 3/2010, artikkel av Øyvind Sæther: «*Organisasjonsutvikling i skolen*»
<https://www.utdanningsnytt.no/globalassets/filer/pdf-av-bedre-skole/2010/bedre-skole-3-2010.pdf>

Tidsskriftet Hjem og skole 1/2017: Artikkel av Tanja Hauge Reine «*Barn som føler seg ensomme*»
 Tidsskriftet Bedre skole 02.03.13: Artikkel av Vegard Kvam «*Bygdeskoler med fådelt ordning – en aktuell politisk og pedagogisk utfordring*»
<https://utdanningsforskning.no/artikler/bygdeskoler-med-fadelt-ordning--en-aktuell-politisk-og-pedagogisk-utfordring/>

Avisen Varden 11.11.15: Dagens kommentar av Gunn Marit Helgesen, styreleder i KS «*Fra utenforskap til inkludering*»
<http://www.varden.no/meninger/fra-utenforskap-til-inkludering-1.1470004>

Slik blir det lærermangel av
<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/slikt-blir-det-l%C3%A6rermangel-av-1.1022703>

Kritisk til ny lærerutdanning for grunnskolen
<https://frifagbevegelse.no/nyheter/kritisk-til-ny-larerutdanning-for-grunnskolen-6.158.339768.59d9696225>

190 tomme lærerplasser får Ap til å reagere
https://frifagbevegelse.no/i-skolen/190-tomme-larerplasser-far-ap-til-a-reagere-6.158.574739.3af6bee236#cxrecs_s

Lærerutdanningen en av vinnerne i årets studieopptak
https://frifagbevegelse.no/i-skolen/larerutdanningen-en-av-vinnerne-i-arets-studieopptak-6.158.568706.69eb6b3d97#cxrecs_s

Samisk skolehistorie 6. Davvi Girii 2013, Artikkel av Mardoeke Boekraad «*Å lære samisk bak skjermen*» <http://skuvla.info/skolehist/mardoeke-n.htm>

Forskning.no, Artikkel av Stig Nøra 23.09.15 «*Hvorfor er det så vanskelig med matte?*»

<http://forskning.no/skole-og-utdanning/2015/09/hvorfor-er-det-sa-vanskelig-med-matte>

Utdanningsnytt.no 08.07.16: artikkel av Geri Johansen «*Fådelte skoler: Aldersblanding som pedagogisk mulighet eller pedagogisk problem*»

<https://www.utdanningsnytt.no/debatt/2016/juli/aldersblanding-som-pedagogisk-mulighet-eller-pedagogisk-problem/>

Halvor Bjørnsrud og Sven Nilsen «*Det uferdige – om et uferdig praksisfelt og en uferdig innstilling fra en ekspertgruppe*» (Tidsskriftet 05 spesialpedagogikk 2018)

Marit Uthus «Spesialpedagogikk for morgendagens skole» (Tidsskriftet 04 spesialpedagogikk 2018)

Marit Uthus «*Spesialpedagogikk – gamle myter og nye muligheter*» (Tidsskriftet 04 spesialpedagogikk 2018)

Leiv Danielsen «*Mobbing og oppdragelse*» (Tidsskriftet 05 spesialpedagogikk 2018)

Forskning.no, artikkel av Siv Grethe Aarnes, 10.05.16 «- vi må gjøre realfag mer levende»

<https://utdanningsforskning.no/artikler/vi-ma-gjore-realfag-mer-levende/>

<http://forskning.no/barn-skole-utdanning/2015/10/slik-kan-skolen-bli-bedre-12-rad>

<https://blogg.hioa.no/inkluderingskompetanse>

<https://forskning.no/blogg/nih-bloggen/hvordan-lykkes-med-mer-fysisk-aktivitet-i-skolen>

<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/identitet-og-tilh%C3%B8righet-1.459281>

[Definisjon av tilhørighet](#)

<http://torhenrik.no/2016/05/11/tilhorighet/>

Ungsinn - tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge – om PALS

https://ungsinn.no/post_tiltak/pals-positiv-atferd-stottende-laeringsmiljo-og-samhandling-2/

Klasseledelse og relasjonen lærer-elev

<https://amundsen246.wordpress.com/2015/01/19/klasseledelse-og-relasjonen-laerer-elev/>

Fylkesmannen i Nordland/ Nordland Fylkeskommune/RKK/helsefremmende skoler

Nordland fylkeskommune og FRESK i NORDLAND: «Anbefalte kriterier for helsefremmende skoler»

<https://www.nfk.no/tjenester/folkehelse/arenaer/helsefremmende-skole/>

<https://www.nfk.no/fp34/i8d3d1829-4d93-4901-a6c7-df247bf44ba3/skoleplakaten.pdf>

RKK Nordland: «*Rekruttering til lærerutdanning – oversikt over behov for lærere i Nordland pr region og kommune.*»

Veileder fjernundervisning og om tilbydere av fjernundervisning

<https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-nordland/dokument-fmno/barnehage-og-opplaring-dok/samisk/fjernundervisning-i-samisk---veileder-og-info-om-tilbydere-oppdateret-august-2018.pdf>

Publikasjoner/bøker

Spurkeland, J. (2011). *Relasjonspedagogikk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Utenlandske publikasjoner

European Agency for Development in Special Needs Education – Oppsummeringsrapport 2003 - *Inkluderende Opplæring og effektiv Klasseromspraksis*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-and-classroom-practices_iecp-no.pdf

European Agency for Development in Special Needs Education – oppsummeringsrapport 2005 - *Inkluderende opplæring og klasseromspraksis på ungdomstrinnet* https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-and-classroom-practice-in-secondary-education_iecp_secondary_no.pdf

Olweus, D. (1973) *Personality and aggression*. In J. K. Cole and D. D. Jensen (Eds.), Nebraska symposium on motivation 1972. Lincoln, Neb., University of Nebraska Press.

Egelund, N. og Laustsen, H. (2006). School Closure: What are the consequences for the local society? *Scandinavian Journal of Educational Research*, vol. 50 (4): 429-439.

Hattie, J. (2009). *Visible learning: A Synthesis of over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*. New York: Routledge.

Annet

Grunnskolen rapporteringssystem
<https://gsi.udir.no/>

Informasjon fra Statped – Statlig spesialpedagogisk tjeneste
<http://www.statped.no/fagomrader-og-laringsressurser/finn-laringsressurs/sammensatte-larevansker/oppvekst-med-funksjonshemming--familie-livslop-og-overganger/>

FHI - Folkehelseinstituttet
<https://www.fhi.no/fp/barn-og-unge/oppvekst/fakta-om-mobbing-blant-barn-og-unge/>

Bedre Tverrfaglig Innsats
<http://tidliginnsats.forebygging.no/Aktuelle-innsater/BTI/>

Sosial- og helsedirektoratet:

Rapport om skolens uteareal – om behovet for arealnormer og virkemidler utgitt 11/2003 IS-1130

Trafikksikkerhetsplanen for Sortland kommune

Kommuneplanens arealdel for Sortland kommune

Kart i skolen/barnetråkk

Statistisk sentralbyrå
SSB.no

Norgeskart.no

Ruteopplysninger fra Boreal

